

VILNIAUS UNIVERSITETAS

FILOSOFIJOS FAKULTETAS

SOCIOLOGIJOS IR SOCIALINIO DARBO INSTITUTAS

Agnė Daunytė

Greta Meiškaitė

Socialinio darbo magistro programa

Magistro baigiamasis darbas

Laisvės atėmimo bausmę atliekančių vyrų gyvenimo prasmės pokytis

Darbo vadovė: doc. dr. Donata Petružytė

2024, Vilnius

TURINYS

SANTRAUKA.....	4
ĮVADAS	8
1. GYVENIMO PRASMĖS SAMPRATĄ AIŠKINANČIOS TEORIJOS	11
2. GYVENIMO PRASMĖS PRARADIMAS ĮKALINIMO ĮSTAIGOJE	15
2.1. Įkalinimo įstaigos aplinkos veiksniai, darantys įtaką gyvenimo prasmės nebuvimui.....	15
2.2. Šeimos ryšių nebuvimo įtaka gyvenimo prasmės neturėjimui bei polinkiui į nusikalstamą elgesį	17
2.3. Atimtas gyvenimas.....	19
2.4. Egzistencinė izoliacija	21
3. GYVENIMO PRASMĖS PATYRIMAS ĮKALINIMO ĮSTAIGOJE	24
3.1. Gyvenimo prasmės patyrimas bendruomenėje ir šeimoje	24
3.3. Tikėjimo įtaka gyvenimo prasmės patyrimui.....	25
3.4. Specialistų, dirbančių su nuteistaisiais, įtaka geresnei gyveno kokybei	27
3.5. Darbas kaip savęs įprasminimo priemonė.....	28
4. TYRIMO METODIKA	30
5. VAIKSYTĖS PATIRTYS IR JŲ ĮTAKA GYVENIMO PRASMĖS NETURĖJIMUI	38
5.1. Emocinis apleistumas.....	38
5.2. Smurtas šeimoje	39
5.2.1 Pabėgimas iš namų kaip reakcija į smurtą ir emocinį apleistumą.....	40
5.3. Prieगlobsčio ieškojimas augintiniame.....	41
5.4. Alkoholizmas šeimoje bei smurtas	42
5.4.1. Tėvų alkoholizmas	42
5.5. Tėvo nebuvimas.....	43
6. SOCIALINĖS APLINKOS ĮTAKA GYVENIMO PRASMĖS JAUSMO NEBUVIMUI.....	44
6.1. Šeimos įtaka	45
6.2. Neigiama draugų įtaka	46
6.2.2. Grupės vertybių bei elgesio modeliavimas	47
7. ĮKALINIMO ĮSTAIGOS SOCIALINĖS APLINKOS VEIKSNIAI, DARANTYS ĮTAKĄ GYVENIMO PRASMĖS NEBUVIMUI.....	48
7.1. Asmeninės erdvės neturėjimas.....	49
7.2. Patyčios.....	50
7.3. Nepasitikėjimas nuteistaisiais	51
8. GYVENIMO PRASMĖS NEBUVIMAS PREIŠ PATENKANT Į ĮKALINIMO ĮSTAIGĄ	52
8.1. Alkoholio ir narkotinių medžiagų vartojimas	52
8.2. Artimų santykių neturėjimas.....	53

8.3. Gyvenimo tikslo neturėjimas	54
9. ĮKALINIMO ĮSTAIGOJE PATIRTI GYVENIMO LŪŽIO MOMENTAI	54
10. GYVENIMO PRASMĖS PATYRIMAS ĮKALINIMO ĮSTAIGOJE	55
10.1 Gyvenimo prasmės atradus Dievą.....	55
10.2 Religinės bendruomenės įtaka gyvenimo prasmės patyrimui	57
10.3 Santykiai, kurie suteikia gyvenimui prasmę	58
10.4 Įstaigos darbuotojų ir savanorių įtaka savęs atradimui ir gyvenimo prasmės patyrimui	60
11. GYVENIMO SIEKIAI IŠĖJUS IŠ ĮKALINIMO ĮSTAIGOS.....	61
11.1 Siekis patenkinti fiziologinius poreikius	61
11.2. Šeimos siekis.....	62
11.3. Siekis įsitraukti į savanorišką veiklą.....	63
IŠVADOS	63
REKOMENDACIJOS	66
PRIEDAI	67

SANTRAUKA

Įvairių sričių mokslininkai nagrinėja nuteistųjų vyrų gyvenimo prasmės patyrimą tiek įkalinimo įstaigoje, tiek po išėjimo iš jos. Moksliniuose tyrimuose teigiama, kad nuteistieji save įprasmina tikėjime, bendruomenėje ar santykyje su kitu. Tačiau mokslinių darbų, analizuojančių nuteistųjų vyrų gyvenimo prasmės pokytį prieš įkalinimo įstaigą ir esant joje, beveik nėra. Taigi šio darbo tikslas - atskleisti nuteistųjų vyrų subjektyvius gyvenimo prasmės išgyvenimo aspektus.

Darbo tikslui pasiekti buvo atliekama mokslinės literatūros analizė ir kokybinis tyrimas. Laisvės atėmimo bausmę atliekančių vyrų gyvenimo prasmės pokytis buvo analizuojamas ne tik apžvelgiant Lietuvos ir užsienio mokslininkų tyrimus, bet ir gilinantį į logoterapijos pradmenis. Atliekant tyrimą buvo surinkti pusiau struktūruoti biografinio naratyvinio interviu iš aštuonių informantų. Visi tyrimo dalyviai atlieka laisvės atėmimo bausmę Vilniaus kalėjime (toliau – VK), tačiau keturi tiriamieji atlieka bausmę VK Priklausomybių reabilitacijos centre (toliau - PRC), kiti trys tiriamieji atlieka bausmę VK uždaro tipo bausmės atlikimo vietoje ir vienas atlieka VK atviro tipo bausmės atlikimo vietoje.

Analizuojant tyrimo dalyvių interviu, išryškėjo septynios prasminės kategorijos. Pirmoji kategorijų grupė atskleidė vaikystės patirtis ir jų įtaką gyvenimo prasmės neturėjimui. Antroji kategorijų grupė išryškino socialinės aplinkos įtaką gyvenimo prasmės jausmo nebuvimui. Trečiojo kategorijų grupė atsispindėjo įkalinimo įstaigos socialinės aplinkos veiksniais, darančiais įtaką gyvenimo prasmės nebuvimui. Penktoji kategorijų grupė atskleidė gyvenimo prasmės nebuvimą prieš patenkant į įkalinimo įstaigą. Šeštoji kategorijų grupė išryškino įkalinimo įstaigoje patirtus gyvenimo lūžius. Septintoji kategorija atspindėjo gyvenimo prasmės patyrimą įkalinimo įstaigoje. Aštuntoji kategorija atskleidė gyvenimo siekius išėjus iš įkalinimo įstaigos.

Atlikta analizė leidžia daryti išvadą, kad nuteistųjų vyrų vaikystės ir paauglystės patirtys, tokios kaip emocinis apleistumas, smurtas ir tėvų alkoholizmas, turėjo tiesioginę įtaką gyvenimo prasmės nebuvimui. Įkalinimo įstaigos aplinka, kuri pasižymėjo asmeninės erdvės trūkumu ir vyraujančiu priverstiniu buvimu tarp kitų nuteistųjų, skatino nuteistųjų egzistencinę izoliaciją ir prasmės praradimą esant įkalinimo įstaigoje. Alkoholio ir psichoaktyviųjų medžiagų

vartojimas bei artimų santykių stoka dar labiau gilino prasmės trūkumą, kartais privedant prie savižudiškų minčių. Vidinės kančios patyrimas, paskatino kai kuriuos nuteistuosius išgyventi gyvenimo lūžio momentus, kurie darė įtaką gyvenimo prasmės ieškojimams. Dalis laisvės atėmimo bausmę atliekančių asmenų, gyvenimo prasmę atrado per tikėjimą, religines bendruomenes ir santykius su kitais. Socialinės aplinkos veiksniai, tokie kaip bendravimas su savanoriais ir įstaigos darbuotojais, padėjo nuteistiesiems atkurti pasitikėjimą savimi ir formuoti tapatumą.

SUMMARY

Researchers from a variety of disciplines are studying male prisoners' experience of the meaning of life, both in prison and after release. Research suggests that prisoners make meaning of themselves in their faith, in their community or in their relationship with others. However, there is almost no research on the change in the meaning of life for male prisoners before and during their imprisonment. The aim of this paper is therefore to uncover the subjective aspects of the experience of meaning in life for male prisoners.

To achieve this aim, a literature review and a qualitative study were conducted. The change in the meaning of life of men serving a prison sentence was analysed not only by reviewing the research of Lithuanian and foreign scientists, but also by delving into the basics of logotherapy. Semi-structured biographical narrative interviews were collected from eight informants. All of the participants are serving their prison sentences in Vilnius Prison (hereafter referred to as 'the Prison'), but four of the subjects are serving their sentences in the Prison's Addiction Rehabilitation Centre (hereafter referred to as 'the PRC'), the other three are serving their sentences in the Prison's Closed Penitentiary, and one is serving his sentence in the the Prison's Open Penitentiary.

Seven categories of meaning emerged from the analysis of the interviews. The first group of categories revealed childhood experiences and their impact on the lack of meaning in life. The second group of categories highlighted the influence of the social environment on the absence of a sense of meaning in life. The third group of categories reflected the influence of the social environment of the prison on the absence of meaning in life. The fifth group of categories reflected the absence of meaning in life before entering prison. The sixth group of categories highlighted the fractures in life experienced in prison. The seventh category reflected the experience of the meaning of life in prison. The eighth category revealed the life aspirations after leaving prison.

The analysis leads to the conclusion that the convicted men's childhood and adolescent experiences, such as emotional neglect, violence and parental alcoholism, had a direct impact on the lack of meaning in life. The prison environment, characterised by a lack of personal space and a predominantly enforced presence among other inmates, contributed to the inmates'

existential isolation and loss of meaning while in prison Alcohol and psychoactive substance use and the lack of close relationships exacerbated the lack of meaning, sometimes leading to suicidal ideation. The experience of inner suffering led inmates to experience turning points in their lives, which influenced their search for the meaning of life. Those serving a prison sentence found the meaning of life through faith, religious communities and relationships with others. Factors in the social environment, such as interaction with volunteers and staff, helped inmates to rebuild their self-confidence and form an identity.

ĮVADAS

Aktualumas. Daugelyje literatūros šaltinių rašoma, kad kalėjimai yra priešiška, skausminga ir nesaugi aplinka, kurioje baimė dėl asmeninio saugumo yra plačiai paplitusi ir net visur esanti, o emocinė ir psichinė gerovė yra pažeidžiama (Maier, Ricciardelli, 2022). Pasak Vanhooren ir kt. (2017), įkalinimas daro žalingą poveikį asmens finansinėms ir materialinėms galimybėms, asmeniniams ir intymiems santykiams, veiksnio jausmui, tapatybei ir savigarbai, taip pat gyvenimo prasmės patirčiai. Kai kuriems nuteistiesiems įkalinimas sukelia gilią egzistencinę krizę, kurią lydi prasmės praradimas ir kančia. Kaip rodo kokybiniai tyrimai, įkalinimas gali sukurti neatitikimą tarp buvusių gyvenimo prasmų ir tikslų bei prasmės patyrimo kalėjime (Maruna ir kt., 2006; van Ginneken, 2014; cit. pgl., Vanhoreen, 2015). Maruna ir kt. (2006) teigia, kad kaliniai kalėjime nebegali savęs tapatinti su asmeniu, kuriuo buvo prieš nusikaltimą. Dėl šios priežasties, atlikdami laisvės atėmimo bausmę, patiria save ir savo gyvenimą labai skirtingai. Dažnai šiuos išgyvenimus lydi kančios jausmas, nes buvusios prasmės ir tapatybės nebetenka prasmės. Nepaisant nuteistųjų patiriamų vidinių kančių dėl prarastos tapatybės, kalintys asmenys susiduria ir su kitomis problemomis: juos slegia ne tik nauja aplinka ar naujas socialinis statusas, įtaką daro ir pats nusikaltimo padarymas, jo pobūdis bei bausmės trukmė. Įkalintas žmogus dažnai negali surasti prasmės kaip toliau gyventi, įvertina savo gyvenimą kaip praėjusį tuščiai ir beprasmiškai. Nuteistųjų patiriamai vidinei kančiai įtaka daro ir pati kalėjimo aplinka. Pasak Jonikaitės (2021), asmenybė kalėjime dažniausiai yra nužmoginama. Nuteistieji kalėjimo įstaigoje patiria asmenybės resignaciją susilieję su kitais kaliniais ir kalėjimu, jie kenčia nuo kalėjimo prižiūrėtojų žiaurumo ir abejingumo. Įkalinimo įstaigos, kurios su kaliniais elgiasi nesąžiningai ir nepagarbiai, sąlygoja agresyvaus ir abejingo elgesio atsiradimą, taip didindamos žmonių kančias. Visos minėtos patirtys sukelia nuteistiesiems sudėtingus vidinius išgyvenimus ir veikia jų gyvenimo prasmės patyrimą.

Naujumas. Lietuvoje moksliniai šaltiniai, nagrinėjantys laisvės atėmimo bausmę atliekančių vyrų gyvenimo prasmės pokytį įkalinimo įstaigoje, tiria šį fenomeną keliais aspektais. Kratavičiūtė (2011, 2013) ir Advilionis (2007), nagrinėjo gyvenimo prasmės patirtis atradus Dievą. Mokslininkų tyrimai atskleidė, kad transcendencija turi didelę įtaką gyvenimo prasmės atradimui ir vertybių persidėliojimui. Rupšytė (2011), tyrė kaip

dalyvavimas socioedukacinėse veiklose veikia gyvenimo prasmės patyrimą. Daugiau tyrimų Lietuvoje, kuriuos pavyko rasti, yra magistriniai darbai, tyrinėjantys šeimos įtaką gyvenimo prasmei (Didliuvienė, 2013) bei žmogaus egzistencijos dramą įkalinimo įstaigoje (Jonikaitė, 2021).

Užsienio mokslininkų darbų, nagrinėjančių nuteistųjų vyrų gyvenimo prasmės pokytį įkalinimo įstaigoje, pavyko atrasti daugiau. Vanhooren, Leijssen ir Dezutter (2016, 2017, 2018) tyrinėjo laisvės bausmę atliekančių vyrų gyvenimo prasmės praradimo ir atradimo aspektus. Pirmasis tyrimas atskleidė gyvenimo prasmės atradimo tendenciją tarp nuteistųjų padaryto nusikaltimo ir patirčių prieš patenkant į įkalinimo įstaigą (2016). Antrajame tyrime mokslininkai tyrinėjo įkalinimo sąlygas, darančias įtaką gyvenimo prasmės neturėjimui (2017). Trečiasis tyrimas atskleidė potrauminio augimo (Posttraumatic Growth) strategijas, darančias įtaką gyvenimo prasmės patyrimui ar atradimui (2018). Kiti autoriai (Flood, 2018, Aresti ir kt. 2008) moksliniuose darbuose tyrinėjo buvusių nuteistųjų vyrų fenomenologinę patirties analizę, susijusią su gyvenimo prasmės paieškomis. Atliktuose tyrimuose paaiškėjo, kad įkalinimo bausmę atlikę vyrai save įprasmino bendruomenėje, darbe ir santykiuose su kitais asmenimis. Kiti autoriai nagrinėjo socialinių ryšių įtaką gyvenimo prasmės patyrimui. Stillman ir kt. (2009) atliktame tyrime paaiškėjo, kad socialinė atskirtis daro neigiamą įtaką gyvenimo prasmės patirčiai. Viktorovna (2021), tyrinėjo ryšį tarp padaryto nusikaltimo rūšies, socialiai naudingų ryšių buvimo, nuteistojo amžiaus ir jo gyvenimo tikslų turėjimo, bendram gyvenimo prasmingumo suvokimui. Kiti mokslininkai nagrinėjo tikėjimo įtaką gyvenimo prasmės pokyčiui. Maruna, Wilson ir Curran (2007), atskleidė, kad atsivertimas į Dievą padeda susikurti naują tapatybę, kuri daro įtaką gyvenimo prasmės patyrimui įkalinimo įstaigoje.

Darbo tikslas: atskleisti nuteistųjų vyrų subjektyvius prasmės išgyvenimo aspektus.

Darbo uždaviniai:

1. Remiantis moksline literatūra, išanalizuoti skirtingus gyvenimo prasmės teorinius konceptus.
2. Remiantis moksliniais tyrimais, atskleisti, kaip įkalinimas keičia asmens prasmės patyrimą.
3. Remiantis literatūra ir kokybiniu tyrimu, atskleisti nuteistųjų vyrų gyvenimo prasmės pokytį įkalinimo įstaigoje.

1. GYVENIMO PRASMĖS SAMPRATĄ AIŠKINANČIOS TEORIJOS

Gyvenimo prasmė yra sudėtingas žmogaus dvasios pasiekimas, kuris atrandamas asmeniui susiduriant su pasaulio ir savo paties būties iššūkiais (Längle, 2004). Analizuojant įvairius mokslinius šaltinius pastebima, kad gyvenimo prasmė yra nevienalytis teorinis konstruktas, atspindintis keletą skirtingų prasmės aspektų, iš kurių svarbiausi yra gyvenimo tikslas (motyvacinis komponentas), savo gyvenimo reikšmingumo supratimas (kognityvinis komponentas) ir emocinis aspektas (pasitenkinimas gyvenimu) (Pukinskaitė, Žentelytė, 2014, cit.pgl., Steger, 2009b; Leontiev, 2008). Kognityvinis komponentas apima šiuos aspektus: prasmės ir tikslo praradimą, savo tikslo realizavimą, vertybių praradimą ir sprendimų priėmimą (Butėnaitė, Sodaitė ir Mockus, 2016). Emocinės egzistencinės krizės komponentas apima emocinį skausmą, neviltį, bejėgiškumą, sutrikusį vientisumo jausmą, emocinį pažeidžiamumą, kaltę, baimę, nerimą ir vienatvę (Butėnaitė, Sodaitė, Mockus ir 2016). Kadangi gyvenimo prasmės klausimas yra būties dilema, ją galima analizuoti iš egzistencinės teorinės krypties perspektyvos. Pasak Petrevičienės ir kt. (2022), tai yra susiję egzistenciniu dvasingumu, kuris yra pagrįstas gyvenimo prasmės paieškomis. Dėl šios priežasties, magistriniame darbe bus remiamasi egzistencinės krypties mokslininkų teorijomis bei kitų kryptių psichologų moksliniais darbais.

Vokiečių filosofas, egzistencialistas K. Jasper (Salamun, 2006) ir logoterapijos pradininkas V. Frankl (2007) teigia, kad asmenys gyvenimo prasmę atranda būdami vidinėje kančioje, t.y. atsidūrę ribinėse situacijose ar egzistencinėse krizėse. Jaspers, gyvenimo kančią įvardija kaip ribinę situaciją, kuomet atsiskleidžia žmogiškosios būties trapumas, baigtinumas ir gyvenimo beprasmiškumas (Repšys, 1972). Minėtas autorius, ribinę situaciją įvardija kaip žmogaus buvimą kovoje, kuomet asmuo priartėja prie gyvenimo žlugimo ribos. Tačiau priartėjimas prie jos asmenį gali prikelti iš būties sąstingio, kada gyvenimas tampa daug labiau užčiuopiamas bei išgyvenamas: „Pajutęs pralaimėjimą, jis prabunda egzistencijai“ (Repšys, 1972, p. 11). Egzistencinė krizė apibrėžiama kaip momentas, kai individas suabejoja pačiais savo gyvenimo pagrindais: ar jo gyvenimas turi kokią nors prasmę, tikslą ar vertę (Butėnaitė, Sodaitė ir Jockus, cit. pgl., James, 2007). Kiti autoriai egzistencinę krizę apibrėžia kaip individo nuolatinį egzistavimą susidūrus su savo žmogiškaisiais ribotumais, kurių žmogus negali visiškai kontroliuoti, todėl patiria egzistencinį nerimą (Brown, 1980, cit.pgl., Frey ir Heslet, 1975). Frankl (2007) egzistencinį nerimą įvardija kaip egzistencinį vakuumą, kai asmuo patiria beprasmybės ir tuštumos jausmą. Kiti autoriai (Wagner 2007) teigia, kad

prasmės klausimas atsiranda esant visiškam asmeniniam beviltiškumui, ten, kur pati egzistencija yra pavojuje, savosios arba mylimo žmogaus mirties akivaizdoje. Netekus prasmės, visi gyvenimo įvykiai tampa nereikšmingi, o pats gyvenimas gali atrodyti kaip beprasmiškas. Tačiau ribinėse situacijose ar egzistencinėse krizėse atsidūręs žmogus, ištiktas kančios bei beprasmybės, gali pasirinkti gyvenimą išgyventi pilnai. Krizės suteikia galimybę permąstyti save ir skatina pasukti autentiško ir prasmingo gyvenimo kelio link. Brown (1970) teigia, kad į egzistencinę krizę galima žiūrėti kaip į duotybę, kurios negalima išvengti ar išgydyti. Būnat joje, individams reikia padėti pasirinkti, ką jie nori daryti. Uemura (2018, cit. pgl., Ellor, 2000) teigia, kad gyvenimo prasmės pasiekimas veikia yra esminis dvasingumo aspektas, nurodantis į pilniausią žmonijos gebėjimą „būti“. Jasper (Salamun, 2006) išskiria keturis būties matmenis, kurios daro įtaką individo prasmės patyrimui. Pirmoji biologinė ar fizinė savęs dalis, kurioje dominuoja fizinės sąlygos, spontaniškos emocijos, pagrindiniai interesai ir instinktyvūs impulsai; antroji yra sąmonė, kuri nurodo loginio mąstymo ir racionalumo dimensiją; trečias yra dvasios lygmuo, kuris leidžia pamatyti skirtingus reiškinius vienybės požiūriu kaip prasmingos visumos dalį; ketvirtas yra savirealizacija – autentiškas žmogaus būties pagrindas, kurį iliustruoja asmeninė autonomija, egzistencinė laisvė, ir neapibrėžti moraliniai sprendimai (Salamun, 2006). Šios idėjos pasireiškia asmeniniais idealais, religijos principais, moraline pasaulėžiūra, politinėmis ideologijomis, kūrybinėmis meno sampratomis. Kiti mokslininkai teigia (Reker ir Wong, 2013, cit. pgl., Reker ir Chamberlain, 1999), kad elementariu lygmeniu gyvenimas kaip visuma neturi prasmės; gyvenime yra tik prasmė - eilė prasmingų veiklų, ieškojimų ir tikslų.

Gyvenimo prasmė susideda iš kategorinių vertybių - kūrybinių, išgyvenimo ir nuostatos vertybių (Lewis, 2016, cit.pgl., Frankl, 1969). Kūrybines vertybes galima apibūdinti kaip būties akimirksnio prasmę, išgyvenant akimirką (Frankl, 2007). Asmuo tai gali įgyvendinti susiliedamas su gamta ar menu. Patirtinės vertybės atsiranda, ką nors realizuojant ar patiriant (Uemura, 2018). Nuostatos vertybės įgyvendinamos tada, kai žmogus susiduria su likimu, kurį tegali priimti ar iškęsti, tokiu atveju svarbu, kaip asmuo iškenčia savo likimą, kai neša jį tarsi kryžių (Frankl, 2007). Frankl kūrybines vertybes įvardija - ką jis duoda pasauliui kūryba, patirtines vertybes - tuo, ką jis pasiima iš pasaulio ir kaip tai išgyvena, o požiūrio vertybes - pozicija, kurią jis užima, susidurdamas su sunkumais, kai tenka susidurti su likimu, kurio jis negali pakeisti (Uemura, 2018, cit.pgl., Frankl, 1988).

Frankl (2007) teigia, kad beprasmybė tipiškai išryškėja ne tik brendimo metais, kartais ją paskatina likimas, būtent tais atvejais, kai žmogus patiria sukrėtimą. Išgyvendamas

savo egzistenciją kaip abejotiną, žmogus pirmiausia turi prisiimti už ją atsakomybę, bandydamas gyvenime atrasti tikslą (Frankl, 2007). „Gyventi - vadinasi, imtis atsakomybės, teisingai atsakant į gyvenimo klausimus, vykdant jo keliamas užduotis, atliekant tai, ko iš mūsų reikalauja ši valanda“ (Frankl, 2007, p. 76). Prisiimant atsakomybę už save svarbu ne tik ją suvokti, bet ir įgyvendinti. Pasak Frankl (2007), save pažinti reikia ne tik svarstymu, bet ir veikimu: “Pamėgink atlikti pareigą, iš karto sužinosi, koks esi” (p. 108). Todėl atsakomybės už savo gyvenimą prisiėmimas yra svarbus veiksnys, galintis paskatinti gyvenimo prasmės patyrimą. Svarbu pabrėžti, kad pačiomis baisiausiomis aplinkybėmis tikslo ir gyvenimo prasmės turėjimas lemia žmogaus galimybes išgyventi (Frankl, 2008). Nors gyvenimo prasmės ieškojimas yra individo dabarties uždavinys, tačiau svarbūs yra praeities ir ateities komponentai. Frankl (Aquino ir kt. 2024,) įvedė noodinamikos (Noödinamics) sąvoką, kuri atspindi dvasinę dinamiką tarp dviejų polių įtampos lauke; vienas polius – tai prasmė, kurią reikia įgyvendinti, antrasis yra žmogus, privalantis tą prasmę įgyvendinti. Individas, bandydamas save įprasminti, turi suvokti savo mirtingumą. Langle (2004) teigia, kad laikinumas yra labai svarbus, kad žmogus galėtų įvykdyti savo įsipareigojimus ir tapti atsakingas. Taip pat asmuo gali susidurti su įtampa, atsirandančia tarp to, ką asmuo jau pasiekė, ir to, ką jis dar turėtų pasiekti, arba tarp to, kas jis yra, ir to, kuo turėtų tapti (Lewis, 2016 cit.pgl., Frankl, 2010). Nors gyvenimo prasmės klausimas yra asmeninis dvasios pasiekimas, tačiau svarbi yra ir asmenį supanti aplinka. Frankl (2007) teigia, jog „Priimdami žmogų tokį, koks jis yra, padarome jį blogesnį; priimant tokį, koks turi būti, padarome tuo, kuo jis gali tapti“ (p. 146). Asmeninei gyvenimo prasmei atrasti yra reikalinga suvokti asmens biografiją. Aquino ir kt. (2024) teigia, kad asmeninė istorija yra esminis aspektas, suteikiantis gyvenimo prasmę, nes asmuo nuolat susidoroja su prasmės galimybėmis dabartyje, sprenddamas dėl veiksmų, kartu atsižvelgdamas į praeitį ir ateitį. Ontologinio laiko suvokimas ir jo įsisąmoninimas yra pagrindiniai gyvenimo prasmės suvokimo kintamieji, kurie yra būtini normaliam sveikos ir brandžios asmenybės vystymuisi (Aquino, ir kt. 2024, cit. pgl., Pacciolla, 2014).

Naujausioje psichologinėje literatūroje teigiama, kad sutarimas dėl gyvenimo prasmės apibrėžimo yra pasiektas išskiriant du pagrindinius aspektus: nuoseklumą, tai yra, gyvenimo suvokimą kaip prasmingą, ir tikslą, kuris reiškia esminių gyvenimo siekių vykdymą. Remiantis Goodman ir kt. (2018), gyvenimo tikslas apibrėžiamas kaip pagrindinis, save organizuojantis gyvenimo siekis. Asmenys, orientuoti į savo tikslus ir gyvenantys pagal juos, patiria gilią gyvenimo prasmę, nes vykdo ir įgyvendina esminius

siekius. Užsienio mokslininkų tyrimai rodo, kad turint aiškų tikslą gyvenime žmonės patiria didesnę laimę, sėkmingai įveikia iššūkius ir yra atsparesni emociniams sunkumams bei trauminėms patirtims. Priešingu atveju, žmonėms, kuriems trūksta tikslo jausmo, padidėja psichikos sveikatos problemų rizika, kadangi emociniai sunkumai gali kliudyti aiškiai suvokti gyvenimo tikslą ir mobilizuoti pastangas jo siekiant (Goodman ir kt., 2018). Pasak Martela ir Steger (2016) yra skirtingi prasmės supratimo būdai: gyvenimas gali būti išgyvenamas kaip prasmingas, kai (1) jaučiama, kad jis turi svarbą, viršijančią akimirką, (2) kad jis turi tikslą arba (3) kad jis turi nuoseklumą, kuris pranoksta chaosą. Taigi remiantis naujausiosios psichologinės literatūros mokslininkų įžvalgomis, gyvenimo prasmės supratimas apima tris aspektus: žmogaus gyvenimas turi vertę ir reikšmę, žmogus turi platesnį gyvenimo tikslą bei jo gyvenimas yra nuoseklus ir turi prasmę. Keturias prasmingam gyvenimui būdingas charakteristikas pateikė ir J. Battista ir R. Almond (1973). Pirma, kai žmogus yra teigiamai įsipareigojęs tam tikrai gyvenimo prasmės sampratai. Antra, ši gyvenimo prasmės samprata suteikia žmogui tam tikrą pagrindą ar tikslą, kuriuo remdamasis jis vertina savo gyvenimą. Trečia, žmogus suvokia savo gyvenimą kaip susijusį su šia gyvenimo samprata ar ją atitinkantį. Ketvirta, žmogus gyvenimą patiria kaip prasmingą, kuris grindžiamas savirealizacija, giminystės jausmu arba pasitenkinimo ir reikšmingumo jausmu. Taigi, prasmingam gyvenimui būtinas tikslas, noras to tikslo siekti bei atsidavimas jam.

Daugelis autorių pabrėžė tikėjimo, įsipareigojimo, savęs realizavimo būtinybę gyvenimo prasmei patirčiai. Taip pat ir pagal Maslow teoriją, „savo realizavę“ žmonės patiria prasmingą gyvenimą (gyvenimo patvirtinimą). Maslow (2013) teigė, kad žmogus turi pereiti gyvenimo etapus, kad išvystytų tam tikras savybes, pavyzdžiui, brandą ar savirealizaciją. Panašiai galima teigti, kad žmogus turi pereiti išankstinius etapus, kad išvystytų teigiamą požiūrį į gyvenimą. Pasak J. Battista ir R. Almond (1973), savigarba - žmogaus savęs kaip vertingo patyrimas, yra subjektyvus įsitikinimas, savo forma panašus į teigiamą požiūrį į gyvenimą. Wagner (2007) įvardija, kad žmonės išgyvena savo veiksmus kaip prasmingus tada, kai jie visiškai jiems yra atsidavę bei susifokusavę. Be to, norint, kad veiksmai įgytų reikšmę, žmonės turi apsvarstyti, ar šie veiksmai teigiamai prisideda prie jų pačių gerovės arba ar jie daro teigiamą poveikį jų gyvenimui. Tokiais atvejais asmeninė gerovė yra laikoma tokia pat reikšminga kaip ir naštos prisiėmimas ar netgi kentėjimas dėl kitų, jei tai suvokiama kaip teigiamas indėlis į žmogaus gyvenimą. Taigi, galima daryti prielaidą, kad kančia atslūgsta, kai jai yra suteikiama prasmė. Svarbiausia pakeisti požiūrį į

savo likimą ir suvokti, jog kiekvienoje kančioje galima išvelgti prasmę, pavyzdžiui pasiaukojimą, ar narsų kovojimą ligos atveju, kai kančia negali būti pašalinama (Frankl, 2008). Tokia kančia gali net įprasminti vidinę žmogaus būseną.

Galima teigti, kad gyvenimo prasmės klausimas yra kompleksinis. Vieni autoriai teigia, kad egzistencinė krizė arba ribinė situacija asmenis paskatina persidėlioti vertybes ir suteikia galimybę gyvenimą gyventi kitaip – autentiškai ir prasmingai. Kiti autoriai pabrėžia, kad gyvenimo prasmė susideda iš dviejų pagrindinių elementų: nuoseklumo ir tikslų. Nuoseklumas yra suvokimas, kad gyvenimas yra prasmingas, tuo tarpu tikslas yra esminių gyvenimo siekių vykdymas.

2. GYVENIMO PRASMĖS PRARADIMAS ĮKALINIMO ĮSTAIGOJE

2.1. Įkalinimo įstaigos aplinkos veiksniai, darantys įtaką gyvenimo prasmės nebuvimui

Įkalinimas apibūdinamas kaip sunki patirtis, kurią lydi svarbūs praradimai ir gilios egzistencinės krizės (Vanhooren, 2015). Dažnai kaliniai dėl laisvės atėmimo bausmės ar padaryto nusikaltimo, atitrūkimo nuo artimųjų ar visiško gyvenimo pasikeitimo, patiria beprasmybės jausmą.

Prasmės praradimui įtaką gali daryti pati kalėjimo aplinka ir veiksniai, lemiantys buvimą joje. Pirmiausia, beprasmybės jausmas gali pasireikšti po įkalinimo ir didėjančio suvokimo apie padarytą nusikaltimą. Pasak Wanhooren (2016, cit. pgl., Maruna ir kt. 2006), įkalinimo įstaigoje kalintys žmonės, bausmę patiria kaip „dugno pasiekimą“, o atsidūrę kalėjime jaučiasi sukrėsti to, ką padarė. Įkalinimo patirtis gali sukelti gilių egzistencinių klausimų laikotarpį, kurį sustiprina tai, kad yra tiek daug laiko apmąstymams. Wanhooren (2017, cit. pgl., Jonaf-Bullman, 1992) teigia, kad krizinę situaciją gali lemti tai, kad nuteistieji, atsidūrę įkalinimo įstaigoje, praranda savo ir artimųjų, gyvenančių laisvėje, pasaulio supratimą. Įkalinimo bausmę atliekantys asmenys atsiduria nepažįstamoje aplinkoje, jų buvęs gyvenimas tampa nereikšmingas ir tolimas. Pasak Frankl (2007), patiriant, jog buvęs gyvenimas atimtas, asmeniui gali sukelti didelę apatiją. Individų interesai gali apsiriboti tik fiziologiniais poreikiais. Dėl šios priežasties visi tikslai gali būti sutelkti tik į vieną – išgyventi dieną. Maruna ir kt. (2006) atliko tyrimą, kuriame paaiškėjo, kad nuteistieji po įkalinimo prarado savo gyvenimo prasmę, nebesuprato savo reakcijų ir minčių bei prarado gyvenimo

tikslo pojūtį. Kitas svarbu patyrimas yra sąžinės graužatis, kuri gali daryti įtaką nuteistųjų vidinėj būklei. Pasak Romano ir Jonikaitės (2021), ji dažnai priekaištauja dėl padaryto neteisingumo ir tai kankina žmogų iš vidaus labiau nei pati kalėjimo bausmė: „Jis pats save nuteis už savo nusikaltimą negailestingiau, griežčiau už patį rūsčiausiąjį įstatymą“ (cit. pgl., Dostojevskis, 2006, p. 68). Galima teigti, kad beprasmybės jausmui įtaką gali turėti įkalinimas, didėjantis suvokimas apie padarytą nusikaltimą ir sąžinės graužatis.

Kitas svarbus veiksnys, kuris gali daryti įtaką nuteistų asmenų beprasmybės patyrimui yra aplinkos pasikeitimas. Asmenys, atsidūrę įkalinimo įstaigoje, praranda savo buvusį gyvenimą – laisvalaikį, darbą, namus, artimuosius ir kt. Taip pat įkalintas asmuo gali prarasti savo suvokimą apie save kaip laisvą, savarankišką individą su konkrečiais vaidmenimis ir siekiais. Be ankstesnio gyvenimo elementų, kaip laisvalaikis, darbas, namai ir artimieji, asmuo gali prarasti ir su tuo susijusią tapatybę. Pasak Maruuna ir kt. (2006), nuteistieji būdami kalėjime patiria tapatumo krizę, kuri skatina patirti didesnę beprasmybės jausmą. Todėl prasmės praradimas gali būti patiriamas tada, kai asmuo praranda savo vertės pajautimą, taip netekdamas savo gyvenimo tikslo (Vanhooven, 2015, cit. pgl., Park, 2010). Galima teigti, kad beprasmybės jausmui įtaką daro veiksniai, kurie yra nulemti buvimo įkalinimo įstaigoje. Asmenys, atsidūrę įkalinimo įstaigoje, jaučia egzistencinę krizę dėl padaryto nusikaltimo, dėl kontakto netekimo su artima aplinka ir dėl gyvenimo pasikeitimo prarandant dalį savęs.

Daugelis kriminologinių ir penologinių literatūros šaltinių nagrinėja įvairius objektyvius bei subjektyvius sunkumus ir nepriteklių, kuriuos patiria daugelis asmenų įkalinimo metu (Bensimon, Einat ir Gilboaa 2015; Holman ir Zeidenberg, 2006). Be to, šie šaltiniai akcentuoja neigiamą ir plačiai apimantį poveikį kalinių fizinei ir psichologinei gerovei. Kadangi pats įkalinimas neretai yra laikoma traumuojančia patirtimi, dėl kurios tik nedaugelis lieka nepatyrę tam tikros psichologinės žalos. Pasak Einat (2017), įkalintiems asmenims tenka patirti didesnę psichologinę bei emocinę įtampą, kuriai būdinga sumažėjusi savivertė, depresija, stresas, baimė, nerimas ir pyktis, lyginant su bendrąja populiacija. Dėl šios priežasties, įkalintų asmenų elgesiui būdinga mažesnė savireguliacija, jie kelia didesnę grėsmę sau bei aplinkiniams. Toks elgesys, be kita ko, apima dažnesnę piktnaudžiavimą narkotikais, savęs žalojimą ir savižudybes (Crewe, 2005). Dėl laisvės apribojimo, prižiūrėtojų kontrolės ir riboto ryšio su išoriniu pasauliu, įkalinti asmenys neturi galimybės kontroliuoti savo gyvenimo sąlygų įkalinimo metu. Kaliniai mažai kontroliuoja, su kuo jie

dalijasi erdve, kaip į juos kreipiasi ir kaip su jais elgiasi kiti asmenys, taip pat aplinkos kontekstą, įskaitant kvapus ir triukšmo lygį (Schliehe ir kt. 2022). Tokios sąlygos ne tik didina psichologinį spaudimą dėl įkalinimo, susijusį su minia, triukšmu ir kitais „priverstinio kolektyvo“ aspektais, bet ir skatina vienišumo jausmą net minios aplinkoje (Schliehe ir kt. 2022). Dėl vyrų kalėjimuose paplitusios vyriškos kultūros, kaliniai, norėdami išgyventi ir palaikyti savo savivertę, gali kurti netikrą, užgrūdintą tapatybę, kuri skiriasi nuo jų tikrosios asmenybės. Pasak Crewe ir kt. (2014), kaliniai naudoja „įspūdžio valdymo įgūdžius“, kad susikurtų netikrą identitetą, leidžiantį jiems bendrauti ir elgtis su kitais taip, lyg būtų stiprūs, nepaveikti ar neturintys problemų. Vyrų kalėjimuose yra užsidedamos emocinės „kaukės“ arba vyriškos drąsos „priedangos“, kurios paslepia vyrų pažeidžiamumą ir sulaiko bendraamžių agresiją (Crewe ir kt. 2014). Galima teigti, kad įkalinimo metu asmenys yra riboti kontroliuojant savo gyvenimo sąlygas bei sąveikas su kitais žmonėmis. Dėl šios priežasties, patiriamas bejėgiškumas sukelia psichologinę įtampą, įkalintas asmuo praranda savo tapatumą, o tai savo ruožtu turi įtakos destruktivaus elgesio atsiradimui, įskaitant savęs žalojimą, piktnaudžiavimą narkotikais ar alkoholiu.

Apibendrinus galima teigti, kad prasmės praradimui įtaką gali daryti atsidūrimas įkalinimo įstaigoje. Laisvės atėmimo bausmę atliekantys asmenys, įkalinimą gali laikyti kaip „dugno“ pasiekimą ir jausti kaltę už tai, ką padarė. Taip pat nuteistieji gyvenimo beprasmybę gali patirti suvokiant, kad jų buvęs gyvenimas yra atimtas. Įkalinimo bausmę atliekantys asmenys praranda savo buvusį gyvenimą – darbą, laisvalaikį ar šeimą.

2.2. Šeimos ryšių nebuvimo įtaka gyvenimo prasmės neturėjimui bei polinkiui į nusikalstamą elgesį

Šeima yra svarbus aspektas gyvenimo prasmės patyrimui. Ji teikia emocinę paramą, meilę ir rūpestį, kurie padeda asmeniui jaustis mylimu ir vertinamu, suteikdama gyvenimui gilią prasmės jausmą. Kadangi gyvenimo prasmė yra susijusi su ryšiais ir santykiais su kitais žmonėmis, jų nebuvimas, asmeniui gali iškelti beprasmybės jausmą.

Socialinės izoliacijos poveikis asmeniui ir jo gyvenimo prasmės suvokimui išryškėja neturint tinkamo šeimos palaikymo bei artimo ryšio. Neturint artimo ryšio su šeima, gyvenimo prasmė gali būti sunkiai įžvelgiama, kadangi daugelio mokslininkų teigimu, šeima

suteikia pilnatvės jausmą. Negaudamas tinkamo atsako bei palaikymo iš artimiausios aplinkos, žmogus gali būti paskatintas ieškoti kitų, nebūtinai teigiamų socialinės paramos šaltinių. Pasak Didžiokienės ir Žemaitienės (2005), vaikai, nesulaukę savo aplinkoje reikiamos paramos, yra labiau linkę nusikalsti bei atsidurti gatvėje. Remiantis asocialaus elgesio psichologijos teorija, „gatvės vaikams“ nėra būdingas psichologinis artumas su tėvais, daugumos jų ryšiai su tėvais yra nutrūkę, todėl tokie vaikai tarp bendraamžių gatvėse bando rasti šeimos pakaitalą bei palaikymą (Valickas, 1997). Šeimos bei visuomenės atstumtiems asmenims, visuomenei priimtos normos bei vertybės gali būti nepriimtinos, todėl tokie asmenys bus labiau linkę perimti tokių pat kaip jie propaguojamas vertybes. Remiantis socialinės-psichologinės įtampos teorija, didžiulės neigiamos emocijos, tokios kaip pyktis, nusivylimas ir apmaudas, atsirandančios dėl netinkamo kitų žmonių elgesio, gali sukelti smurtinį bei nusikalstamą elgesį (Milaniak, Widom, 2015, cit. pgl., Agnew, 1992). Todėl buvimas atstumtu šeimoje bei visuomenėje padidina nusikalstamumo tikimybę. Taip pat psichologinių ir sociologinių teorijų prielaidos apie socialinių ryšių įtaką asmens elgesiui atspindi, jog neturint tinkamo šeimos modelio bei artimo ryšio su ja, padidėja tikimybė nusikalsti (Bersani, Doherty 2013; Milaniak, Widom, 2015; Warr, 2016; Ghazanfari, Miri, Taebi, Farokhzadian, 2023). Trūkstant emocinio palaikymo ir socialinės kontrolės, žmogus gali jaustis izoliuotas ir pasinerti į neigiamą aplinką arba elgesį. Pasak Ghazanfari ir kt. (2023), prasta šeimos sanglauda prisideda prie žmogaus nukrypimo nuo normos, lemia nusikalstamo elgesio atsiradimą bei jo paplitimą. Šeimos ryšių nutrūkimas dažnai tampa psichologinio neatsakingumo ar net nusikalstamo elgesio prielaida (Navaitis, 2002). Nuolatiniai tėvų konfliktai, nepakankamas emocinis ryšys tarp tėvų ir vaikų, auklėjimo klaidos ir agresyvus elgesys, dažnai yra laikomi rizikos veiksniais asocialios asmenybės kūrimuisi ir nusikalstamo elgesio atsiradimui (Karkockienė, Arelytė, 2015, cit. pgl., Deveikytė, 2006). Taigi, šeimos dinamika ir jos struktūros ypatumai gali turėti įtakos asmens socialinei, ir psichologinei raidai ir gyvenimo prasmės patyrimui bei asocialios asmenybės formavimuisi.

Izoliacija nuo šeimos, jausmas, kad prarastas ryšys su ja, ir nepriteklius socialinių santykių srityje, daro neigiamą įtaką kalinčių asmenų vidinėj būklei (Talík ir Skowroński, 2017, cit. pgl., Hołyst, 2004). Asmeniui patekus į įkalinimo įstaigą, ši problema suintensyvėja, kadangi artimo žmogaus įkalinimas destruktiviai paveikia nuteistojo bei jo šeimos narių tarpusavio santykius (Warr, 2016). Įkalinimo asmens socialinių ryšių susilpnėjimas arba jų nutrūkimas gali paskatinti emocinį atitrūkimą tarp šeimos narių, prisidėti prie įkalinimo asmens

atitrūkimo nuo „laisvės“, riboto dalyvavimo šeimos gyvenime bei priskirtų vaidmenų šeimoje neatlikimo (Karkockienė, Arelytė, 2015). Kalintieji ir jų šeimos nariai patiria didelį netekties jausmą, prarandant intymius ryšius ir galimybę nuolat bendrauti ir dalintis patirtimi, kuri yra būtina išlaikyti artimus santykius. Ši netektis įkalintam asmeniui gali sukelti kaltės ir nusivylimo jausmą bei lemti depresijos ir kitų psichinės sveikatos problemų atsiradimą (Karkockienė, Arelytė, 2015, cit. pgl., Hairston, 2002; Sugie, 2012). Kadangi kaliniai teikia didžiulę reikšmę šeimos ryšiams, pavyzdžiui, laiškams, telefono skambučiams ir pasimatymams, šeimos ryšių nutrūkimas gali įtakoti asmens destruktivaus elgesio atsiradimą. Dėl šeimos ryšių nutrūkimo, įkalinti asmenys gali jaustis bejėgiai, negalintys imtis tam tikrų veiksmų, kadangi yra izoliuoti nuo išorinio pasaulio. Loucks (2004) šeimos iširimą įvardija, kaip savižudybių laisvės atėmimo vietose rizikos veiksnį, kadangi įkalinti asmenys dėl šeimos ryšių nutrūkimo jaučia stiprų išsiskyrimo skausmą bei susiduria su bejėgiškumo jausmu. Santykių su šeima pobūdžio svarba yra laikoma svarbiu veiksniumi, lemiančiu įkalinto asmens ateities perspektyvas, gebėjimą teisėtai grįžti į visuomeninį gyvenimą (Loucks, 2004). Remiantis Apel (2016) tyrimo išvadomis, įkalinimas ilgam sutrikdo partnerystę ir yra ilgalaikė kliūtis santuokai, nes laisvės atėmimas turi tiesioginį trikdantį poveikį kartu gyvenantiems partneriams. Todėl dėl įkalinimo būdingo išsiskyrimo laikotarpio gali kilti ardomasis poveikis partnerystei, kuris turės neigiamos įtakos kalinančiam asmeniui. Taigi, įkalinimo metu susilpnėję ar nutrūkę šeimos ryšiai gali lemti emocinį atitrūkimą, ribotą dalyvavimą šeimos gyvenime bei partnerystės iširimą. Visa tai gali tik sustiprinti įkalinto asmens patiriamus išgyvenimus bei daryti įtaką depresijos ar kitų psichinės sveikatos problemų atsiradimui, sukeldamas praradimo jausmą ir smarkiai mažindamas gyvenimo prasmę. Šių išgyvenimų poveikis gali trukdyti asmens gebėjimui vėl atrasti prasmę ir tikslą visuomenėje po įkalinimo.

Apibendrinus galima teigti, kad šeima asmeniui gali suteikti pilnatvės jausmus, tačiau nepatiriant artimo ryšio, asmuo gali pradėti ieškoti šeimos „pakaitalo“. Bandytas atrasti kitą šeimą, dažniausiai baigiasi prisijungimu prie grupių, kurių vertybės yra nepriimtinos visuomenėms normoms. Izoliacija nuo šeimos įkalinimo bausmę atliekantiems asmenims, sukelia netekties jausmą ir gali paskatinti depresijos ir kitų psichinės sveikatos problemų atsiradimą.

2.3. Atimtas gyvenimas

Įkalinimo patirtis gali būti dvejopa. Kai kuriems asmenims, kurie laisvės atėmimo bausmę atlieka keletą kartų, tai gali tapti saugia, pažįstama aplinka. Kitiems žmonės įkalinimas gali tapti traumuojančia patirtimi.

Laisvės atėmimo bausmę atliekantys asmenys, įkalinimo įstaigą gali laikyti saugia aplinka tais atvejais, kai laisvėje jaučiasi nesaugūs ar pažeidžiami. Buvusio kalinio ar buvusio nusikaltėlio statusas labai slegia grįžusį individą, kuris bando susikurti naują tapatybę visuomenėje. Pats kalėjimas dehumanizuoja, nes žmogus paverčiamas skaičiumi ir jis tampa nepageidaujamu visuomenės nariu (Lane, 2015). Tokia jėga gali pakirsti savigarbą, ypatingai tiems asmenims, kurie gali būti ar yra pažeidžiami. Howerton ir kt. (2009) teigia, kad nuteistieji išeidami į laisvę patiria besisukančių durų (Revolving door) afektą, kai per trumpą laiką po paleidimo vėl nusikalsta ir grįžta į įkalinimo įstaigą. Atlikę laisvės atėmimo bausmę asmenys susiduria su įvairiomis socialinėmis problemomis. Jie gali susiduri su tokiomis kliūtimis kaip benamystė, priklausomybė nuo psichoaktyviųjų medžiagų, socialinių ryšių stoka ar išsiskilusi psichologinės problemos, kurias sukelia nuolatinės nesėkmės integruojantis į bendruomenę. Howerton ir kt. (2009), atliktame tyrime paaiškėjo, kad asmenys kalėjimo patirtį apibūdina kaip saugią ir lengvą, lygindami problemas, su kuriomis buvo susidūrę išėję į laisvę. Nuteistieji dažnai yra adaptavęsi prie įkalinimo įstaigos aplinkos. Atlikdami laisvės atėmimo bausmę, atsakomybę už savo fizinį saugumą perkelia į institucijų rankas, todėl patiria mažai įtampos dėl gyvenimiškų problemų ar iššūkių. Visher ir Travis (2003) teigia, jog nuteistųjų sėkmingo perėjimo į laisvę pagrindas yra asmeninis sprendimas keistis. Frankl (2007) teigia, individas prisiimdamas atsakomybę už save ir gyvenime kylančias problemas bei jas įprasmindamas, gali vesti save autentiškumo gyvenimo link. Nuteistieji laisvę priimdami tik kaip bausmės pabaigą, o ne keičiantį gyvenimo tarpą, dažniau grįžta į įkalinimo įstaigą. “Juk tas, kuris laiko save likimo nulemtu, nepajėgus jį nugalėti” (Frankl, 2007, p. 139).

Kalėjimo aplinka gali tapti kaip traumuojanči patirtis asmeniui. Pasak Flood (2018), įkalinimas yra žlugdanti asmens savimonė, tapatybė ir savigarbą patirtis, dėl kurios tik nedaugelis lieka nepatyrę tam tikros psichologinės žalos be laisvės praradimo, gyvenimo baimėje, socialinio atstūmimo bei atsiskyrimo nuo draugų ir šeimos. Šios neigiamos patirtys ir emocijos yra pakankamai stipraus trauminio streso simptomai, kad išsivystytų į potrauminio streso reakcijas, kai asmenys yra paleidžiami į laisvę (Flood, 2018). Kitas svarbus veiksnys, kuris neigiamai veikia įkalinimo bausmę atliekančius asmenis yra emocijų slėpimas. Įkalinimo įstaigoje rodyti savo jautrumą, pažeidžiamumą ar reikšti emocijas yra silpnumo požymis, dėl

šios priežasties įkalinimo bausmę atliekantys asmenys gali pradėti savo jausmus slėpti. Jonikaitė (2021) teigia, kad įkalinimo įstaiga iš žmogaus atima ne tik fizinę, bet ir dvasinę laisvę, net teisę rodyti emocijas, aistras ar norą gyventi. Lane (2015) savo disertaciniame darbe pateikia įkalinimo sielvarto (Imprisoned Grief) reiškinį tarp nuteistųjų. Teigiama, kad įkalinimo sielvartas pasireiškia dėl laisvės praradimo, kurį sukelia įkalinimas; per sielvartą esant kalėjime bei po netekties, kai praradimas veikia kaip nusikalstamo elgesio veiksnys, įskaitant nužudymo sukeltą praradimą (Lane, 2015). Dėl įkalinimo įstaigoje vyraujančios kultūros, nuteistieji neleidžia sau išgedėti prarasto gyvenimo. Nuteistiesiems išjausti emocijas dėl prarastų gyvenimų ar padarytų nusikaltimų, gali trukdyti pati įkalinimo įstaigos sistema. Biurokratinis žvilgsnis, nukreiptas į kalinį, vertinantis jo veiksmus ir požiūrį, sukelia įtampą nuteisto asmens gyvenime ir kliūtimi emociniam autentiškumui bei saviraiškai (Crewe ir kt. 2014, 2013).

Apibendrinus galima teigti, kad įkalinimo įstaigoje asmenys susiduria su sunkumais po laisvės atėmimo bausmės ir esant joje. Nuteistieji, grįžę į laisvę, negali susidoroti su tokiais kliūtimis kaip benamystė ar priklausomybė nuo alkoholio, ar narkotinių medžiagų. Įkalinimo įstaigoje patirti išgyvenimai po įkalinimo bausmės ir kalėjimo aplinkos veiksniai, gali turėti įtakos psichologinių problemų atsiradimui.

2.4. Egzistencinė izoliacija

Egzistencinės psichoterapijos atstovas Yalom (2008) aprašo izoliaciją kaip vieną iš egzistencinių ribinių rūpesčių. Ji dažnai yra susijusi su vienišumo jausmus. Butėnaitė, Sondaitė ir Mockus (2016) teigia, kad vienvė yra emocinis egzistencinės krizės aspektas. Ši būties problema gali iškilti žmogui įvairiose gyvenimo stadijose ir situacijose. Vienatvė dažnai yra susijusi su egzistenciniais klausimais apie gyvenimo prasmę, savo vietą pasaulyje ir santykius su kitais.

Kalėjimai dažnai yra siejami su vienvės ir tuščio laiko metaforomis, kaip pabrėžia Schliehe ir kt. (2022, cit. pgl., Armstrong, 2018), įkalinimas yra pavyzdinis įstrigimo erdvėje ir laike simbolis (Schliehe, Laursen, Crewe, 2022). Fizinei vienvėi ir atskirties jausmui apibūdinti, Crewe (2015) naudoja gilumo sąvoką, nurodant atstumą ir poliariškumą nuo laisvės bei akcentuojant jausmą, kad esi „palaidotas“ toli nuo laisvojo pasaulio „burbule“, kuris yra toli nuo normalumo, ir priverčia susidurti su svetimu ir nerealiu kalėjimo socialiniu pasauliu (Schliehe, Laursen, Crewe, 2022). Fizinė vienvė ir atskirties jausmas įprastai pasireiškia kalėjimo gyvenime, kada kaliniai laikomi izoliuoti nuo kitų (Schliehe, Laursen,

Crewe, 2022). Pasak Guenther (2013), izoliacija reiškia gyvenimą be atramos arba be „objektyvios vietos pasaulyje“. Kai kurios vienatvės formos kyla ne dėl fizinės vienatvės, o dėl buvimo „priverstinio kolektyvo“ dalimi. Kadangi žmogus yra savarankiškas ir kartu priklausomas nuo viso santykių tinklo, sunkumai bendraujant su kitais kaliniais ir jausmas, kad darbuotojai jo visiškai nepripažįsta ar neišklauso, sukelia gilų „vieništumo minioje“ jausmą (Guenther, 2013). Nors neretai vienatvė yra siejama su žmogaus izoliacija ir atskirtimi nuo kitų žmonių, ji gali pasireikšti ir intensyvaus bendravimo aplinkoje. Asmuo, apsuptas daugybės žmonių, vis tiek gali jaustis vienišas, nes aplinkinių buvimas nebūtinai užtikrina emocinį ryšį ar supratimą. Pasak Crewe (2009), kartais kaliniai savo vienatvės jausmą sieja su kalinių socialinių santykių laikinumu ir paviršutiniškumu, kada naujai užmegzti santykiai su kitais nuteistaisiais atrodo netikri, o susirasti bendraminčių beveik neįmanoma. Pasak Sykes (1958), kalinį kankina ne vienatvė, o masinis gyvenimas, tačiau kai kurie kaliniai teigia, kad jaučiasi vieniši nepaisant to, kad aplink juos yra daug žmonių, su kuriais jie negali užmegzti ryšio, arba net dėl to, kad jie jaučiasi vieniši. Pasak Schliehe, Laursen, Crewe (2022), vieništumo jausmą gali sukelti santykiai, pavyzdžiui, netinkamas elgesys su kaliniais ar jų netinkamas pripažinimas; su asmeniniu saugumu susiję klausimai, kai kaliniai gali savanoriškai izoliuotis, kad išvengtų laiko praleidimo perpildytose ar nesaugiose palatose; arba atskirties jausmas, kurį sukelia pati socialinė ir fizinė aplinka. Tačiau kai kuriems kalintiesiems vienatvė gali atnešti „vaisingą pauzę“, kurią Prochnik (2010) apibūdina, kaip galimybę apmąstyti savasties ir ateities klausimus. Remiantis Schliehe, Laursen, Crewe (2022) gautais tyrimo rezultatais, Norvegijos, Anglijos ir Velso kalėjimų nuteistieji kalbėdami apie vienatvę, paminėdavo egzistencinę ramybę ir psichologinį komfortą. Nuteistieji dalinosi vienatvės patirtimi, kaip „gerą laiką pabūti su savimi ir pamąstyti“, galimybę peržvelgti ankstesnį gyvenimą iki smulkesnių detalių. „Dvasinėje vienatvėje peržiūrėjau visą savo ankstesnį gyvenimą, peržvelgiau jį iki smulkesnių detalių, susimąsčiau apie savo praeitį, griežtai ir negailestingai teisiau save ir kartais net laimindavau likimą, kad atsiuntė man šią vienatvę, be kurios nebūčiau galėjęs savęs taip teisti“ (Schliehe, Laursen, Crewe, 2022, cit. pgl., Dostoyevsky, 2004, p. 234). Taigi, kalintieji gali suvokti vienatvę kaip galimybę apmąstyti savo egzistencinius klausimus ir peržiūrėti savo gyvenimą, o tai gali atnešti egzistencinę ramybę ir psichologinį komfortą, kaip rodo Norvegijos, Anglijos ir Velso kalėjimuose atliktų tyrimų rezultatai (Schliehe, Laursen, Crewe, 2022).

Egzistencinės psichoterapijos atstovas Yalom (2020) nurodo tris skirtingas izoliacijos formas: tarpasmeninę, intraasmeninę ir egzistencinę izoliaciją. Tarpasmeninė

izoliacija - tai izoliacija, atsirandanti dėl socialinių ryšių su kitais žmonėmis trūkumo. Taigi, kai kaliniai patenka į vienutę arba kai savanoriškai izoliuojasi nuo kitų kalinių, pasireiškia tarpasmeninė izoliacija. Priešingai nei tarpasmeninė izoliacija, intraasmeninė izoliacija reiškia izoliuotus aspektus savo paties psichikoje (Pinel ir kt. 2017). Ši izoliacijos rūšis gali pasireikšti gana įprastais simptomais, tokiais kaip neryžtingumas ar netikrumas dėl savo autentiškų norų, troškimų ir interesų (Pinel ir kt. 2017). Egzistencinę izoliaciją Yalom (2020) apibūdina kaip neperžengiamą tarpą tarp žmonių, atotrūkį, kurį dažnai neigiame arba slepiame, bet kuris gali būti skaudžiausiai juntamas svarbiausiais gyvenimo momentais: "Kiekvienas iš mūsų į egzistenciją įžengia vienas ir iš jos turi išeiti vienas. Taigi egzistencinis konfliktas yra įtampa tarp mūsų absoliučios izoliacijos suvokimo ir noro būti didesnės visumos dalimi" (2020, p.129). Pasak Yalom (2020), žmonės jaučiasi egzistenciškai izoliuoti, kai jaučiasi vieniši savo patirtyje, tarsi niekas kitas nesidalytų jų patirtimi ir negalėtų jos suprasti. Galima teigti, kad visi žmonės iš tiesų yra egzistenciškai izoliuoti vieni nuo kitų (Yalom, 2020), nes subjektyvi patirtis atsiranda filtruojant bet kokį stimulą per individo jutimo organus ir aukštesnio lygio pažinimo aparatus bei procesus (Pinel ir kt. 2017, cit. pgl., Bruner, 1990). Tačiau ne visi žmonės patiria aukštą egzistencinės izoliacijos lygį. Yra strategijų, kurios gali sumažinti egzistencinę izoliaciją, tačiau jų veiksmingumas gali skirtis tarp individų. Pasak Pinel ir kt. (2017), viena iš tokių strategijų yra klaidingo sutarimo efektas, kuomet žmonės klaidingai mano, kad jie dalijasi psichologinėmis būsenomis su kitais svarbiais žmonėmis arba pervertina žmonių, kurie pritaria jų įsitikinimams ar nuostatoms, skaičių. Kitas strategijos būdas yra įsitikinimų sistemos patvirtinimas, kuomet žmonės siekia rasti patvirtinimo savo įsitikinimams. Egzistuoja ir prisitaikymo prie kitų požiūrio strategija, kada žmogus stengiasi prisiderinti prie aplinkinių žmonių nuostatų arba pasirinkti elgesį, kuris būtų panašus į jam svarbių žmonių požiūrį. Visa tai gali padėti žmonėms jausis mažiau izoliuotiems bei labiau priklausyti nuo socialinės aplinkos.

Apibendrinus galima teigti, kad vienatvės jausmui įtaką gali daryti pati įkalinimo įstaigos aplinka. Laisvės atėmimo bausmę atliekantiems asmenimis, vienišumo jausmai gali išskirti patiriant izoliaciją nuo kitų nuteistųjų ar santykių netikrumą arba jų paviršutiniškumą. Taip pat nuteistųjų vidinei būklei įtakos gali turėti jausmas, kad esi tik „masės“ dalis, kurioje asmenys negali patirti santykių autentiškumo ir save įprasminginti juose.

3. GYVENIMO PRASMĖS PATYRIMAS ĮKALINIMO ĮSTAIGOJE

Mokslinėje literatūroje galima atrasti straipsnių apie kalinčių asmenų vidinį virsmą įkalinimo įstaigoje. Pasak Vanhooren (2015), laisvės atėmimo bausmę atliekantys asmenys, patyrę egzistencinę krizę, įgyja naują gyvenimo prasmės pojūtį ir save transcenduojančių vertybių rinkinį (cit. pgl., Guse ir Hudson; Maruna ir kt. 2006; Vanhooren, Leijssen, Dezutter, 2015; Van Ginneken, 2014). Asmenys save įprasminti gali bendruomenėje, santykiyje su kitais žmonėmis, religijoje ir darbe.

3.1. Gyvenimo prasmės patyrimas bendruomenėje ir šeimoje

Frankl (2007) teigia, kad bendruomenė atsiskleidžia kaip žmogaus uždavinys. Įkalinimo bausmę atliekantis asmuo, bendruomenėje gali save patirti iš naujo, įgauti naujų kompetencijų, susipažinti su naujais žmonėmis ir taip save įprasminti. Tuo tarpu palaikomas santykis su artimaisiais, gali nuteistam asmeniui būti kaip atrama sunkioje akimirkoje. Buvimas bendruomenėje kalintiems asmenims padeda jaustis reikšmingiems. Frankl (2007) teigia, kad akmenėlio ypatingumas tampa vertingas atsižvelgiant į mozaikos visumą, o asmenybės ypatingumas įgauna prasmę tapęs reikšmingas didžiajai visumai. Pasak Ramono ir Jonikaitės (2021), nuteistieji įkalinimo įstaigoje yra laikomi „dulkės“ vietoje, į juos žiūrima ne kaip į asmenis, pasižyminčius unikaliomis charakterio savybėmis, bet kaip į nevertų žmonių masę, taip nužmoginant asmenį sociologiniu ir dvasiniu požiūriu. Dėl šios priežasties, svarbus yra bendruomenės veiksnys, kuris padeda žmonės jaustis ypatingiems. Vanhooren (2015) atliktame tyrime paaiškėjo, kad kalinčių asmenų prasmės patyrimas pasikeitė, kai kiti asmenys pradėjo jais tikėti. Tai, kad kitas žmogus „mato“ ir tikrai vertina, paskatino pradėti gilų pokyčių procesą, tai buvo susiję su vidinėmis prasmės paieškomis, kurių metu buvo iš naujo suderintas jų vidinis savęs suvokimas ir gyvenimo tikslas (Vanhooren, 2015). Įkalinimo bausmę atliekantis asmuo, būdamas bendruomenėje gali pradėti save patirti kaip kitokį asmenį, jaučiant kitų žmonių palaikymą ir nesmerkimą dėl praeities klaidų. Flood (2018) atliktame tyrime paaiškėjo, kad įkalinimo bausmę atliekantis asmuo, būdamas bendruomenėje, pradėjo jaustis priimtas toks, koks yra dabar, o ne vertinamas pagal tai, koks buvo anksčiau. Dėl šios priežasties bendruomenė gali padėti asmenims, atliekantiems įkalinimo bausmę, kurti naują tapatybę ir suteikti galimybę įprasminti save bendruomenės veiklose.

Gyvenimo prasmės atradimui įtakos gali turėti santykis su artimaisiais. Remiantis klasikine socialinės kontrolės teorija, šeima užtikrina svarbius ryšius, kurie užkerta kelią

nusikaltimams (Mowen, Stansfield, Boman, 2019, cit. pgl., Hirschi, 1969). Pasak Duve ir Clark (2011), socialiniai ryšiai ir socialinė parama yra kaip nusikaltimų prevencijos pagrindas, padedantis asmenims pajauti pilnatvę. Pasak Karkockienės, Arelytės (2015), socialinių ryšių palaikymas iš dalies nulemia pilnatvės jausmą ir gebėjimą sėkmingai įveikti problemas. Aktyvus šeimos palaikymas laisvės atėmimo metu gali sumažinti įkalinimo sukeltą „skausmą“ ir padėti mažinti savižudybės ar savęs sužalojimo riziką įkalinimo įstaigoje (Karkockienė, Arelytė, 2015). Šeimyninių santykių palaikymas padeda sumažinti dėl įkalinimo padaryto žalą, akcentuojant laisvės atėmimą, kuris grindžiamas socialine atskirtimi ir izoliacija (Benisty ir kt. 2021, cit. pgl., Mills, 2005). Pasak Benisty ir kt. (2021, cit. pgl., Mills, 2005; Souza ir kt., 2019), įvairaus pobūdžio paramos ir bendravimo su šeimos nariais palaikymas potencialiai skatina nuteistojo savivertės, pasitikėjimo savimi lygį, ir savikontrolę - tiek įkalinimo laikotarpiu, tiek jam pasibaigus (Benisty ir kt. 2021). Be to, artimi ryšiai padeda sustiprinti atsakomybės jausmą prieš artimuosius ir norą elgtis taip, kad nebūtų pakenkta santykiams ar šeimos saugumui (Ustinavičiūtė, 2012). Taigi, šeimos buvimas kalinio gyvenime didina jo gerovės lygį, prisideda prie asmens pilnatvės jausmo bei mažina savęs žalojimo ir pakartotino nusikalstamumo riziką. Taip pat kontakto palaikymas, primena nuteistiesiems apie jų gyvenimą už įkalinimo įstaigos, skatina įprasminti dabartinį laiką, bandant „išlaikyti“ save įkalinimo įstaigoje.

Apibendrinus galima teigti, kad bendruomenė padeda įkalinimo bausmę atliekantiems asmenims save joje įprasminti. Nuteistieji gyvenimo prasmę gali patirti dalyvaudami bendruomenės veiklose, bendraujant su kitais žmonėmis ir kuriant naująją tapatybę. Šeima nuteistiesiems gali būti kaip atrama, suteikianti pilnatvės ir stiprybės jausmą, atliekant laisvės atėmimo bausmę.

3.3. Tikėjimo įtaka gyvenimo prasmės patyrimui

Juškienė ir Piktuižytė (2012) teigia, kad žmogus yra ieškanti būtybė, žvelgiant į gelmes ir bandanti identifikuoti savo vietą kitų žmonių ir pasaulio kontekste bei įminti savo būties paslaptis. Norint atrasti savo vietą visatoje, dažnai žmogui reikia į kažką atsiremti arba į kažką tikėti, kad prasmė arba misija būtų suprasta pačio asmens. Tikėjimas į transcendenciją gali tapti egzistencijos pamatu, kuris parodo kelią ir suteikia atramą gyvenimo prasmės ieškančiam žmogui.

Tikėjimas į Dievą gali daryti įtaką įkalinimo bausmę atliekančių asmenų gyvenimo prasmės atradimui. Dievo troškimas yra įrašytas kiekvieno žmogaus širdyje ir tik Jame žmogus gali surasti tiesą, laimę ir prasmę. (Juškienė, Piktuižytė, 2014). O'Connor ir Duncan (2011) teigia, kad įkalinti asmenys daug dažniau nei prieš patekdami į kalėjimą užsiima religinėmis, dvasinėmis ir humanistinėmis praktikomis. Kai kuriems asmenims religija atneša transformaciją, leidžiančią permąstyti savo patirtį kaip turinčią aukštesnį tikslą (Flood, 2018). Vidinė transformacija iš esmės perkeičia asmenį ir gyvenimo orientaciją, žmogaus gyvenimo centru tampa santykio su Šventybe kūrimas (Juškienė, Piktuižytė, 2014). Pasak Vanhooren ir kt. (2017), religija ir dvasingumas dažnai apibūdinami kaip svarbios įveikos strategijos, padedančios susidoroti su įkalinimo įstaigose patiriamais sunkumais. Religiniai asmenys kalėjime jaučiasi dvasiškai stipresni, nepraranda paskutinės vilties, kad išters skirtą laiką nelaisvėje, jų asmenybių portretai šviesesni bei optimistiškesni (Ramonas, Jonikaitė, 2021). Tikėdami į transcendenciją, asmenys kitaip patiria savo lemtį, bandydami ją paskirti aukštesnei jėgai, pavyzdžiui Dievui. Pasak Flood (2018) atlikto tyrimo, daugelis įkalintųjų, dalyvavusių religinėse programose, išgyveno gyvenimo lūžio momentą, kurį lėmė tikėjimas Dievu. Ši patirtis jiems suteikė viltį ir stiprybę, padėjusią atkurti dvasinį ryšį su Aukštesniąja jėga. Pasak Albayrak (2023), kai tikėjimo šviesa prasiskverbia į kalinių širdis, kai jie ieško šiltos Dievo rankos ir visiškai paklūsta Jo valiai, jų dvasia tampa vis stipresnė. Albayrak (2023) atliktame tyrime paaiškėjo, kad stiprus santykis su Dievu turėjo lemiamą įtaką dviejų ilga bausme įkalintų vyrų gyvenimo kokybei bei gebėjimui dėkingai gyventi dabartyje, nepaisant aplinkinių žiaurumo bei siaubingų įkalinimo sąlygų. Įkalinimo bausmę atliekantiems asmenims, vidinę ramybę ir prasmę gali padėti atrasti Biblijos mokymas. Viešpats skelbia (Mt 11, 25–30vii) “Ateikite pas mane visi, kurie vargstate ir esate prislėgti: aš jus atgaivinsiu!”. Nuteistieji vyrai, savo kaltę ir kančią gali įprasminti Dievo žodyje ir visus patiriamus sunkumus atiduoti Jam. Tai parodo, kad religiniai įsitikinimai, gali padėti žmonėms išlikti stipriems net sudėtingose situacijose. Taigi, tikėjimas Dievu gali turėti teigiamą poveikį žmogaus dvasiai, suteikiant jai stiprybės ir vilties.

Apibendrinus galima teigti, kad tikėjimas į Dievą, įkalinimo bausmę atliekantiems asmenims, suteikia galimybę savo patirčiai kančiai suteikti prasmę ir savo gyvenimą paskirti Jam. Tikėjimas padeda kalėjime jaustis stipresniems, nepalūžti sunkiose situacijose bei suteikia naują gyvenimo orientaciją.

3.4. Specialistų, dirbančių su nuteistaisiais, įtaka geresnei gyvenimo kokybei

Specialistai, dirbantys su nuteistaisiais, atlieka svarbų vaidmenį ne tik gerindami jų gyvenimo kokybę, bet ir suteikdami prasmę jų egzistencijai. Remiantis Marlowe (2003), kokybiška psichologinė ir socialinė pagalba gali žymiai pagerinti nuteistųjų emocinę gerovę ir gyvenimo prasmės suvokimą. Be to, teigiamos sąveikos su kvalifikuotais specialistais padeda stiprinti asmenų savigarbą ir skatina pozityvius gyvenimo pokyčius. Teigiamas ir atitinkamas specialistų įsitraukimas į nuteistųjų gyvenimus gali veikti kaip svarbus faktorius, mažinantis nusikalstamumą ir skatinantis socialinę reintegraciją, dėl ko gerėja nuteistųjų gyvenimo kokybė ir prasmė (Braithwaite, 1989).

Pasitikėjimu grįsti santykiai tarp darbuotojų ir specialistų, gali daryti įtaką nuteistųjų vidinei būklei. Santykiai tarp nuteistųjų ir darbuotojų yra esminiai užtikrinant žmogaus teisių pusiausvyrą, bei sėkmingą įkalinimo įstaigų veikimą demokratinėje valstybėje. Kadangi teisinėje ir demokratinėje valstybėje orumo principas yra itin svarbus, tokiose valstybėse siekiama, jog asmenims, atliekantiems laisvės atėmimo bausmę, teismo paskirta bausmė būtų orientuota į socialinių santykių normalizavimą bei stabilizavimą, o ne tiesioginį kerštą ar atpildą už padarytą nusikaltimą (Sakalauskas, 2015). Tai reiškia, kad bausmės tikslas yra atkurti teisingumą ir užtikrinti visuomenės saugumą. Remiantis Sakalausko (2015) atliktu tyrimu, santykiai tarp darbuotojų ir kalinių ne tik gali būti, bet jie egzistuoja savaime, nepriklausomai nuo to, ar jų dalyviai siekia, ar vengia tokių santykių. Šie santykiai turi būti pripažįstami, nes jų reikšmė įkalinimo įstaigos atmosferai ir sėkmingai nuteistojo integracijai yra labai didelė. Remiantis Bennett, Shuker (2010), pripažįstamų santykių reikšmė įkalinimo įstaigoms yra labai didelė, nes jie padeda užtikrinti saugumą, gerina bendradarbiavimą, skatina emocinę gerovę ir prisideda prie sėkmingesnės reabilitacijos.

Remiantis Maslow (1943) poreikių hierarchiją, visi žmonės turi tuos pačius pagrindinius poreikius, įskaitant išgyvenimo, fizinio ir psichologinio saugumo, socialinio ryšio, savigarbos ir aktualizavimo. Todėl kai pagalbos santykiuose suprantami pagrindiniai kliento saugumo, pagarbos ir priėmimo poreikiai, galima sukurti pasitikėjimo atmosferą (Levenson, 2017). Blagden ir kt. (2016) atliktas tyrimas parodė, kad asmenų, padariusių seksualinius nusikaltimus, sėkmingam dalyvavimui reabilitacinio pobūdžio programose, didelę reikšmę turi saugi, konstruktyvi kalėjimo aplinka, bei pasitikėjimu grįsti darbuotojų ir nuteistųjų tarpusavio santykiai. Tyrimo duomenys atskleidė teigiamą kalinių požiūrį į santykius su personalu, kadangi dauguma kalinių tvirtino, jog personalas tiki jų galimybėmis

bei noru pasikeisti. Kadangi lytinius nusikaltimus padarę asmenys dažnai kalėjime susiduria su įvairiomis stigmomis, patyčiomis ar net smurtu, pasitikėjimu grįstas santykis su darbuotojais gali tapti svarbiu emociniu paramos šaltiniu. Naudojant pagalbos santykius kaip terapinę priemonę, bendradarbiavimo partnerystė padeda užmegzti ryšį su kitais žmonėmis ir taip patirti emociškai koreguojančią patirtį (Levenson, 2017). Taigi, pasitikėjimu grįsti tarpusavio santykiai gali padėti asmenims jaustis suprastiems ir palaikomais, kas gali būti esminis veiksnys nuteistųjų pokyčiams, pakartotino nusikalstamumo mažinimui bei gyvenimo prasmės suvokimui.

Taigi, pasitikėjimu grįsti santykiai tarp darbuotojų ir nuteistųjų yra esminiai užtikrinant žmogaus teisių pusiausvyrą ir sėkmingą įkalinimo įstaigų veikimą. Tokie santykiai padeda užtikrinti saugumą, gerina bendradarbiavimą, skatina emocinę gerovę ir prisideda prie nuteistųjų rehabilitacijos. Taip pat pasitikėjimas suteikia reikalingą emocinę paramą, ypač svarbią kaliniams, kurie susiduria su stigmomis ir smurtu. Santykiai tarp įkalinimo bausmę atliekančių asmenų ir darbuotojų skatina pokyčius ir mažina pakartotinį nusikalstamumą.

3.5. Darbas kaip savęs įprasminimo priemonė

Kai kurie žmonės darbą gali vertinti kaip prievolę, kuri nėra įdomi ar patraukli. Tačiau daugeliui asmenų, darbas suteikia prasmės pojūtį. Frankl (2007) teigia, kad darbas susieja individo ypatingumą su bendruomene ir taip asmeniui suteikia prasmę ir vertę. Svarbu, ką žmogus daro, kad pragyventų, ir tikėjimas, kad ši veikla kažką keičia. Darbas gali suteikti misiją, tikslo pojūtį ir apibrėžti vertę, kurią žmogus atneša visuomenei (Flood, 2018).

Laisvės bausmę atliekantys asmenys gali save įprasminti darbinėje veikloje. Darbas vaidina lemiamą vaidmenį žmonių savęs suvokimui ir tapatybei. (Flood, 2018). Frankl (2007) teigia, kad atsakomybę už savo egzistenciją reikia prisiimti ne žodžiais, o veiksmu ar veikla. Įkalinimo įstaiga suteikia galimybę laisvės bausmę atliekantiems žmonėms dirbti. Iš visų kalėjimo veiklų darbas paprastai užima daugiausiai laiko; ši kiekybinė realybė kokybiškai moduliuoja kalinių laiką taip, kaip nedaugelis kitų veiklų (Guilabud, 2010). Be to, kalėjimo dirbtuvėse dirbantys kaliniai yra įtraukti į rinkos visuomenėms būdingą darbo pasidalijimo sistemą (Guilabud, 2010). Taip laisvės atėmimo bausmę atliekantys asmenys gali jaustis priartėję prie laisvės. Žvilgsnis, per kurį buvę įkalinti asmenys mato savo darbą, gali permąstyti jų patirties traumą, formuoti jų kelionę ir prisidėti prie geresnės psichikos sveikatos (Flood, 2018, cit. pgl., Cherney, Fitzgerald, Finding, 2016). Aresti ir kt. (2010) atliktame

tyrime paaiškėjo, kad įkalinimo bausmę atliekantiems asmenims darbas yra susijęs su moraliniu elementu ir yra socialiai vertinamas, todėl vyrai gali išsaugoti teigiamą savojo „Aš“ jausmą. Flood (2018) teigia, kad darbas suteikia humanizuojančią patirtį, empatiją ir priklausymo jausmą, leidžiantį nuteistiesiems susikurti naują pasakojimą apie save kaip gerus ir kitokius žmones ir atsikratyti neigiamų vertinimų.

Apibendrinus galima teigti, kad įkalinimo įstaigoje esantiems asmenims, darbas gali padėti atrasti prasmę. Dirbdami, žmonės gali save realizuoti, susikurti kitokį įvaizdį apie save bei jaustis bendruomenės dalimi, kurioje gali kurti naują savo tapybę.

TYRIMO PROBLEMA, OBJEKTAS, TIKSLAS IR UŽDAVINIAI

Tyrimo problema - Laivės atėmimo bausmę atliekantys vyrai visuomenėje ir įkalinimo įstaigoje dažnai lieka nesuprasti. Iki įkalinimo patirti vaikystės bei paauglystės išgyvenimai, vidinės kančios dėl padaryto nusikaltimo bei bausmės trukmės ir kalėjimo aplinkos, yra sunkiai pastebimos dėl susiformavusios stigmos į nuteistą, kad jis iš esmės yra sugadintas žmogus. Nemokėjimas gyventi dažnai kyla iš negebėjimo savęs įprasminti ir vaikystėje patirtų trauminių išgyvenimų. Įkalinimo bausmę atliekantis asmuo, vaikystėje nepatyręs artimo meilės, dažnai įsitraukia į neigiamai veikiančią aplinką, taip bandydamas save įprasminti nusikalstamoje aplinkoje, todėl jo gyvenimas tampa beprasmiškas ir tuščias. Atsidūręs įkalinimo įstaigoje, asmuo susiduria su kitomis problemomis. Jį slegia kalėjimo aplinka, atitrūkimas nuo artimųjų, neturėjimas savo asmeninės erdvės bei patiriama asmenybės resignacija. Minėtos priežastys veikia nuteistųjų gyvenimo prasmės patyrimą, todėl iškyla klausimas, kaip įkalinimo bausmę atliekantys vyrai po patirtų neigiamų išgyvenimų vaikystėje ir įkalinimo įstaigoje, geba save įprasminti įkalinimo įstaigos aplinkoje.

Tyrimo objektas – vyrų, atliekančių laisvės atėmimo bausmę, gyvenimo prasmės pokyčiai.

Tyrimo tikslas - atskleisti vyrų, atliekančių laisvės atėmimo bausmę, gyvenimo prasmės pokyčio aspektus.

Tyrimo uždaviniai:

1. Atskleisti nuteistųjų vyrų vaikystės bei paauglystės patirtis prieš patenkant į įkalinimo įstaigą bei jų sąsajas su gyvenimo prasmės išgyvenimu.
2. Atskleisti, kaip kalėjimo aplinka veikia gyvenimo prasmės išgyvenimą.
3. Nustatyti asmenines patirtis, kurios skatina gyvenimo prasmės pokyčius.
4. Atskleisti socialinės aplinkos veiksnius, kurie sukuria sąlygas gyvenimo prasmės patyrimui.

4. TYRIMO METODIKA

Tyrimo atranka ir tiriamieji. Tyrimo metu buvo apklausti aštuoni vyrai, atliekantys laisvės atėmimo bausmę Vilniaus kalėjime. Atrenkant tiriamuosius buvo naudojamas tikslinės atrankos metodas. Tyrimo dalyviai buvo pasirinkti pagal išsikeltus kriterijus: 1) Laisvės atėmimo bausmę atliekančių asmenų įkalinimo trukmė; 2) Laisvės atėmimo bausmę atliekančių asmenų nusikaltimo pobūdis; 3) Laisvės atėmimo bausmę atliekančių asmenų lytis.

Išsikelti atrankos kriterijai leido susipažinti su skirtingais nuteistųjų vyrų gyvenimo prasmės patyrimais, įgalinant tyrėjas surinkti įvairius bei reikšmingus duomenis gyvenimo prasmės temoje. Tiriamųjų lyties pasirinkimui įtakos turėjo tai, jog akademinėje erdvėje trūksta tyrimų apie įkalinusių vyrų gyvenimo prasmės patyrimą. Dauguma Lietuvos mokslinių darbų yra orientuoti į tikėjimo ar socialinių ryšių įtaką gyvenimo prasmės atradimui. Taip pat užsienio mokslinėje literatūroje, galima rasti daugiau straipsnių apie moterų, atliekančių laisvės atėmimo bausmę išgyvenimus, todėl svarbu įtraukti vyrus į

atliekamus tyrimus, kad būtų galima giliau suprasti problemos įvairovę. Taip pat tiriamųjų lyties pasirinkimui įtakos turėjo ir patogumo kriterijus, kadangi viena iš tyrėjų dirba Vilniaus kalėjime, todėl rasti tikslią tiriamųjų imtį buvo kur kas lengviau. Taip pat buvo svarbus tiriamųjų prieinamumas bei jų galimybė dalyvauti tyrime, ypač atsižvelgiant į tai, kad tai yra sunkiai prieinama asmenų grupė. Todėl tyrėja, dirbanti Vilniaus kalėjime, galėjo užtikrinti šiuos aspektus.

Tyrimo eiga. Tyrimas buvo atliekamas 2024 m. kovo–balandžio mėnesiais, kurio tikslas – atskleisti laisvės atėmimo bausmę atliekančių vyrų gyvenimo prasmės pokyčio aspektus. Tyrimas vyko natūraliomis sąlygomis, t. y., ten, kur pasireiškia nagrinėjamas fenomenas. Taigi tyrimui atlikti buvo pasirinktas Vilniaus kalėjimas, kuriame vienas iš tiriamųjų buvo kalbintas atviro tipo bausmės atlikimo vietoje, kiti tiriamieji uždaro tipo bausmės atlikimo vietoje, kai keturi iš jų gydomi priklausomybę Vilniaus kalėjimo priklausomybių rehabilitacijos centre (toliau - PRC). Šis pasirinkimas leido tiesiogiai stebėti ir analizuoti tyrimo objektą realiomis sąlygomis.

Tyrimo procesą koordinavo tyrėja, dirbanti Vilniaus kalėjime. Ji užtikrino reikiamų leidimų gavimą iš Vilniaus kalėjimo administracijos ir Lietuvos kalėjimų tarnybos, įskaitant leidimą naudoti diktofoną duomenų rinkimui bei kitos tyrėjos įleidimą į Vilniaus kalėjimo teritoriją. Tyrėja taip pat suderino susitikimų su nuteistaisiais laikus, atsižvelgdama į jų ir tyrėjų poreikius, siekiant užtikrinti duomenų rinkimo efektyvumą ir saugumą.

Tyrime dalyvavo nedidelis skaičius nuteistųjų, kadangi duomenims rinkti buvo naudojamas pusiau struktūruotas biografinis naratyvinis interviu. Šis metodas buvo pasirinktas dėl galimybės išsamiai tirti laisvės atėmimo bausmę atliekančių asmenų patirtis ir jų gyvenimo prasmės pokyčius. Nedidelį tiriamųjų skaičių lėmė ir ilga interviu trukmė, kuri vidutiniškai siekė 1 valandą 30 minučių. Surinkti duomenys užtikrino tyrimo imties pakankamumą ir kokybę, todėl, kaip nurodo Malterud ir kt. (2016), kokybinio tyrimo imties dydis nėra aiškiai apibrėžtas. Pakankamumas vertinamas pagal surinktų duomenų kokybę, o ne imties dydį.

Prieš pradėdant interviu su laisvės atėmimo bausmę atliekančiais asmenimis, su jais tiesiogiai dirbanti tyrėja, gyvai aptarė dalyvavimo tyrime galimybę, paaiškindama jo tikslą ir esmę. Tyrėja taip pat susitarė dėl tinkamo susitikimo laiko ir vietos, pabrėždama konfidencialumo laikymosi svarbą. Gavus sutikimą dalyvauti tyrime, buvo teirujamasi, ar būtų galima įrašyti pokalbius. Taip pat, kad išsiaiškinti nuteistųjų vyrų gyvenimo prasmės patyrimą prieš įkalinimo įstaigą ir ištirti ar ir kaip kito gyvenimo prasmės patyrimas esant

įkalinimo įstaigoje, tiriamųjų buvo prašoma papasakoti savo gyvenimo istoriją nuo to, kai buvo mažas ir iki šios dienos. Po to dar buvo užduodami papildomi klausimai, leidžiantys nustatyti, kaip tiriamųjų asmeninės patirtys skatina gyvenimo prasmės pokyčius ir atkleisti socialinės aplinkos veiksnius, kurie sukuria sąlygas gyvenimo prasmės patyrimui.

Taigi, tyrėjų komanda įsipareigojo atlikti nuodugnią analizę, remiantis profesionalumu, empatija ir pagrindiniais etiniais principais, užtikrinant tyrimo dalyvių konfidencialumą. Ši išsami analizė reikalavo ne tik profesionalumo, bet ir didelio jautrumo bei pagarbos tiriamųjų asmeninei patirčiai.

Šios temos pasirinkimą lėmė susidomėjimas vyrų išgyvenimais gyvenimo prasmės tematikoje, taip pat domėjimasis vyrų patiriamais jausmais įkalinimo įstaigoje, kas juos palaiko esant traumuojančioms sąlygoms. Todėl siekiant išpildyti šį susidomėjimą, Vilniaus kalėjimas buvo pasirinkta kaip tinkamiausia tyrimo aplinka, kuriame būtent vyrai atlieka laisvės atėmimo bausmes.

Tyrimo metodas. Tyrimui atlikti bus pasirinktas kokybinis tyrimo metodas, atliekant biografinį naratyvinį ir pusiau struktūruotą giluminį interviu (Gaižauskaitė, Valavičienė, 2016). Biografinio naratyvinio interviu tyrimo duomenys renkami išklausant asmens biografijos naratyvą interviu forma, kurio turinys – asmens pasakojimas apie savo gyvenimą. Pagrindinis šio duomenų rinkimo būdo elementas – paties pašnekovo kuriama pasakojimo aktualumo struktūra, atskleidžianti pagrindinius pasakojimo “mazgus”. Toks tyrimo interviu pobūdis skatina tyrimo dalyvius pateikti išsamų, spontanišką pasakojimą apie asmeninį įsitraukimą į gyvenimo įvykius, tam tikrų temų srityse (Schutze, 2007). Pusiau struktūruotas interviu padės laikytis iš anksto sudaryto klausimyno, su galimybe tyrimo eigoje reaguoti į tyrimo dalyvį: pagal situaciją koreguoti užduodamų klausimų tvarką, formuluotę bei užduoti papildomus klausimus (Gaižauskaitė, Valavičienė, 2016).

Pagrindinis tyrimo klausimas: Papasakokite, prašau, savo gyvenimo istoriją nuo tada, kai buvote mažas, iki šios dienos?

Papildomi tyrimo klausimai, suformuluoti pagal pirmąjį tyrimo uždavinį:

- Papasakokite, kaip atrodė jūsų gyvenimas prieš patenkant į įkalinimo įstaigą?
- Kas jums tuo metu atrodė svarbiausia gyvenime, kokius siekius turėjote kol buvote laisvėje? Ir kaip dabar yra?
- Kaip pasikeitėte jūs ir jūsų gyvenimas, kai atsidūrėte įkalinimo įstaigoje?

Pagrindiniu bei papildomais tyrimo klausimais siekta išsiaiškinti nuteistųjų gyvenimo prasmės patyrimą prieš įkalinimo įstaigą ir ištirti ar ir kaip kito gyvenimo prasmės patyrimas esant įkalinimo įstaigoje.

Papildomi tyrimo klausimai, suformuluoti pagal antrąjį tyrimo uždavinį:

- Pasidalinkite, prašau, koks jūsų santykis yra su artimaisiais? Kaip dažnai palaikote ryšį su jais?
  - Kokio gyvenimo būtomėt linkėjęs sau ir savo artimiesiems?
  - Papasakokite, prašau, kas padeda įkalinimo įstaigoje neprarasti vilties dėl ateities?
- Šiais klausimais siekta nustatyti asmenines patirtis ir požiūrį, kurie lemia gyvenimo prasmės pokyčius.

Papildomi tyrimo klausimai, suformuluoti pagal trečiąjį tyrimo uždavinį:

- Kalėjimo aplinka iš žiniasklaidos ir filmų atrodo niūri, pilka. Esate atskirtas nuo savo namų aplinkos ir artimųjų. Papasakokite, prašau, kaip pavyksta įkalinimo įstaigoje jums tvarkytis?
  - Žinoma, kad įkalinimo įstaigoje galite dalyvauti įvairiose užimtumo veiklose, taip pat į įkalinimo įstaigą neretai ateina savanoriai iš įvairių organizacijų bei yra vykdomos mokymosi programos. Papasakokite, prašau, kaip dalyvavimas šiose ar vienoje iš šių užimtumo veiklų veikia jus asmeniškai?
- Šiais klausimais siekta atskleisti socialinės aplinkos veiksnius, kurie turi įtakos gyvenimo prasmės patyrimui.

Papildomi tyrimo klausimai, suformuluoti pagal ketvirtąjį tyrimo uždavinį:

- Papasakokite, prašau, kaip Jūs atsidūrėte kalėjimo įstaigoje?
  - Galbūt galite pasidalinti, ką jums tenka patirti dėl padaryto nusikaltimo?
  - Gal galite pasidalinti, kas jums yra sunkiausia kalėjime?
  - Kaip jūs jaučiatės dėl teismo paskirtos laisvės atėmimo bausmės trukmės?
  - Kokie jausmai jus dažniausiai užplūsta kai pagalvojate apie gyvenimą laisvėje?
  - Kokie jausmai jus aplanko, kai matote, kaip kiti nuteistieji išeina į laisvę, o jūs vis dar atliekate laisvės atėmimo bausmę?
- Šiais klausimais siekta nustatyti ar ir kaip veikia gyvenimo prasmės patyrimą laisvės atėmimo bausmės trukmė ir padarytas nusikaltimas.

Tyrimo dalyvių charakteristikos. Kiekvienam tyrimo dalyviui priskirtas anoniminis informanto kodas, kurio sutrumpinimas nurodo interviu numerį bei jo bausmės atlikimo vietą (žr. lentelę nr. 1). Visi tyrimo dalyviai atlieka laisvės atėmimo bausmę Vilniaus kalėjime (toliau – VK), tačiau keturi tiriamieji atlieka bausmę VK Priklausomybių reabilitacijos centre (toliau - PRC), kiti trys tiriamieji atlieka bausmę VK uždaro tipo bausmės atlikimo vietoje ir vienas atlieka VK atviro tipo bausmės atlikimo vietoje.

1 lentelė. *Informantų kodai bei jų bausmės atlikimo vieta.*

Kodas	Tiriamąjo kodas ir interviu laikas
(T1)	Pirmo interviu tiriamasis, atliekantis laisvės atėmimo bausmę VK uždaro tipo laisvės atėmimo vietoje. (1 val. 22 min. 51 s.)
(T2)	Antro interviu tiriamasis, atliekantis laisvės atėmimo bausmę VK uždaro tipo laisvės atėmimo vietoje. (1 val. 14 min. 35 s.)
(T3)	Trečio interviu tiriamasis, atliekantis laisvės atėmimo bausmę VK PRC. (2 val. 13 min. 26 s.)
(T4)	Ketvirto interviu tiriamasis, atliekantis laisvės atėmimo bausmę VK PRC. (1 val. 22 min. 19 s.)
(T5)	Penkto interviu tiriamasis, atliekantis laisvės atėmimo bausmę VK uždaro tipo laisvės atėmimo vietoje. (2 val. 10 min. 03 s.)
(T6)	Šešto interviu tiriamasis, atliekantis laisvės atėmimo bausmę VK PRC. (1 val. 8 min. 23 s.)
(T7)	Septinto interviu tiriamasis, atliekantis laisvės atėmimo bausmę VK PRC. (1 val. 3 min. 22 s.)
(T8)	Aštunto interviu tiriamasis, atliekantis laisvės atėmimo bausmę VK atviro tipo bausmės atlikimo vietoje. (58 min. 30 s.)

Duomenų analizės metodas:

Gauti duomenys buvo analizuojami teminės analizės metodu. Teminė analizė yra duomenų analizės metodas, skirtas nustatyti, išskirti bei pateikti su tyrimo klausimu susijusias pagrindines tyrimo duomenų temas (Braun & Clarke, 2013). Teminė analizė yra plačiai taikomas metodas kokybinių tyrimų atlikimui psichologijos srityje (Fugard & Potts, 2015), skirtas atpažinti ir išanalizuoti pasikartojančias temas turimuose duomenyse, siekiant

išryškinti svarbiausias jų reikšmes. Šiame darbe detaliai aprašomi metodologijos etapai, remiantis Braun & Clarke (2006, 2013) pateikta metodologija. Taigi, šią tyrimo duomenų analizę sudarė šie žingsniai:

1. **Duomenų susipažinimas:** Šiame duomenų analizės etape surinkta garsinė informacija buvo perklausyta ir transkribuojama į „Word“ dokumentą, papildant pastebėjimais apie neverbalinę kalbą, tokia kaip pauzės, juokas, ašaros. Pakartotinis įrašų klausymasis leido giliau panirti į gautus duomenis bei susipažinti su tyrimo dalyvių turiniu bei jų perteikiamomis emocijomis. Transkripcijos metu, siekiant išlaikyti konfidencialumą, asmenį identifikuojanti informacija buvo užkoduojama. Pavyzdžiui, jeigu tyrimo dalyvis įvardijo konkretų vardą, jis tekste buvo keičiamas ženklu „[vardas]“, jei įvardijo konkrečią vietovę, tekste ji pakeista ženklu „[vieta]“. Kiekvienas tyrimo etapas yra svarbus tolesniam duomenų analizės gilinimuisi.
2. **Kodavimas:** Šiame etape duomenys suskirstomi į prasminius vienetus, kiekvienam iš jų suteikiant pavadinimą (kodą), atsižvelgiant ne tik į verbalinį turinį, bet ir į neverbalinius signalus, padedančius išryškinti latentines reikšmes. Kodavimas apima visus su tyrimo tema susijusius ir nesusijusius duomenis, stengiantis kuo tiksliau išlaikyti tyrimo dalyvio perteiktą turinio esmę ir kontekstą. Šis procesas dokumentuojamas „Word“ dokumente, kuriame sudaromos trijų stulpelių lentelės: pirmame stulpelyje—transkribuotų tekstų citatos, antrame—sukurti kodai, trečiame—išskirtos temos. Kodavimas leidžia struktūruoti duomenis taip, kad būtų galima juos analizuoti tolesniuose etapuose.
3. **Temos ir potemės:** Šiame etape kodai, turintys panašų turinį, jungiami į grupes, kurios vėliau grupuojamos į potemes. Šis procesas reikalauja kritiško mąstymo ir gebėjimo išvelgti bendrus dalykus skirtinguose duomenų vienetuose. Potemių formavimas yra grindžiamas tam tikrais kriterijais, pavyzdžiui, kodų pasikartojimu tarp daugelio dalyvių.
4. **Temų sudarymas:** Iš potemių sudaromos pagrindinės temos. Šiame žingsnyje temos yra formuojamos jungiant panašias potemes, kurios kartu suformuoja platesnį naratyvą. Temos pavadinimai kuriami remiantis jų turiniu, siekiant užtikrinti, kad jie atspindėtų svarbiausias duomenų rinkinyje esančias reikšmes.
5. **Temų peržiūra:** Prieš pateikiant galutines išvadas, dar kelis kartus buvo peržiūrimos temos ir potemės, siekiant užtikrinti jų prasmingumą, homogeniškumą ir aiškumą. Buvo atidžiai vertinama, ar kodai ir temos atitinka iškeltus tyrimo klausimus. Be to, buvo vertinamas temų kokybiškumas, atkreipiant dėmesį į tai, ar temos nuosekliai apibendrina duomenis, perteikia tyrimo klausimų esmę ir ar yra pakankamai duomenų, pagrindžiančių kiekvieną temą.

6. **Rezultatų aprašymas:** Teminė analizė baigiama išsamiai aprašant kiekvieną išgrynintą temą, pateikiant ryškiausias citatas, kurios iliustruoja tyrimo dalyvių patyrimus. Tiriamųjų kalba nebuvo redaguota, tačiau informacija, pagal kurią galima atpažinti asmens tapatybę (pavyzdžiui, vardas, vietovė ir pan.), buvo pakeista. Šiame etape taip pat buvo apibendrinamos pagrindinės išvados ir pateikiama, kaip temos atsako į tyrimo klausimus.

Tyrimo ribotumai:

Atliekant tyrimą, buvo susidurta su problemomis, kurios galimai veikė empirinius rezultatus ir jų patikimumą. Tyrimas buvo atliktis Vilniaus kalėjimo trijose padaliniuose: uždaro tipo kalėjime, Priklausomybių reabilitacijos centre ir atviro tipo kalėjime. Analizuojant duomenis išryškėjo, kad vyrai, atlikdami laisvės atėmimo bausmę Priklausomybių reabilitacijos centre, pasižymėjo reflektyvumu ir panašiu mąstymu apie gyvenimo prasmę. Galima spręsti, kad vyrai, mokindamiesi naujo gyvenimo būdo bei bandydami formuoti vertybes, vadovaudamiesi 12 žingsnių programa, bando tais principais gyventi. Tačiau nėra aišku, kiek iš tikrųjų ta programa juos keičia ir kiek tai turi įtakos nuteistųjų gyvenimo prasmės patyrimui. Svarbus aspektas yra tas, kad laisvės bausmę atliekantys vyrai yra priklausomi nuo alkoholio ir kitų psichoaktyvių medžiagų. Kai kurie jų iki šiol patiria atkryčius. Tad nėra aišku, ar kalbėdami apie gyvenimo prasmės pokytį įkalinimo įstaigoje, jį patiria ir realizuoja praktiškai, ar tik gyvena kitokio gyvenimo viltimi. Taip pat keli tiriamieji, Priklausomybių reabilitacijos centre gydosį vos kelis mėnesius. Dėl šios priežasties galima spręsti, kad jie tik pradėjo savęs pažinimo ir keitimo kelionę, todėl nėra aišku, koks yra tikras gyvenimo prasmės pokytis ir ar jis iš tikrųjų yra. Iš kito tyrimo dalyvio, kuris laisvės atėmimo bausmę atliko atviro tipo kalėjime, buvo jaučiamas priešiškus ir pyktis dėl neigiamų asmeninių patirčių ir išgyvenimų Vilniaus kalėjime. Informantas tyrimo metu labiau norėjo išsikalbėti apie skriaudas ar patiriamą sistemos neteisybę. Tyrimo dalyvis buvo raginamas kalbėti apie gyvenimo prasmės pokytį ir asmeninius išgyvenimus, tačiau tema nukrypavo ties Vilniaus kalėjimo sistema.

Kitas aspektas, kuris iškėlė problemų ir galimai veikė empirinius rezultatus yra tyrėjų lytis. Abi tyrimą atlikusios studentės buvo moterys. Lytis galėjo veikti tiriamųjų norą prieš tyrėjas pasirodyti geriau negu iš tikrųjų yra. Taip pat keli tyrimo dalyviai po interviu siūlėsi bendrauti su viena tyrėja telefonu, tuo tarpu kitas tyrimo dalyvis po interviu pradėjo kalbėti apie pasimatymus ir išreiškė norą tyrėjai padovanoti gėlių. Nėra aišku ar moteriškos lyties aspektas tikrai veikė tyrimo rezultatus, tačiau sprendžiant iš informantų elgesio, jis galėjo daryti įtaką asmeninės istorijos pagražinimui. Nors kai kuriems tyrimo dalyviams lyties

aspektas galimai veikė, tačiau kitiems informantams tai suteikė saugumo jausmą. Keletas tyrimo dalyvių, pasakodami savo istoriją interviu metu graudinosi ir baigiantis dėkojo už suteiktą galimybę išsipasakoti. Verta paminėti, kad su įkalinimo bausmę atliekančiais vyrais dažnai dirba moterys, kurios atlieka socialinių darbuotojų, užimtumo specialistų ir psichologų funkcijas. Dėl šios priežasties, tyrimo ribotumai yra hipotetiniai, nes iš tiesų nėra aišku, kaip tyrėjų lytis galėjo daryti įtaką atsakymams gaunamiems iš nuteistųjų vyrų.

Tyrimo etikos principai. Atliekant tyrimą su aštuoniais laisvės atėmimo bausmę Vilniaus kalėjime atliekančiais nuteistaisiais, buvo griežtai laikomasi kokybinių tyrimų etikos principų (Žydžiūnaitė ir Sabaliauskas, 2017).

Konfidencialumas ir anonimiškumas. Visi tyrimo dalyvių duomenys buvo surinkti ir laikomi konfidencialiai. Informacija, galinti identifikuoti dalyvius, buvo pakeista siekiant užtikrinti jų anonimiškumą. Tyrimo rezultatai buvo pateikti apibendrinta forma, užtikrinant, kad jokie asmeniniai duomenys nebūtų atskleisti.

Informuotas sutikimas. Prieš pradėdant interviu, tyrimo dalyviams buvo išdalintas informuotas sutikimas, kurį jie turėjo pasirašyti, sutinkant dalyvauti tyrime. Dalyviai buvo išsamiai informuoti apie tyrimo tikslus, procedūras, galimas rizikas ir naudą. Jie turėjo teisę atsisakyti dalyvauti ar bet kuriuo metu nutraukti dalyvavimą.

Geranoriškumo principas. Atsižvelgiant į galimą psichologinį diskomfortą, kurį galėjo sukelti interviu, buvo iš anksto numatytos priemonės emocinei paramai suteikti. Buvo parengtos šios priemonės: 1) tyrėjo suteikiama emocinė parama, neviršijanti jo kompetencijos; 2) nukreipimas psichologo konsultacijai. Šiai rizikai pasireiškus, kai interviu metu tiriamasis susijaudino, tyrėja suteikė emocinę paramą, sukurdamą jaukią atmosferą, išklaUSDama ir pasiūlydama sustabdyti interviu. Tačiau tiriamasis nusprendė tęsti pokalbį, patvirtindamas, kad jaučiasi gerai.

Teisingumo principas. Buvo stengiamasi užtikrinti vienodą dalyvių įsitraukimą į tyrimą, vengiant bet kokio spaudimo ar iš ankstinių nuostatų laikymosi. Tyrimo dalyviai buvo laikomi savo patirties ekspertais, tad jų patirtis buvo vertinama ir gerbiama.

Tyrimų rezultatai. Tyrime dalyvavo aštuoni asmenys, kurių pateiktą informaciją sudarė 11 val. 32 min. 28 s. garso įrašo, kurį transkribavus gauta 207 psl. teksto. Išanalizavus gautus duomenis, buvo išskirta 1800 kodų. Juose atskleista 86 potemių, kurios sudaro 7 temas:

„Vaikystės patirtys ir jų įtaką gyvenimo prasmės neturėjimui”; „Socialinės aplinkos įtaka gyvenimo prasmės jausmo nebuvimui“; „Įkalinimo įstaigos socialinės aplinkos veiksniai, darantys įtaką gyvenimo prasmės nebuvimui“; „Gyvenimo prasmės nebuvimas prieš patenkant į įkalinimo įstaigą“; „Įkalinimo įstaigoje patirti gyvenimo lūžis“, „Gyvenimo prasmės patyrimas įkalinimo įstaigoje“ ir „Gyvenimo siekiai išėjus iš įkalinimo įstaigos“.

5.VAIKSYTĖS PATIRTYS IR JŲ ĮTAKA GYVENIMO PRASMĖS NETURĖJIMUI

Neigiama vaikystės patirtis yra apibrėžiama kaip įvairaus sunkumo ir dažnai pasikartojantys įvykiai vaiko šeimoje ar socialinė aplinkoje, kurie daro žalą ar kelią nerimą, taip sutrikdydami vaiko fizinę ar psichologinę sveikatą ar raidą (Kalmakis, Chandler, 2014). Analizuojant tyrimo dalyvių interviu, išryškėjo nuteistųjų vyrų gyvenimo prasmės nebuvimo aspektai, kuriems įtaką darė vaikystės patirtys. Emocinis apleistumas, tėvo nebuvimas, smurtas bei alkoholizmas šeimoje turėjo įtakos ne tik delinkventinio elgesio atsiradimui, bet ir prisidėjo prie gyvenimo prasmės nebuvimo jausmo formavimosi.

Dėl vaikystėje patirto emocinio apleistumo, meilės stokos šeimoje, vaikai ilgainiui pradeda abejoti savo vaidmeniu ir reikšmingumu visuomenėje, o tai, savo ruožtu, skatina jausmą, kad gyvenimas yra beprasmis (Tronick & Weinberg, 1997). Be to, vaikai, augdami šeimose, kuriose trūksta tvirtų moralinių orientyrų ir emocinės paramos, anot Baumrind (1991), yra linkę būti labiau veikiami išorinių faktorių, kadangi jie neturi pakankamai išvystytų įgūdžių, reikalingų savarankiškam apsisaugojimui nuo neigiamų aplinkos veiksnių. Tai dažnai veda prie nusikalstamo elgesio, kaip būdo išreikšti nepasitenkinimą savo gyvenimu ir ieškoti gyvenimo prasmės alternatyviomis priemonėmis.

5.1. Emocinis apleistumas

Tėvų emocinis atsiribojimas ir meilės stoka gali turėti gilų ir ilgalaikį neigiamą poveikį vaiko emocinei ir psichologinei raidai, o vėlesnis gyvenimas gali būti suvokiamas kaip beprasmis (Bowlby, Ainsworth ir Bretherton, 1992). Daugelis tyrimo dalyvių nurodė, kad vaikystėje jiems trūko tėvų meilės bei dėmesio: „*Vaikystėje nepatyrčiau daug meilės*“ (T1), <...> *nežinojau kas yra emocijos, kas yra jausmai, ane?*“ (T4), kas sukėlė jausmą, kad jie emociniu atžvilgiu buvo apleisti. Nuolatinis apleistumo jausmas ilgainiui gali daryti įtaką egzistencinės vienatvės atsiradimui, kurį Virbalienė ir kt. (2022) sieja su jaučiamu kitų abejingumu. Jį lemia jausmas, kad esi niekam nereikalingas, kada asmuo jaučiasi vienas ir negali su kažkuo užsiimti bendra veikla, pasidalinti jausmais bei mintimis: „<...> *nu aš niekam*

čia nereikalingas, viskas dzin <...>“ (T5). Tokia patirtis asmeniui gali sukelti liūdesį, skausmą bei tuštumos ir apleistumo jausmą: „*<...> atsivėrė tokia tuštuma, kad jie man yra niekas <...>*“ (T4). Kaip teigia Rokach (2019), vaikas, nuolat susidurdamas su tėvų ar globėjų nejautrumu ar emociniu neprieinamumu, ilgalaikėje perspektyvoje bus labiau linkęs į vienatvę: „*Nu ir vaikystėje, nu aš nežinau, žinokit, man kažko trukdavo visą laiką*“ (T6). Taip pat kitas informantas teigė, kad nors augo pasiturinčioje šeimoje, vis tiek jautėsi vienišas: „*<...> supratau, kad esu vienas, aš nieko neturiu*“ (T5). Taigi, tokios patirtys parodo, kad vaikų vienišumas tiesiogiai yra susijęs su tėvų emociniu neprieinamumu.

Remiantis Bowlby prieraišumo teorija, vaiko įvaizdis bei savivertė formuojasi per santykį su tėvais (Holmes, 2014). Todėl trūkstant artimo ryšio su tėvais, gali susidaryti įsitikinimas, kad pasaulis yra nesaugus, ir tai gali lemti žemą savivertės jausmo formavimąsi: „*<...> aplamai labai labai žiauriai nukrenta savivertė nuo tokių dalykų <...>*“ (T4). Vaikystėje patirtas emocinis apleistumas skatina nesaugumo jausmą ir nepasitikėjimą kitais, kurie yra svarbūs veiksniai formuojant tarpasmeninius santykius ilgalaikėje perspektyvoje. Tyrimo medžiaga rodo, kad vienam iš informantų sunkiais gyvenimo momentais buvo svarbu turėti bent kieno emocinę paramą ir supratimą: „*Tai tada reikėjo, kad kažkas su manimi pabūtų, paguostų ir nenuteistų*“ (T4).

Apibendrinus tyrimo duomenis, galima daryti išvadą, kad informantai vaikystėje nepatyrė pakankamo emocinio ryšio ir artumo su tėvais, dėl ko jautėsi vieniši, nesaugūs ir apleisti. Dėl šios priežasties galima teigti, kad vaikystėje patirtas emocinis atstūmimas ir tėvų meilės stoka sudarė pagrindą ilgalaikiam jausmui, jog gyvenimas yra beprasmiškas. Tokia išvada kyla dėl to, kad asmenys užaugo nepatyrę būtinųjų emocinio saugumo ir prisirišimo patirčių, kurios yra esminės norint atrasti ir puoselėti gyvenimo prasmę.

5.2. Smurtas šeimoje

Konstruktivūs, palaikantys bei artimi santykiai su tėvais leidžia vaikui augti tikint, kad pasaulis yra saugus ir draugiškas, o jis pats – mylimas (Bowlby, 2008). Tėvai yra pirmieji kurie suteikia atgalinį ryšį vaikui apie jų patiriamas patirtis, todėl vaikas remdamasis tėvų reakcijomis, formuoja savo įvaizdį bei suvokimą apie aplinkinį pasaulį. Todėl priešingu atveju, vaikai neturėdami tinkamo pavyzdžio šeimoje, matydami nesantaiką, smurtą šeimoje, gali jaustis nesaugūs joje bei norėti iš jos ištrūkti: „*<...> bet aš tiesiog norėjau pabėgti nuo realybės <...>*“ (T4). Vilkaitė (2016) teigia, kad vaiko emocinė gerovė ir dvasinė būseną

priklauso nuo tėvų auklėjimo. Tėvų elgesys formuoja vaiko jausmus šeimoje, ar jis jaučiasi mylimas ir vertinamas, ar jaučiasi apleistas ir nuolat baudžiamas. Vaikai, augantys šeimoje, kurioje yra smurtaujama, gali jausti didelį nesaugumą: „*Augdamas pajutau kad esu nesaugus.*“ (T1). Vienas iš informantų pasakojo patyręs žiaurų smurtą prieš savo patėvį: „*Tai vieną kartą buvau patyręs tokį smurtą, kad aš visą vasarą negalėjau nusirengti*“ (T4).

Taigi, vaikai, augdami aplinkoje, kurioje vyrauja smurtas ir nesantaika, dažnai suvokia gyvenimą kaip pavojingą ir nenusipėjimą (Bowlby, 1982). Ši nuolatinė neapibrėžtumo ir nesaugumo būseną gali sudaryti pagrindą gyvenimo prasmės nebuvimo jausmui, nes vaikams, trūkstant stabilumo ir emocinio saugumo, gali būti sunku suvokti gyvenimą kaip prasmingą.

5.2.1 Pabėgimas iš namų kaip reakcija į smurtą ir emocinį apleistumą

Pabėgimas yra įvardijamas kaip atsitraukimas iš nemalonios frustruojančios situacijos (Žukauskienė, 2006). Vaikai, patiriantys nuolatinį fizinį bei psichologinį smurtą namuose, dažnai jaučiasi nepageidaujami, nesaugūs ir izoliuoti. Tokioje aplinkoje augantys vaikai gali suvokti savo gyvenimą kaip beprasmį, o tai skatina juos pabėgti ieškant saugesnės aplinkos ir emocinio stabilumo: „*<...> aš bėgdavau galima sakyti iš namų. Nu ta prasme, kad pabūti*“ (T6). Atlikti tyrimai rodo, kad tokie patyrimai gali sukelti didelį psichologinį stresą ir jausmą, kad asmeninis gyvenimas neturi vertės, todėl pabėgimas iš namų tampa reakcija ne tik į fizinę, bet ir emocinę krizę (Bronfenbrenner, 1979, cit.pgl., Cicchetti ir Toth, 2013). Remiantis Rupšienės (2002) tyrimo rezultatais, pabėgimo iš namų reiškinys yra tiesiogiai susijęs su vaiko savijauta šeimoje. Kuo blogiau vaikas jaučiasi šeimoje, tuo stipresnis noras pabėgti iš namų. Pabėgimas iš nesaugios namų aplinkos gali būti kaip reakcija į patiriamą smurtą: „*Mama rėkia, patėvis rėkia arba ten patėvis mane sumušė, aš nekeliu scenų, aš verkiu, bet aš išeinu iš namų <...>*“ (T4). Taip pat dėl patiriamo smurto artimoje aplinkoje, vaikai yra linkę užsidaryti savyje, nesidalinti apie patiriamus sunkumus su kitais asmenimis: „*<...> nueinu su šuniu, pasėdžiu, grįžtu namo ramus, tiesiog tas pyktis kaupiasi*“ (T4). Taigi, iš tyrimo dalyvių patirties galima spręsti, kad toks jausmų užslopinimas signalizuoja apie tėvų atstūmimą, nereikalingumo jausmą šeimoje, todėl sunkumus kur kas saugiau patikėti augintiniui, kuris neatstumia ir neišduoda.

Be to, pabėgimas iš namų gali būti laikomas protesto forma, kuomet vaikas, jausdamasis ignoruojamas ar atstumtas tėvų, desperatiškai bando atkreipti į save dėmesį. Bėgdamas iš namų vaikas bando atkreipti tėvų dėmesį į savo poreikius ar problemas. Tyrimo dalyvis dalinasi, kad bėgdavo iš namų bandydamas atkeršyti tėvams dėl to, kad jie yra neigiamai nusistatę prieš jį: „<...> aš išėjau iš tų namų, nu aš toks supratau, kad visi prieš mane nusiteikę kažkaip tai žinai.“, taip ir dėl to, jog tėvai nesistengia išgirsti bei suprasti: „Atrodo panaudojau tą patį prieš juos, tik ne fiziškai kažkaip žinai, tiesiog morališkai, jūs manęs negirdit, nepamatėt, neįvertinot, viso gero.“ (T5). Kitas tyrimo dalyvis pabėgo iš namų tyčia, jog įskaudintų savo tėvus, siekiant, kad jie patirtų tą patį skausmą, kokį ir jam teko patirti: „Kad mes elgiamės taip, kad dar kartą įskaudinti savo tėvus, tai tik dėl to, kad jie patirtų tai, ką mes patirdavom“ (T4). Todėl nepakankamas tėvų dėmesys gali sąlygoti vaiko pabėgimo iš namų priežastis.

Galima daryti prielaidą, kad tiriamieji vaikystėje pasirinko bėgti iš namų dėl patirto nesaugumo jausmo bei smurto šeimoje. Taip pat skausmingos patirtys ir nuolatinis emocinis apleistumas vaikystėje ne tik sukėlė nesaugumo jausmą, bet ir suformavo įsitikinimą, kad jų gyvenimas yra bevertis, todėl bėgimas iš namų tapo bandymu rasti prasmę ir stabilumą kitur.

5.3. Prieglobsčio ieškojimas augintiniame

Negaunat tėvų palaikymo bei meilės, vaikai yra linkę užsidaryti arba ieškoti kitų paramos bei paguodos šaltinių. Pasak tyrimo dalyvio, tuštumos jausmas ir nuolatinis tėvų atstūmimas paskatino ieškoti emocinio atspirties taško ir paguodos ne tarp žmonių, bet tarp augintinio, kuris tapo svarbiu emocinio palaikymo šaltiniu: „<...> mano būdavo vienintelis dalykas, kurį aš rasdavau kaip paguodą, tai mano šuo“, „Tai buvo galima tik dabar padaryti išvadą, kad paguoda buvo, kas manęs nenuiteis, tai buvo mano šuo“ (T4). Tyrimai rodo, kad gyvūnai, pavyzdžiui, šunys, gali suteikti saugumo jausmą, mažinti stresą ir padėti žmonėms jaustis mažiau vienišiams (Herzog, 2011, cit. pgl., McConnell ir kt. 2011, Gee ir kt. 2017). Pasak tyrimo dalyvio, augintinis sugeba jausti ir reaguoti į jo emocinę būseną: „<...> pradėdau su juo kalbėti ir arba jis nueina ir atsigula, arba jisai pradeda kažkur tai lįsti, glostyti ir tiesiog tu supranti, kad jisai tave jau jautė tuo metu“ (T5).

Taigi, patiriant socialinę izoliaciją, augintis gali tapti svarbiu paramos šaltiniu, galinčiu sumažinti vienišumo jausmą. Taip pat, stiprus emocinis ryšys su gyvūnais gali atskleisti esamus bendravimo trūkumus asmeniniuose santykiuose, nurodant, kad toks ryšys dažnai kompensuoja emocinį nepilnavertiškumą ir patirtą atstūmimą. Dėl šių priežasčių asmenys, neturintys tvirtų tarpasmeninių ryšių, gali suvokti savo gyvenimą kaip itin ribotą ir beprasmį (Herzog, 2011).

5.4. Alkoholizmas šeimoje bei smurtas

Vaikai, augantys šeimose, kuriose tėvai piktnaudžiauja alkoholiu, dažnai susiduria su emocine bei fizine žala. Analizuojant interviu duomenis išryškėjo, jog tėvų alkoholizmas paskatino destruktivyvų elgesį tarp šeimos narių, įskaitant smurto bei prievartos apraiškas. Šios kompleksinės priežastys tyrimo dalyviams sukėlė nesaugumo jausmą vaikystėje bei lėmė agresyvaus elgesio atsiradimą. Remiantis Werner (2014) ir Perry (2009) tyrimais, ilgalaikis emocinis ir fizinis nestabilumas bei nesaugumas vaikystėje gali lemti asmenų suvokimą, kad jų gyvenimas yra beprasmis, nes jie neturi galimybių išvystyti sveikų santykių ir saugios aplinkos, kurioje galėtų rasti asmeninę prasmę ar tikslus.

5.4.1. Tėvų alkoholizmas

Alkoholio vartojimas šeimoje dažnai kyla iš kompleksinių priežasčių, įskaitant finansinį nepriteklių, netinkamas gyvenimo sąlygas bei disfunkcinius santykius tarp šeimos narių. Šie veiksniai sukelia sunkumus užtikrinti normalią vaiko raidą bei jo saugumą. Nepriežiūros bei smurto prieš vaiką atvejais, valstybės institucijoms yra privaloma imtis atitinkamų veiksmų, jog užtikrintų vaiko saugumą bei jo asmeninę gerovę. Vienas iš informantų dalinasi, jog dėl netinkamų gyvenimo sąlygų, Vaikų teisių specialistai buvo priversti paimti jį iš tėvų: „<...> aš dar būdamas kaip mažas, atvažiavo pas mus inspekciją, vaikų teisių tarnyba.“, „Ir pamatė, kad mūsų gyvenimo etapas yra nekontroliuojamas, galima sakyti - blogos gyvenimo sąlygos“ (T1). Kitas informantas pasakoja, kad dėl motinos priklausomybės alkoholiui, buvo atimtos motinystės teisės: „Mama stipriai gėrė alkoholį, am iš jos tiesiog atėmė motinystės teises“ bei jis pats buvo paskirtas gyventi vaikų globos namuose : „Ir mane paliko vaikų namuose“ (T3). Moksliniai tyrimai, tokie kaip Anda ir kt. (2006), rodo, kad vaikystėje patirtas tėvų alkoholizmas yra susijęs su didesne tikimybe vystytis įvairioms psichologinėms problemoms, įskaitant depresiją ir žemą savivertę, kurios gali lemti

gyvenimo prasmės nebuvimą suaugus. Taip pat ilgalaikė netinkama emocinė ir socialinė aplinka, kurioje vyravęs tėvų alkoholizmas, daro įtaką asmenų sugebėjimui vystyti stabilų ir prasmingą savojo aš suvokimą (Guo ir kt., 2001).

Taigi, remiantis gautais duomenimis, galima teigti, kad respondentai, vaikystėje susidūrę su tėvų alkoholizmu ir smurtu šeimoje, patyrė nesaugumo ir apleistumo jausmus, kurie ilgainiui galėjo prisidėti prie žemo savęs vertinimo ir gyvenimo kaip neprasmingo suvokimo.

5.4.2. Smurtas

Tyrimo analizės metu paaiškėjo, kad tėvai ar globėjai, bandydami pakeisti vaiko elgesį, kartais naudodavo smurtą kaip auklėjimo priemonę: „<...> pradėjo prieš mane smurtauti, nes negalėjo sukontroliuoti mano elgesio“ (T4). Pasak kito tyrimo dalyvio, tėvai bandydami sukontroliuoti jo netinkamą elgesį taip pat imdavosi smurto: „Gaudavau diržu, bet matė, kad manęs ir nepakeis“ (T3). Dar vienas tyrimo dalyvis pasakoja, kad jo patėvis negalėdamas sukontroliuoti jo elgesio, ėmėsi alkoholio vartojimo: „<...> kada mano patėvis negalėjo sukontroliuoti manęs, mano patėvis įnyko į alkoholį, nes jis jau vengia prisiimti atsakomybės už mano gyvenimą“ (T4). Be to, atlikti tyrimai rodo, kad alkoholio vartojimas šeimoje yra glaudžiai susijęs su smurto atvejais (Klostermann, Fals-Stewart, 2006, cit.pgl., Foran, O'Leary, 2008): „Tai irgi alkoholis būdavo ir gerdavo visi. Visi geria, mušasi tarpusavyje <...>“ (T6), kadangi alkoholis gali suaktyvinti bei pastiprinti impulsyvaus elgesio atsiradimą bei sumažinti gebėjimą konstruktyviai kontroliuoti savo reakcijas stresinėse situacijose. Taigi, šių neigiamų patirčių akivaizdoje vaikai dažnai išmoksta suvokti agresiją kaip įprastą bendravimo ir konfliktų sprendimo būdą, kuris gali turėti ilgalaikių psichologinių pasekmių ir dar didesnę atsiskyrimo jausmą. Visa tai sukuria užburto rato efektą, kuriame nepilnavertiškumo ir nesaugumo jausmai skatina tolesnę agresijos ir smurto ciklą, trukdant vaikams vystyti sveikus santykius su aplinkiniais ir rasti gyvenimo prasmę.

Taigi, apibendrinant interviu duomenis, galima teigti, kad tėvų alkoholizmas ir smurtas šeimoje skatina vaikų nesaugumo jausmą, ir priešiško elgesio formavimąsi, kaip bandymą save apsaugoti. Šios, nuolatinę įtampą keliančios patirtys, gali daryti įtaką vaikų suvokimui apie gyvenimo prasmę, skatindamos jausmą, kad jų egzistencija yra beprasmė ir priklauso nuo išorinių veiksnių.

5.5. Tėvo nebuvimas

Remiantis atliktais tyrimais, tėvo nebuvimas šeimoje dažnai susijęs su emocinio stabilumo ir saugumo stoka vaikystėje (Teitler, 2001, cit.pgl., East ir kt., 2006). Šie trūkumai gali turėti įtakos vaiko sugebėjimui rasti ir išlaikyti gyvenimo prasmę vėlesniuose gyvenimo etapuose. Be tėvo figūros, vaikai gali patirti didesnę nesaugumo ir nepilnavertiškumo jausmą, kuris skatina ieškoti prasmės ir pripažinimo ne visada sveikais būdais. Vienas tyrimo dalyvių pasakoja, kad jo tėvai išsiskyrė, kai jam buvo vos ketveri, ir nuo to laiko augo be tėčio: „*Tai ir ta vaikystę daugiau prisimenu be tėčio <...>*“ (T6). Tokia patirtis gali sukelti vidinį tuštumos jausmą ir autoriteto paieškas: „*Aš greičiausiai aš galvojau, kad aš tiesiog ieškodavau to autoriteto ir to saugumo kažkokio <...>*“ (T6). Daugelis vaikų, augančių be vieno iš tėvų, patiria didesnę nesaugumo jausmą ir gali siekti pripažinimo bei dėmesio netinkamais būdais, kartais net per delinkventinį elgesį: „*<...> į mokyklą pradėjau nešti visokius daiktus, peilius, kad į save dėmesį atkreipti <...>*“ (T5). Kitas tyrimo dalyvis apibūdina, kad jo vaikystė buvo pilna vienatvės jausmo: „*O mama irgi jinai dirbdavo ir būdavo, aš tiesiog vienas būdavau*“ (T6). Visa tai rodo, kad tėvo nebuvimas ir motinos didelis užimtumas gali skatinti vaikus ieškoti pripažinimo už šeimos ribų. Be to, tėvo nebuvimas šeimoje dažnai palieka vaiką be svarbaus saugumo ir autoriteto šaltinio, dėl ko jaunuolis gali jaustis pažeidžiamas ir nesaugus: „*Tai va to tėčio man trūkumas būdavo irgi, kad aš nesijaučiau saugus. Kad reikėdavo, kad kas nors mane apgintų*“ (T6). Dėl šios priežasties, vaikas gali pradėti ieškoti alternatyvių saugumo šaltinių, pavyzdžiui, bendraamžių grupės ar kitų suaugusiųjų, kurie galėtų suteikti jam reikiamą paramą ir apsaugą: „*Ir aš pamačiau kaip į mane stebi kiti jaunuoliai ir aš norėjau kažkaip prie jų pritapti, ar ką*“ (T6). Tiriamasis dalinasi, kad ieškodamas saugumo, norėjo prisijungti prie grupės, kurioje dominuoja stiprūs asmenys, tikėdamasis, kad tai padės išvengti patyčių ir padarys jį panašų į grupės narius. : „*<...> norėčiau su jais būti ir galbūt manęs tada nieks neskriaustų ir aš būčiau toks pat kietas kaip ir jie*“ (T6).

Apibendrinant galima teigti, kad tėvo nebuvimas šeimoje gali sukelti vaiko emocinį nestabilumą ir nesaugumo jausmą, skatinti siekti dėmesio ir ieškoti autoriteto ten, kur jis jaučiasi saugus ar mylimas. Todėl tokie saugumo siekiai gali privesti prie rizikingo elgesio ir netinkamų socialinių santykių užuomazgų, kadangi vaikas, stengdamasis užpildyti emocinę tuštumą, ieškos priklausomybės ir pripažinimo iš kitų. Taigi, artėjant vyresniam amžiui, kai socialiniai ryšiai mažėja, gali atsirasti jausmas, kad gyvenimas neturi prasmės.

6. SOCIALINĖS APLINKOS ĮTAKA GYVENIMO PRASMĖS JAUSMO NEBUVIMUI

Analizuojant tyrimo dalyvių interviu išryškėjo, jog neigiama socialinė aplinka turi įtakos nusikalstamo elgesio atsiradimui bei betikslio gyvenimo formavimuisi. Betikslio gyvenimo formavimąsi lėmė tiriamųjų užaugimas nesaugioje aplinkoje bei įsitraukimas į neigiamą bendraamžių grupę. Pasak informantų, nesaugi aplinka šeimoje sudarė pagrindą bėgti iš namų, kurioje jautėsi apleisti bei vieniši: „*Aš ir namų bėgdavau, dingdavau ir su tais draugais. Galbūt man trūko galbūt meilės.*“ (T6). Taigi, noras įgyti priklausomumo jausmą, kurio trūksta šeimoje, gali būti skatinantis veiksnys įsitraukti į neigiamą bendraamžių grupę: „*Ir aš pamačiau kaip į mane stebi kiti jaunuoliai ir aš norėjau kažkaip prie jų pritapti, ar ką*“ (T6), „*Bet vėliau pradėjau rūkyti, pradėjau su tais vyresniais*“ (T7), „*Nu žodžiu, aš su juo susidėjau, pabėgau iš namų*“ (T5). Šie atvejai parodo, kad poreikis tapti priimtam asocialių grupių veikia kaip vienas iš pagrindinių veiksnių, skatinančių destruktivaus elgesio atsiradimą, kuris vėliau gali peraugti į nusikalstamų veikų darymą, kadangi gyvenimas yra suvokiamas kaip betikslis. Kaip pažymi Hirschi (1969), neigiama socialinė aplinka ir silpni socialiniai ryšiai su šeima ar bendruomene ne tik skatina asocialių elgesį, bet, ir sumažina asmenų sugebėjimą suvokti, ir palaikyti gyvenimo prasmę. Tokie iššūkiai, kai asmenys jaučiasi atstumti ir nesaugūs savo aplinkoje, veda prie gyvenimo prasmės praradimo ir galiausiai skatina nusikalstamo elgesio formavimąsi.

6.1. Šeimos įtaka

Analizuojant tyrimo duomenis išryškėjo, kad šeima, kaip svarbiausia asmeniui socialinė aplinka, turi įtakos nusikalstamo elgesio atsiradimui bei gyvenimo prasmės jausmo nebuvimui. Pasak Laub ir kt. (2018), stiprūs socialiniai ryšiai su šeima gali užkirsti kelią nusikalstamo elgesio atsiradimui. Tačiau, kai šie ryšiai yra silpni arba konfliktiški, padidėja rizika vystytis nusikalstamumui ir gyvenimo prasmės nebuvimui. Tėvų nesantaika taip pat gali daryti neigiamą įtaką asmens nusikalstamo elgesio atsiradimui bei beprasmiu gyvenimo formavimuisi (Farrington, 2005). Daugelis užsienio mokslininkų teigia, kad tėvų nuolatiniai konfliktai sukelia emocinę įtampą šeimoje. Gilėjant problemoms, įtampa darosi vis intensyvesnė, kuri neretai perauga į konfliktus tarp vaikų. Visa tai gali lemti didesnę polinkį nusikalsti, nes vaikai gali ieškoti būdų, kaip išreikšti savo emocijas arba kaip pabėgti nuo savo problemų: „*Mes radom tą būdą, kaip išlieti tą pyktį <...>*“, „*<...> kažką tai pridarydavom, kažką tai apvogdavom arba dar kažką ten arba sudaužydavome mašiną*“ (T4). Vienas iš informantų pabrėžė, jog vaikystėje jautėsi saugesnis globos namuose nei savo šeimoje. Tai rodo tėvų priežiūros bei santykių trūkumus, kurie galiausiai paskatino į nusikalstamumo kelią:

„Po išėjimo iš globos įstaigos aš supratau, kad man globos namuose buvo saugiau“ (T1). Ši situacija rodo, kad konfliktiška šeimos aplinka ne tik skatina nusikalstamą elgesį, bet ir stipriai veikia asmens gyvenimo prasmės suvokimą, sukeldama jausmą, kad jo kasdienybė yra beprasmė ir pilna įtampos. Tėvų alkoholizmas taip pat daro reikšmingą įtaką vaikų nusikalstamo elgesio formavimuisi bei gyvenimo prasmės jausmo nebuvimui. Vaikai, augantys šeimose, kuriose tėvai piktnaudžiauja alkoholiu, dažnai patiria smurtą ir nepriteklių. Vienas tyrimo dalyvių dalinasi, kaip patėvis, būdamas neblaivus, smurtavo prieš jį, nes negalėjo sukontroliuoti jo elgesio: „<...> mano patėvis įnyko į alkoholį <...>“, „<...> tai aš pradžioje pats patyriau smurtą namuose, nes dėl savo elgesio mano patėvis prieš mane pradėjo smurtauti.“ (T4) Kitas respondentas pasakojo, kad augo aplinkoje, kur alkoholis ir smurtas buvo kasdienybė, ir tai giliai įsirėžė į jo sąsmonę, kas vėliau darė neigiamą poveikį jo elgesiui ir psichologinei būklei: „Būdavo smurtas, alkoholis, ta prasme, ir vis tiek. Toj sąsmonėj užsifikuodavo viskas.“ (T6). Tokie vaikai neretai yra linkę atkartoti tėvų elgesį arba, priešingai, siekia išvengti jų likimo, tačiau dėl patirtų traumų ir nepalankių sąlygų šeimoje, turi didesnę polinkį nusikalsti arba priimti neteisėtus elgesio modelius. Kitas respondentas pabrėžia, kad dėl motinos priklausomybės alkoholiui, jis buvo paimtas iš šeimos bei perduotas vaikų globos namams, kuriuose patyrė psichologinį ir fizinį smurtą: „<...> bet vis tie kas tas psichologinis smurtas kiekvieną būna.“ (T3). Dėl šios priežasties jis pradėjo bėgti iš mokyklos ir elgtis nusikalstamai, siekdamas išgyventi ir atkreipti dėmesį į save.

Galima daryti prielaidą, kad šios kompleksinės patirtys ne tik paskatino tiriamųjų nusikalstamą elgesį, bet ir lėmė esminį gyvenimo prasmės trūkumo jausmą. Būdami vaikai, jie užaugo sąlygose, kuriose trūko saugumo, stabilumo ir autoritetų, būtinų sveikam asmenybės vystymuisi.

6.2. Neigiama draugų įtaka

Remiantis Hirschi (1969), asmenys, kurių socialiniai ryšiai yra silpni arba neigiami, yra labiau linkę jausti gyvenimo prasmės trūkumą ir dalyvauti nusikalstamoje veikloje. Bendraamžiai, skatinantys rizikingą elgesį, gali stiprinti jaunuolių atsiskyrimo nuo visuomenės normų pojūtį, taip darant įtaką jo savivertės ir gyvenimo tikslų suvokimui.

Įsitraukimas į riziką patiriančių asmenų grupę, skatina asmenis imituoti destruktivaus elgesio modelius, kurie dažnai būna susiję su nusikalstamomis veikomis: *“mes daužydavom langus su draugais, kažką tai pridarydavom, kažką tai apvogdavom arba dar*

kažką ten <...>“ (T4), „*Mes pavogėm tada, čia buvo mano pirma vagystė 12 metų. Pavogėm telefoną. Telefoną pardavėm, nupirkom alkoholio, alaus, cigarečių*“ (T6). Tokio elgesio pavyzdžiai rodo, kaip socialinė aplinka ir grupės spaudimas gali lemti individo elgsenos pokyčius, skatindami jį vykdyti veiklas, kurios kenkia tiek jam pačiam, tiek aplinkiniams. Pasak Dishion ir Tipsord (2011), neigiamų bendraamžių grupių įtaką gali prisidėti prie žemos savivertės, depresijos ir kitų psichosocialinių problemų, kurios gali lemti gyvenimo prasmės jausmo nebuvimą. Taip pat, asmenys, negaudami pakankamo dėmesio bei palaikymo iš savo artimiausios aplinkos, neretai siekia prisijungti prie jau nusikalstamų grupių, kurios padeda asmeniui įgyti priklausomumą bei galimybę jaustis suprastam: „*<...> aš nežinau, jam jaučiau kažkokią tai draugišką simpatiją, toks pasitikėjimas net jaučiau, kad bent jau dabar jis tikrai mane supras nors vienas*“ (T5). Kitas tyrimo dalyvis pasakoja, kad būnant asocialioje draugų kompanijoje jausdavo palaikymą: „*Draugų ten atsirasdavo ir kažkaip palaikymas tas. Aš nežinau, kažkaip atrodė, kad čia viskas faina yra*“ (T6). Taip pat asmenys, kuriems šeima negali užtikrinti saugumo jausmo, neretai renkasi vyresnio amžiaus draugus, galinčius suteikti saugų užnugarį: „*Atvažiavo vyresni draugai, manęs net neklausė. Mums pasiūlė tokio kaip kriminalinio gyvenimo, kad reikės pagalbos taip ir taip. Bus daromi nusikaltimai, turėsit mūsų užnugarį, viską.*“ (T7).

Taigi, asmenys, neturintys artimų emocinių ryšių su tėvais, gali laikyti asocialią draugų grupę patrauklia alternatyva, kuri siūlo emocinį pripažinimą ir socialinį priėmimą, trūkstantį jų šeimos aplinkoje. Tokios socialinės sąlygos skatina individus ieškoti prasmės ir pripažinimo destruktiviosiose grupėse, taip sustiprinant jų įsitikinimą, kad jų gyvenimas neturi prasmės ar tikslo.

6.2.2. Grupės vertybių bei elgesio modeliavimas

Socialinė aplinka atlieka svarbų vaidmenį asmens vertybių sistemos bei elgesio normų formavimuisi. Kaip teigia Valickas (1997), besiformuojančios asmenybės individuali vertybių sistema dažniausiai atitinka konkrečioje socialinėje aplinkoje vyraujančias vertybes ir normas. Tokioje aplinkoje pritapimo procesas dažnai reiškia adaptaciją prie žalingų normų ir vertybių, kurios gali nuvesti prie asmenybės krizės ar gyvenimo prasmės praradimo, nes jaunuolis gali pradėti suabejoti savo tikraisiais tikslais ir vertybėmis (Dishion, Tipsord, 2011).

Asmeniui, patekus į neigiamą socialinę aplinką, gali būti daromas spaudimas prisitaikyti prie tos aplinkos nustatytų elgesio modelių: „*Tai va aš pamenu aš irgi su jais buvau, norėjau prie jų pritapti.*“ (T6) net jei tie modeliai yra nusikalstamo pobūdžio: „*O jie žinokite jau jie vokdavo ir darydavo nusikaltimus, jie rūkydavo cigaretes, gerdavo alkoholi*“ (T6). Pasak kito informanto, nusikalstamoje aplinkoje yra ypač vertinamas gebėjimas prisiimti atsakomybę už savo veiksmus: „*Vat kriminalinio pasaulio čia buvo vertybes kad žmogus daro ir jisai pats prisiima atsakomybę už savo veiksmus. Jisai neina skųstis, ane, kad jam blogai, jis neina kažkur ten ieškotis pagalbos, jisai moka pats išspręsti sau susiklosčiusią problemą pats*“ (T4). Toks požiūris atskleidžia, kad net ir kriminaliniame pasaulyje egzistuoja tam tikros vertybės ir principai, kurie nustato grupės narių elgesį. Tai ypač būdinga jauno amžiaus asmenims, kurie bendraudami su asocialiomis asmenybėmis greičiau perima nepageidautinas vertybes (Valickas, 1997). Tokie asmenys paprastai nepasižymi tvirtais šeimyniniais ryšiais, neretai jaučiasi visuomenės atstumti. Be aiškių vertybinių orientyrų ir pozityvių autoritetų, jie yra labiau linkę ieškoti priklausomybės ir pripažinimo tarp tokių asmenų, kurie, nepaisant jų nusikalstamo elgesio, suteikia jiems jausmą, kad jie yra svarbūs ir priklausomi.

Taigi, įsitraukimas į nusikalstamo pobūdžio grupę, kurioje egzistuoja tam tikra vertybių sistema bei priklausomumo jausmas, gali asmenį tik dar labiau įtraukti į nusikalstamas veikas bei sukurti ciklą, kuris ne tik apsunkena gyvenimo prasmės suvokimą, bet ir nuveda prie visiško jos praradimo. Asmenys, nuolat patekdami į situacijas, kuriose tenka rinktis tarp priklausomybės jausmo ir moralinių principų, dažnai renkasi pirmąjį variantą, nes jaučiasi socialiai atskirti bei vieniši. Dėl šios priežasties gyvenimas gali atrodyti kaip begalinis išgyvenimo ciklas, kuriame trūksta tikrųjų tikslų ir siekių.

7. ĮKALINIMO ĮSTAIGOS SOCIALINĖS APLINKOS VEIKSNIAI, DARANTYS ĮTAKĄ GYVENIMO PRASMĖS NEBUVIMUI

Analizuojant tyrimo dalyvių interviu išryškėjo, jog asmenys, atliekantys laisvės atėmimo bausmę, patyrė neigiamus jausmus įkalinimo metu. Tiriamieji neigiamus jausmus siejo su pačia įkalinimo aplinka, kurioje susidūrė su asmeninės erdvės trūkumu, patyčiomis, vienišumo jausmu, nepasitikėjimu kitais nuteistaisiais bei jų daroma neigiama įtaka jų pasaulėžiūrai. Pasak Western (2006), masinis įkalinimas ne tik apsunkena nuteistųjų reintegraciją į visuomenę, bet ir stipriai veikia jų psichologinę būklę bei socialinę padėtį. Kalėjimas kaip institucija ne tik skatina socialinę atskirtį ir ekonominę nelygybę, bet ir gali iš esmės pakeisti

asmenų tapatybę bei mažinti gyvenimo prasmės jausmą, dėl ko nuteistieji dažnai patiria psichologines krizes ir jaučiasi visiškai atskirti nuo visuomenės (Western, 2006).

7.1. Asmeninės erdvės neturėjimas

Asmeninės erdvės ir privatumo trūkumas įkalinimo metu gali turėti ilgalaikį neigiamą poveikį kalinių psichologinei būklei. Tokie aplinkos apribojimai gali sukelti didelį stresą ir izoliacijos jausmą, kurie savo ruožtu gali smarkiai sumažinti gyvenimo prasmės suvokimą ir skatinti psichologinės sveikatos problemas (Haney, 2016). Nuolatinis priverstinis buvimas tarp kitų ir negalėjimas pabūti vienam skatina nuolatinę įtampą bei mažina gebėjimą susidoroti su kasdieniu emociniu krūviu. Kaip teigia F. Dostojevskis (2006), priverstinis gyvenimas kartu yra viena sunkiausių kalėjimo kančių: „*Bet sunkiausia, kai nėra erdvės*“ bei negalėti pabūti vienam: „*<...> man sunkiau čia būnant ir pataisos namuose, iš tikrųjų, kad tu neturi privatumo, tu negali vienas pabūti*“ (T3). Toks priverstinis buvimas tarp kitų kalinių bei asmeninės erdvės trūkumas ilgainiui pradeda varginti asmenį: „*Negalimas pabūti su savimi, Tu negali vienas, tu pavargsti nuo žmonių kalbų, tu nori nenori, tu girdi*“ (T3). Remiantis Dostojevskiu, priverstinis gyvenimas kartu gali išugdyti neapykantą žmonėms: „*Šitaip gyvendamas pradėsi neapkęsti žmonių*“ (Červinskienė, 2004, 77 p.). Be to, remiantis "Minios psichologija" pagal Gustave Le Bon (2023), buvimas minioje gali lemti asmens tapatumo praradimą, nes individas linkęs priimti minios dominuojančius požiūrius ir elgesio normas. Šiuo atveju, minios reiškinį galima pritaikyti ir kalėjime, kada asmuo, nuolat būdamas tarp kitų nuteistųjų pradeda netekti savo individualumo, pasiduodamas bendrai minios nuotaikai ir nuostatų bei normų perėmimui „*{...} nes mane suklaidino mano mąstymą, ta prasme jie..*“, *<...> neduoda žmogui mąstyti apie gyvenimą <...>*“ (T1). Kitas tiriamasis dalinasi, kad kalėjime jaučiasi suvaržytas įstatymų, kurie neleidžia jam laisvai pasirinkti, ką nori veikti: „*<...> tai reiškia, kad žmogus yra apribotas dėl finansų ar kitų išorinių faktorių, kurie neleidžia jam laisvai veikti pagal savo norus*“ (T4).

Taigi, įkalinimo metu informantai susidūrė ne tik su erdvės nebuvimu, bet ir su ribotu pasirinkimu veikti laisvai, kas apsunkino jų galimybę siekti asmeninių norų bei tikslų. Taip pat nuolatinis buvimas tarp kitų nuteistųjų paveikė jų tapatumą, nes jie tapo labiau priklausomi nuo grupės normų ir požiūrių. Šios aplinkybės galėjo stipriai paveikti gyvenimo prasmės suvokimą, nes tokie įkalinimo suvaržymai ženkliai sumažina asmeninę autonomiją.

7.2. Patyčios

Patyčios kalėjime yra glaudžiai susijusios su gyvenimo prasmės neturėjimo aspektu, nes šie išgyvenimai dažnai stipriai paveikia asmenybę ir jos suvokimą apie savo vietą pasaulyje. Pasak Blaauw ir kt. (2001), kalinių savižudybės bei savižudiškas elgesys yra siejamas su patyčiomis. Remiantis užsienio autorių duomenimis, asmenys, patiriantys patyčias turi didesnę riziką patirti įvairių psichologinių sveikatos sunkumų, įskaitant nerimą, sunkią depresiją, PTSD (potrauminio streso sutrikimą), agresijos bei pykčio protrūkius ir kt. Vienas iš tiriamųjų dalinasi, kaip iš jo tyčiojosi kiti nuteistieji, kai po trumpo laiko laisvėje, vėl grįžo į įkalinimo įstaigą: „*Ten iš manęs tyčiojosi <...>*“, „*<...>sako kur tu čia buvai, sako baudos izoliatorių, kur nors išėjęs buvai <...>*“, „*Nu, kai aš pasakiau, kad aš laisvėj buvau, tai jie nekur tu laisvėj. Čia po 2 mėnesių grįžai*“ (T3). Tokie nuteistųjų pasisakymai rodo, kad juokaudami menkina kito įkalinimo bausmę atliekančios asmens pastangas prisitaikyti laisvėje, klausdami, kaip jis taip greitai grįžo atgal. Be to, tokie sarkastiški komentarai ir pašaipos rodo, kad nuteistieji nepalaiko vienas kito, o tyčiojasi iš kito nesėkmiai: „*Čia va yra žmonių, čia va, nuteistųjų jie pavyzdžiui vienas kitą ne iš gerosios pusės palaiko, iš blogo, žinokit*“ (T3). Kitas informantas dalinasi, kaip kalėjimo budėtojas norėdamas išreikšti neigiamą nuostatą jo Islamo religijos tikėjimui, bandė pasityčioti užduodamas provokuojantį klausimą, „*<...> jis man nenorėdamas įkast, nieko, bet budintis vienas sako, sako čia kartais niekas nesprogs?*“ (T8). Toks pavyzdys parodo, kad net kalėjimo įstaigoje dirbantys asmenys gali prisidėti prie patyčių kurstymo nuteistųjų atžvilgiu bei skatinti diskriminaciją religiniu pagrindu. Kitas tiriamasis dalinasi, kad dėl ateities planų neleidžia sau veltis į konfliktus, kurie vyksta patyčių pagrindu: „*<...> laikosi jie tų nuostatų, jie pradeda žmogų galbūt erzinti, tyčiotis, dar kažką. Tai va, tas pats man, mano situacija, aš negaliu kištis ir veltis į konfliktą, nes aš tokį kelią jau praėjau.*“ (T3). Toks savęs ribojimas, siekiant išvengti konfliktų, įkalintam asmeniui gali sukelti vidinį konfliktą tarp poreikio apsaugoti ir norų reaguoti į neteisybę, sukeldamas ilgalaikį emocinį stresą.

Taigi, patyčios kalėjime gali ne tik sukelti tiesioginį nerimą bei stresą, bet ir turėti ilgalaikius neigiamus padarinius asmens psichologinei savijautai. Tokie ilgalaikiai psichologiniai padariniai gali apimti ir gyvenimo prasmės neturėjimą, nes patyčios gali žymiai sumažinti asmens savigarbą ir savivertę, taip sukeldamos abejones dėl jo vaidmens ir vietos pasaulyje.

7.3. Nepasitikėjimas nuteistaisiais

Pasakojimuose apie gyvenimą kalėjime nuolat aprašoma tarpusavio nepasitikėjimo, baimės, agresijos ir vos juntamo smurto kultūra (Crewe ir kt. 2014). Analizuojant interviu paaiškėjo, kad dauguma tiriamųjų linkę nepasitikėti vienas kitu, kadangi nuteistieji kursto apkalbas kalėjime, linki blogo vienas kitam bei sukelia baimės jausmą. De Guzman ir kt. (2021) atlikto tyrimo rezultatai parodė, kad nuteistieji kalėjime dažnai patiria baimę dėl smurtinio nuteistųjų elgesio bei susidūrimo su juo: „*Tu kiekvieną dieną atsikeli ir nežinai kas bus <...>*“, „*<...> Ar tau ten atsiprašant, po stuburo, po kaulo, kokių neįkiš, aaam, kokios nors peilio ašmens kokio, ar šakutės, ar dar kažko panašaus*“ (T1). Dėl juntamos baimės bei nepasitikėjimo vienas kitu, nuteistiesiems kur kas sunkiau užmegzti gilius bei pasitikėjimu grįstus santykius su kitais kaliniais: „*<...> ne tai aš draugų neturėjau, iš tikrųjų*“ (T8). Pasak Wulf-Ludden (2013), jei įkalintų asmenų nepasitikėjimas pasiekia aukščiausią ribą, gali padidėti abipusis įtarumas ir priešiškus „*<...> nu kaip, žinot, kokie kalėjime draugai gali būti*“ (T7), „*Aš stengiuosi vengti iš viso net akių kontakto*“ (T1).

Kitas aspektas, kodėl nuteistieji nepasitiki vienas kitu yra kurstamos apkalbos vienas kito atžvilgiu. Apkalbos mažina nuteistųjų norą palaikyti tarpusavio santykius, todėl kalėjime sunku užmegzti ir palaikyti socialinius ryšius, kurie yra būtini sėkmingai adaptacijai ir psichologiniam atsparumui: „*<...> kad ir kokį žmogų, nu va šitą, kad ir narkomanai, veidmainiai, vieni kitus aplot, apšnekėti, pabėgti, skūsti*“, „*Vienas kitą apkalbinėja ten aploja, kitas vaidina kietą, kitas toks blotnesnis, bet tu matai, kad jis tokis nėra*“ (T8). Tas pats tiriamasis dalinasi, kad per ilgą laisvės atėmimo bausmę matė tiek dviveidiškumo ir apkalbų iš kitų nuteistųjų, kad apskritai pradėjo nebetikėti žmonėmis: „*Sakau žmonių žodžiai netikii*“, „*Gyvenimas pats įrodė, sako būk su niekuo, nei sako su bet kuo*“ (T8). Ilgalaikėje perspektyvoje tokia patirtis gali išugdyti nepasitikėjimą kitais žmonėmis.

Taigi, asmenims, atliekantiems laisvės atėmimo bausmę kur kas sunkiau užmegzti bei palaikyti artimus ryšius su kitais nuteistaisiais dėl kalėjime vyraujančių apkalbų, agresijos bei smurto. Tokia patirtis bei socialinis atsiribojimas kalėjime gali sukelti jausmą, kad gyvenimas neturi prasmės, kadangi artimi ryšiai ir pasitikėjimas yra gyvybiškai svarbūs asmens emocinei gerovei bei prasmingo gyvenimo formavimuisi.

8. GYVENIMO PRASMĖS NEBUVIMAS PREIŠ PATENKANT Į ĮKALINIMO ĮSTAIGĄ

Analizuojant tyrimo dalyvių interviu išryškėjo priežastys, lėmusios gyvenimo prasmės nebuvimą. Įkalinimo bausmę atliekantys vyrai beprasmį gyvenimą įvardijo kaip atsidūrimą ir buvimą narkotinių medžiagų vartojimo liūne, besaikį alkoholio vartojimą, artimų santykių nebuvimą ir gyvenimo tikslo neturėjimą.

8.1. Alkoholio ir narkotinių medžiagų vartojimas

Gyvenimo prasmės nebuvimą gali lemti alkoholio ir narkotinių medžiagų vartojimas. Markevičius (2000) teigia, kad asmeniui yra sunku pripažinti savo bejėgiškumą ir apribojimus, nes ilgą laiką piktnaudžiaudamas alkoholiu, žmogus įtikina save visagalybės iliuzija. Tyrimo analizės metu paaiškėjo, kad asmenys vartodami psichoaktyvias medžiagas, bandė pabėgti nuo slegiančios kasdienybės. Vienas tyrimo dalyvis pasidalino, kad neturėdamas artimo kontakto su šeima ir draugais, pradėjo vartoti alkoholį ir vogti. Teigė, kad toks laiko praleidimas „*pradžioje*“ jį „*tenkino*“, nes „*buvo gražios merginos, daug pinigų, gražios grandinėlės, viskas alkoholis vartojamas*“ (T7). Tačiau ilgą laiką besitęsiantis toks gyvenimo būdas privedė asmenį prie beprasmybės patyrimo ir pirmojo nusikaltimo. Tyrimo analizės metu paaiškėjo, kad kitas informantas vartodamas alkoholį ir narkotines medžiagas buvo „*<...> be gyvenimo*“ (T3), tačiau tai suprato būdamas Vilniaus kalėjimo Priklausomybių reabilitacijos centre. Aresti ir kt. (2008) atliktame tyrime apie fenomenologinę buvusių kalinių patirties analizę, susijusią su savęs keitimu, paaiškėjo, kad gausus alkoholio vartojimas asmeniui buvo ne tik būdas palengvinti skausmą ir susidoroti su gyvenimo sunkumais, bet ir kelias pabėgti nuo kasdienio ir neišsipildžiusio gyvenimo. Analizuojant interviu paaiškėjo, kad dauguma tiriamųjų darydami nusikaltimus neturėjo nei darbo, nei artimų santykių nei tikslų į ateitį. Kitas tyrimo dalyvis pradėjo vartoti narkotikus, nes neturėjo išsikėlęs jokių asmeniniu siekių, jis „*Paprasčiausiai nežinojau, ko noriu ir kaip buvo man*“ (T8). Pradėjo gaminti narkotikus, norėdamas užsidirbti: „*Ir įsivaizduokit, pas mane buvo gal 25 stiklinės aguonų sumaltų. Net nežinojau nei kam parduoti, nei kaip, tik buvau per kriminalinę laidą išgirdęs, kad ten galimai labai brangiai parduoti.*“ (T8). Tačiau bandymas save įprasminti narkotikų gamyboje, pasibaigė priklausomybe nuo narkotikų ir įvykdyta žmogžudyste. Kitas informantas narkotikų vartojime ieškojo išeities „*Ir aš ieškojau, ieškojau ir vėl čia tos paguodos, gal galima taip pasakyti, narkotikuose.*“ (T5). Targamadžė ir Simončikienė (2007)

teigia, kad narkotikus vartojantys asmenys išgyvena beprasmybės, tuštumos jausmus, kuriuos vartodami narkotikus blokuoja. Galima spręsti, kad informantas patirdamas gyvenimo beprasmybę, narkotikų vartojime bandė atrasti viltį. Kitas tyrimo dalyvis teigė, kad besaikis narkotikų vartojimas privedė prie minčių nusizudyti „{...} man jau norisi numirti (apsiašarojo).“ (T6). Būtenaitė, Sondaitė ir Mockus (2016, cit. pgl. May, 1967) teigia, jog asmuo, neturėdamas prasmės ir tikslo, gali imti save žalojančio elgesio, todėl egzistencinė krizė gali tapti pavojinga pačiam žmogui. Galima spręsti, kad tyrimo dalyviai, patirdami beprasmybės jausmą, bandė pabėgti nuo slegiančios kasdienybės vartodami alkoholį ir kitas psichoaktyvias medžiagas.

8.2. Artimų santykių neturėjimas

Tyrimo analizės metu paaiškėjo, kad gyvenimo prasmės nebuvimą lėmė artimų santykių nebuvimas ir vienišumo jausmas. Būtenaitė, Sonadaitė ir Mockus (2016) teigia, kad vienatvė yra viena iš emocinės egzistencinės krizės komponentų, kuri asmenį gali veikti dvejopai. Vienu atveju, ji gali veikti teigiamai, kai asmuo susidurdamas su savo paties būtimi, atranda santykių esmę. Kitu atveju, vienatvė sukelia beprasmybės jausmą, kurį lydį egzistencinis vakuumas (Frankl, 2007). Tyrimo analizės metu paaiškėjo, kad informantams su vienatvės jausmu susidoroti nepavyko. Vienas tyrimo dalyvis teigė, kad jautėsi „{...} nu aš niekam čia nereikalingas, viskas dzin {...}“ (T4). Kitas informantas dalinosi, kad būdamas laisvėje, neturėjo artimų ryšių: „Buvau vienas visiškai, nei draugų nieko.“ (T3). Neturėjimas artimų žmonių rato, tiriamąjį paskatino susidėti su neigiamai veikiančia aplinka: „Blogais susidėjau ir vėl, kurie daro nusikaltimus vien tam, kad jau išgerti, kad jau parūkyti žolės kažkokios, kad jau nusipirkti kažką“. Įdomu buvo tai, kad informantas prieglobsčio ieškojo pas žmones, kurie užsiima nusikalstama veika ir „geriau supranta“, „{...} negu kiti žmonės, kurie gyvena normalų gyvenimą“ (T3). Flood (2018) teigia, asmenys, atlikę laisvės atėmimo bausmę jaučiasi stigmatizuojami, nes buvo internalizuoti kaip įkalinimo įstaigos patirties dalis, kai su žmonėmis buvo elgiamasi kaip su „nevertais, niekingais, nepatikimais“, o stigma ir izoliacija tęsėsi, ir išėjus iš kalėjimo. Kitas informantas, neturėdamas saugaus ir artimo santykio su žmonėmis, pradėjo jausti neapykantą jiems: „Tik tai didesnio, aš nežinau, viduj kažkoks pyktis atsirasdavo, neapykanta kažkokia žmonėms.“ (T6). Rugevičiūtė (2006) teigia, kad asmuo sukurtas santykiams ir skleidžiasi per santykį, todėl gyvenimo prasmė išryškėja jame. Galima spręsti, kad tyrimo dalyviai patyrė beprasmybės jausmą dėl artimų santykių nebuvimo. Neturėdami į ką atsiremti, pradėjo jaustis nereikalingi ir atstumti.

8.3. Gyvenimo tikslo neturėjimas

Analizuojant tyrimo dalyvių interviu paaiškėjo, kad gyvenimo prasmės nebuvimą lėmė gyvenimo tikslo neturėjimas. Steger ir kt. (2008) teigia, kad žmonės patiria prasmę, kai suvokia save ir pasaulį, supranta savo vaidmenį jame ir aiškiai nustato savo gyvenimo tikslus. Tyrimo analizės metu paaiškėjo, kad įkalinimo bausmę atliekantys vyrai, neturėjo išsikėlę jokių asmeninių tikslų. Vienas tyrimo dalyvis teigė, kad „{...} , tada tai aš neturėjau tokio noro, kad vat grįžti atgal ir pradėti kažką daryti ir dabar kažko pasiekti.“ (T5). Gyvenimo tikslo neturėjimas dažnam lėmė norą grįžti į įkalinimo įstaigą, kurioje jausdavosi saugūs ir suprasti. Vienas informantas teigė, kad nusikaltimą įvykdė, kai buvo išprašytas Šv. Kūčių vakarą iš draugo namų „aš padariau iš nevilties specialiai, iš tikrųjų, kad aš galėčiau turėčiau vietą kažkur tai kelias paras pagalvoti, kaip man toliau gyventi, kur man eiti, kur aš galėčiau kreiptis, nes jokios informacijos visiškai aš neturėjau.“ (T3). Kitas tyrimo dalyvis teigė, kad „Ir aš tikrai tada nesistengiau, aš išvis nieko nenorėjau daryti, nei ten dirbti nei ten kažką daryti, išvis ant tiek dzin buvo,ėjau, vogiau „(T5). Remiantis informantų patirtimis ir mokslininkų darbais, galima teigti, kad egzistencinė krizė gali lemti antisocialaus elgesio atsiradimą (Butėnaitė, Sondaitė ir Mockus, 2016).

Galima spręsti, kad įkalinimo bausmę atliekantys asmenys, nepatirdami gyvenimo prasmės, bandė pabėgti nuo slegiančios kasdienybės alkoholio ir narkotinių medžiagų vartojime. Nepatirdami tikro santykio, bandė save tapatinti su nusikalstama aplinka, tačiau prisijungimas prie jos asmenims pasibaigdavo padarytu nusikaltimu ir grįžimu į įkalinimo įstaigą. Taip pat svarbu paminėti gyvenimo tikslo nebuvimą, dėl kurio asmenys sugrįždavo prie nusikalstamos veiklos.

9. ĮKALINIMO ĮSTAIGOJE PATIRTI GYVENIMO LŪŽIO MOMENTAI

Tyrimo analizės metu paaiškėjo informantų įkalinimo įstaigoje patirti gyvenimo lūžiai, kurių dėka asmenys prisiėmė atsakomybę už save ir nusprendė gyventi kitaip. Pasak Bagdono ir Rimkutės (2013), lūžio taškas gali būti siejamas su krizės reiškiniu. Vienas tyrimo dalyvis teigė, kad vieną vakarą nusprendė, kad „užtenka“ gyventi šį gyvenimą, atsikėlęs naktį prabudo ir pradėjo verkti galvodamas, kad „eina aš į katorkę“, „ten sandėlis buvo ir pasikarsiu aš“ (T6). Tačiau keliantis iš lovos „kažkas man prakalbėjo viduj“, kad „Taigi pas tave vaikas, ar tu jau turi teisę su ja taip pasielgt“ (T6). Po šio įvykio minėtas informantas save įprasmino santykyje su kitais, bandydamas kiekvieną mylėti besąlygiškai. Aresti ir kt.

(2008) atliktame tyrime paaiškėjo, kad įkalinimo bausmę atliekantys asmenys patyrė „lėmiamus momentus“ (Defining moments), kurie atspindėjo laiko momentus arba nutikimus, lėmusius vyrų sprendimą keisti ir įtaką, lėmusią šį sprendimą. Kitas tyrimo dalyvis teigė, kad gyvenimo lūžį patyrė „*mirus žmonai*“. Po jos mirties pasidarė „*šališkas*“. Grįžęs į laisvę, įvykdė nusikaltimą ir vėl atsidūrė įkalinimo įstaigoje. Artimieji buvo nusivylę ir juo „*nebetikėjo*“. Minėtas informantas teigė, kad po patirto gyvenimo lūžio, save įprasmino santykiyje su šeima, savanoriais ir darbuotojais. Teigė, kad „*Dabar vat šiai dienai reikėjo prarasti kažką ir tų draugų ir visą kitą, aš viską dabar puikiai suprantu, kas tai yra bendradarbiavimas {...}*“ (T5). Kitas tyrimo dalyvis pasakodamas savo istoriją pasidalino, kad „*vartojau cheminę medžiagą*“ ir suprato, kad „*aš jau nebegaliu*“. Įkalinimo įstaigos pareigūnams teigė, kad „*Geriau karsiuos, jei neisiu į reabilitaciją.*“ (V7). Minėtas tyrimo dalyvis po patirto kritinio momento, save įprasmino Vilniaus kalėjimo Priklausomybių reabilitacijos centro bendruomenėje, liudydamas savo gyvenimo istoriją bei kovą su priklausomybe. Galima spręsti, kad įkalinimo bausmę atliekantys vyrai, turėjo patirti gyvenimo nuosmukį, kuris paskatino gyventi prasmingesnę gyvenimą.

10. GYVENIMO PRASMĖS PATYRIMAS ĮKALINIMO ĮSTAIGOJE

Analizuojant tyrimo dalyvių interviu, išryškėjo priežastys, lėmusios gyvenimo prasmės atradimą. Įkalinimo bausmę atliekantys vyrai, save įprasmino tikėjime, santykiuose su kitais asmenimis ir bendruomenėje.

10.1 Gyvenimo prasmės atradus Dievą

Tyrimo analizės metu išryškėjo, kad asmenys gyvenimo prasmę patyrė atradus tikėjimą. Juškienė ir Piktuižytė (2014) teigia, kad atsivertus į tikėjimą, keičiasi santykiai su žmonėmis, įpročiai, mąstymo būdas ir emocinės reakcijos. Įkalinimo bausmę atliekantys asmenys, patirdami Dievo artumą, maldos galią, dėl tikėjimo pasikeitusią pasaulėžiūrą ir vertybes, pradėjo gyventi prasmingą gyvenimą.

Gyvenimo prasmę informantai patyrė atradus tikėjimą. Rugevičiūtė (2010) teigia, kad religija padeda suvokti, kad Dievas leidžiasi sutinkamas ir tik Jis pripildo asmens širdį meilės, ramybės, paguodos, tiesos ir pasitikėjimo. Tyrimo analizės metu paaiškėjo, kad tikėjimas į Dievą informantus pakeitė asmeniškai, suteikė stiprybės ir vilties. Vienas tyrimo dalyvis teigė, kad „*Bet nu aš atradau tikėjimą, aš atradau tiesiog Dievą ir jisai mane veda iki šiandien. Jisai mane stiprina.*“ (T6). Kitam informantui „*Dvasinis pasaulis duoda labai*

didžiulės stiprybės ir labai didžiulės motyvacijos” (T4). Kitas tyrimo dalyvis teigė, kad neturint tikėjimo įkalinimo įstaigoje, būtų sunku: „*Taip <paузė>, nes kitaip, tu išprotėsi <tyli 6 sekundes>. Nes nu nežinau, nu sunku būtų iš viso tada be to {...}*“ (T1). Galima spręsti, kad laisvės atėmimo bausmę atliekančiam asmeniui, tikėjimas yra kaip atrama, kuri suteikia stiprybės neprarasti vilties dėl ateities ir stiprina asmeniškai. Tyrimo analizės metu paaiškėjo, kad informantus įkalinimo įstaigoje stiprina malda. Ji asmeniu yra kaip gyvybinis poreikis, stiprinantis dvasinėje kelionėje patiriant realaus ryšio su transcendencija išgyvenimus (Rugevičiūtė, 2010). Tyrimo dalyvis teigė, kad „*melsdavausi vienas*“, „*kažkaip prašydavau Dievo*“, „*Tikėjas stipriai, tikėjau, kad tik Dievas gali mane pakeisti*“ (T3). Kitas informantas pasidalino, kad bendruomenės maldos metu pajuto Dievą: „*{...} ir po pasidalinimo jie man sako, ar galime mes už tave pasimelsti.*“, „*Šiandien aš suprantu, kad mane palietė, kad mane Dievas palietė, tada aš pradėjau verkti.*“ (T6). Juškienė ir Piktuižytė (2014) teigia, kad subjektyvus santykio su Šventybe patyrimas dažnai baigiasi esminiu lūžiu žmogaus gyvenime. Galima teigti, kad žmogaus gyvenimo esmę iš esmės keičianti religinė atsivertimo patirtis prasideda nuo vidinio proceso, kuri transformuoja žmogaus gyvenimą.

Tyrimo analizės metu išryškėjo, kad informantai atsivertę į tikėjimą, pakeitė savo pasaulėžiūrą ir vertybes. Juškienė ir Piktuižytė (2014) teigia, religija suteikia žmogui vienijančią gyvenimo filosofiją, brandina asmenį kaip asmenybę: suvienija jo veiklą, darbus, individo egzistencijai teikia prasmę ir suteikia atsakomybės. Tyrimo dalyviai atradę tikėjimą, save įprasmino per tarnavimą ir besąlyginę meilę artimui. Vienas tyrimo dalyvis teigė, kad „*Šiai dienai mano, aš taip suprantu, kad reikia gyventi dėl kitų, kad gyventum dėl savęs*“ (T6). Minėtas informantas pasidalino asmeniniu pokyčiu, kai „*Galvodavau, kad kuo daugiau žmonių pažeminsiu, tuo daugiau bijos ir šiandien suprantu, kad aš visą gyvenimą klydau. Kad ne tai yra mano gyvenimo prasmė.*“ (T6). Kitas tyrimo dalyvis teigė, kad save įprasmina padėdamas kitam: „*Tu jautiesi tą dieną atidavęs tą atidavęs kažką tai brangaus ir žinodamas, kad tai nepakenkė kitam žmogui. Ir tai yra didžiausias malonumas dabar.*“ (T4). Frankl (2007) teigia, kad asmuo tampa visiškai savimi, kai atsiduoda kitam ir nepaiso savęs. Minėtas autorius teigia, „kad žmogaus būtis peržengdama save visada nurodo kažką kitą, kas jau nėra ji pati; prasmę, kurią žmogus įgyvendina ar kitą žmogiškąją būtį, kurią jis sutinka. Ir tik tuo mastu, kuriuo žmogus įstengia transcenduoti save, jis ir realizuoja save: tarnaudamas kitam arba mylėdamas kiti asmenį.“ (p. 178). Kiti informantai pabrėžė dvasinių principų svarbos taikymą kasdieniniame gyvenime. Vienas tyrimo dalyvis teigė, kad save įprasmino Islamo religijoje. Joje vyraujantys „*teisingumo principai*“ parodė kitokį kelią į gyvenimą, kuriame sugebėjot

pamatyti „žmonių nuoširdumą“ (T8). Kitas informantas teigė, kad *“Yra dvasiniai principai ir kuo daugiau aš juos taikau gyvenimą, va čia yra mano tikėjimas.”* (T6). Dvasinių principų taikymas paskatino tyrimo dalyvius gyvenimą gyventi prasmingiau. Dvasinis augimas pagrįstas paties Aukščiausiojo tikslu į žmogų, kai „Dievas sukūrė žmogų pagal savo paveikslą, pagal savo paveikslą sukūrė jį“ (Per 1, 27). Pasak Šiauvydčio ir Juškienės (2015) pagrindinis krikščioniško gyvenimo principas ir tikslas yra nuolatinis panašumo su Kristumi siekimas, besitęsiantis visą gyvenimą, apimantis mąstymą, santykius su žmonėmis ir pasauliu. Informantas teigė, kad *“Mano autoritetas šiai dienai yra Jėzus”* (T6). Galima spręsti, kad bandant siekti Jėzaus mokymo, iškyla motyvacija kiekvieną dieną būti kuo labiau panašesniais į Jį. Kitas tyrimo dalyvis teigė, kad kasdienybėje pastebi asmeninį pokytį, gyvenant su Dievu: *“Ir tu tai matai rezultatuose, jeigu du metus laiko tu negyvenai dvasiniais principais, čia per kelis mėnesius tu patyri tuos dvasinius išgyvenimus ir tu matai, kad tai veikia ir tu matai, kad tu nepakenkei niekam, tu neįskaudinai nieko ir kiti žmonės pradeda pavydėti tau dėl to, ir pažiūrėk ant kiek tu stiprus, ane, vat tame dvasiniame gyvenime, tikėjime {...}* (T4). Taip pat teigė, kad: *„Kai visą kelią norėjai ką nors nužudyti, o dabar norisi išgelbėti kažką tai, nu tai, minimalus pokytis.“* (T4). Galima spręsti, kad tyrimo dalyvis save įprasmino tikėjime, kurio dėka pasikeitė asmens pasaulėžiūra ir vertybės.

Apibendrinus galima teigti, kad religija daro įtaką gyvenimo prasmės patyrimui. Įkalinimo bausmę atliekantys asmenys, vadovaudamiesi krikščioniškais principais, savo gyvenimą paskyrė kitiems asmenimis per tarnavimą ir meilę.

10.2 Religinės bendruomenės įtaka gyvenimo prasmės patyrimui

Tyrimo analizės metu paaiškėjo religinės bendruomenės svarba gyvenimo prasmės patyrimui. Frankl (2007) teigia, kad bendruomenė, į kurią orientuota žmogaus veikla, suteikia egzistencinę prasmę asmens ypatingumui ir jo nepakartojamumui.

Gyvenimo prasmės pokytį informantai patyrė įsitraukdami į religinę bendruomenę. Fletcher (2004) teigia, kad svarbus religijos aspektas yra bendruomeniškumo jausmas, dažnai numanomas religinėje aplinkoje. Aresti ir kt. (2008) atliktame tyrime paaiškėjo, kad buvimas bendruomenėje, kurios pagrindinis tikslas yra Dievas, pakeitė vyrus, išlaisvindamas juos iš anksčiau ribotos aplinkos ir suteikdamas jiems galimybę įsitraukti į daugybę naujų patirčių ir galimybių. Religinės bendruomenės nauda asmeniui gali būti ne tik jos veikloje, bet ir požiūryje į įkalinimo bausmę atliekantį asmenį, kuris perkeičia nuteistuosius asmeniškai. Flood (2018), atliktame tyrime paaiškėjo, kad buvimas

bendruomenėje padėjo atsikratyti buvusio kalinio stigmatos, „jei aš pats save vertintu kitaip, tai yra bendruomenė žiūri į mane kaip į asmenį, kurį aš kuriu“ (p. 162). Pasak Frankl (2007, p. 146), „Priimdami žmogų, koks jis yra, padarome jį blogesnį; priimdami tokį, koks turi būti, padarome tuo, kuo jis gali tapti“. Galima spręsti, kad religinė bendruomenė padeda asmenims būti tais žmonėmis, kokie jie iš tikrųjų nori būti ar tapti. Tyrimo analizės metu paaiškėjo, kad buvimas bendruomenėje stiprina asmenims. Vienas tyrimas dalyvis teigė, kad „Keliauju su Dievu ir bendruomenės nariai“ ir „*Aš šiandien turiu daugiausiai. Daugiausiai per visą savo gyvenimą.*“ (T6). Analizuojant duomenis paaiškėjo, kad bendruomenė stiprina ir padeda nepasiduoti pagundoms. Vienas tyrimo dalyvis teigė, kad „*Nes jeigu tu norėsi visą laiką toj bendruomenėj būti, tu turi sustiprėti, kad tas visas pagundas atmesti*“ (T3). Kitiems tyrimo dalyviams bendruomenė yra pavyzdys, nes žmonės joje „*liudija kaip pasikeitė jų gyvenimas*“, „*tarnauja, jie padeda žmonėms*“ ir „*tie žmonės jie pasirodė be galo šilti, be galo geri, su meile, šypsosi*“ (T6). Kitam tyrimo dalyviui, išitraukimas į tikinčiųjų bendruomenę, parodė kitokį gyvenimą: „*Ir man atvėrė akis į tą gyvenimo prasmę, nes ten kaip ir nėra tokių subkultūrų kaip Lietuvoj.*“ (T7). Galima teigti, kad būdami tikinčiųjų bendruomenėje, asmenys patiria kitokį gyvenimo būdą ir supranta, kad gali būti tokiu žmogumi, koku nori. Kitas tyrimo dalyvis, save įprasmina bendruomenės veikloje „*Kad būtų prasmė, kad neišeitų, kad aš pragyvenčiau kasdieninę dieną ir ką aš galėčiau padaryti dėl bendruomenės, dėl kitų žmonių.*“ (T6). Galima teigti, kad buvimas religinėje bendruomenėje padeda asmenims kurti naująjį „Aš“.

Apibendrinus galima teigti, kad religinė bendruomenė gali daryti įtaką gyvenimo prasmės patyrimui. Įkalinimo bausmę atliekantys asmenys save įprasmininti gali bendruomenėse organizuojamose veiklose. Tyrimo analizės metu paaiškėjo, kad bendruomenė padeda nepasiduoti pagundoms ir padeda suformuoti naują tapatybę.

10.3 Santykiai, kurie suteikia gyvenimui prasmę

Tyrimo analizės metu išryškėjo, kad įkalinimo bausmę atliekantys asmenys, save įprasmino santykiyje su kitu. Tyrimo dalyviams įkalinimo įstaigoje atrastos naujos draugystės bei iš naujo patiriama šeimos meilė, paskatino vidinį pokytį bei suteikė galimybę patirti gyvenimo prasmę mylint artimąjį.

Gyvenimo prasmę galima patirti įprasminant save santykiyje su kitu. Pasak Lukošienės (2007) žmogaus prigimtis glūdi meilėje, kada asmeniui suvokusiam visatos vieningumą, nebereikia pastangų, kad pamiltų kitus. Frankl (2007) teigia, kad mylinti kitą yra

realizuojamos išgyvenimo vertybės: „mylint kitas žmogus išgyvenamas kaip ypatingas ir nepakartojamas“ (p. 180). Tyrimo analizės metu paaiškėjo, kad įkalinimo bausmę atliekantys vyrai pradėjo jausti atsakomybę už savo šeimą. Tyrimo dalyvis teigė, kad „*O kai išsigrynina vertybės, galų gale pačiam pamatas jau yra šeima ir nelaimingi tie žmonės, kurie jos neturi.*“ (T2). Dėl šios priežasties apsisprendė nebedaryti nusikaltimo, nes suprato, kad klaidos gali lemti atsiskyrimą nuo šeimos, atliekant laisvės atėmimo bausmę: „*Žinai, kad jeigu nebūtų šeimos, aš adekvačiai suprasdamas, kad nu daryt nusikaltimus strategiškai yra neracionalu, nes jie bendroje perspektyvoje neapsimoka, nes bausmė didžiulė. Ir jeigu tu netgi skaičiuoji uždarbį su tuo, ką tu darei laiku ir kiek reikia paskui išsėdėti, gaunasi, tiesiog neapsimoka daryt nusikaltimus.*“ (T2). Kitas tyrimo dalyvis, patirdamas artimą santykį, nusprendė nebedaryti nusikaltimų: *Tu tiesiog supranti, kad į kriminalą tu negrįši. Tu supranti, kad ant tiek tau tapo tas žmogus brangus, kad tu nenori vartoti narkotinių medžiagų, nes tu įskaudinsi jį.* (T4). Kitas informantas, save įprasmino mylėdamas artimąjį „*{...}aš turiu santykius su artimaisiais, aš turiu draugus, aš turiu žmones, kurias galiu rūpintis, kurie gali rūpintis manimi.*“ (T6). Kitas tyrimo dalyvis, kuris yra našlaitis, išeidamas iš įkalinimo įstaigos darydavo nusikaltimus, nes neturėjo pas ką grįžti ir jautėsi vienišas bei pasimetęs. Minėtas informantas įkalinimo įstaigoje susipažino su pastoriumi. Susitikimų su jo metu minėtas tyrimo dalyvis „*Ir ir mes taip jau kaip draugai išsikalbėdavom, apie tikėjimą, apie tą krikščionybę, ar ne, tik taip šnekėdavom, kaip man sekas, kaip tu gyvenai.*“, (T3), „*Ir taip jis žinodavo mano situaciją, jis buvo tikriausiai pats pirmas žmogus gyvenime, kad taip išsamiai su visoms smulkmenom.*“ (T3). Pastorius pakvietė asmenį apsigyventi pas save po laisvės atėmimo bausmės atlikimo. Tyrimo dalyvis teigė, kad per pirmą naktį pastoriaus namuose „*Paskui aš gulėjau lovoj verčiau, pirmą kartą gulėjau ir verčiau (pasakodamas verkia).*“ (T3). Informantas dalinosi, kad „*niekada gyvenime*“ (T3) nėra taip pasijutęs. Patiriama artimo meilė, paskatino asmenį susirasti darbą, įsitraukti į bendruomenės veiklą ir nebedaryti nusikaltimų. Galima daryti išvada, kad santykiyje patiriama meilė ir palaikymas, perkeitė žmones ir suteikė galimybę save įprasminti santykiyje su kitu.

Apibendrinus galima teigti, kad įkalinimo bausmę atliekantys asmenys save įprasmino santykiyje su kitu. Tyrimo dalyviai dėl šeimos ir artimų santykio su kitais asmenimis, nusprendė nevykdyti nusikaltimų. Taip pat informantams vidinį pokytį paskatino žmonės, kurie pradėjo jais rūpintis.

10.4 Įstaigos darbuotojų ir savanorių įtaka savęs atradimui ir gyvenimo prasmės patyrimui

Tyrimo analizės metu išryškėjo savanorių, darbuotojų, ir užimtumo specialistų įtaka įkalinimo bausmę atliekančių vyrų gyvenimo prasmės patyrimui ir savęs pažinimui. Längle (2014) teigia, kad asmeniui reikia padėti rasti tokį gyvenimo būdą, kad jis galėtų duoti savo veiksmams vidinį sutikimą jam. Minėti specialistai nuteistiesiems padėjo atrasti save, įprasminti save veiklose bei suteikė motyvacijos gyventi kitokį gyvenimą nei buvo patyrę prieš įkalinimo įstaigą.

Frederique ir Sexton (2001, cit. pgl. Gendreau ir Ross, 1971) teigia, kad į įkalinimo bausmę atliekančius asmenis esame linkę žiūri kaip į žmones, kurių prigimtis yra nekintama ir iš esmės neteisėta. Vienas tyrimas dalyvis pasidalino patirtimi, kad asmenys į jį žiūrėdavo „*Nu zėkas ta prasme ir nuraši, ar sėdėtas, teistas ir viskas*“; „*Ir nurašydavo*“ (T6). Minėtas informantas tapatino save su nuteistuoju, jausdamas žmonių požiūrį į jį. Tačiau atėjusių savanorių bendravimas ir nuostata į nuteistąjį, suteikė galimybę pasijausti žmogumi: „*Tai žmonės, kurie ateina, pirmas dalykas, kad jie ateina ir žiūri į mus kaip į žmones. Ir čia ateina savanoriai, jie žino, kad mes esam nuteistieji, bet jie ateina pas mus kaip pas žmones, ne kaip pas nuteistuosius.*“ (T6). Tyrimo dalyvis džiaugiasi, kad šalia savanorių „*Kad tu gali būti toks, koks tu esi.*“ (T6). Kitas informantas pasidalino patirtimi, kai savanorė pasirinko su juo bendrauti ir dirbi, žinodama nusikaltimus, kuriuos jis padarė: „*Ir man buvo didžiulis atradimas va ja, kad aš ją pradėjau vertinti ir aš labai džiaugiuosi, kad ji toliau su manimi dirba ir džiaugiuosi, kad ji stengiasi ir tas atidaro pokytį savyje* (T4). Minėtas tyrimo dalyvis dalinasi, kad savanorė matė jame potencialą „*Ir kada ateina toks žmogus, jis tave suinteresuoja, nu tai yra neapsakomas džiaugsmas, kada tu atrandi, vat tavo savivertė kai pakyla tai yra neapsakomas džiaugsmas, ane, kada tokio statuso žmogus tavyje mato potencialą.*“ (T4). Savanorės įtaką į darbą su tyrimo dalyviu buvo ta, kad asmuo „*Ir šiai minutei aš tikrai jaučiausi, kad aš tikrai gyvenu, o ne egzistuoju.*“ (T4). Nuteistojo asmeninį pokytį pastebėjo šeima, kuri „*Džiaugiasi dėl to, kad aš pradėjau gyventi.*“ (T4). Flood (2018) atliktame tyrime apie nuteistųjų gyvenimo prasmės transformaciją, paaiškėjo, kad žmonės, kurie dirba su nuteistaisiais ir laiko juos daugiau nei įkalinimo bausmę atliekančiu asmeniu, o žmogumi, padeda atkurti žmogiškumo jausmą. Kitas tyrimo dalyvis teigė, kad jog ateinantys savanoriai suteikia įdomios informacijos „*Nu žinot, kai ateina kiekvienas žmogus, vis tiek tau kažko naujo, tu informacijos kažkokios gauni tokios, kokios gal dar net nesidomėjai.*“ (T7). Galima teigti, kad į įkalinimo įstaigą ateinantys savanoriai suteikė galimybę nuteistiesiems pasijausti

ne įkalinimo bausmę atliekančiu asmeniu, o žmogumi, kuris turi dvasinius, emocinius, socialinius poreikius bei padeda juos realizuoti.

Kitas svarbus aspektas yra specialistai, kurie dirba su įkalinimo bausmę atliekančiais vyrais. Pirmiausia, tyrimo dalyviai, paskatinti darbuotojų, pradėjo dalintis sava patirtimi su kitais. Informantas teigė, kad save įprasmina Vilniaus kalėjimo Priklausomybių reabilitacijos centre, kuriame padeda asmenims, kurie turi priklausomybę nuo alkoholio ar narkotinių medžiagų. Tyrimo dalyvis teigė, kad buvo paskatintas darbuotojų „pasidalinti“ savo patirtimi su asmenimis, kurie bando gydyti nuo priklausomybės. Tyrimo dalyvis teigė, kad „*Aš prisimenu, koksai čia aš atėjau ir va tas va, kažkokia pagalba kitam, ji užpildo kažkaip. Užpildo ir tas bendravimas.*“ (T6). Flood (2018) atliktame tyrime paaiškėjo, kad kito asmens kaip žmogaus pripažinimas, leidžia individui susitaikyti su įkalimu, prisiimti atsakomybę bei rasti didesnę prasmę šioje patirtyje ir permąstyti traumą kaip suteikiančią galimybę padėti kitiems anksčiau įkalintiems asmenims. Tyrimo analizės metu paaiškėjo, kad asmenys, užmezga artimus santykius su darbuotojais: „*{...} kad aš galiu atsiverti socialiniam darbuotojom daugiau.*“ (T7). Kitas informantas dalinosi, kad stengiasi keisti dėl įkalinimo įstaigoje dirbančių specialistų dėl jų: „*Net iš įstaigos personalo stengėsi mane įdarbinti laisvėje, padėti, pratęsti toliau, per probacijas ten buvo kai kurie čia, tai vyras, žmona ten dirbo, tai aš iš šitų sulaukiau tokios kritikos, kurios aš anksčiau nelaukiau.*“ (T5).

Apibendrinus galima teigti, asmenys, dirbantys su įkalinimo bausmę atliekančiais asmenimis, paskatino jų vidinį pokytį. Užmegztas artimas santykis su nuteistuoju ir jo stiprybių išryškėjimas, paskatino tyrimo dalyviams vidinį pokytį.

11. GYVENIMO SIEKIAI IŠĖJUS IŠ ĮKALINIMO ĮSTAIGOS

Asmenų, išėjusių iš įkalinimo įstaigos, troškimas įsitraukti į savanoriškas veiklas gali būti suprantamas kaip bandymas atpirkti savo praeities klaidas ir įrodyti savo vertę visuomenei. Tyrimai rodo, kad įsitraukimas į savanorišką darbą gali padėti buvusiems kalintais užmegzti naujas socialines ryšius ir sukurti teigiamą socialinę tapatybę, kuri yra būtina sėkmingai reintegracijai (Maruna, 2001).

11.1 Siekis patenkinti fiziologinius poreikius

Asmenų, atliekančių laisvės atėmimo bausmę, gyvenimo siekiai dažnai yra paprasti, tačiau gyvybiškai svarbūs. Šių siekių svarbą atskleidžia vieno iš tiriamųjų

pasakojimas, kuris, ilgus metus praleidęs kalėjime, jaučia reikšmingą fiziologinį ir emocinį trūkumą: „<...> tau norisi visiškai paprastų dalykų, kurių niekas neįvertina.“ „<...> tai normalų maistą pavalgyti, žinai, noriu pagulėti karštoje vonioje nes 20 metų negalėjau <...>“ (T2). Reminatis Maslow poreikių hierarchija, esminiai žmogaus poreikiai, kurių nepatenkinus sunku užtikrinti kitų poreikių tenkinimą, yra fiziologiniai (Ramonas, Jonikaitė, 2021). Šie apima būtinybę maitintis, gerti, kvėpuoti, miegoti bei turėti užtikrintą saugumą. Be šių pagrindinių poreikių patenkinimo, asmuo negali pilnai realizuoti savęs socialiniuose ar asmeniniuose lygmenyse. Kaip teigia kiti tiriamieji, pirmiausia išėję į laisvę nori įsidarbinti, kad galėtų užsidirbti pinigų pragyvenimui: „Šiai dienai aš norėčiau išeiti laisvę ir įsidarbinti pradžiai Lietuvoje, nu ta prasme, pabūti kurį laiką, kad galėčiau sau pragyvenimui uždirbti tam tikrą šaltinį, kuris man duotų gyvybę, kaip sakoma, nusipirkti maisto, susirasti būstą <...>“ (T1), „Žodžiu vat norėčiau irgi susirasti darbą, dirbti <...>“, „<...> bet šiaip noriu išeiti ir viską pamiršti, atsistoti ant kojų <...>“ (T5). Taigi, visi šie pavyzdžiai rodo, kaip yra svarbu asmenims patenkinti pagrindinius fiziologinius poreikius, kurie daugumai žmonių atrodo savaime suprantami.

Galima daryti prielaidą, kad tiriamųjų troškimas išėjus iš įkalinimo įstaigos patenkinti fiziologinius poreikius yra kelias link emocinės stabilizacijos ir sveikesnio socialinio prisitaikymo. Suteikus galimybę asmenims, grįžusiems iš kalėjimo, patenkinti savo bazinius poreikius, jiems bus lengviau siekti aukštesnių lygių poreikių.

11.2. Šeimos siekis

Be fizinio komforto, nuteistiesiems taip pat svarbu sugrįžti prie šeimos gyvenimo. Tyrime dalyvavę asmenys, išėjus iš įkalinimo įstaigos, savo laiko planuoja skirti šeimai. Vienas informantas teigė, kad „Ir aišku norėčiau pas artimuosius. Be galo norėčiau vaiką apkabinti. Apkabinti ir pasakyti, kaip stipriai aš jį myliu. Pasakyti tiesiog, atleisk man už viską ir pas artimuosius, irgi.“ (T6). Kitas dalinasi, kad: “Norisi su vaikais išeiti, pasivaikščioti į lauką <...>“, <...> iš pradžių tiesiog apsižiūrėti ir pasimėgauti tiesiog šeima, namais <...>, „Ir vsio ir ką ir ugdyti, žinai ugdyti vaikus augančius <...>“ (T2). Kito tyrimo dalyvio didžiausias troškimas, išėjus į laisvę, yra susikurti šeimą ir gyventi „paprastą“ gyvenimą (T1). Kitas tiriamasis taip pat teigia, kad “norėtuși ir antros pusės” (T5). Pasak Naser ir Visser (2006), šeimos ryšiai atlieka svarbų vaidmenį, padedant buvusiems nuteistiesiems jaustis vertingais, mylimais ir reikalingais. Šie ryšiai padeda atkurti asmens tapatybę, kuri buvo išbandyta kalėjimo sąlygomis.

Galima daryti prielaidą, kad tiriamųjų siekis išėjus iš įkalinimo įstaigos grįžti pas šeimą atspindi jų norą atkurti ryšius, jaustis mylimiems ir reikalingiems. Taip pat siekis sukurti naują šeimą rodo tiriamųjų norą pradėti naują gyvenimo etapą, siejantį stabilumą ir normalumą, kuris buvo negalimas įkalinimo metu.

11.3. Siekis įsitraukti į savanorišką veiklą

Asmenų, išėjusių iš įkalinimo įstaigos, troškimas įsitraukti į savanoriškas veiklas gali būti suprantamas kaip bandymas atpirkti savo praeities klaidas ir įrodyti savo vertę visuomenei. Tyrimai rodo, kad įsitraukimas į savanorišką darbą gali padėti buvusiems kaliniais užmegzti naujas socialines ryšius ir sukurti teigiamą socialinę tapatybę, kuri yra būtina sėkmingai reintegracijai (Maruna, 2001).

Tyrimo analizės metu išryškėjo, jog nuteistieji, išėję iš įkalinimo įstaigos siekia įsitraukti į savanoriškas veiklas. Informantai dalinosi, kad norėtų save įprasminti savanorystėje „*en nežinau vaikų namai, hospisai, senelių namai, ta prasme.*“ (T6), *Galvoju, kai išeisiu į laisvę, eisiu į Caritą neatlyginamai dirbti.* (T7). Kitas informantas pasidalino, kad išeidamas į laisvę nori keisti visuomenėje susiformavusią stigmą į nuteistuosius „*{...} pavyks ir aš parodysiu tiems visiems, kad taip nėra, kaip visuomenė nusiteikusi. Kad tas kalinys, tas kalinys tikrai gali gyventi normalų gyvenimą, džiaugtis, būti laimingu, ir jeigu dar tik tai sugeba, padėti kitiems.*“ (T3). Taigi toks informantų požiūris leidžia manyti, kad jie ne tik siekia teikti pagalbą kitiems, bet ir turi gilesnę motyvaciją - keisti visuomenės požiūrį į buvusius nuteistuosius ir įrodyti, kad jie gali gyventi produktyvų ir laimingą gyvenimą.

Apibendrinus galima teigti, kad įkalinimo bausmę atliekantys asmenys yra išsikėlę prasmingų tikslų, planuodami grįžimą į laisvę. Nuteistieji planuoja savo laiką skirti fiziologinių poreikių tenkinimu, šeimai, savanorystei ar bandymui mažinti susiformavusią visuomenės stigmą į nuteistuosius.

IŠVADOS

1. Remiantis moksline literatūra, gyvenimo prasmės teoriniai konceptai yra kompleksiniai ir apima motyvacinius, kognityvinius bei emocinius aspektus. Egzistencinės teorijos požiūriu, gyvenimo prasmė dažnai atrandama susiduriant su ribinėmis situacijomis ir egzistencinėmis krizėmis, kurios priverčia asmenį peržiūrėti savo vertybes ir siekti autentiškumo. Gyvenimo prasmės suvokimas remiasi trimis pagrindiniais komponentais: gyvenimo vertės, tikslo ir nuoseklumo jausmu, kurie kartu padeda asmeniui patirti gyvenimą kaip prasmingą. Asmeninės atsakomybės prisiėmimas už savo gyvenimo tikslų siekimą yra esminis veiksnys, skatinantis prasmingo gyvenimo patyrimą.

2. Remiantis moksliniais tyrimais, įkalinimas daro reikšmingą įtaką asmens gyvenimo prasmės patyrimui. Įkalinimas dažnai sukelia egzistencines krizes, prasmės ir tapatybės praradimą, nes asmenys netenka savo ankstesnio gyvenimo elementų, tokių kaip darbas, šeima ir socialiniai ryšiai. Įkalinimo aplinka ir socialinė izoliacija prisideda prie beprasmybės jausmo, tačiau kai kuriais atvejais tikėjimas, bendruomenės parama ir prasminga veikla gali padėti atrasti naują gyvenimo prasmę. Specialistų įsitraukimas ir pasitikėjimu grįsti santykiai taip pat gali reikšmingai pagerinti įkalinųjų gyvenimo kokybę ir padėti jiems atkurti gyvenimo prasmę.

3. Nuteistųjų vyrų vaikystės bei paauglystės patirtys turi tiesioginę įtaką gyvenimo prasmės nebuvimui. Emocinis apleistumas, smurtas, tėvų alkoholizmas bei nesaugumo jausmas šeimoje, nesudarė pagrindo vystytis normaliai emocinei ir socialinei vaiko raidai bei brandžios asmenybės formavimuisi. Vaikai, nepatirdami tėvų meilės, įsitraukė į neigiamą bendraamžių grupę, kurioje siekė gauti saugumo bei priklausomumo jausmą, kurio neužtikrino artimieji. Įsitraukimas į asocialaus pobūdžio bendraamžių grupę, lėmė toje aplinkoje vyraujančių vertybių bei normų perėmimą ir nusikalstamo elgesio atsiradimą. Toks elgesys kurį laiką sukėlė saugaus ir patrauklaus gyvenimo iliuziją, tačiau ilgainiui privedė prie beprasmybės patyrimo.

4. Įkalinimo įstaigos aplinka gali daryti tiesioginę įtaką gyvenimo prasmės nebuvimui. Asmeninės erdvės neturėjimas bei priverstinis buvimas tarp kitų nuteistųjų turėjo įtakos asmenybės rezignacijai bei tapatumo praradimui. Įkalinimo metu patirtos patyčios bei nepasitikėjimas vienas kitu sudarė pagrindą vienišumo bei egzistencinės izoliacijos jausmui. Šios patirtys turėjo įtakos gyvenimo prasmės neturėjimo jausmui. Šios priežastys neleido įkalinimo bausmę atliekantiems asmenims stoti akistaton su savo savastimi, išgyventi patiriamus jausmus bei atrasti prasmę šiame gyvenimo etape.

5. Nuteistųjų vyrų gyvenimo prasmės nebuvimą lėmė alkoholio ir psichoaktyviųjų medžiagų vartojimas, artimo santykio nebuvimas ir gyvenimo tikslo neturėjimas. Įkalinimo

bausmę atliekantys asmenys vartodami svaigiąsias medžiagas bandė pabėgti nuo slegiančios kasdienybės ir netenkinančio gyvenimo. Šios patirtys kai kuriuos nuteistuosius privedė prie savižudiškų minčių. Artimų santykių stoka lėmė nuteistųjų vyrų įsitraukimą į nusikalstamą veiklą: nesulaukę pakankamo artimųjų dėmesio ir meilės, jie ieškojo pripažinimo bei supratimo toje aplinkoje, kurioje jautėsi saugūs. Įkalinimo bausmę atliekantys vyrai gyvenimo tikslo neturėjimą siejo su artimų santykių stoka. Nepatyrę artimųjų meilės, nuteistieji išgyveno vienišumo ir nereikalingumo jausmus. Šios minėtos priežastys lėmė gyvenimo prasmės nebuvimo jausmą įkalinimo įstaigoje. Nuteistieji vyrai įkalinimo įstaigoje, patirdami vidinę kančią, išgyveno gyvenimo lūžio momentus, dariusius įtaką gyvenimo prasmės ieškojimams. Dalis laisvės atėmimo bausmę atliekančių asmenų, save įprasmino tikėjime, religinėse bendruomenėse ir santykiuose su kitais asmenimis.

6. Socialinės aplinkos veiksniai tokie kaip bendravimas su savanoriais, įstaigos darbuotojais, turėjo įtakos nuteistųjų vyrų gyvenimo prasmės patyrimui. Nestigmatizuojantis bei žmogiškas savanorių požiūris į nuteistąjį leido asmenims, atliekantiems laisvės atėmimo bausmę, pasijusti "vėl" žmogumi. Toks savanorių priėmimas leido atkurti pasitikėjimą savimi ir suteikė sąlygas tapatumo formavimuisi per tarpusavio sąveiką. Taip pat įstaigos socialiniai darbuotojai bei pareigūnai, dirbantys su nuteistaisiais, prisidėjo prie asmeninių jų pokyčių.

REKOMENDACIJOS

1. Organizuoti bei siekti įgyvendinti prevencines programas, skirtas vaikų ir paauglių emocinei ir socialinei gerovei stiprinti, siekiant užkirsti kelią nusikalstamam elgesiui.
2. Organizuoti mokymus mokytojams, siekiant ugdyti jų gebėjimą pastebėti vaikus, kurie gali patirti smurtą ar tėvų nepriežiūrą. Šie mokymai apimtų žinių apie emocinio apleistumo, smurto, tėvų alkoholizmo ir nesaugumo šeimoje požymius bei veiksmingas intervencijas.
3. Sukurti ir palaikyti programas, skatinančias teigiamus socialinius ryšius tarp nuteistųjų ir jų artimųjų, įskaitant reguliarias lankymo galimybes, įkalinimo įstaigoms dažniau organizuoti šeimos dienas.
4. Skatinti nuteistuosius dalyvauti religinėse ir dvasinėse bendruomenėse, kurios gali suteikti prasmės jausmą ir palaikymą.
5. Užtikrinti, kad įkalinimo įstaigų darbuotojai, ypač kontaktiniai bei dieninės pamainos pareigūnai būtų tinkamai apmokyti dirbti su nuteistaisiais, atsižvelgiant į jų individualius poreikius ir psichologinę būklę.
6. Taip pat būtų rekomenduotina tęsti šios srities tyrimus gilinantis į šiuos aspektus: kaip traumas veikia nusikalstamo elgesio formavimąsi ir gyvenimo prasmės suvokimą vėlesniame amžiuje; vertinti kaip įvairių intervencijų, pvz., psichologinės pagalbos, socialinės paramos programų veiksmingumas, mažina nuteistųjų vyrų gyvenimo prasmės nebuvimą; tirti kaip socialiniai ryšiai ir bendruomenės parama įkalinimo metu ir po išėjimo iš įkalinimo įstaigos, veikia nuteistųjų vyrų gyvenimo prasmės suvokimą; ištirti kaip tapatumo ir asmeninės erdvės svarba veikia nuteistųjų vyrų psichologinę gerovę bei gyvenimo prasmės suvokimą.

PRIEDAI

Tyrimo duomenų analizės pavyzdys

Šiame priede bus pateikta vieno interviu transkripcija bei duomenų analizės etapų pavyzdžiai

III interviu

T- Aš Esu Agnė Daunytė, Vilniaus universiteto socialinio darbo ir socialinės gerovės instituto studentė ir šiuo metu atlieku mokslinį tyrimą, kuriuo siekiu atskleisti nuteistųjų vyrų gyvenimo prasmės pokyčių aspektus įkalinimo įstaigoje. Ir jūs esate kviečiamas dalyvauti šiame tyrime. Informuoju, kad tyrimo metu nebus įmanoma atskleisti jūsų tapatybę, tai yra, kad jūs būsite magistriniame magistriniame darbe. Ar sutinkate būti įrašinėjamam?

R- taip, taip, tikrai sutinku.

T- gerai, ačiū. Tada pradėsime nuo pirmo klausimo. Papasakokite prašau savo gyvenimo istoriją nuo to, kai buvote mažas ir iki šios dienos.

R- Mažas, kada buvo dar vaikas, Iš tikrųjų, kas yra iš prisiminimų, tai augau be tėčio, aš augau be tėčio, augino mane mama augino viena. Tai iš tikrųjų ten labai kažko gero prisiminti aš neturiu, nes pamenu iš vis, kai kūdikis dar buvo ir nu dar pasąmonėj pas mane išsiliko Ir su mama aš kaip kalbėdavau, paskui jau biškį, buvau išaugęs ir aš klausdavau mamos. Sakau pas mane prisiminimuose sakau, aš pamenu riksmus. Pamenu, kaip smurtavo prieš tave sakau. Ar buvo čia, ar tiesa. Ten aš gal metukų buvau, nes muzika garsiai prisimenu, bet ten nežinau, gal ten man metukai gavom gal du. Ir sakau ir ašaros, ir rėksmai ir mamai sako jo tai. Nuo vaikystės nežinau aš, matydavau smurtą labai. Būdavo daug smurto šeimoje. Paskui tėvas sėdėjo kalėjime, aš gyvenau su močiute su dėdėm. Tai irgi alkoholis būdavo ir gerdavo visi. Visi geria, mušasi tarpusavyje – močiutė, senelis, dėdė. Tai tokia vaikystė buvo, bet mama tikrai mane labai mylėjo, nes jai buvo 18 metų. Ji pagimdė ir sunku buvo, nes tėtis paskui kalėjime sėdėjo. Kada jisai būdavo laisvėje jis tiesiog gerdavo ir smurtaudavo. Tai ir ta vaikystę daugiau prisimenu be tėčiu, nes kaip man buvo 4 metukai, mama išsiskyrė su juo. Aš pamenu tėtį dar, kai nuėjom į kalėjimą, į Lukiškes. Dar prisimenu pasimatymą. Atėjau ir pamačiau per grotas ir vat taip. Šiaip nežinau, vaikystės šiaip stengdavaus būti toks ir geras vaikas ir vat man labai patikdavo mokytis.

T- patiko mokytis? (šypsosi)

R- taip, aš buvau pirmūnas (šypasosi) mokykloje ir gerai mokiausi. Turiu 6 diplomus už gerą mokslą. Nu kaip čia aš nežinau lietuviškai pačiornaja gramą.

T- Aš rusiškai nesuprantu, bet tikriausiai už pagyrimus gavot.

R- nu taip ir pas mane ten buvo 9, 10. Ir aš pamenu 6-toje klasėje, aš pamenu 7-tuką gavau, prisimenu ir ašarų būdavo. Kaip čia taip, tai prasme, pas mane pagal 10 balų, turi būti 10,9. Viskas, ne mažiau. Pamenu 7-tuką gavau ir pamenu kaip verkiau, visą kelią link namų važiavau ir verkiau (šypsosi). Na ir šiaip ta vaikystė, žinokite, man pamenu labai trukdo tėvo. Žiauriai trukdo tėvo, nes aš pastebėdavau pas draugus būdavo ten tėtis arba ten vyresnei broliai ir aplamai nežinoma kažkaip visą laiką norėjosi tos vat meilės, šilumos ir tėčiu, nes pastoviai mama, mama. O mama irgi jinai dirbdavo ir būdavo, aš tiesiog vienas būdavau. Nes, pavyzdžiui, su močiute su dėdėm aš namuose nenorėdavau būti, nes gerdavo alkoholį, nu ir man tai man nelabai patikdavo, aš bėgdavau galima sakyti iš namų. Nu ta prasme, kad pabūti.

T- iš tos aplinkos, ar ne?

R- jo, iš aplinkos. Ir šiaip šiaip ir mokykloje irgi, kada mokinaus, daug kas mane užgauliodavo. Tai labai daug mušiausi, nes visą laiką norėjau savo apginti. Būdavo patyčios. Tai va to tėčio man trūkumas būdavo irgi, kad aš nesijaučiau saugus. Kad reikėdavo, kad kas nors mane apgintų. Tai vat, visą laiką norėdavau arba tėčio arba vat, kaip pas kitus būdavo ten vyresnis brolis. Kažką skriaudžia, ateidavo vyresnis brolis. Ir žinokite, nors tėtis jis nu manęs neaugino, bet aš be galo, aš vis tiek mylėjau. Aš žinau, kad yra mano tėtis, žinojau, kas yra mano tėtis. Jis vis tiek man būdavo šioks toks autoritetas ir vis tiek, kas liečia mano vidinių jausmų, vis tiek aš jį mylėjau. Nu jisai gvyvenime mano, nu jo, aš su juo neaugau, bet paskui buvo tie laikotarpiai, kaip jisai mane aplankydavo, aš su juo matydavaus. Nu ir vaikystėje, nu aš nežinau, žinokit, man man kažko trukdavo visą laiką.

T- taip, taip, kai jūs neturėjot tėčio šalia

R- ir trukdavo, žinote ir. Nuo 12 metų aš pradėjau lankyti kompiuterinę. Pradėjau kompiuterinę čia Vilniuj, aš pats vilnietis esu. Vilniuj atsirado kompiuterinės, ten būdavo sumoki ir žaidu ten online, ten contestaikai ir t.t. Nu ir ten susirinkdavo nu pakankamai jau tokie paaugliai. Jau tokie daugiau, kuri cigaretės rūkydavo, ta prasme. Ir būdavo ten tokia, kaip čia pasakyti, ne grupuotė 4 žmonių, tokie kaip nu draugai ir jie būdavo iš vaikų namų. Ir ir žinokite, aš nežinau, kažkaip vat man buvo toks vidinis, aš pažiūrėdavau į juos ir jų bijodavau. Ir galvojau nu blyn, čia faini tokie bičiai ir aš norėčiau su jais būti ir galbūt manęs tada nieks neskriaustų ir aš būčiau toks pat kietas kaip ir jie. Ir žinokite, aš susipažinau su tais vaikinais. O susipažinimas buvo, žinokite, irgi ten toks buvo kaimynas man kompiuterinei. Ir jai, aš nepamenu, jau kažką. Aš neturėjau pinigų susimokėti už kompiuterį, nu kad pažaisti. Ten aš ateidavau ten tiesiog pabūti,

pažiūrėti. Stovėjau, žiūrėjau ir jis man kažkaip šiukščiau taip pasako, sako, ko tu čia bomžas stovi? Ko tu čia pinigų neturi, eik iš čia, nu ta prasme. Ir aš pamačiau kaip į mane stebi kiti jaunuoliai ir aš norėjau kažkaip prie jų pritapti, ar ką. Nu ir aš galvoja, aš negaliu tylėti, negaliu, ta prasme nusileisti ir aš užpuoliau užpuoliau tą savo kaimyną tam, kad pasirodyti prieš tuos vaikus. Ir po to mano užpuolimo, jie priėjo prie manęs, sako tu sako šaunuolis ir taip toliau. Nu ir aš su jais pradėjau bendrauti. O jie žinokite jau jie vokdavo ir daryto nusikaltimus, jie rūkydavo cigaretes, gerdavo alkoholį. Tai vat ta va tas, po to įvykio aš pradėjau su jais bendrauti. Man buvo 12 metų. Ir žinokit su jais bendraudamas aš pirmą kartą pradėjau rūkyti, užrūkčiau cigaretę. Paskui mes nuėjom, nu jie ėjo prie mokyklos, ten iš mokinio atimti telefoną. Dar tais laikais. Tai va aš pamenu aš irgi su jais buvau, norėjau prie jų pritapti. Mes pavogėm tada, čia buvo mano pirma vagystė 12 metų. Pavogėm telefoną. Telefoną pardavėm, nupirkom alkoholio, alaus, cigarečių. Ir jie susirinkindavo ten kaip rūsysis būdavo devynaukščiai ir rūsysis. Ir tuose rūsiuose jie susirinkdavo. Nu ir aš kartu su jais nuėjau į tą rūsį. Pamenu buvo merginų ten jie pasikvietė, bet irgi jaunos merginos 13,14 metų. Ir aš pamenu, aš tada išgėriau alaus pirmą kartą po 2 kažkokių stiklinių, aš pajutai lengvą apsvaigimą. Pas mane, o šiaip iš savęs buvau nu toks, nu gėdydavausi labai, ir merginų ir žmonių, toks tylenis nelabai daug kalbėdavau. Ir vat pamenu tą dieną pas mane atsirišo liežuvis, aš jau toks linksmas pasidariau, toks ir drąsos pas mane, ten tas merginas pradėjau kalbinti. Nu ir nežinau, nuo tos dienos kažkas, kažkas mano gyvenime pasikeitė, nors, iš tikrųjų, labai jaučiau tokią sąžinės griaužatis. Gal dėl to vaikino, kad mes nuėjom, kad atimėm telefoną, ta prasme. Ir nu laikui bėgant aš ir toliau bendravau su tais žmonėmis ir va taip va prasidėjo. Prasidėjo mano vagystės, alkoholio vartojimas, bet žinokite, mane labai labai greitai užsuko. 13 metų aš jau pradėjau žolę rūkyti. Amfetaminą pradėjau jau uostyti, ratai, ta prasme. Labai labai jau 14 metų aš jau sėdėjau kalėjime.

T- jau 14 metų sėdėjot

R- taip ir nu 12 metų, atrodo tas laikotarpis. Nu ir mam taip sako, nu toks tu toks nuostabus vaikas buvai ir viskas ir sako. Nu mama šoke, nu jinai vienai negalėjau man padaryti. Aš ir namų bėgdavau, dingdavau ir su tais draugais. Galbūt man trūko galbūt meilės. Galbūt aš norėjau kažkaip dėmesio, aš nežinau. Aš greičiausiai aš galvojau, kad aš tiesiog ieškodavau to autoriteto ir to saugumo kažkokio, kurio aš norėdavau. Ten tėvo neturėdavau, vyresnio brolio. Tos patyčios, galbūt vat aš ieškojau drauguose to palaikymo.

T- mhm, iš tikrųjų, kai jūs pasakojat, atrodo, kad iki 12 metų pažeistas būvot.

R- mhm, nu žinokit aš dabar tik tai va, nu bandau grįžti į vaikystę. Aš dabar tik tai bandau susipažinti ir pasikapstyti, o šiaip man atrodė, kad viskas gerai, viskas gerai, atrodė. Šiai diena aš suprantu, kad nebuvo viskas gerai. Kad mano asmenybė, ji formavosi. Būdavo smurtas, alkoholis, ta prasme, ir vis tiek. Toj sąmonėj užsifikuodavo viskas.

T- taip taip, minėjot, kad iš jūsų artimos aplinkos buvo ten daug alkoholio, tokie dalykai, ypatingai vaikus, labai stipriai pažeidžia.

R- Šiandieną aš tai suprantu, bet kai augdavau, aš to nesuprasdavau.

T- taip taip, kai esat vaikas sudėtinga, tikrai. O aš norėjau paklausti Jūsų, Kazį, kai tas laikotarpis iki 12 metų, minėjot, kad labai gerai mokykloje mokintės, gal papasakokite, kokių tikslų tada jūs turėjote, ar galvojote apie ateitį, kas busit?

R- Jo, žinokite, tikrai, galvojau apie ateitį. Kaip čia nuskambėtų keista, aš norėjau būti kunigu.

T- kunigu

R- taip, kai klausdavo manęs nu būdavo ten su draugais mažesni nu su mokyklos draugais. Dar klausavo, kas kuo norėtų būti, tai klasiškai sakydavo, tai vienas ten gaisrininkų norėjo būti, policininku, ten daktaru, aš sakydavau, aš kunigu noriu būti. Nes mane močiutė. Nu aš turėjau 2 močiutes. Tai vat tėvo močiutė, ji buvo be gal gera, be galo mylėjau. Jinai mane be gali mylėjo. Tai aš būdavau kartais. Kada pas močiutę būdavau. Tai manu nežinau, ten žiauriai patikdavo ir aš su ja į bažnyčią eidavau. Tas nežinau, nuo vaikystės kažkaip labai kabindavo. Kabindavo krikščionybė, va tas va praktikavimas tuo tikėjimo. Dar buvau naivus, vaikas ir man viskas labai lipdavo, ta prasme. Kas sako viskas. Aš pamenu dar pirmąją komunią ėjau, tai pirma išpažintis buvo, aš nežinau, aš buvau tiek pakylėtas. Prie visų einu ir sakau nu blyn, aš taip gerai jaučiuosi, aš nesuprasdavau, man tokia euforija būdavo. Tai irgi čia buvo 5 ar 4 klasė, čia gal 10 metų buvo. Jo tai va aš kunigu, aš nežinau, kodėl pas mane taip būdavo visą laiką, bet norėjau va taip kažkaip.

T- mhm, ir Jūs tikriausiai kažkokį autoritetą kunigą turėjot, aš viską iš močiutės būdavo?

R- mhm, žinokite, kunigą kaip autoritetą, ne. Gal aš ir neturėjau, bet man labai patikdavo, patikdavo tos, kaip giedojo tas giesmes. Patikdavo buvimas toj bažnyčioje. Paskui būdavo aj padaro (rodo), aš nežinau kaip ten tasai vadinas.

T- smilkalai.

R- smilkalai, ten uždeda, tas kvapas. Nu ir nežinau, man gražiai tos aprangos atrodydavo. Ir vat galvodavau, kad vat kunigas jis ten arčiau Dievo, jis ten gelbėja žmones, ta prasme. Dar kažkur buvo išgirdęs, kad kunigai daug uždirba, ta prasme. Galvojau, va čiau jau padėsiu ir mamai, ir visiems, ta prasme. Tai jo būdavo, būdavo tokios mintys, bet. Žinokite paskui, kai susidėjau su tais draugais, man viskas, visi tie kažkokie tikslai, kažkokios svajonės. Buvo svajonė užsidirbti daug pinigų. Na pradžioj užsidirbti, vėliau buvo, jau pavogti daug pinigų, gera mašiną, išaugti gerą moterį ten, man namą didelį nupirkti. Nu tokios. Nu tokios būdavo svajonės.

T- mhm, supratau. Tai truputėlį persikeitė, ar ne, kai su ta aplinka susidėjot.

R- nu žinokit jo. Kuo toliau vis keitėsi. Aš formavausi kaip asmenybė, viskas keitėsi tik į blogą pusę. Į blogą pusę, nes aš 14 į kalėjimą papuoliau pirmą kartą. Iš tikrųjų labai bijojau, nes nepilnamečių pataisos namai. Aš priklausęs buvau. Pamenu primą naktį miegojau vienas irgi labai išsigandau, galvojau, nu kaip man dabar gyventi, kaip čia man išbūti. Ir vat man pasireiškė tas nesaugumo jausmas, ta prasme, kaip man dabar, pats aš apsiginsiu, ar ne. Nes prisiminiau iškart ir mokyklos laikus, tos patyčios ir viską. Ir nu vėl pirmą naktį, kai buvai, ten filmų prisižiūrėjęs, paėmiau šaukštą, užgalandau šaukštą. Galvojau jeigu mane puls, aš galvojau kažkaip apsiginsiu.

T- mhm, aspiginsit.

R- Ir atėjo pareigūnas, nu sako, kitą dieną jau atėjo aš visą naktį vienas prabuvau. Nu ir sako dabar tave kelsim į kamerą, į kamerą ten kur jau yra kiti nuteistieji. Tai irgi aš pamenu labai pergyvenau, bet kai perkėlė, atsidarė durys ir buvo žmogui, kurį aš pažinojau iš laisvės. Aš pažinojau, jisai sutiko mane. Mhm, viską paaiškino, kaip aš turiu elgtis, kaip ką. Ir jau po savaitės aš jau kaip sakyti, jau skraidžiau, o ne vaikščiojau. Jau toks jaučiausi kietas, jau atrodė, kad va čia, jau mano gyvenimas. Aš čia kalėjime, ta prasme. Am, nežinau, buvau kažkokią sukūręs ar tiesiog iliuziją, ar kažkokį personažą. Na man taip atrodė, žinote, man taip atrodė vat. Kada aš išėjau po primos bausmės. Aš aišku ne daug prabuvau, ten pusė metų. Išėjau ir viskas, aš jau buvau na kaip ir atsėdėjęs. Jau mane, jau kaip ir prisibijodavo. Ten būdavo tokių merginų, kurios va, jau bandytukas, jau patikdavau jiems nu ir vat. Viskas jau man pasirodė, kad va toks gyvenimas vat labai fainas ir kad aš niekad nebedirbsiu. Nes ten buvo toks kriminalinis kodeksas, ta prasme, tipo mes nebedirbsim niekada. Kuo daugiau įbaugini žmones, man atrodė, tuo daugiau tave gerbs. Ir vat po biškį kaip formavosi. Ir aš išėjau, aš pradėjau ir vėl vartoti, ir po biškį, po biškį, ar nežinau. Man kažkaip dingdavo tas gailestis

žmonijos. Ir nu aš jau gan toks piktas pasidariau, nežinau, neapykantos iš kažkur labai daug būdavo.

T- mhm, galbūt jūs nebuvot patenkintas savo gyvenimus ir tas pyktis tada natūralus toks.

R – gali būti, iš tikrųjų, gali būti. Šiaip aš šiandien suprantu, kad nu vat gerų ar blogų žmonių nebūna tiesiog. Būna laimingi arba nelaimingi. Bet vat nu man reikėjo 33 metus, kad prieiti prie šito. Bet reikėjo dar daug visokių dugnų pasiekti savo gyvenime.

T- mhm, supratau. Tai gerai, tai jūs 15 metų, kiek supratau,

R- 14

T- taip, 14 su puse išėjot iš įkalinimo įstaigos ir tada vėl sugrįžto į tą pačią aplinką.

R- Pas tuos pačius draugus, į tą kompaniją, į aplinką ir viskas. Aš pradėjau jaut tuos pinigus, na ne užsidirbti, nes pas mane buvo toks įsitikinimas, kad niekada gyvenime nedirbsiu. Aš pasinersiu į tą kriminalinį gyvenimą ir gyvensiu. Prisižiūrėjęs ir tų filmų, ir tam kalėjime, kaip čia paskyt, nu gal išmokau. Na aš nežinau kaip čia paskyt, čia subkultūra ta. Nu ir tiesiog aš tuo gyvenau, tiesiog. Ir po to kalėjimo, ir draugai, ir aš pradėjau tuo tiesiog gyventi. Na pasinėriau į tą kriminalinį gyvenimą ir 17 aš ir vėl sėdau.

T- mhm, ir sėdot už vagystę ar už?

R- taip taip, pas mane už mašinas, už mašinų vagystes, taip. Smurtinių nusikaltimų pas mane nebuvo, aš va dabar sėdžiu, dabar yra smurtinis vienas nusikaltimas, apiplėšimai ir vagystės.

T- mhm, ir kiek tada antrą kartą jūs gavote bausmės?

R- antrą kartą aš gavau 2 metus 5 mėnesius.

T- mhm, ir kaip tada jūs įkalinimo įstaigoje jautėtės ar buvo kažkaip kitaip?

R- Nebuvo tikrai baisu. Aš atvažiavau į įstaigą, jau buvo daugiau pažįstamų. Ir iš laivės, ta prasme, daugiau draugų atsirado. Na tokių aš pavadinsiu bandytukų. Kalėjimuose, kurie pavyzdžiui su manimi kartu nepilnamečiuose sėdėdavo, aš jau pažinojau kai kuriuos žmones. Nu ir aš tiesiog atvažiavau jau kaip namo, ta prasme. Ir jau taip samprata mano buvo, ta prasme. Aš sukūriau tokį iliuziją, kad aš vat toks va kietas bičas, mafijozas ir vat šitas gyvenimas, jisai yra nuostabus ir taip toliau. Ir man patikdavo galbūt tai, patikdavo. Galbūt, kad kai kurie žmonės bijodavo manęs. Draugų ten atsirasdavo ir kažkaip palaikymas tas. Aš nežinau, kažkaip atrodė, kad čia viskas faina yra (nutilo).

T - mhm, gal galit papasakoti, kada atsirado tas lūžis, kada jūs pradėjote persikeisti?

R- žinokite, tas lūžis, aš gyvenai taip iki 28 metų. Lūžis įvyko pas mane prie 2 su puse metų. Prieš du su pusę metu, bet iki tos nereikia nieko pasakot? Nes aš vartot paskui pradėjau ir po įkalinimo heroiną ir šeimą sukūręs buvau, tai.

T- jūs papasakokite, jeigu jūs galit.

R- Nu ir jo, išėjau aš paskui iš įkalinimo įstaigos jau antrą kartą. Irgi man buvo jau beveik 19 metų. Dvidešimties aš ir vėl sėdau. Papuoliau tada į Alytaus pataisos namus. Alytaus pataisos namuose aš pirmą kartą pavartojau heroino, nes va tas va kaip nuo 12 metų, tas alkoholis, amfeteminas, žolė, tai iki 20 metų aš va taip va kažkaip vartodavau visą laiką. Nusikaltimai, merginos, draugai ten tūsai.

T- mhm, užburtas ratas, ar ne?

R- jo, užburtas ratas ir nieko daugiau nieko nauja, tas pats per tą patį. Tik tai didesnio, aš nežinau, viduj kažkoks pyktis atsirasdavo, neapykanta kažkokia žmonės. Ir 20 metų aš Alytuje ar paragavau heroino. Paragavau heroinio ir aš tada turėjau merginą. Ir tada ją be galo mylėjau. Ir jinai mane paliko. Ir nežinau tada, man jau stogas važiavo. Aš taip pavadinsiu. Ir atėjo toks pažįstamas, toks Dimitrijus sako. Sako blyn, vaikas, aš negaliu į tave žiūrėti, tu kankiniesi. Sako turiu vaistų, nori. Ir tada jis man pasiūlė to heroino. Aš paragau tada, nu kažkaip aš apsiraminau ir tos mintys nukeliavo kitur. Bet aš negalėdavau suvokti, ką jis, kaip jisai gali sugadinti mano gyvenimą. Nes man tada atrodė irgi smalsumas ir aš nemačiau tų pasekmių. Ir žinokite, pataisos namuose visur dar taip pavartodavau ir kas liečia abstinencijos, nu aš dar nebuvau iki to daėjęs. Pavartoji porą dienų, paskui nevartoji paskui mėnesį, paskui vėl atsipalaiduoji. Ir paskui išėjęs 2015 metais į laisvę. Ir irgi galvojau, galvojau, kad galbūt užtenka gyvent šitą gyvenimą, galbū reikia kažką keisti. Tai galvojau, va išėisiu dabar, susirasiu žmoną, vaiką padarysiu, ta prasme. Ir pradėsiu keisti savo gyvenimą, kažkaip gyventi kitaip. Nu ir išėjau į laisvę, susiradau merginą, nors aš ją pažinojau nuo vaikystės. Tai kažkaip mes ten vaikystėje padraugaudavom ir nieko rimto. Ir vat vat nežinau, mus ten likimas suvedė, kad aš ten pradėjau su ja draugauti. Ir po pusės metų aš ją vedžiau, nes mes vienas kitą žinojom. Nu ir man atrodė, kad aš greitai čia sukursiu šeimą, ir vat tai man padės nevertoti, nedaryti nusikaltimų, ir dirbti kažkaip, nu keisti savo gyvenimą. Ir po pusės metų aš vedžiau, po pusės metų jinai jau nėščia buvo, nes labai jau norėjau vaiko. Dukrytės labai norėjau, ir iš tikrųjų dukrytė gimė. Bet aš pasinėriau ir vėl išėjęs į laisvę su draugu. Toks Tomas pas mane draugas buvo. Mes susitikome, jisai vartojo heoriną, vartojo heroiną ir jisai aš pasvečius jį atėjau ir jisai

tumbą patraukė. Tumbą traukė, aš sakau nu blyn, ką tu čia darai. Jisai sako aš heroiną pradėjau vartoti. Ir jisai man vartosi? Ir aš jau prisimčiau tuos tuos pataisos namus, nu blyn galvojau, nu gal ir parūkysiu biškį. Nu nes mes rūkydavo ne intravėniniu būdu aš vartodavau. Nu ir viskas aš parūčiau, aš atsipalaidavau ir taip po biškį, po biškį, pradėjau dažniau su juo susitikinėti nu ir pradėjau vartoti. Ir po mėnesio aš kažkur pirmą kartą pajutau abstinenciją. Aš prabuvau, viduriuoju, snargliai bėga, aš negaliu. Aš skambinu tam draugui, aš susirgau, gripas. Aš nežinau, man labai blogai kažkas darosi, aš nežinau. Jisai sako palauk, aš atvažiuosi. Jisai atvažiavo, ta prasme. Atvežė to heroino pabandyk sako parūkyk. Aš vieną dūmą įtraukiau, biškį žiūriu palengvėjau, kitą dūmą įtraukiau ir jisai sako viskas, savas ta prasme. Ir ir ir viskas, aš pradėjau vartoti nuo to. Pasinėriau į tą vartojimą. Vaikas gimė aš tame vartojime buvau. Am, laikui bėgant, daviau žmogui paragauti to heroino. Nes jinai, nu kaip aš dabar suprantu, jinai labai stipriai mane mylėjo nu ir nelabai kažką galėjo man pasakyt. Nes aš pradžioj slapydavausi, paskui pradėjau nebesislapyti, prie jos vartoti. Nu ir va taip va, vėliau daviau jai ir mes abu pradėjau kažkaip vartoti. Ir šiai dienai, va tas va nusikaltimas, aš pradėjau grynai tai daryti tam, kad gauti pinigų narkotikams. Ir už tai gavau 11 metų bausmės, tai va čia dabar.

T- ir jums tada buvo 19, ar 20, ar truputį daugiau?

R- ne, ne, man 25 tada buvo. Ir reikėjo, o dabar va mane uždarė 28. 25 buvo, tai aš va 3 metu vartojai. Per tuos 3 metus laikotarpį buvau sankcijos, buvau papuoles į kalėjimą pusė metų prasėdėjau, išėjau. Tai irgi galvojau, kad nebevartosiu, tačiau tą pačią dieną pradėjau ir vėl vartoti. Paskui parų sėdėjau 3 mėnesiu irgi. Sakiau, kad nebevartosiu, bet irgi ir vėl pradėjau vartoti. Nu ir kartu su žmona ir vartodavom. Nors jinai nebuvo kalėjime, tai va tai. Šiai dienai apie žmoną iš vis nieko nežinau. O vaikas, o vaikas pas globėjus dabar. Bet vaikas buvo pas mamą. Mano mama buvo paėmusi dukrytę, tai matydavaus. Čia prieš 3 metu aš čia paskutinį kartą mačiau gyvai čia pasimatyme. Paskui iš mamos paėmė, tai dabar pas globėjus jinai. Pas globėjus dabar, bet šiai dienai viskas gerai, aš su ja bendrauju vaizdo skambučių. Bet pradėjau irgi bendrauti su tik prieš pusė metų.

T- tik prieš pusė metų pradėjot

R- taip vat, nes ir yra tas lūžis ten. Atvažiavau aš čia į pataisos namus. Atvažiavęs čia, žinokite, aš negalėjau savęs priimti, aš negalėjau sau atleisit, man buvo be galo didelis kaltės jausmas. Aš kaltinau save dėl artimųjų, dėl vaiko, dėl žmonos, ta prasme. Kaltinai, kad žmona per mane vartoti pradėjo. Kaltinau, kad vaikas be mamos ir tėčio, ta prasme. Ir mama irgi, aš tada kai vartodavau heroiną, viską viską iš namų nešdavau. Apvogiau mamą, artimuosius, draugus.

Visus. Nuo manės visi buvo nusisuskę, buvo nusisukę, niekas manęs nepriimdavo, aš gyvendavau gatvėj. Nu ir tas atvažiavimas, kada mane suimė, ir atvežė čia, nu aš negalėjau sau atleisti. Ir aš ieškojau, ieškojau ir vėl čia tos paguodos, gal galima taip pasakyti, narkotikuose. Aš čia irgi, šituose pataisos namuose baisiai pradėjau vartoti cheminę medžiagą. Nežinau kaip čia pavadinti, nu chimke, kai rūkyti reikia. Nors visą laiką sakydavau, kad čia ne mano narkotikas, kad nevirtosiu. Ir viskas aš čia pasinėriau tiek, kad aš viską pardaviau. Visus daiktus, praradau darbą, televizorius, na aš viską čia jau. Am, kaip čia sakyti, nepradūriau, bet pravartojau, ta prasme. Ir vieną naktį, čia buvo prie 2 su puse metų, man gyvenimas jisai buvo ne mielas. Manęs netenkino nieko, ta prasme. Vartot aš jau nebevartojau, nebenorėjau, bet ėjau vartojau. Man jau vartojimas netenkino. Arba nebevartoji jau netenkino. Jokių tikslų, jokios vilties, tik tai kažkokia tušuma. Ir aš pamenu naktį prabudau, gal 3 nakties ir aš jau baisiai verkti pradėjau, tiesiog prabudau ir aš jau pradėjau verkti. Ir galvojau nu viskas, einu aš jau į katorkę, na ten sandėlis buvo ir pasikarsiu aš, ta prasme. Ir vat jau keltis, jau iš lovos, ir aš nežinau, jau kažkas man prakalbėjo viduj (susigraudino). Taigi pas tave vaikas, ar tu jau turi teisę su ja taip pasielgti ir taip, ta prasme nevirtoji nesirūpini, kokia tu teisę dabar turi, atimti iš jos tėtį, ta prasme (pradėjo verkti). Ir atsikėliau ryte, atsiprašau aš (šluostosi ašaras).

T- taip, taip, viskas gerai.

R- atsikėliau ryte, ir čia jisai Danas, pas mus pareigūnas, jisai yra tikintis krikščionis, jisai praktiktuoja krikščionybę. Ir aš nuėjau pas jį ryte ir sakau Danai, man viskas jau. Aš nematau jokios gyvenimo prasmės, man jau norisi numirti (apsiašarojo). Ir jisai sako, šiandien atvažiuoja veikliųjų žmonių bendriją. Sako jie irgi čia krikščionys, jie važiuoja palei pataisos namus ir liudija kaip jie atrado Dievą, liudija, kaip jų gyvenimas pasikeitė ir jie tokie tarnauja, jie padeda žmonėms. Ten hospisuose ar vaikų namai, ta prasme. Nu ir jie atvažiavo, aš pamenu atėjau ir tie žmonės jie pasirodė be galo šilti, be galo geri, su meile, šypsosi. Ir mes ten ratukų sėdim ir kiekvienas dalinasi. Aš pradėjau pasakoti savo gyvenimą, pradėjau pasakoti apie savo būseną, kaip aš jaučiuosi ir po pasidalinimo jie man sako, Tomai, ar galime mes už tave pasimelsti. Aš sakau taip sakau, galite ir jie v,isi, jie manęs taip rankos padėjo (rodo), pradėjo melstis. Ir žinokit, aš nežinau, kas kas man tada pasidarė. Šiandien aš supranti, kad mane palietė, kad mane Dievas palietė, tada aš pradėjau verkti. Pradėjau verkti kaip mažas vaikas. Net verkiu ir žinote, kaip maži vaikai vaikystėj (šypsosi). Nu ir psio, pradėjau verkti ir nuo tos dienos, nuo tos akimirkos, čia jau 2 su puse metų, čia buvo 2021 metai spalio 5 diena. Nuo tos dienos mano gyvenimas pasikeitė. Nuo tos dienos aš nevirtoju, aš nerūkau cigarečių, atsisakiau visko, šiai dienai atstačiau santykiu su vaiku, su artimaisiais. Nuėjau į reabilitaciją, čia

reabilitacijoje aš jau 2 metai. Ir nuo tos dienos praktikuojau krikščionybę. Bet nu aš atradau tikėjimą, aš atradau tiesiog Dievą ir jisai mane veda iki šiandien.

T- mhm, ir jisai jus stiprina.

R- jisai mane stiprina. Mano požiūris pasikeitė. Va tas žmogus, kuriuo aš buvau, vat man norėjosi būti kietu. Galvodavau, kad kuo daugiau žmonių pažeminsiu, tuo daugiau bijos ir šiandien suprantu, kad aš visą gyvenimą klydau. Kad ne tai yra mano gyvenimo prasmė. Šiandien aš suprantu, kad gyvenimo prasmė yra pagalba. Pagalba kitiems, meilė. Meilė, pažinimas, Dievą pažinti kuo daugiau, ta prasme, nu nes kiekvienas žmogus yra unikalus. Ir mes visi vienas su kitu ir esam susiję, ta prasme. Ir va tas va, padėti žmogui, priimti žmogų, empatiškai pajusti žmogų, mylėti artimą, tai man atrodo šiandien gyvenimo prasmė. Ir aš nežinau, keliauju ir mano autoritetas šiandien yra Jėzus. Ir aš kiekvieną dieną bandau nors biškį, biškį būti panašesnis į jį. Būti geresnis žmogus. Nu ne toks, koks buvau visą gyvenimą.

T- mhm, o.

R- ir.

T- tai sakykit, sakykit.

R- ne jūs sakykit.

T- aš tiesiog paklausti norėjau, gal čia koplyčia kur nors yra.

R- jo yra koplyčia, aš kartais nueinu, bet kunigas čia yra. Šiaip aš pats meldžiuosi ir dirbu pagal 12 žingsnių programą. Tai 9 žingsnį pradėjau. Ir ta va prasme. Ir šiandieną aš atleidęs sau už viską, aš save priimu toks, koks aš esu. Aš negaliu praieities pakeisti, nu jinai jau yra, viskas. Mano veiksmai, aš jau taip padariau, bet aš jau galiu šiandien gyventi kitaip, tam, kad pakeisti savo ateitį. Nu ir nežinau, šiandien aš jau gyvenu. Esu 2 su puse metų blaivas. Keliauju su Dievu su tikėjimu yra bendruomenės nariai. Aš stengiuos kažkaip būti naudingas, kažkuom padėti priimti, suprasti žmones. Nors anksčiau kažkaip aš visą laiką norėdavau pakenkti, pažeminti ta prasme ir man atrodė, kad pažemindamas aš save išaukštinu. Šiai dienai aš viską kitaip suprantu. Kad kietas žmogus tas, kuris gali suprasti ir padėti žmogui, ta prasme. O ne pasmerkti, apkalbėti, pažeminti ten prieš kitus. Tai va.

T- mhm, o kaip jūs galvojat, vat va šita kalėjimo aplinka stiprina jus. Na va dabar jau požiūrį kitą susiformavusį. Ar Jūs turit, kaip pasakyt, kovot už savo vertybes čia?

R- Žinokite ne, neturiu aš kovoti, iš tikrųjų. Pirmas dalykas čia, kur aš esu tai, čia kiekvienas iš mūsų atėjo keisti savo gyvenimą ir ieškotis pagalbos, ta prasme, kad nu pradėti kažkaip gyventi kitaip. O kas liečia kitų žmonių, tai man nerūpi jų nuomonė. Nes aš visą gyvenimą gyvenau, man rūpėjo jų nuomonė, kas man pasakys, kas ką pagalvos, ir šiai dienai, nu aš, aš statau savo gyvenimą. Man ne su tais žmonėmis reikės gyventi. Galbūt mane ten kažkas apšneka, šmeižia, tai aš galiu už juos tik pasimelsti.

T- taip

R- Pasimelsti, nes galbūt žmonės tik tai pasiklydę, galbūt dvasiškai pažeisti, nes aš irgi buvau dvasiškai pažeistas. Šiandien irgi esu, bet aš bandau iš to išsikapstyti. Ir ir vat nu žmonės, kiti, nu tai aš pats toks buvau. Toks požiūris kažkoks buvo, nu ir ne, aš neturiu kovoti. Aš pasitikiu savo Dievu, aš keliauju su juo, aš jaučiuosi saugus ir aš turiu užsibrėžęs savo tikslų. Pas mane yra šeima, ir aš tiesiog tiesiog noriu būti laimingas. Man nereikia ten turtų kažkokių, apie kuriuos aš svajojau visą gyvenimą. Man tiesiog reikalingi žmonės, kurie gali būti šalia, kuriuos aš galiu mylėti dėl kurių aš galiu gyventi.

T- gerai, aš dar truputėlį.

R- aš..

T- aha sakykit.

R- tai klauskit.

T- gal jūs kažko papildyti norėjot, gal aš ju pertraukiau, sakykit.

R- nu ir aš nežinau. Šiai dienai mano, aš taip suprantu, kad reikia gyventi dėl kitų, kad gyventum dėl savęs. Ta prasme ir ateina man jau tokios vizijos ir noriu tarnauti. Turiu šiandieną jau du draugus, draugus aš vadinu kunigai. Ir vat kažkaip eiti padėti kitiems žmonės, padėti tokiems kaip aš. Ten nežinau vaikų namai, hospisai, senelių namai, ta prasme. Kad būtų prasmė kažkokia gyventi dėl kitų, ne dėl savęs. Kad nebūtų visą gyvenimą sau sau. Kad šitam gyvenime duoti kažką kitiems. Kam tada mes gyvenam?

T- iš tikrųjų, iš tikrųjų. Kiek supratau atėjo toks vidinis suvokimas, kad reikia save paskirti kitam, ar ne.

T- kitiems, ne tai, kad kitam, bet kitiems. Ir žinot tiems, kuriuos mes mylime. Nes lengva mylėti tuos, kuriuose mes mylime, iš tikrųjų. O reikia visus be išimties. Ta prasme, kas liečia besąlygišką meilės.

R- na taip, čia jau toks labai sudėtingas pasiryžimas yra.

T- sudėtingas, jo. Bet iš tikrųjų va tas pakantumo, nu mes mokinamės, nu aš mokinuosi irgi. Nesvarbu ar tau žmogus patinka, ar nepatinka, bet tu gali. Nors viduje gal ir jauti kažkokį ten susierzinimą, galbūt nėra tos simpatijos kažkokios. Bet tu gali su juo elgtis normaliai, tu gali žmoniškai elgtis ir bandyti jam padėti. Vis tiek tu gali. O vat per tą padėjimą, padėjimą, pagalbą, kažokį veiksma ir atsiranda ta meilė ir kitas požiūris pasikeičia. Ir žmonės, žinote, kaip aš išmokau, pavyzdžiui žmogus, ar ne. Ten pavyzdžiui, nu man nepatinka ten jos elgesys, ane. Nu čia kaip pavyzdys, ar ne. Nu tai čia jau mano pasirinkimas į ką aš koncentruojuos. Jeigu aš bandau išvelgti žmoguje plusus, tada man mielas tas žmogus. Bet jeigu aš koncentruojuosi vien į blogį, kada jisai daro blogai. Tada aš ir matau iš blogos pusės. Nu čia jau viskas priklauso nuo manes, koks mano požiūris, kaip aš žiūri į tą žmogų. Ir stengiuosi pamatyti kažkaip tik gerus dalykus, plusus. Ką žmogus yra gero padaręs, o ne tą ką jisai pavyzdžiui yra padaręs blogo. Na o šiaip jo, esu žmogus, būna ten kartais susierzinimai tokie, bet aš daug labai analizuoju, save, savo elgesį, kodėl aš susierzinau. Ir vis tiek ateina suvokimas, ta prasme, kiekvienas žmogus. Nu mes visi esame skirtingi, mūsų požiūriai skirtingi, ta prasme galbūt nu ir pasaulis jis nesiseka aplinkui mane. Nu neturi būti taip, kaip aš norėčiau. Nu ir kada suvoki tuos dalykus, ateina tas suvokimas, paanalizuoju tada ir nekyla kažkokie susierzinimai, nieko. Ir niekas nieko niekam neskolingas. Ir čia irgi, visą gyvenimą man reikėjo, tas turėjo taip, kaip aš pasakysiu, ten turi būti taip, kaip aš pasakysiu. Pasaulis turi sukintis, tiktai aplink mane. Buvo tasai centriškumas, visą gyvenimą tas egoizmas ir jis tiesiog mane panaikino, tiesiog naikino, eidavo vartoti. Nežinau ten nesirūpindavau niekom, nieks nieko nebūdavo įdomu, tiesiog. Tik tai aš ir viskas.

T- mhm, čia tokia labai stipri kova ir graži, tai ką pasakojat. Ir taip žiūrėti į žmogų su meile, kai jis tave erzina, čia yra labai labai sudėtinga.

R- sudėtinga, bet išeina.

T- taip, svarbiausia, kad išeina. Gerai aš dar Jūsų paklausti noriu, kai jūs jaučiatės dėl paskirtos laisvės atėmimo bausmės? Jums dar kiek laiko čia kalėti liko?

R- liko 5 metai ir 11 metų.

T- aha ir kokius jausmus tas skaičius jums kelias?

R- Žinokite, aš nežinau, aš kažkaip nesureikšminu tų dalykų, ta prasme, aš bausmę gavau ne už saldinius. Aš gavau bausmę, iš tikrųjų, buvo man padaryti veiksmai, nukentėjo žmonės. Aš

turbūt galvojau tą, ką aš nusipelniau. Kas liečia kitų dalykų, pavyzdžiui kaip neveikia čia įstatymai, tai kartais būna susierzinus aš. Nu vat kad nėra to objektyvumo. Neobjektyviai vertina administracija, bet tik tai čia būna tik tai laikinas tai susierzinimas. Nu jeigu taip yra, reiškiasi taip turi būti. Galbūt mane Dievas saugo, tiesiog. Galbūt jisai nenori, kad aš greičiau išeičiau. Aš pabandau pažiūrėti iš kitos pusės, ką aš čia gaunu šituose pataisos namuose. Aš baigiau mokslus, aš įgijau 2 specialybes. Aš išmokau su gitara ir pianinu. Aš groju ir dainuoju, einu į bažnyčią irgi šloviniu Viešpatį, kur svajonė buvo kažkada. Svajonės išsipildo. Santykis su artimaisiais gerai, galbūt nėra to fizinio kontakto su dukra, nes norisi apkabinti. Bet irgi šiai dienas aš galiu su ja bendrauti, man tai yra svarbu, nes prieš pusę metų aš negalėjau su bendrauti. Ir ateis tam tikras laikas ir aš jai papasakosiu ir skirsiu tam tikros laiko. Aš stengiuosi koncentruotis į tokius plusus. Atsirado nauji draugai, atsirado globėjas, ateina AA buvę narkomanai. Žmonės, kurie parodo kryptį, kurie patys buvo tokie kaip aš vartojime. Ir jie irgi motyvuoja, atsirado naujų draugų. Nu kažkaip ta bausmė ir eina. Aišku norėtusi išeiti anksčiau laiko ten nors į pusiaukelę režimą pakeisti, bet vėl apie tą patį. Ne viskas būna taip, kaip mes norime.

T- o kaip jūs jaučiatės, kai matote, kaip kiti nuteistieji išeina į laisvę?

R- Aj žinokite, nežinau, tokio kaip pavydo tikrai nėra. Liūdesys gal kartais būna, nes būna išeina kartais žmonės su kuriais sueini. Bet aš visada širdyje viduje linkiu tik tai gero. Linkiu visą laiką, kad jie čia daugiau nebegrįžtų. O šiaip ne aš nesu pavydus žmogus. Man nėra tokio, kad nu blyn, va tas eina namo, man čia irgi reikia (šypsosi). Nu iš vis ir aš, iš tikrųjų, iš 11 metų jau 5 liko jau pusė įpusėjau beveik. Ir aš tikiu, kad viskas vis tiek pasikeis, nes šiais metais statys ant komisijos ir jeigu gausiu lengvą grupę, tai galėsiu režimą pakeisti į pusiaukelę išeiti. O ten jau biškį papraščiau. Ten jau į laisvę gali nuvažiuoti per išėigines ir telefoną gali turėti. Ir vat galima bendrauti su dukra, su artimaisiais dažniau, ta prasme. Važiuoti į svečius. O šiaip tai, kai bus taip bus.

T- mhm, aš dar truputėlį sugrįšiu prie artimųjų. Tai jūs bendraujat su savo dukra ir su savo mama, ar ne?

R- taip ir su broliu.

T- ir su broliu. O kaip jūs dažnai bendraujat?

R- su dukra, su vaizdu į mėnesį vieną kartą, telefonu pasiskambinau. Mes dukra, ji gyvena pas globėjus, o mano mama ji kiekvieną dieną pasiima. Jo ją kiekvieną dieną pasiima iš mokyklos.

Ten kartu pamokas ruošia. Paskui atvažiuoja tie žmonės ir pasiima tik žmonės, tie jie nelabai norėtų. Nu kiek aš žinau, nelabai nori, kad aš su ja bendračiau. Ir nenorėtų, kad jinai vačia. Nes aš kažkada bandžiau, nu kad atvėstų ją čia į pasimatymą, tai irgi nelabai norėjo, tai aš kažkaip per galvaas nelipu, ta prasme.

T- mhm, ir Jūsų dukrai 12 metų?

R- ne, ne, 8 bus. Gegužę bus aštuoni metai.

T- pirmokė bus?

R- tai jau jau viskas, jau eina į pirmą klasę (šypsosi). Jau laukiu nuotraukų dabar iš. Ir buvo kažkada svajonė, vat nuvesti savo vaiką į pirmą klasę.

T- bet galėsit nuvesti 6 ar į 7.

R- ne, tai gal į antrą ar trečią (šypsosi).

T- į 2 ar 3, žiūrėkit. O jūs su mama kaip dažnai bendraujat?

R- pas mus čia vyksta kas 3 mėnesius šeimos susitikimai. Tai jinai nepraleido dar nei vieno. Ir vat tas santykis su mama, jisai atsirado pas mane, kai aš atėjau į reabilitaciją. Am buvo pirmas šeimos susitikimas ir mama jau atvažiavo. Ir pamatė, kad aš jau, iš tikrųjų bandau keistis. Ir jau pasikeitęs santykis. Nu nes anksčiau. Nu tiesiog nebuvo pasitikėjimo manimi. Tiesiog jinai netikėjo. Nes aš kiek žadėjau, kad aš keisiuos, keisiuos, bet niekada to nedariau. Ir jinai atvažiavo, pamatė, pažiūrėjo ir dabar aš nu jinai palaiko mane. Palaiko, pasako, kad myli mane. O vaikui nėra nieko svarbiau, kad išgirsti tuos žodžius, kad aš tave myliu, kad laukiu. Nu ir dukra čia irgi. Nu buvau nuėjęs prieš mėnesį gal. Prieš mėnesį gal, nu palaukite čia gal kovo 16. Tai su vaiku irgi kalbuosi. Dukryte sakau, aš tave labai myliu. Sakau žinok, kad aš visą laiką tave prisimenu. Visą laiką apie tave galvoju, ir jinai tokia. Ir aš tave myliu, ta prasme (šypsosi). Ir aš tada net pasimečiau. Atrodo pusė metų mes tik tik po valandom. Na prasideda tik tik kontaktas ir man jau vaikas sako, kad mane myli. Tada aš nesusilaikiau ašarų, pradėjau verkti. Ir jinai tokia, mes rusiškai kalbam. O ko tu verki. Sakau šiaip džiaugiuosi, sakau. O kada tu grįši, ta prasme. Nu ir tokius klausimus užduoda. Aš sakau žinai ką, zuikeli, žiūrėk, vieną dieną bus, sakau, kai tu eisi jau miegoti, nueisi jau tiesiog miegoti, prabūsi ir aš tiesiog jau būsiu šalia. Ir man labai svarbus vat tas vat. Žinot, aš vartojime buvau, gimė vaikas, ir nu aš kažkaip nesureikšmindavau. Taip, aš ten pavartojęs, nu man ten faina, bet žiūrėjau į vaiką, kaip žaislas kažkoks. Gal žinote ta prasme, ten apsivartoji, pažaist su ja. Te nu linksmai laiką

praleisti, ta prasme. Kada buvau abstinencijoje, tai iš vis man neįdomu būdavo. Man bloga, ten vaikas verkia, mane nervuoja. Ta prasme, tai va tokie va dalykai būdavo. O šiandieną tu bendrauji su vaiku ir tu matai, kad čia čia tavo vaisius, ta prasme. Čia yra tavo kraujas. Čia žmogus, čia asmenybė, čia gyvas žmogus. Nu ir tas požiūris iš vis kitaip. NU ir labai norėčiau viską kompensuoti, nu aš stengsiuosi labai. Ir čia mano išorinė motyvacija, čia dukrytė. Nu ir aš darysiu viską, viską darysiu, kad vat nesugrįžti prie savo seno to gyvenimo. Ir šiandieną aš turiu visas visas galimybes, aš turiu šansą. Dar žinote, kaip aš turiu šansą ir žiūriu, kad čia yra mano paskutinis šansas.

T- paskutinis?

R- taip, paskutinis. Kad nebūtų toliau jokių išlygų. Čia paskutinis šansas ir jeigu aš juo jau nepasinaudoju, tai viskas.

T- mhm, kažkaip jūsų klausau, aš pagalvoju jūsų dukrytei, svarbiausia, kad jūs apskritai esate ar ne? Ir tai, kad su ja palaikot ryšį. Už tai, kad dėl tų laiko kompensacijų, kartais būna per daug perspaudžiama. Kartais vaikui svarbiausia, kad yra tėtis, kad pasako, kad rūpinas. O Tomai, kokio jūsų gyvenimo būtumėt linkėjęs sau ir savo artimiesiems? Jeigu to laikotarpio nuo 12 metų nebūtų.

R- kokio sau palinkėt?

T – mhm

R - Nu žinokit, aš net nežinau, kad būtų sveiki. Tiesiog būtų sveiki, kad visą laiką būtų šalia žmonės, kurie galėtų palaikyti, kurie mylėtų. Aišku, kad netrukų ten nei ko valgyt. Aišku, dėl tų pinigų, aš nežinau, čia ne prioritetas. Tie pinigai, aš skaitau, palinkėčiau, kad tiesiog. Būtų visi mylimi, mylėtų ir kad vieni kitus palaikytų, būtų šalia. Nes nu mano šiandien tokios vertybės, nu aš nemtau. Ten pinigai nu, ar jie neša laimę, aš galvoju, kad ne. Santykis su žmonėmis vat tas va, meilė ta, palaikymas, aš galvoju, kad didžiausios vertybės. Santykis ne tai, kad su artimaisiais. Bet santykis su ir su visuomene, ir su žmonėmis. Bet nu, kad būtų kažkokia prasmę gyventi, kažką daryti, nu vat kažkaip, nežinau. Aš šiandien taip matau, dėl kitų gyventi tam, kad galėtum gyventi dėl savęs.

T- mhm, jūs Tomai taip gražiai kalbat santykį su kitais žmonėmis, tačiau žinoma, kad kalėjimo aplinka yra pilka ir niūriu, ir dažniausiai žmonės yra nusiteikę priešiška vieni prieš kitus ir kaip Jūs su tuo tvarkotės?

R- Žinokite, jūs čia pabūtumėte su mumis, pagyventumėt ir ta nuostatą apie kalėjimą, man atrodo, kad kategoriškai pasikeisų. Bet čia yra tik pas rehabilitacijoj. Žinokite mes ir meldžiamės, ir verkiame kartu ir apsikabinam, ir palaikome ir nuoširdūs būname ir pasipykstam, ir pasiginčijame, visko būna. Bet tas santykis, nu čia nėra su kuo lygintis. Mes visi esame likimo broliai, pas mus ta pati problema, priklausomybė. Mes čia atėjom keisti gyvenimą, sveikti nu. Ir dar vieni kitus, ta prasme, kandžioti, nu. Nu taip būna aišku, čia nėra tobulų, mes ne šventieji. Nu visko būna, būna ir pykčių ir pasikandžiojimų. Bet mes greitai ir susitaikom ir apsikabinam ir susitaikom, am išmokau atsiprašyti. Aš išmokau, kur aš visą gyvenimą niekada nebūčiau priėjęs, kaltas ne kaltas, ne. Mano išdidumas neleisdavo to padaryti. Šiandieną aš nebijau. Jeigu taip bus geriau žmogui, aš galiu nusileisti, ta prasme. Nu čia irgi ateina savanoriai. Labai gerai toks vienas Ovidijus pasakė, ką aš noriu, aš noriu būti ramus, aš noriu būti teisus, ta prasme ir būna, aš noriu būti ramus. Tegul žmogus galvoja, kad jisai teisus. Bet aš nebandysiu įrodinėti savo tiesą ir man reikia su juo konfliktuoti ir ginčytis. Nu blyn ir bandom kažkaip palaikyti, tikrai. Priimti. Zona kaip buvo ne rehabilitacija, ten jo, ten daugiau galbūt išgyventi reikėdavo.

T- taip sudėtingiau

R- jo, ten būdavo apšnekos, šmeižtai, sunkiau buvo. Bet buvo aišku žmonių, su kuriais galėjai būti nuoširdus. Tikrai gerų, na visur yra gerų žmonių. Anksčiau būdavo, pavyzdžiui, kas liečia kalėjimą, meilė čia būdavo silpnumas. Tu parodai meilę, reiškiasi tu silpnas. Tai reikėdavo būti tokiu biškį žiauresniam, kad tave gerbtų, bijotų tave, tai nu taip iš savo, iš mano patirties. Tai vat va tokia būdavo.

T- supratau, supratau. Ir jūs paminėjot, kad čia atvyksta savanoriai, visokie užimtumo specialistai, ir socialiniai darbuotojai, ar ne. Ir kaip tie visi specialistai jus veikia. Ar kažkaip praskaidirna jūsų kasdienybę?

R- žinokite, aš labai vertinu šitus dalykus, kad žmonės, kad jie skiria laiką, kad jie skiria laiką. Pavyzdžiui savanoriai, jie gali išvažiuoti kažkur ilsėtis, ten išvažiavę prie jūros gali su savo vaikas būti laisvu laiku, bet jis skiria mums laiką. Ateina pas nuteistuosius tam kad parodyti kažkokią kryptį. Ir aš be galo esu dėkingas šitiems žmonėms ir aš tai vertinu. Ir savanoriai ir socialiniai darbuotojai ateina čia ir mus padeda. Va Greta, Margarita, Agata. Irgi anksčiau aš nieko nevertindavau, jeigu kas nors ateidavo, kažką darydavo. Man atrodo, taip ir turi būt o šiai dienai. Aš nežinau, aš vertinu viską kiekvieną žmogų, atėjimas, pagalba. Nes kiekvienas kažką duota naujo, kažkokios naujos patirties. Ir gyvenimas jisai toks mokintis kažko niekada

nevėlu, vėl reikia viską bandyti, bandyti, bandyti. Nes man atrodo nėra tų ribų. Kažkokios yra naujovės, reikia viską bandyti, nu. Ir čia ateina savanoriai irgi nu. Kas medituot, kas kvėpavimo pratimus, kas ten dėl priklausomybės, kas ten filmą kokį apie kiną, apie režisavimą pakalbėti. Nu ir yra ten kažkokių naujovių. Ir svarbiausia, kad tie žmonės tai daro dėl kitų. Jie ateina, pasidalina, savo šiluma. Nu ir nežinau, čia yra ir meilės pas mus meilę savo pasidalina. Nu ir tu jautiesi. Nu ir pasimiršta, kad kalėjime randies. Kad nu su žmonėmis, matai geri žmonės su jais vat būni. Nu ir tiesiog, man labai faina bendrauti. Nu nes aš mokinuosi bendrauti. Kiekvienas naujas žmogus atėjęs aš mokinuosi bendrauti, komunikuoti. Nes aš visą gyvenimą užsidaręs toks buvau, kad užkalbint man reikėdavo kažko pavartoti, kad aš galėčiau kalbėti. Šiai dienai aš galiu laisvai kalbėtis, atvirai, verkti. Jeigu reikia, aš galiu jausti savo jausmą, neslopindamas jo. Nu ir aš vertinu labai šiuos dalykus, kas ateina pas mus vat. Nes jiems svarbu.

T- mhm ir jiems svarbu ir jums svarbu, ar ne?

R- taip

T- o kaip Tomai atrodo jūsų kasdienybė, nes iš jūsų pasakojimų atrodo, kad jūs labai daug knygų skaitytumėt?

R- žinokit iš vis, nu ne

T- ne Jums?

R- ne nu aš esu skaitęs, bet aš nežinau žinokite iš kur, bet čia ne iš knygų, čia iš gyvenimo iš vidaus eina.

T – o gal jūs bibliją skaitot?

R- šiai dienai negaliu skaityti, nes aš su globėja dirbu, 11 žingsį galėsiu sugrįžti. Tai aš dabar virš metų tai knygą noriu paskaityti, bet negaliu. Nu sąžiningumo principas. Aš negaliu, jeigu aš susitariu, paskui jau aš ir laikausi. Meldžiuosi labai daug, žinokite, meldžiuosi. Nu ir susiję pas mus irgi yra užsiėmimai, ateina kunigas ir bendruomenė. Ir programos tokia prasmė, kažkaip padėti žmonėms arba tarnauti jiems, nors aš čia seniausias esu iš visų. Jau 2 metų kaip kaip reabilitacijoje. Jau baigęs reabilitaciją. Ir žmonės jie bando, deda pirmus žingsnius sveikime. Tai irgi ateinu, su jais pasidalinti savo patirimi. Nes aš atėjęs čia irgi turėjau labai daug pasipriešinimo, neigimo, nepriimdavau, kaip kurie būna nepriima. Nu ir aš tiesiog su jais susitapatinu. Aš prisimenu, koksai čia aš atėjau ir va tas va, kažkokia pagalba kitam, ji užpildo

kažkaip. Užpildo ir tas bendravimas. Nu ir viskas, čia va tokia mano kasdienybė. Ir pasportuoji, visą laiką galvoji, ką aš čia galiu padaryti naudingo kitam. Kad būtų prasmė, kad neišeitų, kad aš pragyvenčiau kasdieninę dieną ir ką aš galėčiau padaryti dėl bendruomenės, dėl kitų žmonių. Ir šiaip vaikštai, matai, ten būna žmogus liūdnas, tai ten nueini pasikalbėti, pavaišini kažkuo ten kavos ten. Išsiventiluoja žmogus, ir ta prasme, ir supranti, kad nu aš galiu būti naudingas. Na taip. O knygų ne, nelabai. Na, bet gal pradėsiu kažkada skaityt, aš dabar kaip su globėju dirbu pagal 12 žingsių, pagal tą AA knygą, didžioji. Tai aš negaliu kol kas jokių kitų knygų.

T- aj tik pagal tą, supratau. Tai gerai, Tomai, žinokit atsakės į visus mano klausimus. Tai ačiū už labai jautrų ir gilų intervių Jums labai.

R- ačiū jums, kad ateinat. Ačiū Jums vien tik už požiūrį. Nes čia irgi ateina, dar aš nebaigiau, tada irgi sakiau mintį, bet nepabaigiau. Tai žmonės, kurie ateina, pirmas dalykas, kad jie ateina ir žiūri į mus kaip į žmones. Va šitą aš irgi labai vertinus. Nes šiaip būdavo visą laiką. Nu zėkas ta prasme ir nuraši, ar sėdėtas, teistas ir viskas. Ir nurašydavo. Ir čia ateina savanoriai, jie žino, kad mes esam nuteistieji, bet jie ateina pas mus kaip pas žmones, ne kaip pas nuteistuosius. Tai va tai tas va dalykas irgi labai džiugina. Kad tu gali būti toks, koks tu esi. Nereikia dėtis kažkokių kaukių, ta prasme, ir žmonės jie supranta tiesiog. Visi mes gyvenimas darome klaidų, svarbu, kad būtų kažkokia gyvenime pamoka.

T- mhm, ir tas elgesys jums patiems leidžia pasijausti žmonėmis. Gal ir negražiai pasakiau, bet visuomenėj yra ta stigma tokia.

R- gerai jūs viską pasakėt. Nes, atrodo, ten tie žmonės ir geri, ir viską. Bet jeigu taip pažiūri į praeitį, pavyzdžiui, mano praeitį, tai žiauri žinokite, ir daug smurto būdavo, aaam ir pacityčiojimų, ir nu gyvenimo daug esu nuskriaudęs. Tai džiaugiuosi, kad vat 9 žingsnis, bet čia man laisvėj reikia būt, kad skriaudų atlyginimas. Aš visą sąrašą esu pasidaręs, aš iš savo vaikystėj surašiau, kiek prisminiau. Ir tai vat, nu man tikslas yra viską ištaisyti. Bet padaryti gal tokia inventorizacija gal praeities.

T- mhm, bet ar jūs bandėt, na kiek aš suprantu jums tų žmonių, atsiprašyt, ar ne...

R- ne, atsiprašyt nepakanka. Pagal programą turi atlyginti skriaudą. O skriaudą, tai tu turi paklausti to žmogaus. Ką aš turėčiau padaryti, kad tą skriaudą atlyginti. Ir turi padaryti tai, ką jis pasako.

T- o ar jūs jau pradėjot tą 9 žingsnį?

R- jo, jau pradėjau, bet aš tiesiog pradėjau su artimaisiais. Nes su kitais aš tiesiog negaliu kontakto neturiu. Negaliu susisiekti. Ir išeisiu, aš nu eisiu per visus. Ir bandau, bandau, su nukentėjusiu dabar čia va, per socialinę darbuotoją, per mediaciją, bandau susisiekti. kažkaip po biškį, kaip aplinkybės leidžia ir piniginę žalą tą altyginti. Bet man svarbu atsiprašyti, ir kad žmogus atleistų. Aišku, ten jo pasirinkimas bus. Kaip bus taip bus. Aš ten tikrai nesmerksiu, jeigu ten tie žmonės man neatleis. Bet man labai svarbu yra irgi tą pasakyti. Nuoširdžiai pasakyti, nes man svarbus yra atleidimas jau. Tai vat žinokite, aš su tuo atleidimu ir kitiem irgi. Nu kažkaip anksčiau aš irgi labai pykdavau ar ten ant žmonių, ar ant artimųjų, ant mamos irgi labai pykdavau. O šiai dienai aš suprantu, kad man nu, man norėtusi, kad man atleistų. Taip pat ir kiti norėtų, kad aš atleidau. Ir šiai dienai man atrodo, kad aš visiems atleidęs esu. O svarbiausia reikia ir pačiam sau atleisti.

T- taip, čia vienas iš svarbiausių dalykų.

R- jo, reikia sau atleisti, reikia pamilti save, nes jeigu savęs nemylėsi, kaip tu gali kitą mylėti. Ir ta meilė žinokit irgi, meilė ribų nėra. Reikia mokintis, ne tai kad mokintis, bet kaip čia pasakyt, gal gal ir mokintis, bet nu. Bandyti kažkaip nežinau. Net nežinau, kaip suformuluot.

T- aš suprantu, ką jūs pasakyti norit. Man atrodo labai daug kantybės reikia turėti, bandant mylėti kitą žmogų. Mes turime mylėti visas puses, net tas kurias mus erzina.

R- ir motyvus dar reikia turėti. Išsiaiškinti ir dar su motyvais, dėl ko tu nori mylėti, dėl ko tu nori daryti gerą. Ar tam, kad geru pabūti, ar tiesiog nuoširdžiai, be jokio atlygio, tai ir va šituos dalykus svarbu atskirti.

T- na taip, čia gal ir yra tas egoistiškumas, ar ta meilė dėl kažkokio pliusiuko sau vidinio ar ateina iš vidaus. Tai iš tikrųjų čia labai sudėtingi tokie dalykai. Ir atsakyt sau, ir pripažint sau kartais, kodėl taip yra.

R- nu man čia nežinau. Čia man kažkoks progresas gyvenimo, kad aš galbėčiau šiandien apie meilę, apie sąžningumą apie gyvenimo prasmę, iš vis. Čia man kažkas, kažkas, aš nežinau. Čia mano nuopelnų nėra, žinokit. Čia Dievas tik tai gali veikti taip. Ir jisai tik gali pakeisti mus kaip žmones. Programoje irgi apie tai kalbama yra. Nes žinokit, aš pradėjau praktikuoti, bandyti, gyventi kažkaip kitaip ir va viskas keičiasi. Tai va.

T- mhm, ir šiaip labai svarbu, kaip asmeniškai priimti Dievą. Jeigu priimam visa širdimi, tai labai stipriai veikia.

R- žinokit, aš galvojau, kad aš vat tikintis esu. Nuo vaikystės, kaip ir kunigu norėjau būti, bet aš supratau, kad aš visą gyvenimą buvau netikintis. Mano gyvenimo sampratą buvo nuėjai į bažnyčią, pasimeldei ir viskas, va tu čia jau tikintis. O dabar šiai dienai mano tikėjimai yra veiksmas. Mano tikėjimas yra veiksmas. Yra dvasiniai principai ir kuo daugiau aš juos taikau gyvenima, va čia yra mano tikėjimas. Jo, ne tai, kad ten jau pasimeldei ir viskas. Aš turiu daryti kažką savo veiksmis.

T- Jūs labai panašiai, kaip ir Jėzus Kristus, ar ne. Jis irgi per savo veiksmus tikėjimą rodė. Ir tam tikra prasme čia ir kova yra, nes pasaulyje visokių dalykų egzistuoja. Tai linkiu ir išlaikyti tai.

R- nu norisi labai. Aš trokštu, netgi toks troškimas, kad tarnauti noriu. Aš baisiai noriu tarnauti. Galbūt nežinau, galbūt už tai, kad gyvenime esu ten blogo padaręs. O man va dabar atrodo, kad aš dabar vos ne skolingas esu, ta prasme. Suprantu, kad vieno gyvenimo pusę gyvenau blogai. O šiai dienai galiu gyventi kitaip. Ir vat man norisi kažkaip. Nes būna žinokite žinote, aš šiandien esu laimingas, iš tikrųjų. Aš šiandien turiu daugiausiai. Daugiausiai per visą savo gyvenimą. Aš turiu Dievą, aš turiu blaivybę šiandien, aš turiu santykius su artimaisiais, aš turiu draugus, aš turiu žmones, kuriais galiu rūpintis, kurie gali rūpintis manimi. Man šiandien auga gėlės, pas mane namuose pilna, pilna gėlių. Pas mane namuose čia. Biškį paauga ir man suteikia tai džiaugsmą. Saulė šviečia ir tai suteikia man džiaugsmą. Paukščiai skrenda ir tu galvoji, skrenda paukščiai prie lango ir tu galvoji, kokio ta gamta graži, nuostabi, ta prasme. Ir vat nu, aš to neturėdavau niekada, aš niekada apie tai negalvodavau. O šiai dienai, kaip čia nuskambėtų keista, nors aš esu kalėjime šiandien turiu daugiausia. Ir žinote aš vat žiūriu labai ten tokios laidos. Vieną kartą žiūrėjau labdarą, rinko pinigų vaikams. Su negalia vaikai. Ir sėdi mergaitė 7 metų ir jinai gimė be rankų ir be kojų. Ir aš žiūriu į tą mergaitę, jei 7 metai, ir aš sakau Dieve, ką tas vaikas padarė gyvenime blogo, nieko. Ir atrodo aš pragyvenau va ta vą gyvenimą, iš tikrųjų, tiek įskaudinęs žmonių, bet aš šiandien esu rankom su kojom, esu sveikas. Ir va taip va, aš nežinau. Aš esu, iš tikrųjų, laimingiausias žmogus. Nu laimingas. Ne tai, kad laimingiausias. Ir paskui vaikai, čia neperseniausiai žiūrėjau čia dėl to vėžio, nu vaikai miršta. Ir tada suvoki vat ant kiek tu daug turi. Ant kiek tu tada pradedi vertinti gyvenimą. Nors aš visą gyvenimą save naikinau, vartojau, ta prasme, norėjau pasikarti, numirti, nenorėjau gyventi. Bet kada tu supranti, nu blyn, nu kiek aš daug turiu, matau, girdžiu. Su rankom, su kojom, nu sveikas vyras. Netgi kaip pavyzdys Ukrainą, ar ne. Viskas pas mus vanduo, elektra yra. O ten vaikai žūsta, žmonės žūsta, ta prasme. Tai tu gali jau turi už ką dėkoti kiekvieną dieną. Ir tas dėkingumas jisai nuoširdus. Ne tai, kad anksčiau būdavo, aj ačiū tau Dieve. Bet šiai dienai tas

ačiū nuoširdus ir šiai dienai tu tai vertinti iki širdie gelmių tu tai suvoki. Ir vat vat va taip va, veikia. Dievas man gyvenime šiandien parodo tokius dalykus per žmones, per televizorį ten, per tiesiog per langą žiūri ten kažką pamatai tą gyvą ir iš karto mintys nueina, ta prasme.

T- mhm, aš dar jūsų vieno greito klausimo paklausti noriu. O koks bus pirmas Jūsų dalykas, kai jūs išeisite į laisvę?

R- Taip, tai primas dalykas, kai išeisiu į laisvę, tai noriu susitikti su savo globėju. Čia pirmas dalykas, kad jis atvažiuotų pasitikti. Kad niekur man nenuėiti, kad jisai būtų šalia ir, nes man blaivybė šiai dienai yra svarbiausias dalykas. Išlikti blaiviam, nes jeigu aš neišliksiu blaivas, aš nieko neturėčiau. Tai mano prioritetas išlikti blaiviam. Ir aišku norėčiau pas artimuosius. Be galo norėčiau vaiką apkabinti. Apkabinti ir pasakyti, kaip stipriai aš ją myliu. Pasakyti tiesiog, atleisk man už viską ir pas artimuosius, irgi. Bet šiaip gi, vat globėjas čia atvažiuoja iš AA. Ir jie sako mes irgi sėdėjom kalėjime už vartų čia viskas labai pasikeičia. Sako išeina čia žmonės, atrodo, kad viską čia žino, supranta, bet išeina ir vėl už to pačio griebiasi. Tai aš tikiu jų patirtim, kad taip gali būti, ta prasme. Nors man atrodo, kad čia neįmanomas dalykas, bet nu geriau apsisaugoti. Tegu atvažiuoja globėjas, gali ir su mama atvažiuoti pasitikti, ta vat. O šiaip pas artimuosius, o paskui ten jau kaip Dievas duos.

T- manau, kad tuos tikrai gerai.

R- nes ir yra va, čia jau kunigas ateina, aš jau nusprendžiau, kad eisiu tarnauti pas jį į bažnyčią.

T- kokio čia bažnyčia?

R- Šv. Rapolo bažnyčia, prie žaliujo tilto. Tai tas kunigas, nu jis dabar pas mane toks draugiškas santykis. Ne kaip su kunigu, bet kaip su draugu, žinokite. Jisai be galo geras žmogus, aš su juo galiu apie viską kalbėti, jis mane palaiko, jis mane supranta ir jaučiu tą šilumą, tą meilę. Ir man kartais toks jausmas, kad Jėzus per jį ateina. Kažkaip va tas va pabuvimas su juo, yra kaip pabuvimas su Jėzumi. Ir su juo irgi, jie ten eina į žygius, jie padeda vaikams. Yra čia toks Edvardas ateina irgi lenkas, aš pats lenkas esu. Tai jis irgi lenkas, jisai buvęs baikeris, papuolė į avariją ir dabar negalią biškį turi, šlubuoja. Tai jisai nuomojasi baseiną ir pas jį ateina neįgalus vaikai. Kas be kojų, kas be rankų, baseine sako visi vaikai gali būti lygūs, ta prasme. Ir vat va tokią va prasmę aš noriu daryti, noriu dalyvauti va tokiose va dalykuose, noriu padėti žmonėms, vaikams, ten nežinau, eiti į žygius. Su gitara jau pramokau groti, šlovinti Viešpatį, ir kažką gero tiesiog nešti. Gera žinia, patirtis galbūt kažkokia padės išlipti iš to dugno. Nes aš buvau neigime, aš irgi nepriimdavau pagalbos, nu kai kurie žmonės. Bet išeiti tikrai yra. Pas mane

įvyko tas lūžis, šiandien aš matau, kad tikrai gyvenimas jįsai yra spalvotas. Nes vien tik tai juodas, baltas. Yra visko, ir galimybių turim, ir tarnauti galim ir yra visko ir žmonių, ir visko yra, pilna. Tai vat tai. Tai vat va tokie dalykai.

T- taip taip, tai ačiū Jums.

R- Ačiū Jums.

Kodavimas:

Eilės nr.	Citata	Kodas
9-10, 46	„Mažas, kada buvo dar vaikas, Iš tikrųjų, kas yra iš prisiminimų, tai augau be tėčio, aš augau be tėčio {...} „Nu jįsai gyvenime mano, nu jo, aš su juo neaugau {...}“	Augo be tėvo
10 19	„{...} augino mane mama, augino viena.“ „{...} nes jai buvo 18 metų. Ji pagimdė ir sunku buvo, nes tėtis paskui kalėjime sėdėjo.“	Augino viena mama
10-11	„Tai iš tikrųjų ten labai kažko gero prisiminti aš neturiu {...}“	Vaikystę sunkiai prisimena
11-14	„{...} nes pamenu iš vis, kai kūdikis dar buvo ir nu dar pasąmonėj pas mane išsiliko ir su mama aš kaip kalbėdavo, paskui jau biškį, buvau išaugęs ir aš klausdavau mamos. Sakau pas mane prisiminimuose sakau, aš pamenu riksmus. Pamenu, kaip smurtavo prieš tave sakau ar buvo čia, ar tiesa.“	Vaikystės prisiminimuose išliko mamos riksmas, smurtas prieš ją
14-16	„Ten aš gal metų buvau, nes muzika garsiai prisimenu, bet ten nežinau, gal ten man metukai gavom gal du. Ir sakau ir ašaros, ir rėksmai ir mamai sako jo tai. Nuo vaikystės nežinau aš, matydavau smurtą labai. Būdavo daug smurto šeimoje.“	Nuo vaikystės šeimoje matė smurtą: mamos ašaros ir riksmi
16-17 17	„Paskui tėvas sėdėjo kalėjime {...}“ „{...} aš gyvenau su močiute su dėdėm.“	Tėvas įkalinimo įstaigoje Gyvenimo etapas su močiute ir dėdėmis
17-18,	„Tai irgi alkoholis būdavo ir gerdavo visi. Visi geria, mušasi tarpusavyje – močiutė, senelis, dėdė.“ „Nes, pavyzdžiui, su močiute su dėdėm aš namuose nenorėdavau būti, nes gerdavo	Alkoholis bei smurtas artimoje aplinkoje

35-37,	alkoholį, nu ir man tai man nelabai patikdavo.“	
94-95	„Būdavo smurtas, alkoholis, ta prasme, ir vis tiek. Toj pašamonėj užsifikuodavo viskas.“	
18,	„Tai tokia vaikystė buvo.“	Skaudi vaikystė
92-93	„Aš dabar tik tai bandau susipažinti ir pasikapstyti, o šiaip man atrodė, kad viskas gerai, viskas gerai, atrodė. Šiai diena aš suprantu, kad nebuvo viskas gerai.“	
18-19	„{...} bet mama tikrai mane labai mylėjo {...}“	Mamos meilė sūnui
20	„Kada jisai būdavo laisvėje jis tiesiog gerdavo ir smurtaudavo.“	Tėvo alkoholizmas bei smurtas
20-21	„Tai ir ta vaikystę daugiau prisimenu be tėčiu, nes kaip man buvo 4 metukai, mama išsiskyrė su juo.“	Skyrybos šeimoje: vaikystė be tėčio
21-23	„Aš pamenu tėtį dar, kai nuėjom į kalėjimą, į Lukiškes. Dar prisimenu pasimatymą. Atėjau ir pamačiau per grotas ir vat taip.“	Prisiminimai iš tėčio įkalinimo
23-24	„Šiaip nežinau, vaikystės šiaip stengdavaus būti toks ir geras vaikas ir vat man labai patikdavo mokyti.“	Prisiminimai iš vaikystės: pirmūnas mokykloje
26-27	„Taip, aš buvau pirmūnas (šypasosi) mokykloje ir gerai mokiausi. Turiu 6 diplomus už gerą mokslą. Nu kaip čia aš nežinau lietuviškai pačiornąja gramą.“	
27	„Nu taip ir pas mane ten buvo 9, 10.“	
29-32	„Ir aš pamenu 6-toje klasėje, aš pamenu 7-tuką gavau, prisimenu ir ašarų būdavo. Kaip čia taip, tai prasme, pas mane pagal 10 balų, turi būti 10,9. Viskas, ne mažiau. Pamenu 7-tuką gavau ir pamenu kaip verkiau, visą kelią link namų važiauvau ir verkiau (šypsosi).“	
32-35,	„Na ir šiaip ta vaikystė, žinokite, man pamenu labai trukdo tėvo. Žiauriai trukdo tėvo, nes aš pastebėdavau pas draugus būdavo ten tėtis arba ten vyresnei broliai ir aplamai nežinoma kažkaip visą laiką norėjosi tos vat meilės, šilumos ir tėčiu, nes pastoviai mama, mama.“	Tėviškos meilės bei rūpesčio trūkumas: nesaugumo jausmas
40-42,	„Tai va to tėčio man trūkumas būdavo irgi, kad aš nesijaučiau saugus. Kad reikėdavo, kad kas nors mane apgintų.“	

46-47	„{...} bet paskui buvo tie laikotarpiai, kaip jisai mane aplankydamas, aš su juo matydavausi.“	
35, 50	„O mama irgi jinai dirbdavo ir būdavo, aš tiesiog vienas būdavau.“ „Nu ir vaikystėje, nu aš nežinau, žinokit, man man kažko trukdavo visą laiką.“	Vaikystės prisiminimai: paliktas vienas, kažko vis trūko
37, 39	„{...} aš bėgdavau galima sakyti iš namų. Nu ta prasme, kad pabūti.“ „Jo, iš aplinkos.“	Bėgimas iš nesaugios namų aplinkos
39-40	„Ir šiaip šiaip ir mokykloje irgi, kada mokinaus, daug kas mane užgauliodavo.“ „Būdavo patyčios“	Užgauliojimais, patyčios mokykloje
40, 57- 64, 86-88	„Tai labai daug mušiausi, nes visą laiką norėjau savo apginti.“ „Ir žinokite, aš susipažinau su tais vaikiniais. O susipažinimas buvo, žinokite, irgi ten toks buvo kaimynas man kompiuterinei. Ir jai, aš nepamenu, jau kažką. Aš neturėjau pinigų susimokėti už kompiuterį, nu kad pažaisti. Ten aš ateidavau ten tiesiog pabūti, pažiūrėti. Stovėjau, žiūrėjau ir jis man kažkaip šiukščiai taip pasako, sako, ko tu čia bomžas stovi? Ko tu čia pinigų neturi, eik iš čia, nu ta prasme. Ir aš pamačiau kaip į mane stebi kiti jaunuoliai ir aš norėjau kažkaip prie jų pritapti, ar ką. Nu ir aš galvoja, aš negaliu tylėti, negaliu, ta prasme nusileisti ir aš užpuoliau užpuoliau tą savo kaimyną tam, kad pasirodyti prieš tuos vaikus.“ „Aš iš namų bėgdavau, dingdavau ir su tais draugais. Galbūt man trūko galbūt meilės. Galbūt aš norėjau kažkaip dėmesio, aš nežinau.“	Giluminės asocialaus elgesio priežastys: meilės, saugumo trūkumas, bandymas save apginti
42- 43, 88- 89,	„Tai vat, visą laiką norėdavau arba tėčio arba vat, kaip pas kitus būdavo ten vyresnis brolis. Kažką skriaudžia, ateidavo vyresnis brolis.“ „Aš greičiausiai aš galvojau, kad aš tiesiog ieškodavau to autoriteto ir to saugumo kažkokio, kurio aš norėdavau. Ten tėvo neturėdavau, vyresnio brolio.“	Vyriško autoriteto ieškojimas, kad apsaugotų

44-46	„Ir žinokite, nors tėtis jis nu manęs neaugino, bet aš be galo, aš vis tiek mylėjau. Aš žinau, kad yra mano tėtis, žinojau, kas yra mano tėtis. Jis vis tiek man būdavo šioks toks autoritetas ir vis tiek, kas liečia mano vidinių jausmų, vis tiek aš jį mylėjau.“	Besąlyginė meilė tėvui, kuris jo neaugino
50-57,	„Ir trukdavo, žinote ir nuo 12 metų aš pradėjau lankyti kompiuterinę. Pradėjau kompiuterinę čia Vilniuj, aš pats vilnietis esu. Vilniuj atsirado kompiuterinės, ten būdavo sumoki ir žaidu ten online, ten contestraikai ir t.t. Nu ir ten susirinkdavo nu pakankamai jau tokie paaugliai. Jau tokie daugiau, kuri cigaretės rūkydavo, ta prasme. Ir būdavo ten tokia, kaip čia pasakyti, ne grupuotė 4 žmonių, tokie kaip nu draugai ir jie būdavo iš vaikų namų. Ir ir žinokite, aš nežinau, kažkaip vat man buvo toks vidinis, aš pažiūrėdavau į juos ir jų bijodavau. Ir galvojau nu blyn, čia faini tokie bičai ir aš norėčiau su jais būti ir galbūt manęs tada nieks neskriaustų ir aš būčiau toks pat kietas kaip ir jie.“	Noras pritapti prie vyresnių vaikinių: palaikymo bei saugumo ieškojimas
61-62,	„Ir aš pamačiau kaip į mane stebi kiti jaunuoliai ir aš norėjau kažkaip prie jų pritapti, ar ką.“	
69,	„Tai va aš pamenu aš irgi su jais buvau, norėjau prie jų pritapti.“	
72,	„Ir tuose rūsiuose jie susirinkdavo. Nu ir aš kartu su jais nuėjau į tą rūšį.“	
90	Tos patyčios, galbūt vat aš ieškojau drauguose to palaikymo.	
64-65	„Ir po to mano užpuolimo, jie priėjo prie manęs, sako tu sako šaunuolis ir taip toliau.“ „Nu ir aš su jais pradėjau bendrauti“	Asocialaus elgesio pastiprinimas
65-66,	„O jie žinokite jau jie vokdavo ir darydavo nusikaltimus, jie rūkydavo cigaretės, gerdavo alkoholį.“	Neigiama draugų įtaka: nusikalstamo elgesio bei žalingų įpročių pradžia
65-67,	„Tai vat ta va tas, po to įvykio aš pradėjau su jais bendrauti. Man buvo 12 metų. Ir žinokit su jais bendraudamas aš pirmą kartą pradėjau rūkyti, užrūkčiau cigaretę. Paskui mes nuėjom, nu jie ėjo prie mokyklos, ten iš mokinio atimti telefoną.“	

68-71,	„Mes pavogėm tada, čia buvo mano pirma vagystė 12 metų. Pavogėm telefoną. Telefoną pardavėm, nupirkom alkoholio, alaus, cigarečių. Ir jie susirinkinėdavo ten kaip rūsysis būdavo devynaukščiai ir rūsysis.“	
71-73,	„Pamenu buvo merginų ten jie pasikvietė, bet irgi jaunos merginos 13,14 metų. Ir aš pamenu, aš tada išgėriau alaus pirmą kartą po 2 kažkokių stiklinių, aš pajutai lengvą apsvaigimą.“	
78-79	„Ir nu laikui bėgant aš ir toliau bendravau su tais žmonėmis ir va taip va prasidėjo.“	
79-80,	„Prasidėjo mano vagystės, alkoholio vartojimas, bet žinokite, mane labai labai greitai užsuko. 13 metų aš jau pradėjau žolę rūkyti.“	
81	„Amfetaminą pradėjau jau uostyti, ratai, ta prasme.“	
73-76,	„Pas mane, o šiaip iš savęs buvau nu toks, nu gėdydavausi labai, ir merginų ir žmonių, toks tylenis nelabai daug kalbėdavau. Ir vat pamenu tą dieną pas mane atsirišo liežuvis, aš jau toks linksmas pasidariau, toks ir drąsos pas mane, ten tas merginas pradėjau kalbinti.“	Vidinis pokytis paauglystėje
76-77	„Nu ir nežinau, nuo tos dienos kažkas, kažkas mano gyvenime pasikeitė {...}“	
84-85	„Taip ir nu 12 metų, atrodo tas laikotarpis. Nu ir mama taip sako, nu toks tu toks nuostabus vaikas buvai ir viskas ir sako. Nu mama šoke, nu jinai vienai negalėjau man padaryti.“	Savęs nebeatpažinimas
129-130	„Aš formavausi kaip asmenybė, viskas keitėsi tik į blogą pusę.“	Asmenybės formavimasis į blogąją pusę
77-78	{...} nors, iš tikrųjų, labai jaučiau tokią sąžinės griaužatis. Gal dėl to vaikino, kad mes nuėjom, kad atimėm telefoną, ta prasme.“	Sąžinės graužatis dėl atimto telefono
81-82,	„Labai labai jau 14 metų aš jau sėdėjau kalėjime.“	Nepilnametis kalėjime
129-130,	„Į blogą pusę, nes aš 14 į kalėjimą papuoliau pirmą kartą. Iš tikrųjų labai bijojau, nes nepilnamečių pataisos namai.“	

170	„Antrą kartą aš gavau 2 metus 5 mėnesius.“	
90-92, 96	„Mhm, nu žinokit aš dabar tik tai va, nu bandau grįžti į vaikystę. Aš dabar tik tai bandau susipažinti ir pasikapstyti, o šiaip man atrodė, kad viskas gerai, viskas gerai, atrodė. Šiai diena aš suprantu, kad nebuvo viskas gerai.“ „Šiandieną aš tai suprantu, bet kai augdavau, aš to nesuprasdavau.“	Suvokimas, kad vaikystėje nebuvo viskas gerai
100, 102-104, 112-113 119-122	„Jo, žinokite, tikrai, galvojau apie ateitį. Kaip čia nuskambėtų keista, aš norėjau būti kunigu.“ „Taip, kai klausdavo manęs nu būdavo ten su draugais mažesni nu su mokyklos draugais. Dar klausavo, kas kuo norėtų būti, tai klasiškai sakydavo, tai vienas ten gaisrininkų norėjo būti, policininku, ten daktaru, aš sakydavau, aš kunigu noriu būti. „Jo tai va aš kunigu, aš nežinau, kodėl pas mane taip būdavo visą laiką, bet norėjau va taip kažkaip.“ „,,Ir vat galvodavau, kad vat kunigas jis ten arčiau Dievo, jis ten gelbėja žmones, ta prasme. Dar kažkur buvo išgirdęs, kad kunigai daug uždirba, ta prasme. Galvojau, va čiau jau padėsiu ir mamai, ir visiems, ta prasme. Tai jo būdavo, būdavo tokios mintys {...}“	Mokykloje norėjo būti kunigu
104-109, 273-275	„Nu aš turėjau 2 močiutes. Tai vat tėvo močiutė, ji buvo be galo gera, be galo mylėjau. Jinai mane be gali mylėjo. Tai aš būdavau kartais, kada pas močiutę būdavau. Tai manu nežinau, ten žiauriai patikdavo ir aš su ja į bažnyčią eidavau. Tas nežinau, nuo vaikystės kažkaip labai kabindavo. Kabindavo krikščionybė, va tas va praktikavimas tuo tikėjimo. Dar buvau naivus, vaikas ir man viskas labai lipdavo, ta prasme. Kas sako viskas.“ „Nuėjau į reabilitaciją, čia reabilitacijoje aš jau 2 metai. Ir nuo tos dienos praktikuojau krikščionybę. Bet nu aš atradau tikėjimą, aš atradau tiesiog Dievą ir jisai mane veda iki šiandien.“	Tikėjimo atradimas

109-112	„Aš pamenu dar pirmąją komuniją ėjau, tai pirma išpažintis buvo, aš nežinau, aš buvau tiek pakylėtas. Prie visų einu ir sakau nu blyn, aš taip gerai jaučiuosi, aš nesuprasdavau, man tokia euforija būdavo. Tai irgi čia buvo 5 ar 4 klasė, čia gal 10 metų buvo.“	Išpažintis sukeldavo euforiją
115-117	„{...} bet man labai patikdavo, patikdavo tos, kaip giedojo tas giesmes. Patikdavo buvimas toj bažnyčioje. Paskui būdavo aš padaro (rodo), aš nežinau kaip ten tasai vadinasi.“	Patikdavo buvimas bažnyčioje
119	„Smilkalai, ten uždeda, tas kvapas. Nu ir nežinau, man gražiai tos aprangos atrodydavo.“	
119-123, 125	„{...} bet. žinokite paskui, kai susidėjau su tais draugais, man viskas, visi tie kažkokie tikslai, kažkokios svajonės. Buvo svajonė užsidirbti daug pinigų. Na pradžioj užsidirbti, vėliau buvo, jau pavogti daug pinigų, gera mašiną, išaugti gerą moterį ten, man namą didelį nupirkti. Nu tokios. Nu tokios būdavo svajonės.“ „Nu žinokit jo, kuo toliau tuo vis labiau keitėsi.“	Draugų įtaka svajonėms
127-132	„Aš prisiklausęs buvau. Pamenu pirmą naktį miegojau vienas irgi labai išsigandau, galvojau, nu kaip man dabar gyventi, kaip čia man išbūti. Ir vat man pasireiškė tas nesaugumo jausmas, ta prasme, kaip man dabar, pats aš apsiginsiu, ar ne. Nes prisiminiau iškart ir mokyklos laikus, tos patyčios ir viską. Ir nu vėl pirmą naktį, kai buvai, ten filmų prisižiūrėjęs, paėmiau šaukštą, užgalandau šaukštą. Galvojau jeigu mane puls, aš galvojau kažkaip apsiginsiu.“	Nepilnamečio patirtys kalėjime: nesaugumo jausmas, ruošimasis gynybai
134-139,	„Ir atėjo pareigūnas, nu sako, kita diena jau atėjo, aš visą naktį vienas prabuvau. Nu ir sako dabar tave kelsim į kamerą, į kamerą ten kur jau yra kiti nuteistieji. Tai irgi aš pamenu labai pergyvenau, bet kai perkėlė, atsidarė durys ir buvo žmogui, kurį aš pažinojau iš laisvės. Aš pažinojau, jisai sutiko mane. Mhm, viską paaiškino, kaip aš turiu elgtis, kaip ką. Ir jau po savaitės aš jau kaip sakyti, jau skraidžiau, o ne vaikščiojau. Jau toks jaučiausi kietas, jau atrodė, kad va čia, jau mano gyvenimas. Aš čia kalėjime, ta prasme.“	Pažintys kalėjime padeda jaustis kaip namie

169-172	„Nebuvo tikrai baisu. Aš atvažiavau į įstaigą, jau buvo daugiau pažįstamų. Ir iš laivės, ta prasme, daugiau draugų atsirado. Na tokių aš pavadinsiu bandytukų. Kalėjimuose, kurie pavyzdžiui su manimi kartu nepilnamečiuose sėdėdavo, aš jau pažinojau kai kurias žmones. Nu ir aš tiesiog atvažiavau jau kaip namo, ta prasme. Ir jau taip samprata mano buvo, ta prasme.“	
139-143, 145-146	„Am, nežinau, buvau kažkokią sukūręs ar tiesiog iliuziją, ar kažkokį personažą. Na man taip atrodė, žinote, man taip atrodė vat. Kada aš išėjau po pirmos bausmės. Aš aišku ne daug prabuvau, ten pusė metų. Išėjau ir viskas, aš jau buvau na kaip ir atsėdėjęs. Jau mane, jau kaip ir prisibijodavo. Ten būdavo tokių merginų, kurios va, jau bandytukas, jau patikdavau jiems nu ir vat.“ „Kuo daugiau įbaugini žmones, man atrodė, tuo daugiau tave gerbs. Ir vat po biškį kaip formavosi“	Formavosi neigiama nuostata, kad įbauginus žmones jie labiau tave gerbia
144-145, 143-144, 157-160, 146-147,	„Nes ten buvo toks kriminalinis kodeksas, ta prasme, tipo mes nebedirbsim niekada“ „Viskas jau man pasirodė, kad va toks gyvenimas vat labai fainas ir kad aš niekad nebedirbsiu.“ „,,Pas tuos pačius draugus, į tą kompaniją, į aplinką ir viskas. Aš pradėjau jaut tuos pinigus, na ne užsidirbti, nes pas mane buvo toks įsitikinimas, kad niekada gyvenime nedirbsiu. Aš pasinersiu į tą kriminalinį gyvenimą ir gyvensiu. Prisižiūrėjęs ir tų filmų, ir tam kalėjime, kaip čia paskyt, nu gal išmokau.“	Kalinio nuostatos į darbą
207-210,	„Ir aš išėjau, aš pradėjau ir vėl vartoti, ir po biškį, po biškį, ar nežinau.“ „Bet aš pasinėriau ir vėl išėjęs į laisvę su draugu. Toks Tomas pas mane draugas buvo. Mes susitikome, jisai vartojo heoriną, vartojo heroiną ir jisai aš pas svečius jį atėjau ir jisai tumbą patraukė. Tumbą traukė, aš sakau nu blyn, ką tu čia darai. Jisai sako aš heroiną pradėjau vartoti. Ir jisai man vartosi? Ir aš jau prisiminiau tuos tuos pataisos namus, nu blyn galvojau, nu gal ir parūkysiu biškį. Nu nes	Išėjus iš įkalinimo įstaigos pradėjo vėl vartoti psichotropines medžiagas

225-229	<p>mes rūkydavo ne intravėniniu būdu aš vartodavau. Nu ir viskas aš parūkiu, aš atsipalaidavau ir taip po biškį, po biškį, pradėjau dažniau su juo susitikinėti nu ir pradėjau vartoti“</p> <p>„Ne, ne, man 25 tada buvo. Ir reikėjo, o dabar va mane uždare 28. 25 buvo, tai aš va 3 metu vartojau. Per tuos 3 metus laikotarpį buvau sankcijos, buvau papuolęs į kalėjimą pusė metų prasėdėjau, išėjau. Tai irgi galvojau, kad nebevertosiu, tačiau tą pačia dieną pradėjau ir vėl vartoti. Paskui parų sėdėjau 3 mėnesiu irgi. Sakiau, kad nebevertosiu, bet irgi ir vėl pradėjau vartoti.“</p>	
147-149, 188-189	<p>„Man kažkaip dingdavo tas gailestis žmonijos. Ir nu aš jau gan toks piktas pasidariau, nežinau, neapykantos iš kažkur labai daug būdavo.“</p> <p>„„Tik tai didesnio, aš nežinau, viduj kažkoks pyktis atsirasdavo, neapykanta kažkokia žmonėms.“</p>	Dėl vidinio pykčio mažai gailesčio žmonijai
151-153, 179-180, 188, 246-254	<p>„Gali būti, iš tikrųjų, gali būti. Šiaip aš šiandien suprantu, kad nu vat gerų ar blogų žmonių nebūna tiesiog. Būna laimingi arba nelaimingi. Bet vat nu man reikėjo 33 metus, kad prieiti prie šito. Bet reikėjo dar daug visokių dugnų pasiekti savo gyvenime.“</p> <p>„Nes aš vartot paskui pradėjau ir po įkalinimo heroiną ir šeimą sukūręs buvau, tai.“</p> <p>„Jo, užburtas ratas ir nieko daugiau nieko nauja, tas pats per tą patį.“</p> <p>„ Ir viskas aš čia pasinėriau tiek, kad aš viską pardaviau. Visus daiktus, praradau darbą, televizorius, na aš viską čia jau. Am, kaip čia sakyt, nepradūriau, bet pravartojau, ta prasme. Ir vieną naktį, čia buvo prie 2 su puse metų, man gyvenimas jisai buvo ne mielas. Manęs netenkino nieko, ta prasme. Vartot aš jau nebevertojau, nebenorėjau, bet ėjau vartojau. Man jau vartojimas netenkino. Arba nebevertoji jau netenkino. Jokių tikslų, jokios vilties, tik tai kažkokia tušuma. Ir aš pamenu naktį prabudau, gal 3 nakties ir aš jau baisiai verkti pradėjau, tiesiog prabudau ir aš jau pradėjau verkti. Ir galvojau nu viskas, einu aš</p>	Reikėjo dugną pasiekti, kad ateitų gyvenimo suvokimas

	jau į katorkę, na ten sandėlis buvo ir pasikarsiu aš, ta prasme. Ir vat jau keltis, jau iš lovos, ir aš nežinau, jau kažkas man prakalbėjo viduj (susigraudino).“	
160-162,	Na aš nežinau kaip čia paskyt, čia subkultūra ta. Nu ir tiesiog aš tuo gyvenau, tiesiog. Ir po to kalėjimo, ir draugai, ir aš pradėjau tuo tiesiog gyventi. Na pasinėriau į tą kriminalinį gyvenimą ir 17 aš ir vėl sėdau.“	Neigiama draugų įtaka paskatino pasirinkti kriminalo kelią
164-165,	„Taip taip, pas mane už mašinas, už mašinių vagystes, taip. Smurtinių nusikaltimų pas mane nebuvo, aš va dabar sėdžiu, dabar yra smurtinis vienas nusikaltimas, apiplėšimai ir vagystės.“	
175-176,	„Galbūt, kad kai kurie žmonės bijodavo manęs. Draugų ten atsirasdavo ir kažkaip palaikymas tas. Aš nežinau, kažkaip atrodė, kad čia viskas faina yra (nutilo).“	
185-186	„Nusikaltimai, merginos, draugai ten tūsai.“	
173-174,	„Aš sukūriau tokį iliuzija, kad aš vat toks va kietas bičas, mafijozas ir vat šitas gyvenimas, jisai yra nuostabus ir taip toliau. Ir man patikdavo galbūt tai, patikdavo.“	Iliuzija kad nusikaltėlio gyvenimas nuostabus
176	„Aš nežinau, kažkaip atrodė, kad čia viskas faina yra (nutilo).“	
178-179,	„Žinokite, tas lūžis, aš gyvenai taip iki 28 metų. Lūžis įvyko pas mane prieš 2 su puse metų. Prieš du su puse metų, bet iki tos nereikia nieko pasakot?“	Gyvenimo lūžis: savęs kaltinimas, vaiko paėmimas iš šeimos, artimųjų atstūmimas
194-199,	„Bet aš negalėdavau suvokti, ką jis, kaip jisai gali sugadinti mano gyvenimą. Nes man tada atrodė irgi smalsumas ir aš nemačiau tų pasekmių. Ir žinokite, pataisos namuose visur dar taip pavartodavau ir kas liečia abstinencijos, nu aš dar nebuvo iki to daėjęs. Pavartoji porą dienų, paskui nevartoji paskui mėnesį, paskui vėl atsipalaiduoji. Ir paskui išėjęs 2015 metais į laisvę. Ir irgi galvojau, galvojau, kad galbūt užtenka gyvent šitą gyvenimą, galbūt reikia kažką keisti.“ „O vaikas, o vaikas pas globėjus dabar. Bet vaikas buvo pas mamą. Mano mama buvo paėmusi dukrytę, tai matydavusi. Čia prieš 3	

<p>230-234,</p> <p>236</p> <p>236-240</p> <p>240-243</p>	<p>metu aš čia paskutinį kartą mačiau gyvai čia pasimatyme. Paskui iš mamos paėmė, tai dabar pas globėjus jinai. Pas globėjus dabar, bet šiai dienai viskas gerai, aš su ja bendrauju vaizdo skambučių. Bet pradėjau irgi bendrauti su tik prieš pusė metų.“</p> <p>„Taip vat, nes ir yra tas lūžis ten.“</p> <p>„Atvažiavau aš čia į pataisos namus. Atvažiavęs čia, žinokite, aš negalėjau savęs priimti, aš negalėjau sau atleisti, man buvo be galo didelis kaltės jausmas. Aš kaltinau save dėl artimųjų, dėl vaiko, dėl žmonos, ta prasme. Kaltinai, kad žmona per mane vartoti pradėjo. Kaltinau, kad vaikas be mamos ir tėčio, ta prasme. Ir mama irgi, aš tada kai vartodavau heroiną, viską viską iš namų nešdavau.“</p> <p>„Apvogiau mamą, artimuosius, draugus. Visus. Nuo manės visi buvo nusisuskę, buvo nusisukę, niekas manęs nepriimdavo, aš gyvendavau gatvėj. Nu ir tas atvažiavimas, kada mane suimė, ir atvežė čia, nu aš negalėjau sau atleisti.“</p>	
<p>243-245</p> <p>245-248</p>	<p>„Paragavau heroinio ir aš tada turėjau merginą. Ir tada ją be galo mylėjau. Ir jinai mane paliko. Ir nežinau tada, man jau stogas važiavo. Aš taip pavadinsiu. Ir atėjo toks pažįstamas, toks Dimitrijus sako. Sako blyn, vaikas, aš negaliu į tave žiūrėti, tu kankiniesi. Sako turiu vaistų, nori. Ir tada jis man pasiūlė to heroino. Aš paragavau tada, nu kažkaip aš apsiraminau ir tos mintys nukeliavo kitur.“</p> <p>„Ir aš ieškojau, ieškojau ir vėl čia tos paguodos, gal galima taip pasakyti, narkotikuose. Aš čia irgi, šituose pataisos namuose baisiai pradėjau vartoti cheminę medžiagą. Nežinau kaip čia pavadinti, nu chimke, kai rūkyti reikia. Nors visą laiką sakydavau, kad čia ne mano narkotikas, kad nevertosiu.“</p>	<p>Iliuzija, kad narkotikai - kaip išeitis iš sunkumų ir emocinių skausmų</p>
	<p>„Dvidešimties aš ir vėl sėdau. Papuoliau tada į Alytaus pataisos namus. Alytaus pataisos namuose aš pirmą kartą pavartojau heroino, nes va tas va kaip nuo 12 metų, tas alkoholis, amfeteminas, žolė, tai iki 20 metų aš va taip</p>	<p>Narkotikų vartojimas tik sustiprina turimas problemas ir sukuria priklausomybę.</p>

<p>248-251</p>	<p>va kažkaip vartodavau visą laiką. Nusikaltimai, merginos, draugai ten tūsai.“</p> <p>„Bet aš negalėdavau suvokti, ką jis, kaip jisai gali sugadinti mano gyvenimą. Nes man tada atrodė irgi smalsumas ir aš nemačiau tų pasekmių. Ir žinokite, pataisos namuose visur dar taip pavartodavau ir kas liečia abstinencijos, nu aš dar nebuvo iki to daėjęs. Pavartoji porą dienų, paskui nevarioji paskui mėnesį, paskui vėl atsipalaiduoji. Ir paskui išėjęs 2015 metais į laisvę. Ir irgi galvojau, galvojau, kad galbūt užtenka gyvent šitą gyvenimą, galbū reikia kažką keisti.“</p>	
<p>251-253</p>	<p>„Ir šiai dienai, va tas va nusikaltimas, aš pradėjau grynai tai daryti tam, kad gauti pinigų narkotikams. Ir už tai gavau 11 metų baismės, tai va čia dabar.“</p>	
<p>253-259</p>	<p>„Tai galvojau, va išėsiu dabar, susirasiu žmoną, vaiką padarysiu, ta prasme. Ir pradėsiu keisti savo gyvenimą, kažkaip gyventi kitaip. Nu ir išėjau į laisvę, susiradau merginą, nors aš ją pažinojau nuo vaikystės. Tai kažkaip mes ten vaikystėje padraugaudavom ir nieko rimto. Ir vat vat nežinau, mus ten likimas suvedė, kad aš ten pradėjau su ja draugauti. Ir po pusės metų aš ją vedžiau, nes mes vienas kitą žinojom. Nu ir man atrodė, kad aš greitai čia sukursiu šeimą, ir vat tai man padės nevarioti, nedaryti nusikaltimų, ir dirbti kažkaip, nu keisti savo gyvenimą. Ir po pusės metų aš vedžiau, po pusės metų jinai jau nėščia buvo, nes labai jau norėjau vaiko. Dukrytės labai norėjau, ir iš tikrųjų dukrytė gimė“</p>	<p>Viltis, jog šeima padės pakeisti save ir susigrąžinti normalų gyvenimą</p>
<p>259-263</p>	<p>„Ir po mėnesio aš kažkur pirmą kartą pajutau abstinenciją. Aš prabuvau, viduriuoju, snargliai bėga, aš negaliu. Aš skambinu tam draugui, aš susirgau, gripas. Aš nežinau, man labai blogai kažkas darosi, aš nežinau. Jisai sako palauk, aš atvažiuosi. Jisai atvažiavo, ta prasme. Atvežė to heroino pabandyk sako parūkyk. Aš vieną dūmą įtraukiau, biškį žiūriui palengvėjau, kitą dūmą įtraukiau ir jisai sako viskas, savas ta prasme. Ir ir ir viskas, aš pradėjau vartoti nuo to. Pasinėriau į tą vartojimą.“</p>	<p>Abstinencijos įtaka žmogaus savijautai bei atkrytis</p>

263	„Vaikas gimė aš tame vartojime buvau.“	Šeimos atsiradimas nesustabdė narkotikų vartojimo
263-264	„Am, laikui bėgant, daviau žmogui paragauti to heroino. Nes aš pradžioj slapstydavausi, paskui pradėjau nebesislapstyti, prie jos vartoti.“	
264-265	„Nu ir va taip va, vėliau daviau jai ir mes abu pradėjau kažkaip vartoti.“	
265-266,	„Nu ir va taip va, vėliau daviau jai ir mes abu pradėjau kažkaip vartoti.“	Turėdamas priklausomybę narkotikams paskatino savo žmoną vartoti
266-267	„Nu ir kartu su žmona ir vartodavom. Nors jinai nebuvo kalėjime, tai va tai. Šiai dienai apie žmoną iš vis nieko nežinau.“	
267,	„O vaikas, o vaikas pas globėjus dabar.“	Vaikas atimtas iš šeimos atsirado pas globėjus
268-271	„Bet vaikas buvo pas mamą. Mano mama buvo paėmusi dukrytę, tai matydavausi. Čia prieš 3 metus aš čia paskutinį kartą mačiau gyvai čia pasimatyme. Paskui iš mamos paėmė, tai dabar pas globėjus jinai. Pas globėjus dabar, bet šiai dienai viskas gerai, aš su ja bendrauju vaizdo skambučių. Bet pradėjau irgi bendrauti su tik prieš pusė metų.“	
271-272	„. Ir vieną naktį, čia buvo prie 2 su puse metų, man gyvenimas jisai buvo ne mielas. Manęs netenkino nieko, ta prasme.“	Gyvenimo prasmės neturėjimas sukelia egzistencinę kančią
273,	„Jokių tikslų, jokios vilties, tik tai kažkokia tuštuma.“	
273-275	„Ir aš pamenu naktį prabudau, gal 3 nakties ir aš jau baisiai verkti pradėjau, tiesiog prabudau ir aš jau pradėjau verkti. Ir galvojau nu viskas, einu aš jau į katorkę, na ten sandėlis buvo ir pasikarsiu aš, ta prasme.“	
275-277	„Atsikėliau ryte, ir čia jisai Danas, pas mus pareigūnas, jisai yra tikintis krikščionis, jisai praktikuoja krikščionybę. Ir aš nuėjau pas jį ryte ir sakau Danai, man viskas jau. Aš nematau jokios gyvenimo prasmės, man jau norisi numirti (apsiašarojo).“	
278-280	„Ir vat jau keltis, jau iš lovos, ir aš nežinau, jau kažkas man prakalbėjo viduj (susigraudino). Taigi pas tave vaikas, ar tu jau turi teisę su ja taip pasielgti ir taip, ta prasme	Atsakomybės jausmas prieš artimuosius gali padėti susilaikyti nuo savižudybės

	nevartoji nesirūpini, kokia tu teisę dabar turi, atimti iš jos tėtį, ta prasme (pradėjo verkti). Ir atsikėliau ryte, atsiprašau aš (šluostosi ašaras).“	
260-267	Ir jisai sako, šiandien atvažiuoja veikliųjų žmonių bendriją . Sako jie irgi čia krikščionys, jie važiuoja palei pataisos namus ir liudija kaip jie atrado Dievą, liudija, kaip jų gyvenimas pasikeitė ir jie tokie tarnauja, jie padeda žmonės . Ten hospisuose ar vaikų namai, ta prasme. Nu ir jie atvažiavo, aš pamenu atėjau ir tie žmonės jie pasirodė be galo šilti, be galo geri, su meile, šypsosi. Ir mes ten ratukų sėdim ir kiekvienas dalinasi. Aš pradėjau pasakoti savo gyvenimą, pradėjau pasakoti apie savo būseną, kaip aš jaučiuosi ir po pasidalinimo jie man sako, Tomai, ar galime mes už tave pasimelsti. Aš sakau taip sakau, galite ir jie visi, jie manęs taip rankos padėjo (rodo), pradėjo melstis.“	Religinės bendruomenės parama įkalintam asmeniui
267-273,	„Ir žinokit, aš nežinau, kas kas man tada pasidarė. Šiandien aš suprantu, kad mane palietė, kad mane Dievas palietė, tada aš pradėjau verkti. Pradėjau verkti kaip mažas vaikas. Net verkiu ir žinote, kaip maži vaikai vaikystėj (šypsosi). Nu ir psio, pradėjau verkti ir nuo tos dienos, nuo tos akimirkos, čia jau 2 su puse metų, čia buvo 2021 metai spalio 5 diena. Nuo tos dienos mano gyvenimas pasikeitė. Nuo tos dienos aš nevartoju, aš nerūkau cigarėčių, atsisakiau visko, šiai dienai atstačiau santykiu su vaiku, su artimaisiais.“	Tikėjimas paskatina vidiniams pokyčiams
273-275,	„Mano požiūris pasikeitė. Va tas žmogus, kuriuo aš buvau, vat man norėjosi būti kietu. Galvodavau, kad kuo daugiau žmonių pažeminsiu, tuo daugiau bijos ir šiandien suprantu, kad aš visą gyvenimą klydau. Kad ne tai yra mano gyvenimo prasmė.“	
275-276	„Nors anksčiau kažkaip aš visą laiką norėdavau pakenkti, pažeminti ta prasme ir man atrodė, kad pažemindamas aš save išaukštinu. „Šiai dienai aš viską kitaip suprantu.“	
277	„Nuėjau į reabilitaciją, čia reabilitacijoje aš jau 2 metai. Ir nuo tos dienos praktikuoj	Tikėjimas gali tarnauti kaip pagrindas, leidžiantis žmogui

	<p>krikščionybę. Bet nu aš atradau tikėjimą, aš atradau tiesiog Dievą ir jisai mane veda iki šiandien.“</p> <p>„Keliauju su Dievu su tikėjimu yra bendruomenės nariai.“</p>	<p>žengti pirmuosius žingsnius link reabilitacijos, pasikeitimo ir pasveikimo.</p>
278	<p>„Jisai mane stiprina.“</p>	<p>Tikėjimas įkalintam asmeniui suteikia stiprybės</p>
278-279,	<p>„Šiandien aš suprantu, kad gyvenimo prasmė yra pagalba.“</p>	<p>Meilė bei rūpestis žmonėmis suteikia gyvenimo prasmę</p>
280,	<p>„Pagalba kitiems, meilė.“</p>	
280-283	<p>Meilė, pažinimas, Dievą pažinti kuo daugiau, ta prasme, nu nes kiekvienas žmogus yra unikalus. Ir mes visi vienas su kitu ir esam susiję, ta prasme. Ir va tas va, padėti žmogui, priimti žmogų, empatiškai pajauti žmogų, mylėti artimą, tai man atrodo šiandien gyvenimo prasmė.“</p>	
283,	<p>„Aš stengiuosi kažkaip būti naudingas, kažkuom padėti priimti, suprasti žmones.“</p>	<p>Savęs įprasminimas per pagalbą</p>
284-285	<p>„Šiai dienai aš viską kitaip suprantu. Kad kietas žmogus tas, kuris gali suprasti ir padėti žmogui, ta prasme. O ne pasmerkti, apkalbėti, pažeminti ten prieš kitus. Tai va.“</p>	
285-286	<p>„{...} keliauju ir mano autoritetas šiandien yra Jėzus. Ir aš kiekvieną dieną bandau nors biškį, biškį būti panašesnis į jį. Būti geresnis žmogus. Nu ne toks, koks buvau visą gyvenimą.“</p>	<p>Jėzaus, kaip autoriteto, sekimas</p>
286-288	<p>Šiaip aš pats meldžiuosi ir dirbu pagal 12 žingsnių programą. Tai 9 žingsnį pradėjau. Ir ta va prasme. Ir šiandieną aš atleidęs sau už viską, aš save priimu toks, koks aš esu. Aš negaliu praeities pakeisti, nu jinai jau yra, viskas. Mano veiksmai, aš jau taip padariau, bet aš jau galiu šiandien gyventi kitaip, tam, kad pakeisti savo ateitį. Nu ir nežinau, šiandien aš jau gyvenu. Esu 2 su puse metų blaivas.“</p>	<p>AA 12 žingsnių programa padėjo keistis</p>

279-282	Bet nu aš atradau tikėjimą, aš atradau tiesiog Dievą ir jisai mane veda iki šiandien. Jisai mane stiprina. Jis mane stiprina.	Atrastas tikėjimas į Dievą, kuris stiprina.
282	Mano požiūris pasikeitė.	Dėl tikėjimo pasikeitęs požiūris į save
282-283	Va tas žmogus, kuriuo aš buvau, vat man norėjosi būti kietu. Galvodavau, kad kuo daugiau žmonių pažeminsiu, tuo daugiau bijos {...}	Noras būti pranašesniau už kitus – kitų žmonių žeminimas, įbauginimas (buvęs požiūris)
284	{...} šiandien suprantu, kad aš visą gyvenimą klydau. Kad ne tai yra mano gyvenimo prasmė.	Supratimas, kad norėjimas būti viršesniu už kitą nėra gyvenimo prasmė
285	Šiandien aš suprantu, kad gyvenimo prasmė yra pagalba. Pagalba kitiems, meilė	Gyvenimo prasmė – pagalba kitiems, meilė
285-286	Meilė, pažinimas, Dievą pažinti kuo daugiau, ta prasme, nu nes kiekvienas žmogus yra unikalus.	Bandymas per Dievą pažinti žmones ir mylėti kaip myli Jis
286-287	Ir mes visi vienas su kitu ir esam susiję, ta prasme.	Krikščioniška pasaulėžiūra – esame broliai ir seserys esame vieni su kitais susiję
287-288	Ir va tas va, padėti žmogui, priimti žmogų, empatiškai pajauti žmogų, mylėti artimą, tai man atrodo šiandien gyvenimo prasmė.	Gyvenimo prasmė – padėti žmogui, priimti žmogų, mylėti artimą (žmogų patirtį per santykį)
288-290	Ir aš nežinau, keliauju ir mano autoritetas šiandien yra Jėzus. Ir aš kiekvieną dieną bandau nors biškį, biškį būti panašesnis į jį.	Autoritetas – Jėzus, kiekvienos dienos bandymas po truputį būti panašesniau į Jį
290	Būti geresnis žmogus. Nu ne toks, koks buvau visą gyvenimą.	Tikslas – būti geresniu žmogumi, ne tokiu, kokiu buvo anksčiau
296	Jo yra koplyčia, aš kartais nueinu, bet kunigas čia yra	Įkalinimo įstaigoje yra koplyčia ir kunigas
296-297	Šiaip aš pats meldžiuosi ir dirbu pagal 12 žingsnių programą. Tai 9 žingsnių pradėjau.	Meldžiasi ir dirba pagal 12 žingsnių programą, yra 9 žingsnyje.
297-298	Ir šiandieną aš atleidęs sau už viską, aš save priimu toks, koks aš esu.	Šiandien yra atleidęs sau už viską ir priima save tokį, kokis jis yra
298	Aš negaliu praeities pakeisti, nu jinai jau yra, viskas.	Negalėjimas pakeisti savo praeities
299-300	Mano veiksmai, aš jau taip padariau, bet aš jau galiu šiandien gyventi kitaip, tam, kad pakeisti savo ateitį.	Supratimas, kad šiandien gali gyventi kitaip, kad pakeistų savo ateitį.
300	Nu ir nežinau, šiandien aš jau gyvenu. Esu 2 su puse metų blaivas.	2 metus gyvena blaivas
300-301	Keliauju su Dievu su tikėjimu yra bendruomenės nariai.	Gyvenimas su Dievu ir su bendruomene

301-302	Aš stengiuosi kažkaip būti naudingas, kažkuom padėti priimti, suprasti žmones.	Stengimas suprasti ir padėti žmonėms
302-303	Nors anksčiau kažkaip aš visą laiką norėdavau pakenkti, pažeminti ta prasme ir man atrodė, kad pažemindamas aš save išaukštinu.	Ankstesnis gyvenimo būdas – kitų žmonių pažeminimas ir noras save išaukštinti.
303-304	Šiai dienai aš viską kitaip suprantu. Kad kietas žmogus tas, kuris gali suprasti ir padėti žmogui, ta prasme.	Atėjo supratimas, kad kietas žmogus yra empatiškas ir padedantis kitam
304-305	O ne pasmerkti, apkalbėti, pažeminti ten prieš kitus. Tai va.	Kito žmogus pasmerkimas ir pažeminimas prieš kitus yra silpnumo požymis
308	Žinokite ne, neturiu aš kovoti, iš tikrųjų.	Įkalinimo įstaigoje nekovoja už savo požiūrį ir vertybes.
308-310	Pirmas dalykas čia, kur aš esu tai, čia kiekvienas iš mūsų atėjo keisti savo gyvenimą ir ieškoti pagalbos, ta prasme, kad nu pradėti kažkaip gyventi kitaip.	Reabilitacijoje žmonės atėjo keisti savų gyvenimų ir ieškoti pagalbos
310	O kas liečia kitų žmonių, tai man nerūpi jų nuomonė.	Kitų žmonių nuomonės nepaisymas
310-311	Nes aš visą gyvenimą gyvenau, man rūpėjo jų nuomonė, kas man pasakys, kas ką pagalvos,	Visą gyvenimą pragyveno paisydamas kitų žmonių nuomonės
311-312	{...} ir šiai dienai, nu aš, aš statau savo gyvenimą.	Šiai dienai atsakomybę už savo gyvenimą prisiima pats.
312	Man ne su tais žmonėmis reikės gyventi.	Suvokimas, kad su kitais žmonėmis jam gyventi nereikės
312-313	Galbūt mane ten kažkas apšneka, šmeižia, tai aš galiu už juos tik pasimelsti.	Atiduoti piktą žmogų Dievo valiai (KAIP ĮVEIKA)
315-317	Pasimelsti, nes galbūt žmonės tik tai pasiklydę, galbūt dvasiškai pažeisti, nes aš irgi buvau dvasiškai pažeistas Ir ir vat nu žmonės, kiti, nu tai aš pats toks buvau	Gebėjimas empatiškai žvelgti į žmogų, lyginant savo patirtį su kito.
316	Šiandien irgi esu, bet aš bandau iš to išsikrapštyti.	Supratimas, kad šiuo metu jaučiasi dvasiškai pažeistas, tačiau bando iš to išsikrapštyti
317-218	Toks požiūris kažkoks buvo, nu ir ne, aš neturiu kovoti. Aš pasitikiu savo Dievu, aš keliauju su juo, aš jaučiuosi saugus {...}	Nebeturi kovoti su senuoju „Aš“, nes turi vidinę stiprybę tikėjimą Dievu ir dėl to kylantį saugumo jausmą.
318-319	{...} aš turiu užsibrėžęs savo tikslų. Pas mane yra šeima, ir aš tiesiog tiesiog noriu būti laimingas.	Tikslas – būti su šeima ir jaustis laimingu.
319-320	Man nereikia ten turtų kažkokių, apie kuriuos aš svajojau visą gyvenimą.	Supratimas, kad turtai, kurių norėjo visą gyvenimą yra nereikšmingi

320-321	Man tiesiog reikalingi žmonės, kurie gali būti šalia, kuriuos aš galiu mylėti dėl kurių aš galiu gyventi	Nors būti tarp žmonių, kuriuos galėtų mylėti ir dėl kurių galėtų gyventi.
327-328	nu ir aš nežinau. Šiai dienai mano, aš taip suprantu, kad reikia gyventi dėl kitų, kad gyventum dėl savęs.	„Kad reikia gyventi dėl kitų, kad gyventum dėl savęs.“
328	Ta prasme ir ateina man jau tokios vizijos ir noriu tarnauti	Ateina noras tarnauti
329-330	Ir vat kažkaip eiti padėti kitiems žmonės, padėti tokiems kaip aš.	Noras padėti tiems žmonėms, kurie turi panašią patirtį kaip jis
	Ten nežinau vaikų namai, hospisai, senelių namai, ta prasme.	NORAS SAVANORIAUTI
328-329	Turiu šiandieną jau du draugus, draugus aš vadinu kunigai.	Turi draugus kunigus
330-332	Kad būtų prasmė kažkokia gyventi dėl kitų, ne dėl savęs. Kad nebūtų visą gyvenimą sau sau. Kad šitam gyvenime duoti kažką kitiems. Kam tada mes gyvenam? kitiems, ne tai, kad kitam, bet kitiems.	Gyvenimo prasmė – gyventi dėl kito, kad nepraeitų visas gyvenimas vien tik sau
335		
335-337	Ir žinot tiems, kuriuos mes mylime. Nes lengva mylėti tuos, kuriuose mes mylime, iš tikrųjų. O reikia visus be išimties. Ta prasme, kas liečia besąlygišką meilės.	Reikia visus mylėti be išimties, besąlygiškai
339-341	sudėtingas, jo. Bet iš tikrųjų va tas pakantumo, nu mes mokinamės, nu aš mokinuosi irgi. Nesvarbu ar tau žmogus patinka, ar nepatinka, bet tu gal. Nors viduje gal ir jauti kažkokį ten susierzinimą, galbūt nėra tos simpatijos kažkokios..	Pakantumo mokinimasis net jei žmogus erzina
341-343	Bet tu gali su juo elgtis normaliai, tu gali žmoniškai elgtis ir bandyti jam padėti. Vis tiek tu gali. O vat per tą padėjimą, padėjimą, pagalbą, kažkokį veiksma ir atsiranda ta meilė ir kitas požiūris pasikeičia.	Per padėjimą, per kažkokį veiksma su žmogumi pasikeičia požiūris ir atsiranda meilė artimui
343-350	Ir žmonės, žinote, kaip aš išmoku, pavyzdžiui žmogus, ar ne. Ten pavyzdžiui, nu man nepatinka ten jos elgesys, ane. Nu čia kaip pavyzdys, ar ne. Nu tai čia jau mano pasirinkimas į ką aš koncentruojuos.	Išmokimas, kad galima pasirinkti kaip galim žiūrėti į žmogų
346-347	Jeigu aš bandau išvelgti žmoguje plusus, tada man mielas tas žmogus. Bet jeigu aš koncentruojuosi vien į blogį, kada jisai daro blogai. Tada aš ir matau iš blogos pusės.	Supratimas, kad kaip pasirinksi žiūrėti į žmogų, jis toks ir atrodo
347-348	Nu čia jau viskas priklauso nuo manes, koks mano požiūris, kaip aš žiūri į tą žmogų.	Suvokimas, kad visko priklauso nuo pačio žmogaus, kaip jis pasirinkęs žiūrėti į kitą asmenį

348-350	Ir stengiuosi pamatyti kažkaip tik gerus dalykus, pliusus. Ką žmogus yra gero padaręs, o ne tą ką jisai pavyzdžiui yra padaręs blogo.	Stengimasis žmonėse pamatyti pliusus
350-352	Na o šiaip jo, esu žmogus, būna ten kartais susierzinimai tokie, bet aš daug labai analizuoju, save, savo elgesį, kodėl aš susierzinau. Ir vis tiek ateina suvokimas ,ta prasme, kiekvienas žmogus.	Analizuoja savo elgesį, jeigu susierzina po to ateina suvokimas apie žmogų
352-355	Nu mes visi esame skirtingi, mūsų požiūriai skirtingi	Suvokimas, kad kiekvienas žmogus yra skirtingas, turintis kitokį požiūrį
	{...} ta prasme galbūt nu ir pasaulis jis nesiseka aplinkui mane.	Suvokimas, kad pasaulis nesisuka aplink jį
	Nu neturi būti taip, kaip aš norėčiau. Nu ir kada suvoki tuos dalykus, ateina tas suvokimas, paanalizuoju tada ir nekyla kažkokie susierzinimai, nieko	Suvokimas, kad ne visada būna, kaip nors žmogus, praeina susierzinimas
355-359	Ir čia irgi, visą gyvenimą man reikėjo, tas turėjo taip, kaip aš pasakysiu, ten turi būti taip, kaip aš pasakysiu. Pasaulis turi suktis, tiktai aplink mane. Buvo tasai centriškumas, visą gyvenimą tas egoizmas ir jis tiesiog mane panaikino, tiesiog naikino, eidavo vartoti. Nežinau ten nesirūpindavau niekom, nieks nieko nebūdavo įdomu, tiesiog. Tik tai aš ir viskas.	Egoizmas naikino iš vidaus, niekas nebūdavo įdomu, tik „Aš“
365	liko 5 metai ir 11 metų.	Liko bausmę atlikti 5 metai ir 11 mėnesių
367-368	Žinokite, aš nežinau, aš kažkaip nesureikšminu tų dalykų, ta prasme, aš bausmę gavau ne už saldinius. Aš turbūt galvojau tą, ką aš nusipelniau.	Nesureikškina bausmės trukmės, nes suvokią, už ką ją gavo.
368	Aš gavau bausmę, iš tikrųjų, buvo man padaryti veiksmai, nukentėjo žmonės.	Suvokimas, kad bausmę gavo, nes nukentėjo žmogus
369-372	Kas liečia kitų dalykų, pavyzdžiui kaip neveikia čia įstatymai, tai kartais būna susierzinus aš. Nu vat kad nėra to objektyvumo. Neobjektyviai vertina administracija, bet tik tai čia būna tik tai laikinas tai susierzinimas.	Susierzinimas, kad administracija neobjektyviai vertina žmogų
372-373	Galbūt mane Dievas saugo, tiesiog. Galbūt jisai nenori, kad aš greičiau išeičiau.	Saugo Dievas, kuris nenori, kad anksčiau išeitų į laisvę
373-375	Aš pabandau pažiūrėti iš kitos pusės, ką aš čia gaunu šituose pataisos namuose. Aš baigiau mokslus, aš įgijau 2 specialybes. Aš išmokau su gitara ir pianinu.	Į bausmės trukmę stengiasi pasižiūrėti iš kitos pusės, ką įstaiga gali suteikti
	Aš groju ir dainuoju, einu į bažnyčią irgi šlovinu Viešpatį, kur svajonė buvo kažkada. Svajonės išsipildo.	Įkalinimo įstaigoje svajonės išsipildo – šlovina Viešpatį giesme
375-378	Santykis su artimaisiais gerai, galbūt nėra to fizinio kontakto su dukra, nes norisi apkabinti.	Fizinio kontakto su dukra trūkumas.

376-378	Bet irgi šiai dienas aš galiu su ja bendrauti, man tai yra svarbu, nes prieš pusę metų aš negalėjau su bendrauti.	Džiaugsmas, kad dabar gali su dukra bendrauti, nes prieš pusę metų negalėjo
378	Ir ateis tam tikras laikas ir aš jai papasakosiu ir skirsiu tam tikros laiko.	Kai ateis laikas, papasakos dukrai apie savo praeity
379-381	Atsirado nauji draugai, atsirado globėjas, ateina AA buvę narkomanai. Žmonės, kurie parodo kryptį, kurie patys buvo tokie kaip aš vartojime. Ir jie irgi motyvuoja, atsirado naujų draugų.	Įkalinimo įstaigoje atsirado teigiamai veikianči aplinka - bendruomenė AA ir draugai, kurie turi panašią patirtį ir motyvuoja.
381-383	Nu kažkaip ta bausmė ir eina.	Bausmė laikas taip eina
	Aišku norėtusi išeiti anksčiau laiko ten nors į pusiaukelę režimą pakeisti, bet vėl apie tą patį. Ne viskas būna taip, kaip mes norime.	Noras išeiti anksčiau ir pakeisti režimą, bet suvokimas, kad ne viskas būna taip, kaip norisi
385-387-388	Aj žinokite, nežinau, tokio kaip pavydo tikrai nėra. O šiaip ne aš nesu pavydus žmogus. Man nėra tokio, kad nu blyn, va tas eina namo, man čia irgi reikia (šypsosi).	Nejaučia pavydo jausmo, kai išeina kitas žmogus
385-387	Liūdesys gal kartais būna, nes būna išeina kartais žmonės su kuriais sueini.	Liūdesys, kai išeina į laisvę žmonės, su kuriais sueina
	Bet aš visada širdyje viduje linkiu tik tai gero. Linkiu visą laiką, kad jie čia daugiau nebegrižtų	Linkėjimas išeinantiesiems žmonėms, kad į įkalinimo įstaigą daugiau nebegrižtų
388-393	Nu iš vis ir aš, iš tikrųjų, iš 11 metų jau 5 liko jau pusė įpusėjau beveik. Ir aš tikiu, kad viskas vis tiek pasikeis, nes šiais metais statys ant komisijos ir jeigu gausiu lengvą grupę, tai galėsiu režimą pakeisti į pusiaukelę išeiti. O ten jau biškį paprasčiau. Ten jau į laisvę gali nuvažiuoti per išeigines ir telefoną gali turėti. Ir vat galima bendrauti su dukra, su artimaisiais dažniau, ta prasme. Važiuoti į svečius. O šiaip tai, kai bus taip bus.	Lūkestis, kad pakeis režimą ir po jo galės labiau kontaktuoti su dukra ir artimaisiais.
398	su dukra, su vaizdu į mėnesį vieną kartą, telefonu pasiskambinau.	Su dukra bendrauja vieną kartą per mėnesį telefonu
398-400	Mes dukra, ji gyvena pas globėjus, o mano mama ji kiekvieną dieną pasiima. Jo ją kiekvieną dieną pasiima iš mokyklos. Ten kartu pamokas ruošia. Paskui atvažiuoja tie žmonės ir pasiima {...}	Dukra gyvena pas globėjus, močiutė su ja kontaktuoja kiekvieną dieną, pasiima iš mokyklos, daro kartu pamokas.
398-400	tik žmonės, tie jie nelabai norėtų. Nu kiek aš žinau, nelabai nori, kad aš su ja bendraučiau. Ir nenorėtų, kad jinai va čia. Nes aš kažkada bandžiau, nu kad atvęstų ją čia į pasimatymą, tai irgi nelabai norėjo, tai aš kažkaip per galvaas nelipau, ta prasme.	Globėjai nenori, kad tėvas kontaktu su dukra gyvai, kol yra kalėjime.

405	ne, ne, 8 bus. Gegužę bus aštuoni metai.	Dukrai bus 8 metai
407-408	tai jau jau viskas, jau eina į pirmą klasę (šypsosi). Jau laikiu nuotraukų dabar iš. Ir buvo kažkada svajonė, vat nuvesti savo vaiką į pirmą klasę.	Buvusi svajonė, kad dukrą nuvestų į pirmą klasę
412	pas mus čia vyksta kas 3 mėnesius šeimos susitikimai. Tai jinai nepraleido dar nei vieno.	Mama nepraleido nei vieno šeimos susitikimo įkalinimo įstaigoje
413-414	Ir vat tas santykis su mama, jisai atsirado pas mane, kai aš atėjau į reabilitaciją.	Pasikeitė santykis su mama, kai pradėjo gydytis reabilitacijoje.
	Am buvo pirmas šeimos susitikimas ir mama jau atvažiavo. Ir pamatė, kad aš jau, iš tikrųjų bandau keistis	Per pirmą susitikimą mama pastebėjo, kad sūnus iš tikrųjų bando keistis
414-415	Ir jau pasikeitęs santykis.	Pasikeitė santykis tarp sūnaus ir mamos
415-416	Nu nes anksčiau. Nu tiesiog nebuvo pasitikėjimo manimi. Tiesiog jinai netikėjo. Nes aš kiek žadėjau, kad aš keisiuos, keisiuos, bet niekada to nedariau.	Pasitikėjimo santykio nebuvimas – žadėjo, kad keisis, tačiau nesikeitė.
416-418	Ir jinai atvažiavo, pamatė, pažiūrėjo ir dabar aš nu jinai palaiko mane. Palaiko, pasako, kad myli mane. O vaikui nėra nieko svarbiau, kad išgirsti tuos žodžius, kad aš tave myliu, kad laikiu.	Mama pasakė, kad myli, vaikui nėra nieko svarbiau nei išgirsti šiuos žodžius
418-425	Nu ir dukra čia irgi. Nu buvau nuėjęs prieš mėnesį gal. Prieš mėnesį gal, nu palaukite čia gal kovo 16. Tai su vaiku irgi kalbuosi. Dukryte sakau, aš tave labai myliu. Sakau žinok, kad aš visą laiką tave prisimenu. Visą laiką apie tave galvoju, ir jinai tokia. Ir aš tave myliu, ta prasme (šypsosi). Ir aš tada net pasimečiau. Atrodo pusė metų mes tik tik po valandom. Na prasideda tik tik kontaktas ir man jau vaikas sako, kad mane myli. Tada aš nesusilaikiau ašarų, pradėjau verkti. Ir jinai tokia, mes rusiškai kalbam. O ko tu verki. Sakau šiaip džiaugiuosi, sakau.	Džiaugsmo ašaros iš vaiko pirmą kartą išgirdus žodį myliu
424-428	O kada tu grįši, ta prasme. Nu ir tokius klausimus užduoda. Aš sakau žinai ką, zuikeli, žiūrėk, vieną dieną bus, sakau, kai tu eisi jau miegoti, nueisi jau tiesiog miegoti, prabūsi ir aš tiesiog jau būsiu šalia. Ir man labai svarbus vat tas vat.	Dukros norėjimas, kad tėtis grįžtų namo
427-431	Žinot, aš vartojime buvau, gimė vaikas, ir nu aš kažkaip nesusilaikydavau. Taip, aš ten pavartojęs, nu man ten faina, bet žiūrėjau į vaiką, kaip žaislas kažkoks. Gal žinote ta prasme, ten apsivartoji, pažaist su ja. Te nu linksmai laiką praleisti, ta prasme. Kada buvau abstinencijoje, tai iš vis man neįdomu būdavo. Man bloga, ten	Esant vartojime gimė vaikas – žiūrėjo į dukrą kaip į žaislą

	vaikas verkia, mane nervuoja. Ta prasme, tai va tokie va dalykai būdavo.	
431-433	O šiandieną tu bendrauji su vaiku ir tu matai, kad čia čia tavo vaisius, ta prasme. Čia yra tavo kraujas. Čia žmogus, čia asmenybė, čia gyvas žmogus. Nu ir tas požiūris iš vis kitaip	Pasikeitęs požiūris į vaiką – bendrauji su vaiku, supranti, kad čia tavo kraujas, čia žmogus.
433-437	NU ir labai norėčiau viską kompensuoti, nu aš stengsiuosi labai. Ir čia mano išorinė motyvacija, čia dukrytė. Nu ir aš darysiu viską, viską darysiu, kad vat nesugrįžti prie savo seno to gyvenimo. Ir šiandieną aš turiu visas visas galimybes, aš turiu šansą. Dar žinote, kaip aš turiu šansą ir žiūriu, kad čia yra mano paskutinis šansas.	Išorinė motyvacija dukrytė
439-440	taip, paskutinis. Kad nebūtų toliau jokių išlygų. Čia paskutinis šansas ir jeigu aš juo jau nepasinaudoju, tai viskas.	Paskutinis šansas keistis yra dabar
448-453	Nu žinokit, aš net nežinau, kad būtų sveiki. Tiesiog būtų sveiki, kad visą laiką būtų šalia žmonės, kurie galėtų palaikyti, kurie mylėtų. Aišku, kad netrukų ten nei ko valgyt. Aišku, dėl tų pinigų, aš nežinau, čia ne prioritetas. Tie pinigai, aš skaitau, palinkėčiau, kad tiesiog. Būtų visi mylimi, mylėtų ir kad vieni kitus palaikytų, būtų šalia. Nes nu mano šiandien tokios vertybės, nu aš nemtau. Ten pinigai nu, ar jie neša laimę, aš galvoju, kad ne. Santykis su žmonėmis vat tas va, meilė ta, palaikymas, aš galvoju, kad didžiausios vertybės.	„Santykis su žmonėmis vat tas va, meilė ta, palaikymas, aš galvoju, kad didžiausios vertybės.“
453-456	Santykis ne tai, kad su artimaisiais. Bet santykis su ir su visuomene, ir su žmonėmis. Bet nu, kad būtų kažkokia prasmė gyventi, kažką daryti, nu vat kažkaip, nežinau. Aš šiandien taip matau, dėl kitų gyventi tam, kad galėtum gyventi dėl savęs.	„Aš šiandien taip matau, dėl kitų gyventi tam, kad galėtum gyventi dėl savęs“
460-461	Žinokite, jūs čia pabūtumėte su mumis, pagyventumėt ir ta nuostatą apie kalėjimą, man atrodo, kad kategoriškai pasikeistų.	
461-463	Bet čia yra tik pas reabilitacijoje. Žinokite mes ir meldžiamės, ir verkiame kartu ir apsikabinam, ir palaikome ir nuoširdūs būname ir pasipykstam, ir pasiginčijame, visko būna. Mes visi esame likimo broliai, pas mus ta pati problema, priklausomybė. Mes čia atėjom keisti gyvenimą, sveikti nu.	Reabilitacijoje vienas kitą laiko „Likimo broliais“, kurie atėjo „keisti gyvenimą“
465-467	Nu taip būna aišku, čia nėra tobulų, mes ne šventieji. Nu visko būna, būna ir pykčių ir pasikandžiojimų. Bet mes greitai ir susitaikom ir apsikabinam ir susitaikom, am išmokau atsiprašyti.	Šilti santykiai tarp nuteistųjų – būna pykčių, bet greitai susitaikom, apsikabinam, bando priimti vienas kitą.

473	Nu blyn ir bandom kažkaip palaikyti, tikrai priimti	
467-469	Aš išmokau, kur aš visą gyvenimą niekada nebūčiau priėjęs, kaltas ne kaltas, ne. Mano išdidumas neleisdavo to padaryti.	Ankstesniame gyvenime išdidumas neleisdavo pripažinti savo kaltės
469-472	Šiandieną aš nebijau. Jeigu taip bus geriau žmogui, aš galiu nusileisti, ta prasme. Nu čia irgi ateina savanoriai. Labai gerai toks vienas Ovidijus pasakė, ką aš noriu, aš noriu būti ramus, aš noriu būti teišus, ta prasme ir būna, aš noriu būti ramus. Tegul žmogus galvoja, kad jisai teišus. Bet aš nebandysiu įrodinėti savo tiesą ir man reikia su juo konfliktuoti ir ginčytis.	Asmeninis pokytis išmoktas kalėjime – gebėjimas nusileisti
437-474 476	Zona kaip buvo ne reabilitacija, ten jo, ten daugiau galbūt išgyventi reikėdavo. jo, ten būdavo apšnekos, šmeižtai, sunkiau buvo.	Zona kaip išgyvenimas, buvo sunkiau
476-477	Bet buvo aišku žmonių, su kuriais galėjai būti nuoširdus. Tikrai gerų, na visur yra gerų žmonių.	Zonoje yra nuoširdžių žmonių
477-480	Anksčiau būdavo, pavyzdžiui, kas liečia kalėjimą, meilė čia būdavo silpnumas. Tu parodai meilę, reiškiasi tu silpnas. Tai reikėdavo būti tokiu biškį žiauresniam, kad tave gerbtų, bijotų tave, tai nu taip iš savo, iš mano patirties. Tai vat va tokia būdavo.	Zona - „tu parodai meilę, reiškiasi tu silpnas“
484-488	žinokite, aš labai vertinu šitus dalykus, kad žmonės, kad jie skiria laiką, kad jie skiria laiką. Pavyzdžiui savanoriai, jie gali išvažiuoti kažkur ilsėtis, ten išvažiavę prie jūros gali su savo vaikas būti laisvu laiku, bet jis skiria mums laiką. Ateina pas nuteistuosius tam kad parodyti kažkokią kryptį. Ir aš be galo esu dėkingas šitiems žmonėms ir aš tai vertinu. Ir savanoriai ir socialiniai darbuotojai ateina čia ir mus padeda. Va Greta, Margarita, Agata	Vertina savanorius, kurie ateina pas nuteistuosius ir skiria savo laiką.
488-490	Irgi anksčiau aš nieko nevertindavau, jeigu kas nors ateidavo, kažką darydavo. Man atrodo, taip ir turi būt o šiai dienai. Aš nežinau, aš vertinu viską kiekvieną žmogų, atėjimas, pagalba.	Pasikeitęs požiūris – šiai dienai vertina kiekvieną žmogų ir suteiktą pagalbą.
490-491	Nes kiekvienas kažką duota naujo, kažkokios naujos patirties.	Kiekvienas žmogus kažką naujo suteikia
491-493	Ir gyvenimas jisai toks mokintis kažko niekada nevēlu, vėl reikia viską bandyti, bandyti, bandyti. Nes man atrodo nėra tų ribų. Kažkokios yra naujovės, reikia viską bandyti, nu.	Gyvenime niekada nevēlu mokinti

493-495	Ir čia ateina savanoriai irgi nu. Kas medituot, kas kvėpavimo pratimus, kas ten dėl priklausomybės, kas ten filmą kokį apie kiną, apie režisavimą pakalbėti. Nu ir yra ten kažkokių naujovių.	Atėję savanoriai moko naujų dalykų
495-496	Ir svarbiausia, kad tie žmonės tai daro dėl kitų. Jie ateina, pasidalina, savo šiluma. Nu ir nežinau, čia yra ir meilės pas mus meilę savo pasidalina.	Savanoriai pasidalina meilę su nuteistaisiais
496-498	Nu ir tu jautiesi. Nu ir pasimiršta, kad kalėjime randies. Kad nu su žmonėmis, matai geri žmonės su jais vat būni.	Suteikta savanorių meilė suteikia galimybę pamiršti, jog esi kalėjime
498-503	Nu ir tiesiog, man labai faina bendrauti. Nu nes aš mokinuosi bendrauti. Kiekvienas naujas žmogus atėjęs aš mokinuosi bendrauti, komunikuoti. Nes aš visą gyvenimą užsidaręs toks buvau, kad užkalbint man reikėdavo kažko pavartoti, kad aš galėčiau kalbėti. Šiai dienai aš galiu laisvai kalbėtis, atvirai, verkti. Jeigu reikia, aš galiu jausti savo jausmą, neslopindamas jo. Nu ir aš vertinu labai šiuos dalykus, kas ateina pas mus vat. Nes jiems svarbu.	Pasikeitusi elgsena – visą gyvenimą buvo užsidaręs, dabar su kiekvienu sutiktu žmogumi mokinasi bendrauti, laisvai reikšti savo jausmus.
510-511	ne nu aš esu skaitęs, bet aš nežinau žinokite iš kur, bet čia ne iš knygų, čia iš gyvenimo iš vidaus eina.	Supratimas apie prasmę ateina iš patirčių
513-515 527-528	šiai dienai negaliu skaityti, nes aš su globėja dirbu, 11 žingsį galėsiu sugrįžti. Tai aš dabar virš metų tai knygą noriu paskaityti, bet negaliu. Nu sąžiningumo principas. Aš negaliu, jeigu aš susitariu, paskui jau aš ir laikausi. O knygų ne, nelabai. Na, bet gal pradėsiu kažkada skaityt, aš dabar kaip su globėju dirbu pagal 12 žingsių, pagal tą AA knygą, didžioji. Tai aš negaliu kol kas jokių kitų knygų.	11 žingsnyje AA programos, tvirtai laikosi įsipareigojimų
515-517	Meldžiuosi labai daug, žinokite, meldžiuosi. Nu ir susiję pas mus irgi yra užsiėmimai, ateina kunigas ir bendruomenė.	Įkalinimo įstaigoje daug meldžiasi su kunigu ir bendruomene
513-516	Ir programos tokia prasmė, kažkaip padėti žmonėms arba tarnauti jiems {...}	AA programos prasmė padėti žmonėms, tarnauti.
516-522	{... nors aš čia seniausias esu iš visų. Ir programos tokia prasmė, kažkaip padėti žmonėms arba tarnauti jiems {...} nors aš čia seniausias esu iš visų.. Jau 2 metų kaip kaip reabilitacijoje. Jau baigęs reabilitaciją. Ir žmonės jie bando, deda pirmus žingsnius sveikime. Tai irgi ateinu, su jais pasidalinti savo patirimi. Nes aš atėjęs čia irgi turėjau labai daug pasipriešinimo, neigimo, nepriimdavau, kaip kurie būna nepriima. Nu ir aš tiesiog su jais susitapatinu. Aš prisimenu, koksai čia aš atėjau ir va tas va,	Su AA programoje esančiais žmonėmis dalinasi savo patirtimi, padeda žengti pirmus žingsnius sveikime, supranta kitų žmonių pasipriešinimą, visą su užpildo (suteikia prasmę)

	kažkokia pagalba kitam, ji užpildo kažkaip. Užpildo ir tas bendravimas.	
522-527	Nu ir viskas, čia va tokia mano kasdienybė. Ir pasportuoji, visą laiką galvoji, ką aš čia galiu padaryti naudingo kitam. Kad būtų prasmė, kad neišeitų, kad aš pragyvenčiau kasdieninę dieną ir ką aš galėčiau padaryti dėl bendruomenės, dėl kitų žmonių. Ir šiaip vaikštai, matai, ten būna žmogus liūdnas, tai ten nueini pasikalbėti, pavaišini kažkuo ten kavos ten. Išsiventiluoja žmogus, ir ta prasme, ir supranti, kad nu aš galiu būti naudingas. Na taip.	Bandymas save įprasminti padedant kitiems.
351-533	ačiū jums, kad ateinat. Ačiū Jums vien tik už požiūrį. Nes čia irgi ateina, dar aš nebaigiau, tada irgi sakiau mintį, bet nepabaigiau. Tai žmonės, kurie ateina, pirmas dalykas, kad jie ateina ir žiūri į mus kaip į žmones. Va šitą aš irgi labai vertinus.	Dėkingumas kitiems žmonės, kad nuteistuosius žiūri kaip į žmones.
533-534	Nes šiaip būdavo visą laiką. Nu zėkas ta prasme ir nuraši, ar sėdėtas, teistas ir viskas. Ir nurašydavo.	Ankstesnė patirtis – daug teisimo iš kitų žmonių dėl įkalinimo
534-535	Ir čia ateina savanoriai, jie žino, kad mes esam nuteistieji, bet jie ateina pas mus kaip pas žmones, ne kaip pas nuteistuosius.	Savanoriai ateina kaip pas „žmones“
534-538	Tai va tai tas va dalykas irgi labai džiugina. Kad tu gali būti toks, koks tu esi. Nereikia dėtis kažkokių kaukių, ta prasme, ir žmonės jie supranta tiesiog. Visi mes gyvenimas darome klaidų, svarbu, kad būtų kažkokia gyvenime pamoka.	Džiaugsmas, kad prie kitų žmonių nereikia dėtis kaukiu ir būti toks, koks yra.
541-543	gerai jūs viską pasakėt. Nes, atrodo, ten tie žmonės ir geri, ir viską. Bet jeigu taip pažiūri į praeitį, pavyzdžiui, mano praeitį, tai žiauri žinokite, ir daug smurto būdavo, aam ir pasityčiojimų, ir nu gyvenimo daug esu nuskriaudęs	Praeityje buvo daug smurto
541-546	Tai džiaugiuosi, kad vat 9 žingsnis, bet čia man laisvėj reikia būt, kad skriaudų atlyginimas. Aš visą sąrašą esu pasidaręs, aš iš savo vaikystėj surašiau, kiek prisminiau. Ir tai vat, nu man tikslas yra viską ištaisyti. Bet padaryti gal tokia inventorizacija gal praeities. ne, atsiprašyt nepakanka. Pagal programą turi atlyginti skriaudą. O skriaudą, tai tu turi paklausti to žmogaus. Ką aš turėčiau padaryti, kad tą skriaudą atlyginti. Ir turi padaryti tai, ką jis pasako. jo, jau pradėjau, bet aš tiesiog pradėjau su artimaisiais. Nes su kitais aš tiesiog negaliu	Bandymas atlyginti skriaudas pagal AA 9 žingsnį.

548-558	kontakto neturiu. Negaliu susisiekti. Ir išeisiu, aš nu eisiu per visus. Ir bandau, bandau, su nukentėjusiu dabar čia va, per socialinę darbuotoją, per mediaciją, bandau susisiekti. Kažkaip po biškį, kaip aplinkybės leidžia ir piniginę žalą tą altyginti. Bet man svarbu atsiprašyti, ir kad žmogus atleistų. Aišku, ten jo pasirinkimas bus. Kaip bus taip bus. Aš ten tikrai nesmerksiu, jeigu ten tie žmonės man neatleis. Bet man labai svarbu yra irgi tą pasakyti. Nuoširdžiai pasakyti, nes man svarbus yra atleidimas jau.	
558-562	Tai vat žinokite, aš su tuo atleidimu ir kitiem irgi. Nu kažkaip anksčiau aš irgi labai pykdavau ar ten ant žmonių, ar ant artimųjų, ant mamos irgi labai pykdavau. O šiai dienai aš suprantu, kad man nu, man norėtusi, kad man atleistų. Taip pat ir kiti norėtų, kad aš atleida. Ir šiai dienai man atrodo, kad aš visiems atleidęs esu. O svarbiausia reikia ir pačiam sau atleisti.	Pasikeitęs požiūris – anksčiau pykdavo, dabar nori, kad atleistų.
564	jo, reikia sau atleisti, reikia pamilti save, nes jeigu savęs nemylėsi, kaip tu gali kitą mylėti..	„Jeigu savęs nemylėsi, kaip tu gali kitą mylėti“
565	Ir ta meilė žinokit irgi, meilė ribų nėra..	Meilėj ribų nėra
565-566	Reikia mokintis, ne tai kad mokintis, bet kaip čia pasakyt, gal gal ir mokintis, bet nu. Bandyti kažkaip nežinau. Net nežinau, kaip suformuluot.	Mokymais mylėti kitą
569-570	ir motyvus dar reikia turėti. Išsiaiškinti ir dar su motyvais, dėl ko tu nori mylėti, dėl ko tu nori daryti gerą.	Reikia turėti motyvus, kodėl nori mylėti žmogų ir kodėl nori daryti gerą. (savianalizė)
570-571	Ar tam, kad geru pabūti, ar tiesiog nuoširdžiai, be jokio atlygio, tai ir va šituos dalykus svarbu atskirti.	Būti nuoširdžiu be jokio atlygio
575-576	nu man čia nežinau. Čia man kažkoks progresas gyvenimo, kad aš galbėčiau šiandien apie meilę, apie sąžiningumą apie gyvenimo prasmę, iš vis. Čia man kažkas, kažkas, aš nežinau.	Asmeninis progresas mylėti ir būti sąžiningu
576-579	Čia mano nuopelnų nėra, žinokit. Čia Dievas tik tai gali veikti taip. Ir jisai tik gali pakeisti mus kaip žmones. Programoje irgi apie tai kalbama yra. Nes žinokit, aš pradėjau praktikuoti, bandyti, gyventi kažkaip kitaip ir va viskas keičiasi. Tai va.	Dievas keičia žmones
582-584	žinokit, aš galvojau, kad aš vat tikintis esu. Nuo vaikystės, kaip ir kunigu norėjau būti, bet aš supratau, kad aš visą gyvenimą buvau netikintis.	Supratimas, kad visą gyvenimą buvo netikintis
	Mano gyvenimo sampratą buvo nuėjai į bažnyčią, pasimeldei ir viskas, va tu čia jau tikintis.	Ankstesnis tikėjimas – nuėjai į bažnyčią, pasimeldei ir viskas.

	Jo, ne tai, kad ten jau pasimeldei ir viskas	
584-585	O dabar šiai dienai mano tikėjimai yra veiksmai. Mano tikėjimas yra veiksmai. Aš turiu daryti kažką savo veiksmais.	Tikėjimas yra veiksmai, dvasinių principų taikymas kasdienybėje
587		
	Yra dvasiniai principai ir kuo daugiau aš juos taikau gyvenime, va čia yra mano tikėjimas.	Gyvenimo taikos dvasinius principus
591-593	nu norisi labai. Aš trokštu, netgi toks troškimas, kad tarnauti noriu. Aš baisiai noriu tarnauti. Galbūt nežinau, galbūt už tai, kad gyvenime esu ten blogo padaręs. O man va dabar atrodo, kad aš dabar vos ne skolingas esu, ta prasme.	Noras tarnauti, nes jaučiasi gyvenime daug blogo padaręs kitam skolingas
593	Suprantu, kad vieno gyvenimo pusę gyvenau blogai.	Supratimas, kad vieną gyvenimo pusę nugyveno blogai
594-595	O šiai dienai galiu gyventi kitaip. Ir vat man norisi kažkaip. Nes būna žinokite žinote, aš šiandien esu laimingas, iš tikrųjų.	Supratimas, kad šiai dienai gali gyventi kitaip
595	Aš šiandien turiu daugiausiai. Daugiausiai per visą savo gyvenimą.	Turėjimas daugiausiai per visą savo gyvenimą
596	{...} aš turiu Dievą, {...}	Turėjimas Dievą
596	{...} aš turiu blaivybę {...}	Turėjimas blaivybę
596-597	{...} aš turiu santykius su artimaisiais, aš turiu draugus, aš turiu žmones, kurias galiu rūpintis, kurie gali rūpintis manimi.	Turėjimas artimus žmones, kuriais gali rūpinti, ir kurie gali rūpinti
597-602	Man šiandien auga gėlės, pas mane namuose pilna, pilna gėlių. Pas mane namuose čia. Biškį paauga ir man suteikia tai džiaugsmą. Saulė šviečia ir tai suteikia man džiaugsmą. Paukščiai skrenda ir tu galvoji, skrenda paukščiai prie lango ir tu galvoji, kokia ta gamta graži, nuostabi, ta prasme.	Gamta teikia džiaugsmą
600-601	Ir vat nu, aš to neturėdavau niekada, aš niekada apie tai negalvodavau.	Niekada negalvoja apie gamtą kaip suteikiantį džiaugsmą malonumą
601-602	O šiai dienai, kaip čia nuskambėtų keista, nors aš esu kalėjime šiandien turiu daugiausiai.	„Nora aš esu kalėjime, šiandien turi daugiausiai“.
602-605	Ir žinote aš vat žiūriu labai ten tokios laidos. Vieną kartą žiūrėjau labdarą, rinko pinigų vaikams. Su negalia vaikai. Ir sėdi mergaitė 7 metų ir jinai gimė be rankų ir be kojų. Ir aš žiūriu į tą mergaitę, jei 7 metai, ir aš sakau Dieve, ką tas vaikas padarė gyvenime blogo, nieko.	Gyvenimo praradimų suvokimas
608	Ir paskui vaikai, čia neperseniausiai žiūrėjau čia dėl to vėžio, nu vaikai miršta.	

612-613	Netgi kaip pavyzdys Ukrainą, ar ne. Viskas pas mus vanduo, elektra yra. O ten vaikai žūsta, žmonės žūsta, ta prasme.	
609	Ir tada suvoki vat ant kiek tu daug turi. Ant kiek tu tada pradedi vertinti gyvenimą.	Dievo duotas gyvenimo suvokimas
609-610	Ir atrodo aš pragyvenau va ta va gyvenimą, iš tikrųjų, tiek įskaudinęs žmonių {...}	Pragyventas gyvenimas skaudinant žmones
610	bet aš šiandien esu rankom su kojom, esu sveikas. Ir va taip va, aš nežinau. Aš esu, iš tikrųjų, laimingiausias žmogus. Nu laimingas. Ne tai, kad laimingiausias.	Gera sveikata suteikinti džiaugsmą
609-610	Nors aš visą gyvenimą save naikinau, vartojau, ta prasme, norėjau pasikarti, numirti, nenorėjau gyventi.	Savęs naikinimas – vartojimas, norėjimas atimti savo gyvybę
611-612	Bet kada tu supranti, nu blyn, nu kiek aš daug turiu, matau, girdžiu. Su rankom, su kojom, nu sveikas vyras.	Suvokimas, kad reikia džiaugtis paprastais dalykais
613	Tai tu gali jau turi už ką dėkoti kiekvieną dieną. Ir tas dėkingumas jisai nuoširdus.	Kiekvienos dienos nuoširdus dėkingumas už gyvenimą
614	Ne tai, kad anksčiau būdavo, aj ačiū tau Dieve.	Anksčiau dėkingumas buvo nenuoširdus
615-616	Bet šiai dienai tas ačiū nuoširdus ir šiai dienai tu tai vertinti iki širdie gelmių tu tai suvoki. Ir vat vat va taip va, veikia.	Pradėjimas gyvenimą vertinti iš širdies gelmių.
616-617	Dievas man gyvenime šiandien parodo tokius dalykus per žmones, per televizorių ten, per tiesiog per langą žiūri ten kažką pamatai tą gyvą ir iš karto mintys nueina, ta prasme.	Dievas parodo gyvenimo prasmę per žmones, televizorių ir per gamtą.
620-623	Taip, tai primas dalykas, kai išeisiu į laisvę, tai noriu susitikti su savo globėju. Čia pirmas dalykas, kad jis atvažiuotų pasitikti. Kad niekur man nenuėiti, kad jisai būtų šalia ir, nes man blaivybė šiai dienai yra svarbiausias dalykas. Išlikti blaiviam, nes jeigu aš neišliksiu blaivas, aš nieko neturėjau. Tai mano prioritetas išlikti blaiviam. Tegu atvažiuoja globėjas, gal ir su mama atvažiuoti, pasitikti, tai vat.	„Mano prioritetas išlikti blaiviam“
625-629	Bet šiaip gi, vat globėjas čia atvažiuoja iš AA. Ir jie sako mes irgi sėdėjom kalėjime už vartų čia viskas labai pasikeičia. Sako išeina čia žmonės, atrodo, kad viską čia žino, supranta, bet išeina ir vėl už to pačio griebiasi. Tai aš tikiu jų patirtim, kad taip gali būti, ta prasme.	Klaidų pasimokymas iš kitų žmonių
	Tai aš tikiu jų patirtim, kad taip gali būti, ta prasme. Nors man atrodo, kad čia neįmanomas dalykas, bet nu geriau apsisaugoti.	Netikėjimas atkryčio galimybe

623-625	Ir aišku norėčiau pas artimuosius. Be galo norėčiau vaiką apkabinti. Apkabinti ir pasakyti, kaip stipriai aš ją myliu. Pasakyti tiesiog, atleisk man už viską ir pas artimuosius, irgi. O šiaip pas artimuosius {...}	Išėjęs į laisvę noras būti su artimaisiais
629-630		
629-360	{...} o paskui ten jau kaip Dievas duos.	„o paskui ten jau kaip Dievas duos.“
638-641	Yra čia toks Edvardas ateina irgi lenkas, aš pats lenkas esu. Tai jis irgi lenkas, jisai buvęs baikeris, papuolė į avariją ir dabar negalią biškį turi, šlubuoja. Tai jisai nuomojasi baseiną ir pas jį ateina neįgalus vaikai. Kas be kojų, kas be rankų, baseine sako visi vaikai gali būti lygūs, ta prasme.	Noras išėjus į laisvę save įprasminti per savanorystę
632	nes ir yra va, čia jau kunigas ateina, aš jau nusprendžiau, kad eisiu tarnauti pas jį į bažnyčią	Noras tarnauti bažnyčioje
638	Ir su juo irgi, jie ten eina į žygius, jie padeda vaikams	Noras save įprasminti padedant kitiems
641-645	Ir vat va tokią va prasmę aš noriu daryti, noriu dalyvauti va tokiose va dalykuose, noriu padėti žmonėms, vaikams, ten nežinau, eiti į žygius. Su gitara jau pramokau groti, šlovinti Viešpatį, ir kažką gero tiesiog nešti.	
634-638	Šv. Rapolo bažnyčia, prie žaliojo tilto. Tai tas kunigas, nu jis dabar pas mane toks draugiškas santykis. Ne kaip su kunigu, bet kaip su draugu, žinokite. Jisai be galo geras žmogus, aš su juo galiu apie viską kalbėti, jis mane palaiko, jis mane supranta ir jaučiu tą šilumą, tą meilę.	Kunigas – draugas, su kuriuo galima apie viską kalbėti, gauti šilumą ir palaikymą ir meilės iš santykio.
636-367	Ir man kartais toks jausmas, kad Jėzus per jį ateina. Kažkaip va tas va pabuvimas su juo, yra kaip pabuvimas su Jėzumi.	Jėzaus pajautimas per kitą asmenį
644-645	Gera žinia, patirtis galbūt kažkokia padės išlipti iš to dugno. Nes aš buvau neigime, aš irgi nepriimdavau pagalbos, nu kai kurie žmonės. Bet išeiti tikrai yra.	Noras liudyti savo istoriją panašią patirtį turintiems žmonėms, kaip vilties žinia
645-647	Pas mane įvyko tas lūžis, šiandien aš matau, kad tikrai gyvenimas jisai yra spalvotas. Nes vien tik tai juodas, baltas.	Po lūžio supratimas, kad gyvenimas yra spalvotas
647-648	Yra visko, ir galimybių turim, ir tarnauti galim ir yra visko ir žmonių, ir visko yra, pilna. Tai vat tai. Tai vat va tokie dalykai.	Supratimas, kad gyvenime yra daug galimybių

Temos ir potėmės:

Citata	Kodas	Potemės pavadinimas	Tema
„Mažas, kada buvo dar vaikas, Iš tikrųjų, kas yra iš prisiminimų, tai augau be tėčio, aš augau be tėčio {...}“ „Nu jisai gyvenime mano, nu jo, aš su juo neaugau {...}“	Augo be tėvo	Tėvo nebuvimas	Vaikystės patirtys ir jų įtaka gyvenimo prasmės neturėjimui
„{...} augino mane mama, augino viena.“	Augino viena mama	Vieniša motinystė	
„{...} nes jai buvo 18 metų. Ji pagimdė ir sunku buvo, nes tėtis paskui kalėjime sėdėjo.“			
„Paskui tėvas sėdėjo kalėjime {...}“ „Aš pamenu tėtį dar, kai nuėjom į kalėjimą, į Lukiškes. Dar prisimenu pasimatymą. Atėjau ir pamačiau per grotas ir vat taip.“	Tėvas įkalinimo įstaigoje	Tėvo įkalinimas	
„Kada jisai būdavo laisvėje jis tiesiog gerdavo ir smurtaudavo.“	Tėvo alkoholizmas bei smurtas	Tėvo alkoholizmas bei prievarta šeimoje	
„Tai ir ta vaikystę daugiau prisimenu be tėčiu, nes kaip man buvo 4 metukai, mama išsiskyrė su juo.“	Skyrybos šeimoje: vaikystė be tėčio	Tėvų skyrybos	
„{...} nes pamenu iš vis, kai kūdikis dar buvo ir nu dar pasąmonėj pas mane išsiliko ir su mama aš kaip kalbėdavo, paskui jau biškį, buvau išaugęs ir aš klausdavau mamos. Sakau pas mane prisiminimuose sakau, aš pamenu riksmus. Pamenu, kaip smurtavo prieš tave sakau ar buvo čia, ar tiesa.“	Vaikystės prisiminimuose išliko mamos riksmas, smurtas prieš ją	Smurtas šeimoje	
„Ten aš gal metukų buvau, nes muzika garsiai prisimenu, bet ten nežinau, gal ten man	Nuo vaikystės šeimoje matė		

metukai gavom gal du. Ir sakau ir ašaros, ir rėksmai ir mamai sako jo tai. Nuo vaikystės nežinau aš, matydavau smurtą labai. Būdavo daug smurto šeimoje.“	smurtą: mamos ašaros ir riksmi		
„{...} aš gyvenau su močiute su dėdėm.“ „Tai irgi alkoholis būdavo ir gerdavo visi. Visi geria, mušasi tarpusavyje – močiutė, senelis, dėdė.“ „Nes, pavyzdžiui, su močiute su dėdėm aš namuose nenorėdavau būti, nes gerdavo alkoholį, nu ir man tai man nelabai patikdavo.“ „Būdavo smurtas, alkoholis, ta prasme, ir vis tiek. Toj pasąmonėj užsifikuodavo viskas.“	Alkoholis bei smurtas artimoje aplinkoje	Alkoholis ir smurtas artimoje aplinkoje	
„O mama irgi jinai dirbdavo ir būdavo, aš tiesiog vienas būdavau.“ „Nu ir vaikystėje, nu aš nežinau, žinokit, man man kažko trukdavo visą laiką.“	Vaikystės prisiminimai: paliktas vienas, kažko vis trūko	Socialinis apleistumas šeimoje	
„Ir šiaip šiaip ir mokykloje irgi, kada mokinaus, daug kas mane užgauliodavo.“ „Būdavo patyčios“	Užgauliojimai, patyčios mokykloje	Patyčios mokykloje	
„Tai tokia vaikystė buvo.“ „Aš dabar tik tai bandau susipažinti ir pasikapstyti, o šiaip man atrodė, kad viskas gerai, viskas gerai, atrodė. Šiai diena aš suprantu, kad nebuvo viskas gerai.“	Skaudi vaikystė	Vaikystės prisiminimai: „Šiai diena aš suprantu, kad nebuvo viskas gerai.“	
„Mhm, nu žinokit aš dabar tik tai va, nu bandau grįžti į vaikystę. Aš dabar tik tai bandau susipažinti ir pasikapstyti, o šiaip man atrodė, kad viskas gerai, viskas gerai, atrodė. Šiai diena aš suprantu, kad nebuvo viskas gerai.“	Suvokimas, kad vaikystėje nebuvo viskas gerai		

„Šiandieną aš tai suprantu, bet kai augdavau, aš to nesuprasdavau.“			
„{...} bet mama tikrai mane labai mylėjo {...}“	Mamos meilė sūnui	Mamos meilė	
„Šiaip nežinau, vaikystės šiaip stengdavaus būti toks ir geras vaikas ir vat man labai patikdavo mokytis.“	Prisiminimai iš vaikystės: pirmūnas mokykloje		
„Taip, aš buvau pirmūnas (šypasosi) mokykloje ir gerai mokiausi. Turiu 6 diplomus už gerą mokslą. Nu kaip čia aš nežinau lietuviškai pačiornaja gramą.“ „Nu taip ir pas mane ten buvo 9, 10.“ „Ir aš pamenu 6-toje klasėje, aš pamenu 7-tuką gavau, prisimenu ir ašarų būdavo. Kaip čia taip, tai prasme, pas mane pagal 10 balų, turi būti 10,9. Viskas, ne mažiau. Pamenu 7-tuką gavau ir pamenu kaip verkiau, visą kelią link namų važiauvau ir verkiau (šypsosi).“		Pavyzdingas mokinys	
„{...} aš bėgdavau galima sakyti iš namų. Nu ta prasme, kad pabūti.“ „Jo, iš aplinkos.“	Bėgimas iš nesaugios namų aplinkos	Bėgimas iš namų siekiant save apsaugoti	VAIKYSTĖS PATIRTYS
„Tai labai daug mušiausi, nes visą laiką norėjau savo apginti.“ „Ir žinokite, aš susipažinau su tais vaikiniais. O susipažinimas buvo, žinokite, irgi ten toks buvo kaimynas man kompiuterinei. Ir jai, aš nepamenu, jau kažką. Aš neturėjau pinigų susimokėti už kompiuterį, nu kad pažaisti. Ten aš ateidavau ten tiesiog pabūti, pažiūrėti. Stovėjau, žiūrėjau ir jis man kažkaip šiukščiai taip pasako, sako, ko tu čia bomžas stovi?“	Smurtas kaip atsakas į grėsmę bei meilės ir saugumo trūkumą šeimoje	Smurtas kaip reakcija į emocinį apleistumą bei saugumo trūkumą šeimoje	

<p>Ko tu čia pinigų neturi, eik iš čia, nu ta prasme. Ir aš pamačiau kaip į mane stebi kiti jaunuoliai ir aš norėjau kažkaip prie jų pritapti, ar ką. Nu ir aš galvoja, aš negaliu tylėti, negaliu, ta prasme nusileisti ir aš užpuoliau užpuoliau tą savo kaimyną tam, kad pasirodyti prieš tuos vaikus.“</p> <p>„Aš ir namų bėgdavau, dingdavau ir su tais draugais. Galbūt man trūko galbūt meilės. Galbūt aš norėjau kažkaip dėmesio, aš nežinau.“</p>			
<p>„Tai vat, visą laiką norėdavau arba tėčio arba vat, kaip pas kitus būdavo ten vyresnis brolis. Kažką skriaudžia, ateidavo vyresnis brolis.“</p> <p>„Aš greičiausiai aš galvojau, kad aš tiesiog ieškodavau to autoriteto ir to saugumo kažkokio, kurio aš norėdavau. Ten tėvo neturėdavau, vyresnio brolio.“</p>	<p>Vyriškos autoritetingos figūros ieškojimas, kad apsaugotų</p>	<p>Tėvo nebuvimo šeimoje pasekmės</p>	<p>Tėvo vaidmens svarba vaiko gyvenime</p>
<p>„Na ir šiaip ta vaikystė, žinokite, man pamenu labai trukdo tėvo. Žiauriai trukdo tėvo, nes aš pastebėdavau pas draugus būdavo ten tėtis arba ten vyresnei broliai ir aš aplamai nežinoma kažkaip visą laiką norėjosi tos vat meilės, šilumos ir tėčiu, nes pastoviai mama, mama.“</p> <p>„Tai va to tėčio man trūkumas būdavo irgi, kad aš nesijaučiau saugus. Kad reikėdavo, kad kas nors mane apgintų.“</p> <p>„{...}bet paskui buvo tie laikotarpiai, kaip jisai mane aplankydavo, aš su juo matydavau.“</p>	<p>Tėvo nebuvimo pasekmės: saugumo trūkumas</p>		
<p>„Ir žinokite, nors tėtis jis nu manęs neaugino, bet aš be galo, aš vis tiek mylėjau. Aš</p>	<p>Besąlyginė meilė tėvui, kuris jo neaugino</p>	<p>Tėvo vaidmens svarba vaiko gyvenime</p>	

<p>žinau, kad yra mano tėtis, žinojau, kas yra mano tėtis. Jis vis tiek man būdavo šioks toks autoritetas ir vis tiek, kas liečia mano vidinių jausmų, vis tiek aš jį mylėjau.“</p>			
<p>„Ir trukdavo, žinote ir nuo 12 metų aš pradėjau lankyti kompiuterinę. Pradėjau kompiuterinę čia Vilniuj, aš pats vilnietis esu. Vilniuj atsirado kompiuterinės, ten būdavo sumoki ir žaidu ten online, ten contestraikai ir t.t. Nu ir ten susirinkdavo nu pakankamai jau tokie paaugliai. Jau tokie daugiau, kuri cigaretės rūkydavo, ta prasme. Ir būdavo ten tokia, kaip čia pasakyti, ne grupuotė 4 žmonių, tokie kaip nu draugai ir jie būdavo iš vaikų namų. Ir ir žinokite, aš nežinau, kažkaip vat man buvo toks vidinis, aš pažiūrėdavau į juos ir jų bijodavau. Ir galvojau nu blyn, čia faini tokie bičai ir aš norėčiau su jais būti ir galbūt manęs tada nieks neskriaustų ir aš būčiau toks pat kietas kaip ir jie.“</p> <p>„Ir aš pamačiau kaip į mane stebi kiti jaunuoliai ir aš norėjau kažkaip prie jų pritapti, ar ką.“</p> <p>„Tai va aš pamenu aš irgi su jais buvau, norėjau prie jų pritapti.“</p> <p>„Ir tuose rūsiuose jie susirinkdavo. Nu ir aš kartu su jais nuėjau į tą rūšį.“</p> <p>Tos patyčios, galbūt vat aš ieškojau drauguose to palaikymo.</p>	<p>Noras pritapti prie vyresnių vaikų: palaikymo bei saugumo ieškojimas</p>	<p>Noras priklausyti bendraamžių grupei</p>	<p>SOCIALINĖS APLINKOS ĮTAKA GYVENIMO PRASMĖS JAUSMO NEBUVIMUI</p>
<p>„Ir po to mano užpuolimo, jie priėjo prie manęs, sako tu sako šaunuolis ir taip toliau.“</p>	<p>Asocialaus elgesio pastiprinimas</p>		

<p>„Nu ir aš su jais pradėjau bendrauti“</p>		<p>Neigiama draugų įtaka asmenybės formavimuisi</p>	
<p>„O jie žinokite jau jie vokdavo ir darydavo nusikaltimus, jie rūkydavo cigaretes, gerdavo alkoholi.“</p> <p>„Tai vat ta va tas, po to įvykio aš pradėjau su jais bendrauti. Man buvo 12 metų. Ir žinokit su jais bendraudamas aš pirmą kartą pradėjau rūkyti, užrūkčiau cigaretę. Paskui mes nuėjom, nu jie ėjo prie mokyklos, ten iš mokinio atimti telefoną.“</p> <p>„Mes pavogėm tada, čia buvo mano pirma vagystė 12 metų. Pavogėm telefoną. Telefoną pardavėm, nupirkom alkoholio, alaus, cigarečių. Ir jie susirinkinėdavo ten kaip rūšys būdavo devynaukščiai ir rūšys.“</p> <p>„Pamenu buvo merginų ten jie pasikvietė, bet irgi jaunos merginos 13,14 metų. Ir aš pamenu, aš tada išgėriau alaus pirmą kartą po 2 kažkokių stiklinių, aš pajutai lengvą apsvaigimą.“</p> <p>„Ir nu laikui bėgant aš ir toliau bendravau su tais žmonėmis ir va taip va prasidėjo.“</p> <p>„Prasidėjo mano vagystės, alkoholio vartojimas, bet žinokite, mane labai labai greitai užsuko. 13 metų aš jau pradėjau žolę rūkyti.“</p> <p>„Amfetaminą pradėjau jau uostyti, ratai, ta prasme.“</p>	<p>Neigiama draugų įtaka: nusikalstamo elgesio bei žalingų įpročių pradžia</p>		
<p>„Pas mane, o šiaip iš savęs buvau nu toks, nu gėdydavausi labai, ir merginų ir žmonių, toks tylenis nelabai daug kalbėdavau. Ir vat pamenu tą dieną pas mane</p>	<p>Draugų įtaką savęs pasikeitimui</p>		

<p>atsirišo liežuvis, aš jau toks linksmas pasidariau, toks ir drąsos pas mane, ten tas merginas pradėjau kalbinti.“</p> <p>„Nu ir nežinau, nuo tos dienos kažkas, kažkas mano gyvenime pasikeitė {...}“</p>		
<p>„Taip ir nu 12 metų, atrodo tas laikotarpis. Nu ir mama taip sako, nu toks tu toks nuostabus vaikas buvai ir viskas ir sako. Nu mama šoke, nu jinai vienai negalėjau man padaryti.“</p>	<p>Savęs nebeatpažinimas</p>	
<p>„Aš formavausi kaip asmenybė, viskas keitėsi tik į blogą pusę.“</p>	<p>Asmenybės formavimasis į blogąją pusę</p>	
<p>{...} nors, iš tikrųjų, labai jaučiau tokią sąžinės griaužatis. Gal dėl to vaikino, kad mes nuėjom, kad atimėm telefoną, ta prasme.“</p>	<p>Sąžinės graužatis dėl atimto telefono</p>	
<p>„{...} bet. žinokite paskui, kai susidėjau su tais draugais, man viskas, visi tie kažkokie tikslai, kažkokios svajonės. Buvo svajonė užsidirbti daug pinigų. Na pradžioj užsidirbti, vėliau buvo, jau pavogti daug pinigų, gera mašiną, išaugti gerą moterį ten, man namą didelį nupirkti. Nu tokios. Nu tokios būdavo svajonės.“</p> <p>„Nu žinokit jo, kuo toliau tuo vis labiau keitėsi.“</p>	<p>Neigiama draugų įtaka svajonėms</p>	
<p>Na aš nežinau kaip čia paskyt, čia subkultūra ta. Nu ir tiesiog aš tuo gyvenau, tiesiog. Ir po to kalėjimo, ir draugai, ir aš pradėjau tuo tiesiog gyventi. Na pasinėriau į tą kriminalinį gyvenimą ir 17 aš ir vėl sėdau.“</p> <p>„Taip taip, pas mane už mašinas, už mašinų vagystes, taip. Smurtinių nusikaltimų pas mane nebuvo, aš va dabar sėdžiu, dabar yra smurtinis vienas nusikaltimas, apiplėšimai ir vagystės.“</p>	<p>Neigiama draugų įtaka paskatino pasirinkti kriminalo kelią</p>	

<p>„Galbūt, kad kai kurie žmonės bijodavo manęs. Draugų ten atsirasdavo ir kažkaip palaikymas tas. Aš nežinau, kažkaip atrodė, kad čia viskas faina yra (nutilo).“</p> <p>„Nusikaltimai, merginos, draugai ten tūsai.“</p>			
<p>„Labai labai jau 14 metų aš jau sėdėjau kalėjime.“</p> <p>„Į blogą pusę, nes aš 14 į kalėjimą papuoliau pirmą kartą. Iš tikrųjų labai bijojau, nes nepilnamečių pataisos namai.“</p> <p>„Antrą kartą aš gavau 2 metus 5 mėnesius.“</p>	<p>Nepilnametis kalėjime</p>	<p>Nepilnamečio atsidūrimo įkalinimo įstaigoje patirtys</p>	
<p>„Aš prisiklausęs buvau. Pamenu primą naktį miegojau vienas irgi labai išsigandau, galvojau, nu kaip man dabar gyventi, kaip čia man išbūti. Ir vat man pasireiškė tas nesaugumo jausmas, ta prasme, kaip man dabar, pats aš apsiginsiu, ar ne. Nes prisiminiau iškart ir mokyklos laikus, tos patyčios ir viską. Ir nu vėl pirmą naktį, kai buvai, ten filmų prisižiūrėjęs, paėmiau šaukštą, užgalandau šaukštą. Galvojau jeigu mane puls, aš galvojau kažkaip apsiginsiu.“</p>	<p>Nepilnamečio patirtys kalėjime: nesaugumo jausmas, ruošimasis gynybai</p>		
<p>„Ir atėjo pareigūnas, nu sako, kita diena jau atėjo, aš visą naktį vienas prabuvau. Nu ir sako dabar tave kelsim į kamerą, į kamerą ten kur jau yra kiti nuteistieji. Tai irgi aš pamenu labai pergyvenau, bet</p>	<p>Pažintys kalėjime padeda jaustis kaip namie</p>	<p>Pažintys kalėjime: namų jausmas už grotų</p>	

<p>kai perkėlė, atsidarė durys ir buvo žmogui, kurį aš pažinojau iš laisvės. Aš pažinojau, jisai sutiko mane. Mhm, viską paaiškino, kaip aš turiu elgtis, kaip ką. Ir jau po savaitės aš jau kaip sakyti, jau skraidžiau, o ne vaikščiojau. Jau toks jaučiausi kietas, jau atrodė, kad va čia, jau mano gyvenimas. Aš čia kalėjime, ta prasme.“</p> <p>„Nebuvo tikrai baisu. Aš atvažiavau į įstaigą, jau buvo daugiau pažįstamų. Ir iš laivės, ta prasme, daugiau draugų atsirado. Na tokių aš pavadinsiu bandytukų. Kalėjimuose, kurie pavyzdžiui su manimi kartu nepilnamečiuose sėdėdavo, aš jau pažinojau kai kuriuos žmones. Nu ir aš tiesiog atvažiavau jau kaip namo, ta prasme. Ir jau taip samprata mano buvo, ta prasme.“</p>			
<p>„Am, nežinau, buvau kažkokią sukūręs ar tiesiog iliuziją, ar kažkokį personažą. Na man taip atrodė, žinote, man taip atrodė vat. Kada aš išėjau po pirmos baismės. Aš aišku ne daug prabuvau, ten pusė metų. Išėjau ir viskas, aš jau buvau na kaip ir atsėdėjęs. Jau mane, jau kaip ir prisibijodavo. Ten būdavo tokių merginų, kurios va, jau bandytukas, jau patikdavau jiems nu ir vat.“</p> <p>„Kuo daugiau įbaugini žmones, man atrodė, tuo daugiau tave gerbs. Ir vat po biškį kaip formavosi“</p>	<p>Formavosi neigiama nuostata, kad įbauginus žmones jie labiau tave gerbia</p>	<p>Neigiamų nuostatų formavimasis</p>	<p>GYVENIMO PRASMĖS NEBUVIMAS</p>
<p>„Nes ten buvo toks kriminalinis kodeksas, ta prasme, tipo mes nebedirbsim niekada“</p> <p>„Viskas jau man pasirodė, kad va toks gyvenimas vat labai</p>	<p>Kalinio nuostatos į darbą</p>		

<p>fainas ir kad aš niekad nebedirbsiu.“</p> <p>„„Pas tuos pačius draugus, į tą kompaniją, į aplinką ir viskas. Aš pradėjau jaut tuos pinigus, na ne užsidirbti, nes pas mane buvo toks įsitikinimas, kad niekada gyvenime nedirbsiu. Aš pasinersiu į tą kriminalinį gyvenimą ir gyvensiu. Prisižiūrėjęs ir tų filmų, ir tam kalėjime, kaip čia paskyt, nu gal išmokau.“</p>			
<p>„Aš sukūriau tokį iliuzija, kad aš vat toks va kietas bičas, mafijozas ir vat šitas gyvenimas, jisai yra nuostabus ir taip toliau. Ir man patikdavo galbūt tai, patikdavo.“</p> <p>„Aš nežinau, kažkaip atrodė, kad čia viskas faina yra (nutilo).“</p>	<p>Iliuzija kad nusikaltėlio gyvenimas nuostabus</p>		
<p>„Paragavau heroinio ir aš tada turėjau merginą. Ir tada ją be galo mylėjau. Ir jinai mane paliko. Ir nežinau tada, man jau stogas važiavo. Aš taip pavadinsiu. Ir atėjo toks pažįstamas, toks Dimitrijus sako. Sako blyn, vaikas, aš negaliu į tave žiūrėti, tu kankiniesi. Sako turiu vaistų, nori. Ir tada jis man pasiūlė to heroino. Aš paragavau tada, nu kažkaip aš apsiraminau ir tos mintys nukeliavo kitur.“</p> <p>„Ir aš ieškojau, ieškojau ir vėl čia tos paguodos, gal galima taip pasakyti, narkotikuose. Aš čia irgi, šituose pataisos namuose baisiai pradėjau vartoti cheminę medžiagą. Nežinau kaip čia pavadinti, nu chimke, kai rūkyti reikia. Nors visą laiką sakydavau, kad čia ne mano narkotikas, kad nevirtosiu.“</p>	<p>Iliuzija, kad narkotikai - kaip išeitis iš sunkumų ir emocijų skausmų</p>		

<p>„Man kažkaip dingdavo tas gailestis žmonijos. Ir nu aš jau gan toks piktas pasidariau, nežinau, neapykantos iš kažkur labai daug būdavo.“</p> <p>„,,Tik tai didesnio, aš nežinau, viduj kažkoks pyktis atsirasdavo, neapykanta kažkokia žmonėms.“</p>	<p>Dėl vidinio pykčio mažai gaileščio žmonijai</p>	<p>Pyktis kaip reakcija į slegiančią egzistenciją</p>	
<p>„Šiaip aš šiandien suprantu, kad nu vat gerų ar blogų žmonių nebūna tiesiog. Būna laimingi arba nelaimingi. Bet vat nu man reikėjo 33 metus, kad prieiti prie šito. Bet reikėjo dar daug visokių dugnų pasiekti savo gyvenime.“</p> <p>„Nes aš vartot paskui pradėjau ir po įkalinimo heroiną ir šeimą sukūręs buvau, tai.“</p> <p>„Jo, užburtas ratas ir nieko daugiau nieko nauja, tas pats per tą patį.“</p> <p>„ Ir viskas aš čia pasinėriau tiek, kad aš viską pardaviau. Visus daiktus, praradau darbą, televizorius, na aš viską čia jau. Am, kaip čia sakyti, nepradūriau, bet pravartojau, ta prasme. Ir vieną naktį, čia buvo prie 2 su puse metų, man gyvenimas jisai buvo ne mielas. Manęs netenkino nieko, ta prasme. Vartot aš jau nebevartojau, nebenorėjau, bet ėjau vartojau. Man jau vartojimas netenkino. Arba nebevartoji jau netenkino. Jokių tikslų, jokios vilties, tik tai kažkokia tušuma. Ir aš pamenu naktį prabudau, gal 3 nakties ir aš jau baisiai verkti pradėjau, tiesiog prabudau ir aš jau pradėjau verkti. Ir galvojau nu viskas, einu aš jau į katiorkę, na ten sandėlis buvo ir pasikarsiu aš, ta prasme. Ir vat jau keltis, jau iš</p>	<p>Reikėjo dugną pasiekti, kad ateitų gyvenimo suvokimas</p>	<p>Dugno pasiekimas</p>	<p>Gyvenimo prasmės patyrimo priežastys</p>

lovos, ir aš nežinau, jau kažkas man prakalbėjo viduj (susigraudino).“			
„Ir irgi galvojau, galvojau, kad galbūt užtenka gyvent šitą gyvenimą, galbūt reikia kažką keisti.“	Noras keisti gyvenimą	Gyvenimo lūžis	GYVENIMO LŪŽIS
„Ir aš pamenu naktį prabudau, gal 3 nakties ir aš jau baisiai verkti pradėjau, tiesiog prabudau ir aš jau pradėjau verkti.“	Dvasinis skausmas		
„Ir galvojau nu viskas, einu aš jau į katorkę, na ten sandėlis buvo ir pasikarsiu aš, ta prasme.“	Noras nusižudyti		
{...} Danas, pas mus pareigūnas, jisai yra tikintis krikščionis, jisai praktikuoja krikščionybę. Ir aš nuėjau pas jį ryte ir sakau Danai, man viskas jau. Aš nematau jokios gyvenimo prasmės {...}“	„Aš nematau jokios gyvenimo prasmės“		
„Ir vat jau keltis, jau iš lovos, ir aš nežinau, jau kažkas man prakalbėjo viduj (susigraudino). Taigi pas tave vaikas, ar tu jau turi teisę su ja taip pasielgti ir taip, ta prasme nevarioji nesirūpini, kokio tu teisę dabar turi, atimti iš jos tėtį, ta prasme (pradėjo verkti). Ir atsikėliau ryte, atsiprašau aš (šluostosi ašaras).“	Atsakomybės jausmas prieš artimuosius gali padėti susilaikyti nuo savižudybės		
777	Gyvenimo lūžis įvyko prieš du su pusę metų	Gyvenimo lūžio priežastys	
{...} aš nemačiau tų pasekmių.	Pasekmių nematymas		
„Bet aš negalėdavau suvokti, ką jis, kaip jisai gali sugadinti mano gyvenimą.“	Nesupratimas, kad narkotikai gali sugadinti gyvenimą		
„Ir paskui išėjęs 2015 metais į laisvę irgi galvojau, galvojau, kad galbūt užtenka gyvent šitą gyvenimą, galbūt reikia kažką keisti.“	Suvokimas kad reikia keisti savo gyvenimą		
„O vaikas, o vaikas pas globėjus dabar.“	Dukros atsiradimas pas globėjus		

„{...} tai dabar pas globėjus jinai. Pas globėjus dabar, bet šiai dienai viskas gerai, aš su ja bendrauju vaizdo skambučių. Bet pradėjau irgi bendrauti su tik prieš pusė metų.“	Su dukra pradėjo bendrauti tik prieš pusę metų		
„Bet vaikas buvo pas mamą. Mano mama buvo paėmusi dukrytę, tai matydavausi. Čia prieš 3 metus aš čia paskutinį kartą mačiau gyvai čia pasimatyme. Paskui iš mamos paėmė {...}“	Dukros paėmimas iš mamos		
„Atvažiavau aš čia į pataisos namus Atvažiavęs čia, žinokite, aš negalėjau savęs priimti {...}“	Negalėjimas savęs priimti		
„{...} aš negalėjau sau atleisti {...}“	Negalėjimas sau atleisti		
„{...} man buvo be galo didelis kaltės jausmas.“	Kaltės jausmas		
„Aš kaltinau save dėl artimųjų, dėl vaiko, dėl žmonos, ta prasme.“ „Kaltinai, kad žmona per mane vartoti pradėjo.“ „„Kaltinau, kad vaikas be mamos ir tėčio, ta prasme.“	Kaltės jausmas dėl atsakomybės nebuvimo artimųjų atžvilgiu		
„Ir mama irgi, aš tada kai vartodavau heroiną, viską viską iš namų nešdavau.“ „Apvogiau mamą, artimuosius, draugus. Visus.“	Artimųjų apvogimas		
„Nuo manęs visi buvo nūsūkę, buvo nūsūkę, niekas manęs nepriimdavo {...}“	Artimųjų atstūmimas		
„{...} aš gyvendavau gatvėj.“	Gyvenimas gatvėje		
„Nu ir tas atvažiavimas, kada mane suėmė, ir atvežė čia, nu aš negalėjau sau atleisti.“	Negalėjimas sau atleisti dėl suėmimo		
Manęs netenkino nieko, ta prasme.“ „Ir vieną naktį, čia buvo prieš 2 su puse metų, man	Nepasitenkinimas gyvenimu	Egzistencinė krizė	

gyvenimas jisai buvo ne mielas.			Gyvenimo prasmės neturėjimo priežastys
„{...} man jau norisi numirti (apsiašarojo).“	Noras mirti		
„Jokių tikslų {...}“	Tikslų neturėjimas		
„{...} jokios vilties {...}“	Vilties neturėjimas		
„ {...} tik tai kažkokia tuštuma.“	Tuštumos jausmas		
„Dvidešimties aš ir vėl sėdau. Papuoliau tada į Alytaus pataisos namus.“ „Alytaus pataisos namuose aš pirmą kartą pavartojau heroino, nes va tas va kaip nuo 12 metų, tas alkoholis, amfetaminas, žolė, tai iki 20 metų aš va taip va kažkaip vartodavau visą laiką.“ „Nusikaltimai, merginos, draugai ten tūsai.“	Narkotikų vartojimo ir socialinės aplinkos įtaka nusikalstamo elgesio atsiradimui	Priklausomybė narkotikams	
„Ir šiai dienai, va tas va nusikaltimas, aš pradėjau grynai tai daryti tam, kad gauti pinigų narkotikams. Ir už tai gavau 11 metų bausmės, tai va čia dabar.“	Neteisėtas disponavimas narkotinėmis ir psichotropinėmis medžiagomis		
„Ir žinokite, pataisos namuose visur dar taip pavartodavau ir kas liečia abstinencijos, nu aš dar nebuvau iki to daėjęs.“ „Pavartoji porą dienų, paskui nevartoji paskui mėnesį, paskui vėl atsipalaiduoji.“ „Ir po mėnesio aš kažkur pirmą kartą pajutau abstinenciją.“ „Aš prabuvau, viduriuoju, snargliai bėga, aš negaliu.“ „Aš skambinu tam draugui, aš susirgau, gripas. Aš nežinau, man labai blogai kažkas darosi, aš nežinau.“	Abstinencija ir jos įtaka žmogaus savijautai		
„Jisai sako palauk, aš atvažiuosi. Jisai atvažiavo, ta	Atkrytis		

<p>prasme. Atvežė to heroino pabandyk sako parūkyk. Aš vieną dūmą įtraukiau, biškį žiūriu palengvėjau, kitą dūmą įtraukiau ir jisai sako viskas, savas ta prasme.“</p> <p>„Ir ir ir viskas, aš pradėjau vartoti nuo to. Pasinėriau į tą vartojimą.“</p> <p>„Tai irgi galvojau, kad nebevirtosiu, tačiau tą pačią dieną pradėjau ir vėl vartoti. Paskui parų sėdėjau 3 mėnesiu irgi. Sakiau, kad nebevirtosiu, bet irgi ir vėl pradėjau vartoti.“</p>			
<p>„Vaikas gimė aš tame vartojime buvau.“</p> <p>„Am, laikui bėgant, daviau žmogui paragauti to heroino. Nes aš pradžioj slapstydavausi, paskui pradėjau nebesislapstyti, prie jos vartoti.“</p>	<p>Šeima nesustabdė narkotikų vartojimo</p>		
<p>„Nu ir va taip va, vėliau daviau jai ir mes abu pradėjau kažkaip vartoti.“</p> <p>„Nu ir kartu su žmona ir vartodavom. Nors jinai nebuvo kalėjime, tai va tai. Šiai dienai apie žmoną iš vis nieko nežinau.“</p>	<p>Turėdamas priklausomybę narkotikams paskatino savo žmoną vartoti</p>		
<p>„Nu ir man atrodė, kad aš greitai čia sukursiu šeimą, ir vat tai man padės nevirtoti {...}“</p>	<p>Viltis, jog šeima padės išbristi iš priklausomybės liūno</p>		
<p>„Tai galvojau, va išeisiu dabar, susirasiu žmoną, vaiką padarysiu, ta prasme. Ir pradėsiu keisti savo gyvenimą, kažkaip gyventi kitaip.</p> <p>„Nu ir išėjau į laisvę, susiradau merginą, nors aš ją pažinojau nuo vaikystės. Tai kažkaip mes ten vaikystėje</p>	<p>Lūkesčiai, kad šeimos sukūrimas padės pakeisti savo gyvenimą</p>		

<p>padraugaudavom ir nieko rimto. Ir vat vat nežinau, mus ten likimas suvedė, kad aš ten pradėjau su ja draugauti.“</p> <p>„Ir po pusės metų aš ją vedžiau, nes mes vienas kitą žinojom.“</p> <p>„{...} nedaryti nusikaltimų, ir dirbti kažkaip {...}“</p> <p>{...} nu keisti savo gyvenimą. Ir po pusės metų aš vedžiau, po pusės metų jinai jau nėščia buvo, nes labai jau norėjau vaiko. Dukrytės labai norėjau, ir iš tikrųjų dukrytė gimė.“</p>			
<p>„Bet aš pasinėriau ir vėl išėjęs į laisvę su draugu. Toks Tomas pas mane draugas buvo. Mes susitikome, jisai vartojo heoriną, vartojo heroiną ir jisai aš pas svečius jį atėjau ir jisai tumbą patraukė. Tumbą traukė, aš sakau nu blyn, ką tu čia darai. Jisai sako aš heroiną pradėjau vartoti. Ir jisai man vartosi?“</p> <p>„Ir aš jau prisiminiau tuos tuos pataisos namus, nu blyn galvojau, nu gal ir parūkysiu biškį.“</p> <p>„Nu nes mes rūkydavo ne intravėniniu būdu aš vartodavau.“</p> <p>„Nu ir viskas aš parūkiu, aš atsipalaidavau ir taip po biškį, po biškį, pradėjau dažniau su juo susitikinėti nu ir pradėjau vartoti.“</p>	<p>Draugas paskatino vėl grįžti prie narkotikų vartojimo</p>		
<p>„{...} dabar va mane uždarė 28. 25 buvo, tai aš va 3 metu vartojau. Per tuos 3 metus laikotarpį buvau sankcijos, buvau papuolęs į kalėjimą pusė metų prasėdėjau, išėjau.“</p>	<p>Narkotikų vartojimas įkalinimo metu</p>		

„Ir aš išėjau, aš pradėjau ir vėl vartoti, ir po biškį, po biškį, ar nežinau.“	Grįžimas prie narkotikų vartojimo išėjus iš įkalinimo įstaigos		
--	--	--	--

Kodas	Citata	Potemė	Tema	
Atrastas tikėjimas į Dievą, kuris stiprina.	Bet nu aš atradau tikėjimą, aš atradau tiesiog Dievą ir jisai mane veda iki šiandien. Jisai mane stiprina. Jis mane stiprina.	Gyvenimo prasmės patyrimas atradus Dievą	GYVENIMO PRASMĖS PATYRIMAS ĮKALINIMO ĮSTAIGOJE	
Nebeturi kovoti su senuoju „Aš“, nes turi vidinę stiprybę tikėjimą Dievu ir dėl to kylantį saugumo jausmą.	Toks požiūris kažkoks buvo, nu ir ne, aš neturiu kovoti. Aš pasitikiu savo Dievu, aš keliauju su juo, aš jaučiuosi saugus{...}			
Saugo Dievas, kuris nenori, kad anksčiau išeitų į laisvę	Galbūt mane Dievas saugo, tiesiog. Galbūt jisai nenori, kad aš greičiau išeičiau.			
Nebeturi kovoti su senuoju „Aš“, nes turi vidinę stiprybę tikėjimą Dievu ir dėl to kylantį saugumo jausmą.	Toks požiūris kažkoks buvo, nu ir ne, aš neturiu kovoti. Aš pasitikiu savo Dievu, aš keliauju su juo, aš jaučiuosi saugus{...}			
Dėl tikėjimo pasikeitęs požiūris į save	Mano požiūris pasikeitė.			
Bandymas per Dievą pažinti žmones ir	Meilė, pažinimas, Dievą pažinti kuo daugiau, ta			Bandymas mylėti

mylėti kaip myli Jis	prasme, nu nes kiekvienas žmogus yra unikalus.	žmones, kaip myli Dievas
Autoritetas – Jėzus, kiekvienos dienos bandymas po truputį būti panašesnia m į Jį.	Ir aš nežinau, keliauju ir mano autoritetas šiandien yra Jėzus. Ir aš kiekvieną dieną bandau nors biškį, biškį būti panašesnis į jį.	
		Krikščioniškos principų taikymas kasdieniame gyvenime
Krikščioniška pasaulėžiūra – esame broliai ir seserys esame vieni su kitais susiję	Ir mes visi vienas su kitu ir esam susiję, ta prasme.	
Yra dvasiniai principai ir kuo daugiau aš juos taikau gyvenime, va čia yra mano tikėjimas.	Gyvenime taiko dvasinius principus	
Gyvenimas su Dievu ir su bendruomenėje	Keliauju su Dievu ir bendruomenės nariai	
Įkalinimo įstaigoje yra koplyčia ir kunigas	jo yra koplyčia, aš kartais nueinu, bet kunigas čia yra	
Gyvenimas su Dievu ir su bendruomenėje	Keliauju su Dievu ir bendruomenės nariai.	
Čia mano nuopelnų nėra, žinokit. Čia Dievas tik	Dievas keičia žmones	

<p>tai gali veikti taip. Ir jisai tik gali pakeistis mus kaip žmones. Programoje irgi apie tai kalbama yra. Nes žinokit, aš pradėjau praktikuoti, bandyti, gyventi kažkaip kitaip ir va viskas keičiasi. Tai va.</p>			
<p>O dabar šiai dienai mano tikėjimai yra veiksmas. Mano tikėjimas yra veiksmas.</p> <p>Aš turiu daryti kažką savo veiksmais.</p>	<p>Tikėjimas yra veiksmas, dvasinių principų taikymas kasdienybėje</p>		
<p>Dievas man gyvenime šiandien parodo tokius dalykus per žmones, per televizorių ten, per tiesiog per langą žiūri ten kažką</p>	<p>Dievas parodo gyvenimo prasmę per žmones, televizorių ir per gamtą.</p>	<p>Dievo pajautimas kasdienybėje</p>	

pamatai tą gyvą ir iš karto mintys nueina, ta prasme.			
Ir man kartais toks jausmas, kad Jėzus per jį ateina. Kažkaip vatas vatas pabuvimas su juo, yra kaip pabuvimas su Jėzumi.	Jėzaus pajautimas per kitą asmenį		
Gyvenimo prasmė – pagalba kitiems, meilė	Šiandien aš suprantu, kad gyvenimo prasmė yra pagalba kitiems, meilė	GYVENIMO PRASMĖ PATYRIMAS PER TARNAVIMĄ IR MEILĘ ARTIMUI	GYVENIMO PRASMĖS PATYRIMO ĮKALINIMO ĮSTAIGOJE
Kad reikia gyventi dėl kitų, kad gyventum dėl savęs.“	Nu ir aš nežinau. Šiai dienai mano, aš taip suprantu, kad reikia gyventi dėl kitų, kad gyventum dėl savęs		
Gyvenimo prasmė – gyventi dėl kito, kad nepraeitų visas gyvenimas vien tik sau .	Kad būtų prasmė kažkokia gyventi dėl kitų, ne dėl savęs. Kad nebūtų visą gyvenimą sau sau. Kad šitam gyvenime duoti kažką kitiems. Kam tada mes gyvenam?		

	<p>kitiems, ne tai, kad kitam, bet kitiems.</p>		
<p>Vertybių kismas – turtų atsisakymas, nors būti su žmonėmis, kuriuos myli ir dėl kurių norisi gyventi.</p>	<p>Man nereikia ten turtų kažkokių, apie kuriuos aš svajoju visą gyvenimą. Man tiesiog reikalingi žmonės, kurie gali būti šalia, kuriuos aš galiu mylėti dėl kurių aš galiu gyventi.</p>		
<p>„Aš šiandien taip matau, dėl kitų gyventi tam, kad galėčiau gyventi dėl savęs“</p>	<p>Santykis ne tai, kad su artimaisiais. Bet santykis su ir su visuomene, ir su žmonėmis. Bet nu, kad būtų kažkokia prasmė gyventi, kažką daryti, nu vat kažkaip, nežinau. Aš šiandien taip matau, dėl kitų gyventi tam, kad galėčiau gyventi dėl savęs.</p>		
<p>Gyvenimo prasmė – padėti žmogui, priimti žmogų, mylėti artimą (žmogų patirtį per santykį)</p>	<p>Ir va tas va, padėti žmogui, priimti žmogų, empatiškai pajausti žmogų, mylėti artimą, tai man atrodo šiandien gyvenimo prasmė.</p>		
<p>Turėjimas artimus žmones, kuriais gali rūpinti, ir kurie gali rūpinti</p>	<p>{...}aš turiu santykius su artimaisiais, aš turiu draugus, aš turiu žmones, kurias galiu rūpintis, kurie gali rūpintis manimi.</p>		

<p>Bandymas save įprasminti padedant kitiems.</p>	<p>Nu ir viskas, čia va tokia mano kasdienybė. Ir pasportuoji, visą laiką galvoji, ką aš čia galiu padaryti naudingo kitam. Kad būtų prasmė, kad neišeitų, kad aš pragyvenčiau kasdieninę dieną ir ką aš galėčiau padaryti dėl bendruomenės, dėl kitų žmonių. Ir šiaip vaikštai, matai, ten būna žmogus liūdnas, tai ten nueini pasikalbėti, pavaišini kažkuo ten kavos ten. Išsiventiliuoja žmogus, ir ta prasme, ir supranti, kad nu aš galiu būti naudingas. Na taip.</p>			
<p>Supratimas, kad norėjimas būti viršesniu už kitą nėra gyvenimo prasmė</p>	<p>{...} šiandien suprantu, kad aš visą gyvenimą klydau. Kad ne tai yra mano gyvenimo prasmė.</p>	<p>ASMENINĖ TRANSFOR MACIJA ĮKALINIM O ĮSTAIGOJE</p>		
<p>Stengimas suprasti ir padėti žmonėms</p>	<p>Aš stengiuosi kažkaip būti naudingas, kažkuom padėti priimti, suprasti žmones.</p>			
<p>Tikslas – būti geresniu žmogumi, ne tokiu,</p>	<p>Būti geresnis žmogus. Nu ne toks, koks buvau visą gyvenimą.</p>			

koku buvo anksčiau			
Atėjo supratimas, kad kietas žmogus yra empatiškas ir padedantis kitam	Šiai dienai aš viską kitaip suprantu. Kad kietas žmogus tas, kuris gali suprasti ir padėti žmogui, ta prasme.		
Turėjimas daugiausia per visą savo gyvenimą	Aš šiandien turiu daugiausiai. Daugiausiai per visą savo gyvenimą.		
Šiandien yra atleidęs sau už viską ir priima save tokį, kokis jis yra	Ir šiandieną aš atleidęs sau už viską, aš save priimu toks, koks aš esu.		
Negalėjimas pakeisti savo praeities	Aš negaliu praeities pakeisti, nu jinai jau yra, viskas.		
Supratimas, kad šiandien gali gyventi kitaip, kad pakeistų savo ateitį.	Mano veiksmai, aš jau taip padariau, bet aš jau galiu šiandien gyventi kitaip, tam, kad pakeisti savo ateitį.		
Asmeninis pokytis išmoktas kalėjime – gebėjimas nusileisti	Šiandieną aš nebijau. Jeigu taip bus geriau žmogui, aš galiu nusileisti, ta prasme. Nu čia irgi ateina savanoriai. Labai gerai toks vienas Ovidijus pasakė, ką aš noriu, aš noriu būti ramus, aš noriu būti teišus, ta prasme ir būna, aš noriu būti ramus. Tegul žmogus galvoja, kad jisai		

	teisus. Bet aš nebandysiu įrodinėti savo tiesą ir man reikia su juo konfliktuoti ir ginčytis.		
Asmeninis progresas mylėti ir būti sąžiningu	nu man čia nežinau. Čia man kažkoks progresas gyvenimo, kad aš galbėčiau šiandien apie meilę, apie sąžningumą apie gyvenimo prasmę, iš vis. Čia man kažkas, kažkas, aš nežinau.		
Supratimas, kad šiai dienai gali gyventi kitaip	O šiai dienai galiu gyventi kitaip. Ir vat man norisi kažkaip. Nes būna žinokite žinote, aš šiandien esu laimingas, iš tikrųjų.		
2 metus gyvena blaivas	Nu ir nežinau, šiandien aš jau gyvenu. Esu 2 su puse metų blaivas.		
Kitų žmonių nuomonės nepaisymas	O kas liečia kitų žmonių, tai man nerūpi jų nuomonė.		
Pasikeitęs požiūris į vaiką – bendrauji su vaiku, supranti, kad čia tavo kraujas, čia žmogus.	O šiandieną tu bendrauji su vaiku ir tu matai, kad čia čia tavo vaisius, ta prasme. Čia yra tavo kraujas. Čia žmogus, čia asmenybė, čia gyvas žmogus.		

	Nu ir tas požiūris iš vis kitaip	
Supratimas apie prasmę ateina iš patirčių	ne nu aš esu skaitęs, bet aš nežinau žinokite iš kur, bet čia ne iš knygų, čia iš gyvenimo iš vidaus eina.	
	Aš nežinau, aš vertinu viską kiekvieną žmogų, atėjimas, pagalba.	
Suvokimas, kad nereikia turtų apie kuriuos anksčiau svajojo	Man nereikia ten turtų kažkokių, apie kuriuos aš svajojau visą gyvenimą. Supratimas, kad turtai, kurių norėjo visą gyvenimą yra nereikšmingi	
Reikia visus mylėti be išimties, besąlygiškai	Ir žinot tiems, kuriuos mes mylime. Nes lengva mylėti tuos, kuriuose mes mylime, iš tikrųjų. O reikia visus be išimties. Ta prasme, kas liečia besąlygišką meilės.	BESĄLYGIŠKOS MEILĖS MOKYMAS IS
Meilėj ribų nėra	jo, reikia sau atleisti, reikia pamilti save, nes jeigu savęs nemylėsi, kaip tu gali kitą mylėti..	
„Jeigu savęs nemylėsi, kaip tu gali kitą mylėti“	jo, reikia sau atleisti, reikia pamilti save, nes jeigu savęs nemylėsi, kaip tu gali kitą mylėti..	
Mokymais mylėti kitą	Reikia mokintis, ne tai kad	

	mokintis, bet kaip čia pasakyt, gal gal ir mokintis, bet nu. Bandyti kažkaip nežinau. Net nežinau, kaip suformuluot.		
Reikia turėti motyvus, kodėl nori mylėti žmogų ir kodėl nori daryti gerą. (savianalizė)	ir motyvus dar reikia turėti. Išsiaiškinti ir dar su motyvais, dėl ko tu nori mylėti, dėl ko tu nori daryti gerą.		
Reikia turėti motyvus, kodėl nori mylėti žmogų ir kodėl nori daryti gerą. (savianalizė)	ir motyvus dar reikia turėti. Išsiaiškinti ir dar su motyvais, dėl ko tu nori mylėti, dėl ko tu nori daryti gerą.		
Būti nuoširdžiu be jokio atlygio	Ar tam, kad geru pabūti, ar tiesiog nuoširdžiai, be jokio atlygio, tai ir va šituos dalykus svarbu atskirti.		
Man šiandien auga gėlės, pas mane namuose pilna, pilna gėlių. Pas mane namuose čia. Biškį paauga ir man suteikia tai džiaugsmą. Saulė	Gamta teikiaNTI džiaugsmą	GYVENIMAS PATS SAVAIME TEIKIANTIS DŽIAUGSMĄ	

<p>šviečia ir tai suteikia man džiaugsmą. Paukščiai skrenda ir tu galvoji, skrenda paukščiai prie lango ir tu galvoji, kokia ta gamta graži, nuostabi, ta prasme.</p>			
<p>Ir žinote aš vat žiūriu labai ten tokios laidos. Vieną kartą žiūrėjau labdarą, rinko pinigų vaikams. Su negalia vaikai. Ir sėdi mergaitė 7 metų ir jinai gimė be rankų ir be kojų. Ir aš žiūriu į tą mergaitę, jei 7 metai, ir aš sakau Dieve, ką tas vaikas padarė gyvenime blogo, nieko.</p> <p>Ir paskui vaikai, čia nepersenia</p>	<p>Gyvenimo praradimų suvokimas</p>		

<p>usiai žiūrėjau čia dėl to vėžio, nu vaikai miršta.</p> <p>Netgi kaip pavyzdys Ukrainą, ar ne. Viskas pas mus vanduo, elektra yra. O ten vaikai žūsta, žmonės žūsta, ta prasme.</p>			
<p>bet aš šiandien esu rankom su kojom, esu sveikas. Ir va taip va, aš nežinau. Aš esu, iš tikrųjų, laimingaus ias žmogus. Nu laimingas. Ne tai, kad laimingaus ias.</p>	<p>Gera sveikata suteikianti džiaugsmą</p>		
<p>Suvokimas , kad reikia džiaugtis paprastais dalykais</p>	<p>Bet kada tu supranti, nu blyn, nu kiek aš daug turiu, matau, girdžiu. Su rankom, su kojom, nu sveikas vyras.</p>		
<p>Kiekvienos dienos nuoširdus dėkinguma</p>	<p>Tai tu gali jau turi už ką dėkoti kiekvieną dieną. Ir tas</p>		

s už gyvenimą	dėkingumas jisai nuoširdus.		
Pradėjimas gyvenimą vertinti iš širdies gelmių.	Bet šiai dienai tas ačiū nuoširdus ir šiai dienai tu tai vertinti iki širdie gelmių tu tai suvoki. Ir vat vat va taip va, veikia.		
Po lūžio supratimas, kad gyvenimas yra spalvotas	Pas mane įvyko tas lūžis, šiandien aš matau, kad tikrai gyvenimas jisai yra spalvotas. Nes vien tik tai juodas, baltas.		
Gyvenime niekada nevėlu mokinti	Ir gyvenimas jisai toks mokintis kažko niekada nevėlu, vėl reikia viską bandyti, bandyti, bandyti. Nes man atrodo nėra tų ribų. Kažkokios yra naujovės, reikia viską bandyti, nu.		
sudėtingas, jo. Bet iš tikrųjų va tas pakantumo, nu mes mokinamės, nu aš	Pakantumo mokinimasis net jei žmogus erzina	PASIKEITĖ S POŽIŪRIS Į ŽMOGŲ	VIDINIS VEIKSNYS

<p>mokinuosi irgi. Nesvarbu ar tau žmogus patinka, ar nepatinka, bet tu gal. Nors viduje gal ir jauti kažkokį ten susierzinimą, galbūt nėra tos simpatijos kažkokios..</p>		
<p>Bet tu gali su juo elgtis normaliai, tu gali žmoniškai elgtis ir bandyti jam padėti. Vis tiek tu gali. O vat per tą padėjimą, padėjimą, pagalbą, kažokį veiksmą ir atsiranda ta meilė ir kitas požiūris pasikeičia.</p>	<p>Per padėjimą, per kažkokį veiksmą su žmogumi pasikeičia požiūris ir atsiranda meilė artimui</p>	
<p>Ir žmonės, žinote, kaip aš išmokau, pavyzdžiui žmogus, ar ne. Ten pavyzdžiui, nu man nepatinka ten jos elgesys, ane. Nu čia</p>	<p>Išmokimas, kad galima pasirinkti kaip galim žiūrėti į žmogų</p>	

<p>kaip pavyzdys, ar ne. Nu tai čia jau mano pasirinkimas į ką aš koncentruojuos.</p>			
<p>Jeigu aš bandau įžvelgti žmoguje plusus, tada man mielas tas žmogus. Bet jeigu aš koncentruojuosi vien į blogį, kada jisai daro blogai. Tada aš ir matau iš blogos pusės.</p>	<p>Supratimas, kad kaip pasirinksi žiūrėti į žmogų, jis toks ir atrodys</p>		
<p>Nu čia jau viskas priklauso nuo manes, koks mano požiūris, kaip aš žiūri į tą žmogų.</p>	<p>Suvokimas, kad visko priklauso nuo pačio žmogaus, kaip jis pasirinkęs žiūrėti į kitą asmenį</p>		
<p>Ir stengiuosi pamatyti kažkaip tik gerus dalykus, plusus. Ką žmogus yra gero padaręs, o ne tą ką jisai pavyzdžiui</p>	<p>Stengimasis žmonėse pamatyti plusus</p>		

yra padaręs blogo.			
Na o šiaip jo, esu žmogus, būna ten kartais susierzinimai tokie, bet aš daug labai analizuoju, save, savo elgesį, kodėl aš susierzinau . Ir vis tiek ateina suvokimas ,ta prasme, kiekvienas žmogus.	Analizuoja savo elgesį, jeigu susierzina po to ateina suvokimas apie žmogų		
Nu mes visi esame skirtingi, mūsų požiūriai skirtingi	Suvokimas, kad kiekvienas žmogus yra skirtingas, turintis kitoki požiūrį		
{...} ta prasme galbūt nu ir pasaulis jis nesiseka aplinkui mane.	Suvokimas, kad pasaulis nesisuka aplink jį		
Nu neturi būti taip, kaip aš norėčiau. Nu ir kada suvoki tuos dalykus, ateina tas suvokimas, paanalizuoj u tada ir nekyla kažkokie susierzinimai, nieko	Suvokimas, kad ne visada būna, kaip nors žmogus, praeina susierzinimas		

<p>pas mus čia vyksta kas 3 mėnesius šeimos susitikimai. Tai jinai nepraleido dar nei vieno.</p>	<p>Mama nepraleido nei vieno šeimos susitikimo įkalinimo įstaigoje</p>	<p>ĮKALINIM O ĮSTAIGOJE PASIKEITĘ S SANTYKIS SU MAMA</p>	<p>SANTYKIAI, KURIE SUTEIKIA GYVENIMUI PRASMĘ</p>
<p>Ir vat tas santykis su mama, jisai atsirado pas mane, kai aš atėjau į reabilitaciją.</p>	<p>Pasikeitė santykis su mama, kai pradėjo gydytis reabilitacijoje.</p>		
<p>Am buvo pirmas šeimos susitikimas ir mama jau atvažiavo. Ir pamatė, kad aš jau, iš tikrųjų bandau keistis</p>	<p>Per pirmą susitikimą mama pastebėjo, kad sūnus iš tikrųjų banko keistis</p>		
<p>Ir jau pasikeitęs santykis.</p>	<p>Pasikeitė santykis tarp sūnaus ir mamos</p>		
<p>Ir jinai atvažiavo, pamatė, pažiūrėjo ir dabar aš nu jinai palaiko mane. Palaiko, pasako, kad myli mane. O vaikui nėra nieko svarbiau, kad išgirsti</p>	<p>Mama pasakė, kad myli, vaikui nėra nieko svarbiau nei išgirsti šiuos žodžius</p>		

<p>tuos žodžius, kad aš tave myliu, kad laukiu.</p>			
<p>Nu ir dukra čia irgi. Nu buvau nuėjęs prieš mėnesį gal. Prieš mėnesį gal, nu palaukite čia gal kovo 16. Tai su vaiku irgi kalbuosi. Dukryte sakau, aš tave labai myliu. Sakau žinok, kad aš visą laiką tave prisimenu. Visą laiką apie tave galvoju, ir jinau tokia. Ir aš tave myliu, ta prasme (šypsosi). Ir aš tada net pasimečiau . Atrodo pusė metų mes tik tik po valandom. Na prasideda tik tik kontaktas ir man jau</p>	<p>Džiaugsmo ašaros iš vaiko pirmą kartą išgirdus žodį myliu</p>	<p>ĮKALINIM O ĮSTAIGOJE PASIKEITĘ S SANTYKIS SU DUKRA</p>	

<p>vaikas sako, kad mane myli. Tada aš nesusilaiki au ašarų, pradėjau verkti. Ir jinai tokia, mes rusiškai kalbam. O ko tu verki. Sakau šiaip džiaugiuosi, sakau.</p>		
<p>O kada tu grįši, ta prasme. Nu ir tokius klausimus užduoda. Aš sakau žinai ką, zuikeli, žiūrėk, vieną dieną bus, sakau, kai tu eisi jau miegoti, nueisi jau tiesiog miegoti, prabūsi ir aš tiesiog jau būsiu šalia. Ir man labai svarbus vat tas vat.</p>	<p>Dukros norėjimas, kad tėtis grįžtų namo</p>	
<p>Bet irgi šiai dienas aš galiu su ja bendrauti, man tai yra svarbu, nes prieš pusę metų aš negalėjau</p>	<p>Fizinio kontakto su dukra trūkumas.</p>	

su bendrauti.			
Bet irgi šiai dienas aš galiu su ja bendrauti, man tai yra svarbu, nes prieš pusę metų aš negalėjau su bendrauti.	Džiaugsmas, kad dabar gali su dukra bendrauti, nes prieš pusę metų negalėjo		
Ir ateis tam tikras laikas ir aš jai papasakosiu ir skirsiu tam tikros laiko.	Kai ateis laikas, papasakos dukrai apie save		
Kunigas – draugas, su kuriuo galima apie viską kalbėti, gauti šilumą ir palaikymą ir meilės iš santykio.	Šv. Rapolo bažnyčia, prie žaliojo tilto. Tai tas kunigas, nu jis dabar pas mane toks draugiškas santykis. Ne kaip su kunigu, bet kaip su draugu, žinokite. Jisai be galo geras žmogus, aš su juo galiu apie viską kalbėti, jis mane palaiko, jis mane supranta ir jaučiu tą šilumą, tą meilę.	ĮKALINIM O ĮSTAIGOJE ATRASTI NAUJI DRAUGAI	
Turi 2 draugus kunigus	Turiu šiandieną jau du draugus, draugus aš vadinu kunigai.		
Nauji draugai, globėjas ateina	Atsirado nauji draugai, atsirado globėjas, ateina		

<p>Va tas žmogus, kuriuo aš buvau, vat man norėjosi būti kietu. Galvodava u, kad kuo daugiau žmonių pažeminsiu , tuo daugiau bijos {...}</p>	<p>Noras būti pranašesniai už kitus – kitų žmonių žeminimas, įbauginimas (buvęs požiūris)</p>	<p>ŽEMINANTI S, SMURTAUJ ANTIS ELGESYS</p>	<p>GYVENIMO PRASMĖS NEBUVIMAS PRIEŠ PATENKANT Į ĮKALINIMO ĮSTAIGĄ</p>
<p>Nors anksčiau kažkaip aš visą laiką norėdavau pakenkti, pažeminti ta prasme ir man atrodė, kad pažemindamas aš save išaukštinu.</p>	<p>Ankstesnis gyvenimo būdas – kitų žmonių pažeminimas ir noras save išaukštinti.</p>		
<p>O ne pasmerkti, apkalbėti, pažeminti ten prieš kitus. Tai va.</p>	<p>Kito žmogus pasmerkimas ir pažeminimas prieš kitus yra silpnumo požymis</p>		
<p>Praeityje buvo daug smurto</p>	<p>Bet jeigu taip pažiūri į praeitį, pavyzdžiui, mano praeitį, tai žiauri žinokite, ir daug smurto būdavo, aam ir pasityčiojimų, ir nu gyvenimo daug esu nuskriaudęs</p>		
<p>Gyveno skaudinamas žmones</p>	<p>Ir atrodo aš pragyvenau va ta vą gyvenimą, iš</p>		

	tikrųjų, tiek įskaudinęs žmonių {...}		
Egoizmas naikino iš vidaus, niekas nebūdavo įdomu, tik „Aš“	Ir čia irgi, visą gyvenimą man reikėjo, tas turėjo taip, kaip aš pasakysiu, ten turi būti taip, kaip aš pasakysiu. Pasaulis turi sukstis, tiktai aplink mane. Buvo tasai centriškumas, visą gyvenimą tas egoizmas ir jis tiesiog mane panaikino, tiesiog naikino, eidavo vartoti. Nežinau ten nesirūpindavau niekom, nieks nieko nebūdavo įdomu, tiesiog. Tik tai aš ir viskas.	EGOCENTR IŠKUMAS	
Ankstesnia me gyvenime išdidumas neleisdavo pripažinti savo kaltės	Aš išmokau, kur aš visą gyvenimą niekada nebūčiau priėjęs, kaltas ne kaltas, ne. Mano išdidumas neleisdavo to padaryti.		
Nevertino žmonių pastangų.	Irgi anksčiau aš nieko nevertindavau, jeigu kas nors ateidavo, kažką darydavo. Man atrodo, taip ir turi būt o šiai dienai.		
Nes aš visą gyvenimą gyvenau, man rūpėjo jų	Visą gyvenimą pragyveno paisydamas kitų žmonių nuomonės		

<p>nuomonė, kas man pasakys, kas ką pagalvos,</p>			
<p>Nu nes anksčiau. Nu tiesiog nebuvo pasitikėjim o manimi. Tiesiog jinai netikėjo. Nes aš kiek žadėjau, kad aš keisiuos, keisiuos, bet niekada to nedariau.</p>	<p>Pasitikėjimo santykio nebuvimas – žadėjo, kad keisis, tačiau nesikeitė.</p>		
<p>Žinot, aš vartojime buvau, gimė vaikas, ir nu aš kažkaip nesureikšm indavau. Taip, aš ten pavartojęs, nu man ten faina, bet žiūrėjau į vaiką, kaip žaislas kažkoks. Gal žinote ta prasme, ten apsivartoji, pažaist su ja. Te nu linksmi laiką praleisti, ta prasme. Kada buvau</p>	<p>Esant vartojime gimė vaikas – žiūrėjo į dukrč kaip į žasilą</p>	<p>NARKOTIK Ū VARTOJIM O PASEKMĖS ŠEIMAI IR ASMENIUI</p>	

<p>abstinencijoj, tai iš vis man neįdomu būdavo. Man bloga, ten vaikas verkia, mane nervuoja. Ta prasme, tai va tokie va dalykai būdavo.</p>			
<p>Savęs naikinimas – vartojimas, norėjimas atimti savo gyvybę</p>	<p>Nors aš visą gyvenimą save naikinau, vartojau, ta prasme, norėjau pasikarti, numirti, nenorėjau gyventi.</p>		
<p>Niekada negalvoja apie gamtą kaip suteikiantį džiaugsmą malonumą</p>	<p>Ir vat nu, aš to neturėdavau niekada, aš niekada apie tai negalvodavau.</p>		
<p>žinokit, aš galvojau, kad aš vat tikintis esu. Nuo vaikystės, kaip ir kunigu norėjau būti, bet aš supratau, kad aš visą gyvenimą buvau netikintis.</p>	<p>Supratimas, kad visą gyvenimą buvo netiktis</p>	<p>NETIKĖJIM AS Į DIEVĄ</p>	
<p>Mano gyvenimo sampratą buvo nuėjai į bažnyčią,</p>	<p>Ankstesnis tikėjimas – nuėjai į bažnyčią, pasimeldei ir viskas.</p>		

<p>pasimeldei ir viskas, va tu čia jau tikintis.</p> <p>Jo, ne tai, kad ten jau pasimeldei ir viskas</p>			
<p>Anksčiau dėkingumas buvo nenuoširdus</p>	<p>Ne tai, kad anksčiau būdavo, ačiū tau Dieve.</p>		
<p>Suprantu, kad vieno gyvenimo pusę gyvenau blogai.</p>	<p>Supratimas, kad vieną gyvenimo pusę nugyveno blogai</p>		
<p>Šiaip aš pats meldžiuosi ir dirbu pagal 12 žingsnių programą. Tai 9 žingsnį pradėjau.</p>	<p>Meldžiasi ir dirba pagal 12 žingsnių programą, yra 9 žingsnyje.</p>	<p>PRIKLAUSYMAS AA BENDRUO MENEI</p>	<p>IŠORINIAI VEIKSNIAI, DARANTYS ĮTAKĄ GYVENIMO PRASMĖS PATYRIMUI</p>
<p>Pirmas dalykas čia, kur aš esu tai, čia kiekvienas iš mūsų atėjo keisti savo gyvenimą ir ieškoti pagalbos, ta prasme, kad nu pradėti kažkaip gyventi kitaip.</p>	<p>Reabilitacijoje žmonės atėjo keisti savų gyvenimų ir ieškoti pagalbos</p>		

<p>Įkalinimo įstaigoje atsirado teigiamai veikianti aplinka - bendruomenė AA ir draugai, kurie turi panašią patirtį ir motyvuoja.</p>	<p>Žmonės, kurie parodo kryptį, kurie patys buvo tokie kaip aš vartojime. Ir jie irgi motyvuoja, atsirado naujų draugų.</p>		
<p>11 žingsnyje AA programos, tvirtai laikosi išsipareigojimų</p>	<p>šiai dienai negaliu skaityti, nes aš su globėja dirbu, 11 žingsį galėsiu sugrįžti. Tai aš dabar virš metų tai knygą noriu paskaityti, bet negaliu. Nu sąžiningumo principas. Aš negaliu, jeigu aš susitariu, paskui jau aš ir laikausi. O knygų ne, nelabai. Na, bet gal pradėsiu kažkada skaityt, aš dabar kaip su globėju dirbu pagal 12 žingsių, pagal tą AA knygą, didžioji. Tai aš negaliu kol kas jokių kitų knygų</p>		
<p>Bandymas atlyginti skriaudas pagal AA 9 žingsnį.</p>	<p>Tai džiaugiuosi, kad vat 9 žingsnis, bet čia man laisvėj reikia būt, kad skriaudų atlyginimas. Aš visą sąrašą esu pasidaręs, aš iš savo vaikystėj surašiau, kiek prisminiau. Ir tai vat, nu man tikslas yra viską ištaisyti. Bet</p>		

	<p>padaryti gal tokia inventORIZACIJA gal praeities.</p> <p>ne, atsiprašyt nepakanka. Pagal programą turi atlyginti skriaudą. O skriaudą, tai tu turi paklausti to žmogaus. Ką aš turėčiau padaryti, kad tą skriaudą atlyginti. Ir turi padaryti tai, ką jis pasako.</p> <p>jo, jau pradėjau, bet aš tiesiog pradėjau su artimaisiais. Nes su kitais aš tiesiog negaliu kontakto neturiu. Negaliu susisiekti. Ir išeisiu, aš nu eisiu per visus. Ir bandau, bandau, su nukentėjusiu dabar čia va, per socialinę darbuotoją, per mediaciją, bandau susisiekti.</p> <p>Kažkaip po biškį, kaip aplinkybės leidžia ir pinigine žala tą atlyginti. Bet man svarbu atsiprašyti, ir kad žmogus atleistų. Aišku, ten jo pasirinkimas bus. Kaip bus taip bus. Aš ten tikrai nesmerksiu, jeigu ten tie žmonės man</p>		
--	---	--	--

	neatleis. Bet man labai svarbu yra irgi tą pasakyti. Nuoširdžiai pasakyti, nes man svarbus yra atleidimas jau.	
	Meldžiuosi labai daug, žinokite, meldžiuosi. Nu ir susiję pas mus irgi yra užsiėmimai, ateina kunigas ir bendruomenė.	
Klaidų pasimokymas iš kitų AA bendruomenės narių	Bet šiaip gi, vat globėjas čia atvažiuoja iš AA. Ir jie sako mes irgi sėdėjom kalėjime už vartų čia viskas labai pasikeičia. Sako išeina čia žmonės, atrodo, kad viską čia žino, supranta, bet išeina ir vėl už to pačio griebiasi. Tai aš tikiu jų patirtim, kad taip gali būti, ta prasme.	
Įkalinimo įstaigoje daug meldžiasi su kunigu ir bendruomenė	Meldžiuosi labai daug, žinokite, meldžiuosi. Nu ir susiję pas mus irgi yra užsiėmimai, ateina kunigas ir bendruomenė.	
AA programos prasmė padėti žmonėms, tarnauti.	Ir programos tokia prasmė, kažkaip padėti žmonėms arba tarnauti jiems {..}	
Nu iš vis ir aš, iš tikrųjų, iš	Lūkestis, kad pakeis režimą ir po jo galės labiau	GALIMAS REŽIMO

<p>11 metų jau 5 liko jau pusė įpusėjau beveik. Ir aš tikiu, kad viskas vis tiek pasikeis, nes šiais metais statys ant komisijos ir jeigu gausiu lengvą grupę, tai galėsiu režimą pakeisti į pusiaukele išėiti. O ten jau biškį papraščiau. Ten jau į laisvę gali nuvažiuoti per išėigines ir telefoną gali turėti. Ir vat galima bendrauti su dukra, su artimaisiais dažniau, ta prasme. Važiuoti į svečius. O šiaip tai, kai bus taip bus.</p>	<p>kontaktuoti su dukra ir artimaisiais.</p>	<p>PAKEITIMAS</p>	
<p>tik žmonės, tie jie nelabai norėtų. Nu kiek aš</p>	<p>Globėjai nenori, kad tėvas kontaktu su dukra gyvai, kol yra kalėjime.</p>	<p>DUKROS GLOBĖJAI</p>	

<p>žinau, nelabai nori, kad aš su ja bendraučia u. Ir nenorėtu, kad jinai vačia. Nes aš kažkada bandžiau, nu kad atvėstu ją čia i pasimatym a, tai irgi nelabai norėjo, tai aš kažkaip per galvaas nelipu, ta prasme.</p>			
<p>NU ir labai norėčiau viską kompensuoti, nu aš stengsiuosi labai. Ir čia mano išorinė motyvacija, čia dukrytė. Nu ir aš darysiu viską, viską darysiu, kad vat nesugrįžti prie savo seno to gyvenimo. Ir šiandieną aš turiu visas visas galimybes, aš turiu šansą. Dar</p>	<p>Išorinė motyvacija dukrytė</p>		

<p>žinote, kaip aš turiu šansą ir žiūriu, kad čia yra mano paskutinis šansas</p>			
<p>žinokite, aš labai vertinu šitus dalykus, kad žmonės, kad jie skiria laiką, kad jie skiria laiką. Pavyzdžiui savanoriai, jie gali išvažiuoti kažkur ilsėtis, ten išvažiavę prie jūros gali su savo vaikas būti laisvu laiku, bet jis skiria mums laiką. Ateina pas nuteistuosi us tam kad parodyti kažkokią kryptį. Ir aš be galo esu dėkingas šitiems žmonėms ir aš tai vertinu. Ir savanoriai ir socialiniai darbuotojai</p>	<p>Vertina savanorius, kurie ateina pas nuteistuosius ir skiria savo laiką.</p>	<p>SAVANORI Ū ĖTAKĄ REFLEKSIJ AI IR SAVĘS KAIP ŽMOGAUS PAŽINIMUI BEI PATYRIMUI</p>	

<p>ateina čia ir mus padeda. Va Greta, Margarita, Agata</p>		
<p>Nes kiekvienas kažką duota naujo, kažkokios naujos patirties.</p>	<p>Kiekvienas žmogus kažką naujo suteikia</p>	
<p>Ir čia ateina savanoriai irgi nu. Kas medituot, kas kvėpavimo pratimus, kas ten dėl priklausomybės, kas ten filmą kokį apie kiną, apie režisavimą pakalbėti. Nu ir yra ten kažkokių naujovių.</p>	<p>Atėję savanoriai moko naujų dalykų</p>	
<p>Ir svarbiausia, kad tie žmonės tai daro dėl kitų. Jie ateina, pasidalina, savo šiluma. Nu ir nežinau, čia yra ir meilės pas mus meilę savo pasidalina</p>	<p>Savanoriai pasidalina meilę su nuteistaisiais</p>	

<p>Nu ir tu jautiesi. Nu ir ir pasimiršta, kad kalėjime randies. Kad nu su žmonėmis, matai geri žmonės su jais vat būni.</p>	<p>Suteikta savanorių meilė suteikia galimybę pamiršti, jog esi kalėjime</p>		
<p>Nu ir tiesiog, man labai faina bendrauti. Nu nes aš mokinuosi bendrauti. Kiekvienas naujas žmogus atėjęs aš mokinuosi bendrauti, komunikuo ti. Nes aš visą gyvenimą užsidaręs toks buvau, kad užkalbint man reikėdavo kažko pavartoti, kad aš galėčiau kalbėti. Šiai dienai aš galiu laisvai kalbėtis, atvirai, verkti. Jeigu reikia, aš</p>	<p>Pasikeitusi elgsena – visą gyvenimą buvo užsidaręs, dabar su kiekvienu sutiktu žmogumi mokinasi bendrauti, laisvai reikšti savo jausmus.</p>		

galiu jausti savo jausmą, neslopindamas jo. Nu ir aš vertinu labai šiuos dalykus, kas ateina pas mus vat. Nes jiems svarbu.			
Ateina savanoriai ne kaip pas nuteistuosius, o kaip pas žmones	Ir čia ateina savanoriai, jie žino, kad mes esam nuteistieji, bet jie ateina pas mus kaip pas žmones, ne kaip pas nuteistuosius.		
Ir vat kažkaip eiti padėti kitiems žmonėms, padėti tokiems kaip aš.	Noras padėti tiems žmonėms, kurie turi panašią patirtį kaip jis	NORAS PADĖTI KITIEMS ŽMONĖMS, TURINTIEMS PANAŠIĄ PATIRTĮ	SAVĖS ĮPRASMINIMAS PER TARNYSTĘ
{... nors aš čia seniausias esu iš visų. Ir programos tokia prasmė, kažkaip padėti žmonėms arba tarnauti jiems {...} nors aš čia seniausias esu iš visų.. Jau 2 metų kaip kaip reabilitacij	Su AA programoje esančiais žmonėmis dalinasi savo patirtimi, padeda žengti pirmus žingsnius sveikime, supranta kitų žmonių pasipriešinimą, visą su užpildo (suteikia prasmę)	SAVĖS ĮPRASMINIMAS PER TARNYSTĘ	

<p>oj. Jau baigęs reabilitacij ą. Ir žmonės jie bando, deda pirmus žingsnius sveikime. Tai irgi ateinu, su jais pasidalinti savo patirimi. Nes aš atėjęs čia irgi turėjau labai daug pasipriešin imo, neigimo, nepriimdav au, kaip kurie būna nepriima. Nu ir aš tiesiog su jais susitapatin u. Aš prisimenu, koksai čia aš atėjau ir va tas va, kažkokia pagalba kitam, ji užpildo kažkaip. Užpildo ir tas bendravim as.</p>			
<p>Gera žinia, patirtis galbūt kažkokia padės</p>	<p>Noras liudyti savo istoriją panašią patirtį turintiems</p>		

išlipti iš to dugno. Nes aš buvau neigime, aš irgi nepriimdavau pagalbos, nu kai kurie žmonės. Bet išeiti tikrai yra.	žmonėms, kaip vilties žinią		
Liko bausmę atlikti 5 metai ir 11 mėnesių.	Liko 5 metai ir 11 metų.	PADARYTO NUSIKALTIMO BAUSMĖS PRIIMAMS	
Nesureikšmina bausmės trukmės, nes suvokią, už ką ją gavo.	Žinokite, aš nežinau, aš kažkaip nesureikšminu tų dalykų, ta prasme, aš bausmę gavau ne už saldinius. Aš turbūt galvojau tą, ką aš nusipelniau.		
Suvokimas, kad bausmę gavo, nes nukentėjo žmogus	Aš gavau bausmę, iš tikrųjų, buvo man padaryti veiksmai, nukentėjo žmonės.		
Nu žinokit, aš net nežinau, kad būtų sveiki. Tiesiog būtų sveiki, kad visą laiką būtų šalia žmonės, kurie galėtų	„Santykis su žmonėmis vat tas va, meilė ta, palaikymas, aš galvoju, kad didžiausios vertybės.“	VERTYBĖS	

<p>palaikyti, kurie mylėtų. Aišku, kad netrukų ten nei ko valgyt. Aišku, dėl tų pinigų, aš nežinau, čia ne prioritetas. Tie pinigai, aš skaitau, palinkėčiau, kad tiesiog. Būtų visi mylimi, mylėtų ir kad vieni kitus palaikytų, būtų šalia. Nes nu mano šiandien tokios vertybės, nu aš nemtau. Ten pinigai nu, ar jie neša laimę, aš galvoju, kad ne. Santykis su žmonėmis vat tas va, meilė ta, palaikymas, aš galvoju, kad didžiausios vertybės.</p>			
<p>Į baismės trukmę stengiasi</p>	<p>Aš pabandau pažiūrėti iš kitos pusės, ką aš čia</p>	<p>„IKALINIM O</p>	

<p>pasižiūrėti iš kitos pusės, ką įstaiga gali suteikti</p>	<p>gaunu šituose pataisos namuose. Aš baigiau mokslus, aš įgijau 2 specialybes. Aš išmokau su gitara ir pianinu.</p>	<p>ĮSTAIGOJE IŠSIPILDO SVAJONĖS“</p>		
<p>Įkalinimo įstaigoje svajonės išsipildo – šlovina Viešpatį giesme</p>	<p>Aš groju ir dainuoju, einu į bažnyčią irgi šlovinu Viešpatį, kur svajonė buvo kažkada. Svajonės išsipildo.</p>			
<p>Zona kaip išgyvenimas, buvo sunkiau</p>	<p>Zona kaip buvo ne rehabilitacija, ten jo, ten daugiau galbūt išgyventi reikėdavo. jo, ten būdavo apšnekos, šmeižtai, sunkiau buvo.</p>	<p>„ZONOJE TU PARODAI MEILĘ, REIŠKIASI SILPNAS“</p>	<p>ĮKALINIMO ĮSTAIGOS APLINKA, DARANTI ĮTAKĄ KITO IR SAVĖS PATYRIMUI</p>	
<p>Zona - „tu parodai meilę, reiškiasi tu silpnas“</p>	<p>Anksčiau būdavo, pavyzdžiui, kas liečia kalėjimą, meilė čia būdavo silpnumas. Tu parodai meilę, reiškiasi tu silpnas. Tai reikėdavo būti tokiu biškį žiauresniam, kad tave gerbtų, bijotų tave, tai nu taip iš savo, iš mano patirties. Tai vat va tokia būdavo.</p>			
<p>Ankstesnė patirtis – daug</p>	<p>Nes šiaip būdavo visą laiką. Nu zėkas ta prasme</p>			

<p>teisimo iš kitų žmonių dėl įkalinimo</p>	<p>ir nuraši, ar sėdėtas, teistas ir viskas. Ir nurašydavo.</p>		
<p>Žinokite, jūs čia pabūtumėte su mumis, pagyventu mėt ir ta nuostata apie kalėjimą, man atrodo, kad kategoriška i pasikeistų.</p>		<p>TEIGIAMOS PATIRYS ATSIDŪRIS REABILITA CIJOJE</p>	
<p>Bet čia yra tik pas reabilitacijoj. Žinokite mes ir meldžiamės, ir verkiame kartu ir apsikabinam, ir palaikome ir nuoširdūs būname ir pasipykstam, ir pasiginčijame, visko būna. Mes visi esame likimo broliai, pas mus ta pati problema, priklausomybė. Mes čia atėjom keisti</p>	<p>Reabilitacijoje vienas kitą laiko „Likimo broliais“, kurie atėjo „keisti gyvenimą“</p>		

gyvenimą, sveikti nu.			
Nu taip būna aišku, čia nėra tobulų, mes ne šventieji. Nu visko būna, būna ir pykčių ir pasikandži ojimų. Bet mes greitai ir susitaikom ir apsikabina m ir susitaikom, am išmokau atsiprašyti. Nu blyn ir bandom kažkaip palaikyti, tikrai priimti	Šilti santykiai tarp nuteistųjų – būna pykčių, bet greitai susitaikom, apsikabinam, bando priimti vienas kitą.		
Džiaugsma s, kad prie kitų žmonių nereikia dėtis kaukiu ir būti toks, koks yra.	Tai va tai tas va dalykas irgi labai džiugina. Kad tu gali būti toks, koks tu esi. Nereikia dėtis kažkokių kaukių, ta prasme, ir žmonės jie supranta tiesiog. Visi mes gyvenimas darome klaidų, svarbu, kad būtų kažkokia gyvenime pamoka.		
O šiai dienai, kaip čia nuskambėt	Nora aš esu kalėjime, šiandien turi daugiausia“.		

ų keista, nors aš esu kalėjime šiandien turiu daugiausia.			
Zonoje yra nuoširdžių žmonių	Bet buvo aišku žmonių, su kuriais galėjai būti nuoširdus. Tikrai gerų, na visur yra gerų žmonių.	Zonoje yra nuoširdžių žmonių	
Ateina noras tarnauti	Ta prasme ir ateina man jau tokios vizijos ir noriu tarnauti	NORAS TARNAUTI IR SAVANORI AUTI	GYVENIMO SIEKIAIS IŠĖJUS Į LAISVĘ
Noras savanoriauti	en nežinau vaikų namai, hospisai, senelių namai, ta prasme.		
Noras išėjus į laisvę save įprasminti per savanorystę	Yra čia toks Edvardas ateina irgi lenkas, aš pats lenkas esu. Tai jis irgi lenkas, jisai buvęs baikeris, papuolė į avariją ir dabar negalią biškį turi, šlubuoja. Tai jisai nuomojasi baseiną ir pas jį ateina neįgalus vaikai. Kas be kojų, kas be rankų, baseine sako visi vaikai gali būti lygūs, ta prasme.		
Noras save įprasminti padedant kitiems	Ir su juo irgi, jie ten eina į žygius, jie padeda vaikams Ir vat va tokią va prasmę aš noriu daryti, noriu dalyvauti va tokiose va		

	dalykuose, noriu padėti žmonėms, vaikams, ten nežinau, eiti į žygius. Su gitara jau pramokau groti, šlovinti Viešpatį, ir kažką gero tiesiog nešti.		
Supratimas, kad gyvenime yra daug galimybių, tai. Tai ir tokie dalykai.	Yra visko, ir galimybių turim, ir tarnauti galim ir yra visko ir žmonių, ir visko yra, pilna. Tai ir tai. Tai ir va tokie dalykai		
„Mano prioritetas išlikti blaiviam“	Taip, tai pirmas dalykas, kai išėsiu į laisvę, tai noriu susitikti su savo globėju. Čia pirmas dalykas, kad jis atvažiuotų pasitikti. Kad niekur man nenuėiti, kad jisai būtų šalia ir, nes man blaivybė šiais dienais yra svarbiausias dalykas. Išlikti blaiviam, nes jeigu aš neišliksiu blaivas, aš nieko neturėjau. Tai mano prioritetas išlikti blaiviam. Tegu atvažiuoja globėjas, gal ir su mama atvažiuoti, pasitikti, tai ir.	PRIORITETAS IŠLAIKYTI BLAIVYBĘ	
Išėjęs į laisvę noras būti su artimaisiais	Ir aišku norėčiau pas artimuosius. Be galo norėčiau vaiką apkabinti. Apkabinti ir pasakyti, kaip stipriai aš ją	TROŠKIMAS BŪTI SU ARTIMAISIAIS	

	myliu. Pasakyti tiesiog, atleisk man už viską ir pas artimuosius, irgi. O šiaip pas artimuosius {...}		
--	---	--	--

Literatūros sąrašas:

1. Advilonis, M. J. (2007). Dorinis ugdymas įkalinimo įstaigoje–efektyvus laisvės atėmimo prielaida. *SOTER: religijos mokslo žurnalas*, 51(23), 111-126.
2. Ainsworth, M.D.S., Blehar, M.C., Waters, E. and Wall, S., 1978. Patterns of attachment: A study of the strange situation. Albayrak, I., 2023. Spiritual Growth of Said Nursi and Aleksander Solzhenitsyn in Prison. *Religions*, 14(7), p.902.
3. Anda, R. F., Felitti, V. J., Bremner, J. D., Walker, J. D., Whitfield, C. H., Perry, B. D., & Giles, W. H. (2006). The enduring effects of abuse and related adverse experiences in childhood: A convergence of evidence from neurobiology and epidemiology. *European archives of psychiatry and clinical neuroscience*, 256, 174-186.
4. Apel, R. (2016). The effects of jail and prison confinement on cohabitation and marriage. *The ANNALS of the American Academy of Political and Social Science*, 665(1), 103-126.
5. Aresti, A., Eatough, V., & Brooks-Gordon, B. (2010). Doing time after time: An interpretative phenomenological analysis of reformed ex-prisoners' experiences of self-change, identity and career opportunities. *Psychology, crime & law*, 16(3), 169-190.
6. Bagdonas, A. (2013). Rimkutė E. *Anglų-lietuvių kalbų psichologijos žodynas*. VU leidykla.
7. Bagdonas, A., Rimkutė, E. (2013). *Anglų-lietuvių kalbų psichologijos žodynas*. Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla.
8. Battista, J. and Almond, R., 1973. The development of meaning in life. *Psychiatry*, 36(4), pp.409-427.
9. Baumrind, D. (1991). The influence of parenting style on adolescent competence and substance use. *Journal of Early Adolescence*, 11(1), 56-95.

10. Benisty, M., Bensimon, M., & Ronel, N. (2021). Familial pains of imprisonment: The experience of parents and siblings of incarcerated men. *Victims & Offenders, 16*(2), 247-265.
11. Bennett, P. and Shuker, R., 2010. Improving prisoner-staff relationships: exporting Grendon's good practice. *The Howard Journal of Criminal Justice, 49*(5), pp.491-502.
12. Bensimon, M., T. Einat, and A. Gilboa. 2015. "The impact of relaxing music on prisoners' levels of anxiety and anger." *International Journal of Offender Therapy and Comparative Criminology 59* (4): 406–423.
13. Bersani, B. E., & Doherty, E. E. (2013). When the ties that bind unwind: Examining the enduring and situational processes of change behind the marriage effect. *Criminology, 51*(2), 399-433.
14. Blaauw, E., Winkel, F. W., & Kerkhof, A. J. (2001). Bullying and suicidal behavior in jails. *Criminal Justice and Behavior, 28*(3), 279-299.
15. Blaauw, E., Winkel, F.W. and Kerkhof, A.J., 2001. Bullying and suicidal behavior in jails. *Criminal Justice and Behavior, 28*(3), pp.279-299.
16. Blagden, N., Winder, B., & Hames, C. (2016). "They treat us like human beings"—Experiencing a therapeutic sex offenders prison: Impact on prisoners and staff and implications for treatment. *International journal of offender therapy and comparative criminology, 60*(4), 371-396.
17. Bowlby, J. (1982). Attachment and loss: retrospect and prospect. *American journal of Orthopsychiatry, 52*(4), 664.
18. Bowlby, J., 2008. A secure base: *Parent-child attachment and healthy human development*. Basic books.
19. Bowlby, J., Ainsworth, M. and Bretherton, I., 1992. The origins of attachment theory. *Developmental Psychology, 28*(5), pp.759-775.
20. Braithwaite, J., 1989. *Crime, shame and reintegration*. Cambridge university press.
21. Bronfenbrenner, U., 1979. *The ecology of human development: Experiments by nature and design*. Harvard university press.
22. Brown, J. A. (1980). Child abuse: An existential process. *Clinical Social Work Journal, 8*(2), 108-115.
23. Butėnaitė, J., Sondaitė, J., & Mockus, A. (2016). COMPONENTS OF EXISTENTIAL CRISIS: A THEORETICAL ANALYSIS. *International Journal of Psychology: A Biopsychosocial Approach/Tarptautinis Psichologijos Žurnalas: Biopsichosocialinis Požiūris, 18*).
24. Crawley, E. and Sparks, R., 2013. Older men in prison: Survival, coping and identity. In *The effects of imprisonment* (pp. 363-385). Willan.
25. Crewe B (2009) *The Prisoner Society: Power, Adaptation and Social Life in an English Prison*. Oxford: OUP, Clarendon.
26. Crewe B., Hulley S., Wright S. (2017). Swimming with the tide: Adapting to long-term imprisonment. *Justice Quarterly, 34*, 517-541.
27. Crewe, B., 2005. Prisoner society in the era of hard drugs. *Punishment & Society, 7*(4), pp.457-481.
28. Crewe, B., Warr, J., Bennett, P. and Smith, A., 2014. The emotional geography of prison life. *Theoretical criminology, 18*(1), pp.56-74.
29. Červinskienė E. 2004. *Dostojevskis*. Vilnius: Margi raštai
30. de Aquino, T. A. A., Gouveia, V. V., de Aquino, P. L. S., & Pacciolla, A. (2024). The Ontological Perception of Time Scale: Assessing Meaning in Life from a Temporal Perspective. In *Logotherapy and Existential Analysis* (pp. 217-228). Cham: Springer International Publishing.

31. De Guzman, A.B., Garcia, A.C.R., Garcia, M.D. and Garcia, R.J.B., 2021. Older Filipino Prisoners' Fear of Other Inmates: a Grounded Theory Analysis. *Ageing international*, 46, pp.422-436.
32. Didžiokienė, A., & Žemaitienė, N. (2005). Smurtą patiriančių rizikos grupės vaikų psichologinė savijauta. *Medicina*, (41), 1.
33. Diliuvienė, L. (2013). Nuteistųjų požiūris į ryšių su artimaisiais plėtros galimybes.
34. Dishion, T. J., & Tipsord, J. M. (2011). Peer contagion in child and adolescent social and emotional development. *Annual review of psychology*, 62, 189-214.
35. Dostojevskis F. 2006. Užrašai iš mirusiųjų namų. Vilnius: Margi raštai.
36. Duwe, G., & Clark, V. (2013). Blessed be the social tie that binds: The effects of prison visitation on offender recidivism. *Criminal Justice Policy Review*, 24(3), 271-296.
37. East, L., Jackson, D. and O'Brien, L., 2006. Father absence and adolescent development: a review of the literature. *Journal of Child Health Care*, 10(4), pp.283-295.
38. Einat, T. (2017). The wounded healer: Self-rehabilitation of prisoners through providing care and support to physically and mentally challenged inmates. *Journal of Crime and Justice*, 40(2), 204-221.
39. Farrington, D.P., 2005. Childhood origins of antisocial behavior. *Clinical Psychology & Psychotherapy: An International Journal of Theory & Practice*, 12(3), pp.177-190.
40. Fletcher, S. K. (2004). Religion and life meaning: Differentiating between religious beliefs and religious community in constructing life meaning. *Journal of Aging Studies*, 18(2), 171-185.
41. Flood, F. (2018). Reframing trauma: The transformative power of meaning in life, work, and community. *Journal of Psychiatry and Psychiatric Disorders*, 2(5), 37-54.
42. Foran, H.M. and O'Leary, K.D., 2008. Alcohol and intimate partner violence: A meta-analytic review. *Clinical psychology review*, 28(7), pp.1222-1234.
43. Frankl, V. E. (2007). Sielogyda. Gydytojo rūpestis–siela. Vilnius: Vaga, 25.
44. Frankl, V. E. (2008). Žmogus ieško prasmės. Katalikų pasaulio leidiniai. Vilnius.
45. Frederique, N., & Sexton, L. (2014). Through their eyes: How prisoners make sense of their incarceration. *National Institute of Justice Journal*, 273, 60-65. Gaižauskaitė, I. and Valavičienė, N., 2016. *Socialinių tyrimų metodai: kokybinis interviu: vadovėlis*. Vilnius: Registrų centras.
46. Gee, N.R., Fine, A.H. and McCardle, P. eds., 2017. *How animals help students learn: Research and practice for educators and mental-health professionals*. Taylor & Francis.
47. Ghazanfari, H., Miri, S., Taebi, M., & Farokhzadian, J. (2023). Psychological wellbeing, family cohesion, and purposeful life in male prisoners: A cross-sectional study. *Frontiers in Psychiatry*, 13, 1054149.
48. Goodman, F.R., Doorley, J.D. and Kashdan, T.B., 2018. Well-being and psychopathology: A deep exploration into positive emotions, meaning and purpose in life, and social relationships. *Handbook of well-being*, pp.1-25.
49. Guenther, L. (2013). *Solitary confinement: Social death and its afterlives*. U of Minnesota Press.
50. Guilbaud, F. (2010). Working in prison: Time as experienced by inmate-workers. *Revue française de sociologie*, 51(5), 41-68.
51. Guo, J., Hawkins, J.D., Hill, K.G. and Abbott, R.D., 2001. Childhood and adolescent predictors of alcohol abuse and dependence in young adulthood. *Journal of studies on alcohol*, 62(6), pp.754-762.
52. Haney, C., 2016. The psychological impact of incarceration: Implications for post-prison adjustment. Herzog, H., 2011. The impact of pets on human health and psychological well-being: fact, fiction, or hypothesis? *Current directions in psychological science*, 20(4), pp.236-239.

53. Hirschi, Travis. 1969. *Causes of Delinquency*. Berkeley: University of California Press.
54. Holman B., and J. Zeidenberg. 2006. "The Dangers of Detention: The Impact of Incarcerating Youth in Detention and Other Secure Facilities." Accessed http://www.vija.org/Resources/Publications/Dangers_of_Detention_Justice_Policy_Institute_2006.pdf
55. Holmes, J., 2014. *John Bowlby and attachment theory*. Routledge.
56. Howerton, A., Burnett, R., Byng, R., & Campbell, J. (2009). The consolations of going back to prison: what 'revolving door' prisoners think of their prospects. *Journal of Offender Rehabilitation*, 48(5), 439-461.
57. Mahdjoub, A. (2018). *Investing in doing time: the potential of self-transformative activities in the prison world. Focus on prison education and spiritual guidance in France* (Doctoral dissertation).
58. Yalom, I. D. (2005). *Terapijos dovana*. Vilnius: Alma Littera.
59. Yalom, I. D. (2020). *Existential psychotherapy*. Hachette UK.
60. Jonikaitė, I. (2021). *Žmogaus egzistencijos drama Fiodoro Dostojevskio autobiografiniame romane "Užrašai iš mirusiųjų namų"* (Doctoral dissertation, Klaipėdos universitetas.).
61. Juškienė, V., & Piktuižytė, I. (2014). Religinio atsivertimo bruožai ir prasmė. *Tiltai: socialiniai mokslai.*, (1), 121-136.
62. Kalmakis, K. A., & Chandler, G. E. (2014). Adverse childhood experiences: towards a clear conceptual meaning. *Journal of advanced nursing*, 70(7), 1489-1501.
63. Karkockienė, D. and Arelytė, K., 2015. Įkalintų asmenų šeimos santykių patyrimo, tėvų auklėjimo stiliaus ir ryšių su šeimos nariais ypatumai. *Socialinis darbas. Patirtis ir metodai*, (16), pp.119-141.
64. Kazemian, L. (2019). *Positive growth and redemption in prison: Finding light behind bars and beyond*. Routledge.
65. Klostermann, K.C. and Fals-Stewart, W., 2006. Intimate partner violence and alcohol use: Exploring the role of drinking in partner violence and its implications for intervention. *Aggression and violent behavior*, 11(6), pp.587-597.
66. Kratavičiūtė, S. (2011). Įkalintų asmenų vilties ir gyvenimo prasmės patirtys atradus Dievą.
67. Kratavičiūtė, S. (2013). Viltis pagal teologinio esencializmo ir socialinio konstruktyvizmo paradigmas: nuteistųjų vilties patirtys krikščioniškojo atsivertimo kontekste. *Socialinis darbas. Patirtis ir metodai = Social work. Experience and methods*. Kaunas: Vytauto Didžiojo universiteto leidykla, 2013, [T.] 11 (1), (11 (1)), 195-212.
68. Lane, R. A. (2015). Imprisoned grief: A theological, spiritual and practical response.
69. Längle, A. (2004). The search for meaning in life and the existential fundamental motivations. *International Journal of Existential Positive Psychology*, 1(1).
70. Laub, J.H., Rowan, Z.R. and Sampson, R.J., 2018. The age-graded theory of informal social control. *The Oxford handbook of developmental and life-course criminology*, pp.295-322.
71. Levenson, J., 2017. Trauma-informed social work practice. *Social work*, 62(2), pp.105-113.
72. Lewis, M. H. (2016). Logotherapy and existential analysis: A glossary of English terms. In *The International Forum for Logotherapy* (Vol. 39, No. 2, pp. 108-118).
73. Liebling A, Laws B, Lieber E, et al. (2019) Are hope and possibility achievable in prison? *The Howard Journal of Crime and Justice* 58(1): 104–126.
74. Liebling A. (2011). Moral performance, inhuman and degrading treatment and prison pain. *Punishment & Society*, 13, 530-550.
75. Liebling, U. A. (2006). Prisons in transition. *International journal of law and psychiatry*, 29(5), 422-430.

76. Loucks, N. (2004). Prison without bars: needs, support, and good practice for work with prisoners' families. *For Tayside Criminal Justice Partnership and Families Outside*. 301-318.
77. Lukošienė, D. (2007). Vertybių ugdymas—asmens profesinės ir dvasinės raidos pamatas. Profesinis rengimas: tyrimai ir realijos, (13), 142-151.
78. Maier KH, Ricciardelli R (2018) The prisoner's dilemma: How male prisoners experience and respond to penal threat while incarcerated. *Punishment & Society* 21: 231–250.
79. Maier, K., & Ricciardelli, R. (2022). "Prison didn't change me, I have changed": Narratives of change, self, and prison time. *Criminology & Criminal Justice*, 22(5), 774-789.
80. Markevičius, G. (2000). Alkoholizmas ir egzistencinių dilemų išgyvenimas. *Psichologija*, 22, 25-36.
81. Marlowe, D. B. (2003). Integrating substance abuse treatment and criminal justice supervision. *Science & practice perspectives*, 2(1), 4.
82. Martela, F. and Steger, M.F., 2016. The three meanings of meaning in life: Distinguishing coherence, purpose, and significance. *The Journal of Positive Psychology*, 11(5), pp.531-545.
83. Maruna S., Wilson L., Curran K. (2006). Why God is often found behind bars: Prison conversions and the crisis of self-narrative. *Research in Human Development*, 3, 161-184.
84. Maschi T., Viola D., Morgen K. (2014). Unraveling trauma and stress, coping resources and mental well-being among older adults in prison: Empirical evidence linking theory and practice. *The Gerontologist*, 54, 857-867.
85. Maslow, A. H. (1943). Preface to motivation theory. *Psychosomatic medicine*, 5(1), 85-92.
86. Maslow, A.H., 2013. *Toward a psychology of being*. Simon and Schuster.
87. McConnell, A.R., Brown, C.M., Shoda, T.M., Stayton, L.E. and Martin, C.E., 2011. Friends with benefits: on the positive consequences of pet ownership. *Journal of personality and social psychology*, 101(6), p.1239.
88. Milaniak, I., & Widom, C. S. (2015). Does child abuse and neglect increase risk for perpetration of violence inside and outside the home?. *Psychology of violence*, 5(3), 246.
89. Mowen, T. J., Stansfield, R., & Boman IV, J. H. (2019). Family matters: Moving beyond "if" family support matters to "why" family support matters during reentry from prison. *Journal of Research in Crime and Delinquency*, 56(4), 483-523.
90. O'Connor T. P., Duncan J. B. (2011). The sociology of humanist, spiritual and religious practice in prison: Supporting responsivity and desistance from crime. *Religions*, 2, 590-610.
91. Park C. L. (2010). Making sense of the meaning literature: An integrative review of meaning making and its effects on adjustment to stressful life events. *Psychological Bulletin*, 136, 257-301.
92. Pattakos, A., & Dundon, E. (2017). *Prisoners of our thoughts: Viktor Frankl's principles for discovering meaning in life and work*. Berrett-Koehler Publishers.
93. Perry, B.D., 2009. Examining child maltreatment through a neurodevelopmental lens: Clinical applications of the neurosequential model of therapeutics. *Journal of Loss and Trauma*, 14(4), pp.240-255.
94. Petravičienė, Z., Bartašiūnienė, V., & Paplauskas, H. (2022). Slaugytojų egzistencinis dvasingumas, slaugant onkologinius pacientus.
95. Pinel, E. C., Long, A. E., Murdoch, E. Q., & Helm, P. (2017). A prisoner of one's own mind: Identifying and understanding existential isolation. *Personality and Individual Differences*, 105, 54-63.
96. Pukinskaitė, R., & Žentelytė, B. (2014). Su sveikata susijusio gyvenimo būdo ir gyvenimo prasmės sąsajos ankstyvojoje suaugusiojoje. *Social Inquiry into Well-Being*, 13(2), 234-247.

97. Ramonas, A., & Jonikaitė, I. (2021). Psichologinės priemonės, palaikančios žmogaus egzistenciją kalėjime. *Mokslo ir tikėjimo dialogai. Tiltai. Priedas: mokslo darbai*, (51), 90-121.
98. Reker, G. T., & Wong, P. T. (2013). Personal meaning in life and psychosocial adaptation in the later years. In *The human quest for meaning* (pp. 433-456). Routledge.
99. Repšys, J. (tran.) (1967) “Kai kurie metodologiniai žmogaus kooceptijos klausimai M. Haidegerio filosofijoje”, *Problemos*, 7, pp. 101–120.
100. Rokach, A. (2019). *The psychological journey to and from loneliness: Development, causes, and effects of social and emotional isolation*. Academic Press.
101. Ronel N., Segev D. (2014). How the “positive” can influence criminal behavior: Growing out of criminal spin by positive criminology approaches. In Pollizi D., Braswell M., Draper M. (Eds.), *Transforming corrections: Humanistic approaches to corrections and offender treatment* (pp. 229-243). Durham, NC: Carolina Academic Press.
102. Rugevičiūtė, G. R. (2010). Gyvenimo prasmės ieškojimo problemiškas. *SOTER: religijos mokslo žurnalas*, 61(33), 137-150.
103. Rupšienė, L., 2002. Šeimos mikroklimatas kaip moksleivių mokymosi motyvacijos veiksnys. *Pedagogika*, 57, pp.147-154.
104. Rupšytė, A. (2011). *Nuteistųjų dalyvanimas socioedukacinėje veikloje* (Doctoral dissertation, Siauliai University).
105. Sakalauskas, G. (2015). Kalinimo sąlygos ir kalinių resocializacijos prielaidos. *Teisės problemos*, (88 (2)), 5-53.
106. Salamun, K. (2006). *Karl Jaspers' conceptions of the meaning of life*. Na.
107. Schliehe, A., Laursen, J., & Crewe, B. (2022). Loneliness in prison. *European Journal of Criminology*, 19(6), 1595-1614.
108. Schore, A.N., 2001. Effects of a secure attachment relationship on right brain development, affect regulation, and infant mental health. *Infant mental health journal: official publication of the world association for infant mental health*, 22(1-2), pp.7-66.
109. Schütze, F. (2007). Biography analysis on the empirical base of autobiographical narratives: How to analyse autobiographical narrative interviews-Part I. *Sozialwissenschaftliche Prozessanalyse. Grundlagen der qualitativen Sozialforschung*, 75-116.
110. Steger M. F. (2012). Experiencing meaning in life: Optimal functioning at the nexus of well-being, psychopathology and spirituality. In Wong P. T. P. (Ed.), *The human quest for meaning: Theories, research and applications* (2nd ed., pp. 165-184). New York, NY: Routledge.
111. Steger, M. F., Kashdan, T. B., Sullivan, B. A., & Lorentz, D. (2008). Understanding the search for meaning in life: Personality, cognitive style, and the dynamic between seeking and experiencing meaning. *Journal of personality*, 76(2), 199-228.
112. Stillman, T. F., Baumeister, R. F., Lambert, N. M., Crescioni, A. W., DeWall, C. N., & Fincham, F. D. (2009). Alone and without purpose: Life loses meaning following social exclusion. *Journal of experimental social psychology*, 45(4), 686-694.
113. Šiaudvytis, A., & Juškienė, V. (2019). Krikščioniškojo dvasinio augimo samprata ir raidos bruožai. *Mokslo ir tikėjimo dialogai. Tiltai. Priedas: mokslo darbai*, (49), 85-102.
114. Talik, E., & Skowroński, B. (2018). The sense of quality of life and religious strategies of coping with stress in prison inmates. *Journal of religion and health*, 57, 915-937.
115. Targamadžė, V., & Simončikienė, D. (2007). VYRESNIŲJŲ PAAUGLIŲ PRIKLAUSOMYBĖS NUO NARKOTIKŲ VEIKSNIŲ DISKURSAS. *Pedagogy Studies/Pedagogika*, (86).
116. Teitler, J.O., 2001. Father involvement, child health and maternal health behavior. *Children and Youth Services Review*, 23(4-5), pp.403-425.

117. Toth, S.L. and Cicchetti, D., 2013. A developmental psychopathology perspective on child maltreatment. *Child maltreatment*, 18(3), pp.135-139.
118. Tronick, E. Z., & Weinberg, M. K. (1997). Depressed mothers and infants: failure to form dyadic states of consciousness.
119. Uemura, K. (2018). The fourth meaning in life: With a discussion of what Viktor E. Frankl calls meaning. *Philosophy Study*, 8(6), 288-297.
120. Ustinavičiūtė, L. (2012) Lietuvos teisės pažeidėjų rizikos veiksnių, susijusių su pakartotiniu nusikalstamumu, analizė. Mykolo Romerio universitetas: socialiniai mokslai. Daktaro disertacija.
121. Valickas G. (1997). Psichologinės asocialaus elgesio ištakos. Vilnius.
122. Van Ginneken, E., 2015. The role of hope in preparation for release from prison. *Prison Service Journal*, 220(1), pp.10-15.
123. Van Ginneken, E.F. and Hayes, D., 2017. 'Just'punishment? Offenders' views on the meaning and severity of punishment. *Criminology & Criminal Justice*, 17(1), pp.62-78.
124. Van Ginneken, E.F., Bosma, A.Q., Pasma, A. and Palmen, H., 2020. Unhappy staff, unhappy prisoners? The relation between work climate and prison climate in Dutch prisons. *Kriminologie-Das Online-Journal| Criminology-The Online Journal*, (2), pp.182-200.
125. Van Ginneken, E.F., Palmen, H., Bosma, A.Q. and Sentse, M., 2019. Bearing the weight of imprisonment: The relationship between prison climate and well-being. *Criminal Justice and Behavior*, 46(10), pp.1385-1404.
126. Vanhooren, S., Leijssen, M. and Dezutter, J., 2017. Loss of meaning as a predictor of distress in prison. *International Journal of Offender Therapy and Comparative Criminology*, 61(13), pp.1411-1432.
127. Vanhooren, S., Leijssen, M. and Dezutter, J., 2018. Coping strategies and posttraumatic growth in prison. *The Prison Journal*, 98(2), pp.123-142.
128. Vanhooren, S., Leijssen, M., & Dezutter, J. (2016). Profiles of meaning and search for meaning among prisoners. *The Journal of Positive Psychology*, 11(6), 622-633.0
129. Viktorovna, B. N. Y. (2021). Features of life-meaning orientations among convicts sentenced for different types of crimes. *Международный пенитенциарный журнал*, (1), 35-39.
130. Virbalienė, A., Šiurys, P. and Vaitkevičius, A., 2022. Senyvo amžiaus žmonių egzistencinė vienišumo perspektyva. *Mokslo ir tikėjimo dialogai. Tiltai. Priedas: mokslo darbai.*, (52), pp.127-140.
131. Visher, C. V., & Travis, J. (2003). Transitions from prison to community: Understanding individual pathways. *Annual Review of Sociology*, 29, 89 – 113
132. Wagner, H. (2010). Gyvenimo prasmės ieškos aspektai socialinio darbo kontekste. *Acta Paedagogica Vilnensia*, (24), 20-31
133. Wagner, H., 2007. Prasmė-prasmės ieška-gyvenimo prasmė (2). *Acta Paedagogica Vilnensia*, (18), pp.8-24.
134. Warr, J. (2016). The deprivation of certitude, legitimacy and hope: Foreign national prisoners and the pains of imprisonment. *Criminology & Criminal Justice*, 16(3),
135. Werner, E.E., 2014. High-risk children in young adulthood: A longitudinal study from birth to 32 years. *In Risks and problem behaviors in adolescence* (pp. 76-85). Routledge.
136. Western, B. (2006). *Punishment and inequality in America*. Russell Sage Foundation
137. Western, B., 2006. *Punishment and inequality in America*. Russell Sage Foundation.
138. Worthington E. L., Hook J. N., Davis D. E., McDaniel M. A. (2011). Religion and spirituality. *Journal of Clinical Psychology*, 67, 204-214
139. Wright, K. A. (2020). Time well spent: Misery, meaning, and the opportunity of incarceration. *The Howard Journal of Crime and Justice*, 59(1), 44-64.
140. Wulf-Ludden, T. (2013). Interpersonal relationships among inmates and prison violence. *Journal of Crime and Justice*, 36(1), 116-136.

141. Žydžiūnaitė, V. ir Sabaliauskas, S. (2017). Kokybiniai tyrimai: Principai ir metodai: vadovėlis *socialinių mokslų studijų programų studentams*. Vilnius: Vaga.
142. Žukauskienė, R., 2006. Kriminalinio elgesio psichologija. *Vilnius: Mykolo Romerio universitetas*.